๚ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส๚

องฺคุตฺตรนิกาโย

ปญฺจกนิปาตปาฬิ

๑. ปฐมปณฺณาสกํ

๑. เสขพลวโคฺค

๑. สํขิตฺตสุตฺตํ

๑. เอวํ เม สุตํ – เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม๚ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘ภิกฺขโว’’ติ๚ ‘‘ภทเนฺต’’ติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจโสฺสสุํ๚ ภควา เอตทโวจ –

‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, เสขพลานิ [เสกฺขพลานิ (ก.)]๚ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, หิรีพลํ [หิริพลํ (สี. ปี.)], โอตฺตปฺปพลํ, วีริยพลํ [วิริยพลํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)], ปญฺญาพลํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ เสขพลานิ๚

‘‘ตสฺมาติห , ภิกฺขเว, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘สทฺธาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, หิรีพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, โอตฺตปฺปพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, วีริยพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, ปญฺญาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลนา’ติ๚ เอวญฺหิ โว, ภิกฺขเว, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติ๚ อิทมโวจ ภควา๚ อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ๚ ปฐมํ๚

๒. วิตฺถตสุตฺตํ

๒. ‘‘ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, เสขพลานิ๚ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, หิรีพลํ, โอตฺตปฺปพลํ, วีริยพลํ, ปญฺญาพลํ๚ กตมญฺจ, ภิกฺขเว, สทฺธาพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก สโทฺธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ – ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ วิชฺชาจรณสมฺปโนฺน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุโทฺธ ภควา’ติ๚ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สทฺธาพลํ๚

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, หิรีพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก หิริมา โหติ, หิรียติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, หิรียติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา๚ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, หิรีพลํ๚

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, โอตฺตปฺปพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก โอตฺตปฺปี โหติ, โอตฺตปฺปติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา๚ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, โอตฺตปฺปพลํ๚

“กตมญฺจ, ภิกฺขเว, วีริยพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, วีริยพลํฯ

“กตมญฺจ, ภิกฺขเว, ปญฺญาพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, ปญฺญาพลํฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ เสขพลานิฯ

“ตสฺมาติห, ภิกฺขเว, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘สทฺธาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, หิรีพเลน… โอตฺตปฺปพเลน … วีริยพเลน… ปญฺญาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลนา’ติฯ เอวญฺหิ โข, ภิกฺขเว, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติฯ ทุติยํฯ

๓. ทุกฺขสุตฺตํ

๓. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส จ เภทา ปรํ มรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขาฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส จ เภทา ปรํ มรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขาฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส จ เภทา ปรํ มรณา สุคติ ปาฏิกงฺขาฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, หิรีมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวีริโย โหติ, ปญฺญวา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส จ เภทา ปรํ มรณา สุคติ ปาฏิกงฺขา’’ติฯ ตติยํฯ

๔. ยถาภตสุตฺตํ

๔. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ , กุสีโต โหติ , ทุปฺปญฺโญ โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ

“ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, หิรีมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวีริโย โหติ, ปญฺญวา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเค’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. สิกฺขาสุตฺตํ

๕. “โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว [ทิฏฺเฐ เจว (สี.)] ธมฺเม ปญฺจ สหธมฺมิกา วาทานุปาตา [วาทานุวาทา (อ. นิ. ๘.๑๒; อ. นิ. ๓.๕๘)] คารยฺหา ฐานา อาคจฺฉนฺติฯ กตเม ปญฺจ? สทฺธาปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิรีปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺปมฺปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ,

วีริยมฺปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว ธมฺเม อิเม ปญฺจ สหธมฺมิกา วาทานุปาตา คารยฺหา ฐานา อาคจฺฉนฺติฯ

“โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สหาปิ ทุเกฺขน สหาปิ โทมนเสฺสน อสฺสุมุโข [อสฺสุมุโขปิ (สฺยา.)] รุทมาโน ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว ธมฺเม ปญฺจ สหธมฺมิกา ปาสํสา ฐานา [ปาสํสํ ฐานํ (สฺยา.)] อาคจฺฉนฺติฯ กตเม ปญฺจ? สทฺธาปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิรีปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺปมฺปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วีริยมฺปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สหาปิ ทุเกฺขน สหาปิ โทมนเสฺสน อสฺสุมุโข รุทมาโน ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว ธมฺเม อิเม ปญฺจ สหธมฺมิกา ปาสํสา ฐานา อาคจฺฉนฺตี”ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. สมาปตฺติสุตฺตํ

๖. “น ตาว, ภิกฺขเว, อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ ยาว สทฺธา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, สทฺธา อนฺตรหิตา โหติ, อสทฺธิยํ ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ; อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติฯ

“น ตาว, ภิกฺขเว, อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ ยาว หิรี ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, หิรี อนฺตรหิตา โหติ, อหิริกํ ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ; อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติฯ

“น ตาว, ภิกฺขเว, อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ ยาว โอตฺตปฺปํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, โอตฺตปฺปํ อนฺตรหิตํ โหติ, อโนตฺตปฺปํ ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ; อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติฯ

“น ตาว, ภิกฺขเว, อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ ยาว วีริยํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, วีริยํ อนฺตรหิตํ โหติ, โกสชฺชํ ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ; อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติฯ

“น ตาว, ภิกฺขเว, อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ ยาว ปญฺญา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, ปญฺญา อนฺตรหิตา โหติ, ทุปฺปญฺญา [ทุปฺปญฺญํ (ก.)] ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ; อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหตี”ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. กามสุตฺตํ

๗. “เยภุเยฺยน, ภิกฺขเว, สตฺตา กาเมสุ ลฬิตา [ปลาฬิตา (สี.)]ฯ อสิตพฺยาภงฺคึ [อสิตพฺยาภงฺคิ เจปิ (?)], ภิกฺขเว, กุลปุโตฺต โอหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต โหติ, ‘สทฺธาปพฺพชิโต กุลปุโตฺต’ติ อลํ วจนายฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ลพฺภา [ลพฺภา หิ (สฺยา.)], ภิกฺขเว, โยพฺพเนน กามา เต จ โข ยาทิสา วา ตาทิสา วาฯ เย จ, ภิกฺขเว, หีนา กามา เย จ มชฺฌิมา กามา เย จ ปณีตา กามา , สเพฺพ กามา ‘กามา’เตฺวว สงฺขํ คจฺฉนฺติฯ เสยฺยถาปิ , ภิกฺขเว, ทหโร กุมาโร มโนฺท อุตฺตานเสยฺยโก ธาติยา ปมาทมนฺวาย กฏฺฐํ วา กฐลํ [กถลํ (ก.)] วา มุเข อาหเรยฺยฯ ตเมนํ ธาติ สีฆํ สีฆํ [สีฆสีฆํ (สี.)] มนสิ กเรยฺย; สีฆํ สีฆํ มนสิ กริตฺวา สีฆํ สีฆํ

อาหเรยฺยฯ โน เจ สกฺกุเณยฺย สีฆํ สีฆํ อาหริตุํ, วาเมน หเตฺถน สีสํ ปริคฺคเหตฺวา ทกฺขิเณน หเตฺถน วงฺกงฺคุลึ กริตฺวา สโลหิตมฺปิ อาหเรยฺยฯ ตํ กิสฺส เหตุ? 'อเตฺถสา, ภิกฺขเว, กุมารสฺส วิเหสา; เนสา นตฺถี'ติ วทามิฯ กรณียญฺจ โข เอตํ [เอวํ (ก.)], ภิกฺขเว, ธาติยา อตฺถกามาย หิเตสินิยา อนุกมฺปิกาย, อนุกมฺปํ อุปาทายฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, โส กุมาโร วุโฑฺฒ โหติ อลํปโญฺญ, อนเปกฺขา ทานิ [อนเปกฺขา ปน (สี. สฺยา. กํ.)], ภิกฺขเว, ธาติ ตสฺมึ กุมาเร โหติ – 'อตฺตคุโตฺต ทานิ กุมาโร นาลํ ปมาทายา'ติฯ

"เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ยาวกีวญฺจ ภิกฺขุโน สทฺธาย อกตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, หิริยา อกตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, โอตฺตเปฺปน อกตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, วีริเยน อกตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, ปญฺญาย อกตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, อนุรกฺขิตโพฺพ ตาว เม โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โหติฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน สทฺธาย กตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, หิริยา กตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, โอตฺตเปฺปน กตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, วีริเยน กตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, ปญฺญาย กตํ โหติ กุสเลสุ ธเมฺมสุ, อนเปโกฺข ทานาหํ, ภิกฺขเว [ปนาหํ (สี. สฺยา. กํ.)], ตสฺมึ ภิกฺขุสฺมึ โหมิ – 'อตฺตคุโตฺต ทานิ ภิกฺขุ นาลํ ปมาทายา'''ติฯ สตฺตมํฯ

๘. จวนสุตฺตํ

๘. "ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสโทฺธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺม ฯ อหิริโก, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อโนตฺตปฺปี, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ กุสีโต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ ทุปฺปโญฺญ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ

"ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สโทฺธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ น จวติ , ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ หิรีมา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ โอตฺตปฺปี, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อารทฺธวีริโย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ ปญฺญวา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺม''ติฯ อฎฺฐมํฯ

๙. ปฐมอคารวสุตฺตํ

๙. "ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสฺสโทฺธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อหิริโก, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อโนตฺตปฺปี, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ กุสีโต , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ ทุปฺปโญฺญ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส จวติ, นปฺปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ

"ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฎฺฐาติ สทฺธเมฺมฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สโทฺธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฎฺฐาติ

สทฺธมฺมฯ หิริมา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺมฯ โอตฺตปฺปี, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺมฯ อารทฺธวีริโย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺมฯ ปญฺญวา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺมฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส น จวติ, ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺม''ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุติยอคารวสุตฺตํ

๑๐. ''ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสฺสโทฺธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ อหิริโก, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ อโนตฺตปฺปี, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ กุสีโต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ ทุปฺปโญฺญ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติโสฺส อภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ

''ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส ภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สโทฺธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส ภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ หิรีมา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ…เป.… โอตฺตปฺปี, ภิกฺขเว , ภิกฺขุ…เป.… อารทฺธวีริโย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ…เป.… ปญฺญวา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส ภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว , ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติโสฺส ภพฺพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุทฺธึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุ''นฺติฯ ทสมํฯ

เสขพลวโคฺค ปฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สํขิตฺตํ วิตฺถตํ ทุกฺขา, ภตํ สิกฺขาย ปญฺจมํ;
สมาปตฺติ จ กาเมสุ, จวนา เทฺว อคารวาติฯ

๒. พลวโคฺค

๑. อนนุสฺสุตสุตฺตํ

๑๑. ‘‘ปุพฺพาหํ , ภิกฺขเว, อนนุสฺสุเตสุ ธเมฺมสุ อภิญฺญาโวสานปารมิปฺปโตฺต ปฏิชานามิฯ ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส ตถาคตพลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภํ ฐานํ ปฏิชานาติ, ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ, พฺรหฺมจกฺกํ ปวเตฺตติฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, หิรีพลํ, โอตฺตปฺปพลํ, วีริยพลํ, ปญฺญาพลํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ตถาคตสฺส ตถาคตพลานิ เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภํ ฐานํ ปฏิชานาติ, ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ, พฺรหฺมจกฺกํ ปวเตฺตตี’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. กูฏสุตฺตํ

๑๒. ‘‘ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, เสขพลานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, หิรีพลํ, โอตฺตปฺปพลํ, วีริยพลํ, ปญฺญาพลํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ เสขพลานิฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ เสขพลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลํฯ

‘‘เสยฺยถาปิ , ภิกฺขเว , กูฏาคารสฺส เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ กูฏํฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, อิเมสํ ปญฺจนฺนํ เสขพลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลํฯ

‘‘ตสฺมาติห, ภิกฺขเว, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘สทฺธาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, หิรีพเลน… โอตฺตปฺปพเลน… วีริยพเลน… ปญฺญาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลนา’ติฯ เอวญฺหิ โว, ภิกฺขเว, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติฯ ทุติยํฯ

๓. สํขิตฺตสุตฺตํ

๑๓. ‘‘ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, พลานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, วีริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ พลานี’’ติฯ ตติยํฯ

๔. วิตฺถตสุตฺตํ

๑๔. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, พลานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, วีริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, สทฺธาพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก สโทฺธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิํ – ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ วิชฺชาจรณสมฺปโนฺน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุโทฺธ ภควา’ติ ฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สทฺธาพลํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, วีริยพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, วีริยพลํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว , สติพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก สติมา โหติ ปรเมน สติเนปเกฺกน สมนฺนาคโต, จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตาฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สติพลํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, สมาธิพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก วิวิเจฺจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธเมฺมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ; วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ; ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ ยํ ตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ – ‘อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารี’ติ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ; สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุเพฺพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธิํ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สมาธิพลํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, ปญฺญาพลํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, ปญฺญาพลํฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ พลานี’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ทฏฺฐพฺพสุตฺตํ

๑๕. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, พลานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, วีริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ ฯ กตฺถ จ, ภิกฺขเว, สทฺธาพลํ ทฏฺฐพฺพํ? จตูสุ โสตาปตฺติยเงฺคสุฯ เอตฺถ สทฺธาพลํ ทฏฺฐพฺพํฯ กตฺถ จ, ภิกฺขเว, วีริยพลํ ทฏฺฐพฺพํ? จตูสุ สมฺมปฺปธาเนสุฯ เอตฺถ วีริยพลํ ทฏฺฐพฺพํฯ กตฺถ จ, ภิกฺขเว, สติพลํ ทฏฺฐพฺพํ? จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุฯ เอตฺถ สติพลํ ทฏฺฐพฺพํฯ กตฺถ จ, ภิกฺขเว, สมาธิพลํ ทฏฺฐพฺพํ? จตูสุ ฌาเนสุฯ เอตฺถ สมาธิพลํ ทฏฺฐพฺพํฯ กตฺถ จ, ภิกฺขเว, ปญฺญาพลํ ทฏฺฐพฺพํ? จตูสุ อริยสเจฺจสุฯ เอตฺถ ปญฺญาพลํ ทฏฺฐพฺพํฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ พลานี’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ปุนกูฏสุตฺตํ

๑๖. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, พลานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, วีริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ พลานิฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ พลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลํฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, กูฏาคารสฺส เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ กูฏํฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, อิเมสํ ปญฺจนฺนํ พลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพล’’นฺติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปฐมหิตสุตฺตํ

๑๗. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย ปฏิปโนฺน โหติ, โน ปรหิตายฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺตนา สีลสมฺปโนฺน โหติ, โน ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา สมาธิสมฺปโนฺน โหติ, โน ปรํ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา ปญฺญาสมฺปโนฺน โหติ, โน ปรํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา วิมุตฺติสมฺปโนฺน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปโนฺน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ อเงฺคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย ปฏิปโนฺน โหติ, โน ปรหิตายา’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ทุติยหิตสุตฺตํ

๑๘. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ปรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน อตฺตหิตายฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺตนา น สีลสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ปรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน อตฺตหิตายา’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ตติยหิตสุตฺตํ

๑๙. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺตนา น สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา น วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติฯ อิเมหิ โข , ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายา’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. จตุตฺถหิตสุตฺตํ

๒๐. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ ปรหิตาย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ ปรหิตาย จา’’ติฯ ทสมํฯ

พลวโคฺค ทุติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อนนุสฺสุตกูฏญฺจ, สํขิตฺตํ วิตฺถเตน จ;
ทฏฺฐพฺพญฺจ ปุน กูฏํ, จตฺตาโรปิ หิเตน จาติฯ

๓. ปญฺจงฺคิกวคฺค

๑. ปฐมอคารวสุตฺตํ

๒๑. “โส วต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺส อสภาควุตฺติโก ‘สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา เสขํ [เสกฺขํ (ก.)] ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘เสขํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา สีลานิ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘สีลานิ อปริปูเรตฺวา สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘สมฺมาทิฏฺฐึ อปริปูเรตฺวา สมฺมาสมาธึ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ

“โส วต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺส สภาควุตฺติโก ‘สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา สีลานิ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘สีลานิ ปริปูเรตฺวา สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรตฺวา สมฺมาสมาธึ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชตี”ติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยอคารวสุตฺตํ

๒๒. “โส วต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺส อสภาควุตฺติโก ‘สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘เสขํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา สีลกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘สีลกฺขนฺธํ อปริปูเรตฺวา สมาธิกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ ‘สมาธิกฺขนฺธํ อปริปูเรตฺวา ปญฺญากฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตี’ติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ

“โส วต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺส สภาควุตฺติโก ‘สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา สีลกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘สีลกฺขนฺธํ ปริปูเรตฺวา สมาธิกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ ‘สมาธิกฺขนฺธํ ปริปูเรตฺวา ปญฺญากฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตี’ติ ฐานเมตํ วิชฺชตี”ติฯ ทุติยํฯ

๓. อุปกฺกิเลสสุตฺตํ

๒๓. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ชาตรูปสฺส อุปกฺกิเลสา, เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตรูปํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยํ น จ ปภสฺสรํ ปภงฺคุ จ น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมายฯ กตเม ปญฺจ? อโย, โลหํ, ติปุ, สีสํ, สชฺฌํ [สชฺฌุ (สี.)] – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ชาตรูปสฺส อุปกฺกิเลสา , เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตรูปํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยํ น จ ปภสฺสรํ ปภงฺคุ จ น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมายฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, ชาตรูปํ อิเมหิ ปญฺจหิ อุปกฺกิเลเสหิ วิมุตฺตํ [วิปฺปมุตฺตํ (สี.)] โหติ, ตํ โหติ ชาตรูปํ มุทุ จ กมฺมนิยญฺจ ปภสฺสรญฺจ น จ ปภงฺคุ สมฺมา อุเปติ กมฺมายฯ ยสฺสา ยสฺสา จ [ยสฺส กสฺสจิ (สฺยา. ปี.)] ปิฬนฺธนวิกติยา อากงฺขติ – ยทิ มุทฺทิกาย ยทิ กุณฺฑลาย ยทิ คีเวยฺยกาย [คีเวยฺยเกน (สฺยา. กํ. ก., อ. นิ. ๓.๑๐๒)] ยทิ สุวณฺณมาลาย – ตญฺจสฺส อตฺถํ อนุโภติฯ

“เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจิเม จิตฺตสฺส อุปกฺกิเลสา, เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ จิตฺตํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยํ น จ ปภสฺสรํ ปภงฺคุ จ น จ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานํ ขยายฯ กตเม ปญฺจ? กามจฺฉนฺโท, พฺยาปาโท, ถินมิทฺธํ [ถีนมิทฺธํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)], อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ, วิจิกิจฺฉา – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ จิตฺตสฺส อุปกฺกิเลสา เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ จิตฺตํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยํ น จ ปภสฺสรํ ปภงฺคุ จ น จ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานํ ขยายฯ ยโต จ โข, ภิกฺขเว, จิตฺตํ อิเมหิ ปญฺจหิ อุปกฺกิเลเสหิ วิมุตฺตํ โหติ, ตํ โหติ จิตฺตํ มุทุ จ กมฺมนิยญฺจ ปภสฺสรญฺจ น จ ปภงฺคุ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานํ ขยายฯ ยสฺส ยสฺส จ อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภเวยฺยํ – เอโกปิ หุตฺวา พหุธา อสฺสํ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก อสฺสํ; อาวิภาวํ, ติโรภาวํ; ติโรกุฏฺฏํ ติโรปาการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมาโน คเจฺฉยฺยํ, เสยฺยถาปิ อากาเส; ปถวิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมุชฺชํ กเรยฺยํ, เสยฺยถาปิ อุทเก; อุทเกปิ อภิชฺชมาโน คเจฺฉยฺยํ, เสยฺยถาปิ ปถวิยํ; อากาเสปิ ปลฺลงฺเกน กเมยฺยํ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกุโณ; อิเมปิ จนฺทิมสูริเย [จนฺทิมสุริเย (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] เอวํมหิทฺธิเก เอวํมหานุภาเว ปาณินา ปริมเสยฺยํ [ปรามเสยฺยํ (ก.)] ปริมเชฺชยฺยํ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วเตฺตยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย อุโภ สเทฺท สุเณยฺยํ – ทิเพฺพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนฺติเก จา’ติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยฺยํ – สราคํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตราคํ วา จิตฺตํ วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโทสํ วา จิตฺตํ วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโมหํ วา จิตฺตํ วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สํขิตฺตํ วา จิตฺตํ สํขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ อนุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อสมาหิตํ วา จิตฺตํ อสมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘อเนกวิหิตํ ปุเพฺพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยํ, เสยฺยถิทํ [เสยฺยถีทํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] – เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปญฺจปิ ชาติโย ทสปิ ชาติโย วีสมฺปิ ชาติโย ตึสมฺปิ ชาติโย จตฺตารีสมฺปิ ชาติโย ปญฺญาสมฺปิ ชาติโย ชาติสตมฺปิ ชาติสหสฺสมฺปิ ชาติสตสหสฺสมฺปิ อเนเกปิ สํวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป – อมุตฺราสึ เอวํนาโม เอวํโคโตฺต เอวํวโณฺณ เอวมาหาโร เอวํสุขทุกฺขปฺปฏิสํเวที เอวมายุปริยโนฺต, โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาทึ; ตตฺราปาสึ เอวํนาโม เอวํโคโตฺต เอวํวโณฺณ เอวมาหาโร เอวํสุขทุกฺขปฺปฏิสํเวที เอวมายุปริยโนฺต, โส ตโต จุโต อิธูปปโนฺนติ, อิติ สาการํ สอุเทฺทสํ อเนกวิหิตํ ปุเพฺพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘ทิเพฺพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปเสฺสยฺยํ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ, สุคเต ทุคฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชาเนยฺยํ – อิเม วต โภนฺโต สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; อิเม วา ปน โภนฺโต สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนาติ, อิติ ทิเพฺพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปเสฺสยฺยํ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ, สุคเต ทุคฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชาเนยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิเฏฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน”ติฯ ตติยํฯ

๔. ทุสฺสีลสุตฺตํ

๒๔. [อ. นิ. ๕.๑๖๘; ๖.๕๐; ๗.๖๕] “ทุสฺสีลสฺส , ภิกฺขเว, สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํฯ เสยฺยถาปิ , ภิกฺขเว, รุโกฺข สาขาปลาสวิปโนฺนฯ ตสฺส ปปฏิกาปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, เผคฺคุปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ; เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ทุสฺสีลสฺส สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํฯ

“สีลวโต, ภิกฺขเว, สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปโนฺน โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปโนฺน โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค สติ นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, รุโกฺข สาขาปลาสสมฺปโนฺนฯ ตสฺส ปปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, เผคฺคุปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ; เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปโนฺน โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปโนฺน โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค สติ นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสน”นฺติฯ จตุตฺถํฯ

๕. อนุคฺคหิตสุตฺตํ

๒๕. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ อนุคฺคหิตา สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมุตฺติผลา จ โหติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จฯ

“กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ , ภิกฺขเว, สมฺมาทิฏฺฐิ สีลานุคฺคหิตา จ โหติ, สุตานุคฺคหิตา จ โหติ, สากจฺฉานุคฺคหิตา จ โหติ, สมถานุคฺคหิตา จ โหติ, วิปสฺสนานุคฺคหิตา จ โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ อนุคฺคหิตา สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมุตฺติผลา จ โหติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จา’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. วิมุตฺตายตนสุตฺตํ

๒๖. “ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, วิมุตฺตายตนานิ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติฯ

“กตมานิ ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารีฯ ยถา ยถา, ภิกฺขเว, ตสฺส ภิกฺขุโน สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, ตถา ตถา โส ตสฺมิํ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จฯ ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปาโมชฺชํ [ปามุชฺชํ (สี. สฺยา. กํ.) ที. นิ. ๓.๓๒๒] ชายติฯ ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติฯ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติฯ ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ [เวทิยติ (สี.)]ฯ สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปฐมํ วิมุตฺตายตนํ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน น เหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, อปิ จ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติฯ ยถา ยถา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ ตถา ตถา โส ตสฺมิํ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จฯ ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปาโมชฺชํ ชายติฯ ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติฯ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติฯ ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติฯ สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ทุติยํ วิมุตฺตายตนํ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน น เหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, นาปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, อปิ จ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติฯ ยถา ยถา, ภิกฺขเว , ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ ตถา ตถา โส ตสฺมิํ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จฯ ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปาโมชฺชํ ชายติฯ ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติฯ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติฯ ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติฯ สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ตติยํ วิมุตฺตายตนํ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน…เป.… โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน น เหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, นาปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, นาปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ; อปิ จ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติฯ ยถา ยถา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ ตถา ตถา โส ตสฺมิํ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จฯ ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปาโมชฺชํ ชายติฯ ปมุทิตสฺส ปีติ

ชายติฯ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติฯ ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติฯ สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, จตุตฺถํ วิมุตฺตายตนํ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคเกฺขมํ อนุปาปุณาติฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน น เหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, นาปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ , นาปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, นาปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ; อปิ จ ขฺวสฺส อญฺญตรํ สมาธินิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญายฯ ยถา ยถา, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อญฺญตรํ สมาธินิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จฯ ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปาโมชฺชํ ชายติฯ ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติฯ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติฯ ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติฯ สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปญฺจมํ วิมุตฺตายตนํ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคเกฺขมํ อนุปาปุณาติฯ

''อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ วิมุตฺตายตนานิ ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคเกฺขมํ อนุปาปุณาตี''ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. สมาธิสุตฺตํ

๒๗. ''สมาธึ, ภิกฺขเว, ภาเวถ อปฺปมาณํ นิปกา ปติสฺสตาฯ สมาธึ, ภิกฺขเว, ภาวยตํ อปฺปมาณํ นิปกานํ ปติสฺสตานํ ปญฺจ ญาณานิ ปจฺจตฺตญฺเญว อุปฺปชฺชนฺติฯ กตมานิ ปญฺจ? 'อยํ สมาธิ ปจฺจุปฺปนฺนสุโข เจว อายติญฺจ สุขวิปาโก'ติ ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ, 'อยํ สมาธิ อริโย นิรามิโส'ติ ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ, 'อยํ สมาธิ อกาปุริสเสวิโต'ติ [มหาปุริสเสวิโตติ (ก.)] ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ, 'อยํ สมาธิ สนฺโต ปณีโต ปฏิปฺปสฺสทฺธลทฺโธ เอโกทิภาวาธิคโต, น สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตคโต'ติ [น จ สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตปฺปตฺโตติ (สี.), น จ สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตปโตฺตติ (สฺยา.), น จ สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริวาวโฏติ (ก.), น สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริยาธิคโตติ (?) ที. นิ. ๓.๓๕๕; อ. นิ. ๓.๑๐๒; ๙.๒๗] ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ, 'สโต โข ปนาหํ อิมํ สมาปชฺชามิ สโต วุฏฺฐหามี'ติ [โส โข ปนาหํ อิมํ สมาธึ สโตว สมาปชฺชามิ, สโต อุฏฺฐหามีติ (สี. สฺยา. กํ.)] ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติฯ

''สมาธึ, ภิกฺขเว, ภาเวถ อปฺปมาณํ นิปกา ปติสฺสตาฯ สมาธึ, ภิกฺขเว, ภาวยตํ อปฺปมาณํ นิปกานํ ปติสฺสตานํ อิมานิ ปญฺจ ญาณานิ ปจฺจตฺตญฺเญว อุปฺปชฺชนฺตี''ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ปญฺจงฺคิกสุตฺตํ

๒๘. ''อริยสฺส , ภิกฺขเว, ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส ภาวนํ เทเสสฺสามิฯ ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิ กโรถ; ภาสิสฺสามี''ติฯ ''เอวํ, ภนฺเต''ติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจโสฺสสุํฯ ภควา เอตทโวจ –

“กตมา จ, ภิกฺขเว, อริยสฺส ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส ภาวนา? อิธ, ภิกฺขเว , ภิกฺขุ วิวิเจฺจว กาเมหิ…เป…. ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ โส อิมเมว กายํ วิเวกเชน ปีติสุเขน อภิสเนฺทติ ปริสเนฺทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏํ โหติฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, ทโกฺข นฺหาปโก [นหาปโก (สี. ปี.)] วา นฺหาปกเนฺตวาสี วา กํสถาเล นฺหานียจุณฺณานิ [นหานียจุณฺณานิ (สี. ปี.)] อากิริตฺวา อุทเกน ปริโปฺผสกํ ปริโปฺผสกํ สเนฺนยฺยฯ สายํ นฺหานียปิณฺฑิ [สาสฺส นหานียปิณฺฑี (สี. สฺยา. กํ.)] เสฺนหานุคตา เสฺนหปเรตา สนฺตรพาหิรา ผุฏา เสฺนเหน, น จ ปคฺฆรินีฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมเมว กายํ วิเวกเชน ปีติสุเขน อภิสเนฺทติ ปริสเนฺทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏํ โหติฯ อริยสฺส, ภิกฺขเว, ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ปฐมา ภาวนาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา…เป…. ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ โส อิมเมว กายํ สมาธิเชน ปีติสุเขน อภิสเนฺทติ ปริสเนฺทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส สมาธิเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏํ โหติฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, อุทกรหโท คมฺภีโร อุพฺภิโททโก [อุพฺภิโตทโก (สฺยา. กํ. ก.)]ฯ ตสฺส เนวสฺส ปุรตฺถิมาย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, น ปจฺฉิมาย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, น อุตฺตราย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, น ทกฺขิณาย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, เทโว จ กาเลน กาลํ สมฺมา ธารํ นานุปฺปเวเจฺฉยฺย [เทโว จ น กาเลน… อนุปเวเจฺฉยฺย (ที. นิ. ๑.๒๒๗ อาทโย; ม. นิ. ๒.๒๕๑ อาทโย]ฯ อถ โข ตมฺหาว อุทกรหทา สีตา วาริธารา อุพฺภิชฺชิตฺวา ตเมว อุทกรหทํ สีเตน วารินา อภิสเนฺทยฺย ปริสเนฺทยฺย ปริปูเรยฺย ปริปฺผเรยฺย; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต อุทกรหทสฺส สีเตน วารินา อปฺผุฏํ อสฺสฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมเมว กายํ สมาธิเชน ปีติสุเขน อภิสเนฺทติ ปริสเนฺทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส สมาธิเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏํ โหติฯ อริยสฺส, ภิกฺขเว, ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ทุติยา ภาวนาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ปีติยา จ วิราคา…เป…. ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ โส อิมเมว กายํ นิปฺปีติเกน สุเขน อภิสเนฺทติ ปริสเนฺทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส นิปฺปีติเกน สุเขน อปฺผุฏํ โหติฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, อุปฺปลินิยํ วา ปทุมินิยํ วา ปุณฺฑรีกินิยํ วา อเปฺปกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺฑรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก สํวฑฺฒานิ อุทกานุคฺคตานิ อโนฺต นิมุคฺคโปสีนิฯ ตานิ ยาว จคฺคา ยาว จ มูลา สีเตน วารินา อภิสนฺนานิ ปริสนฺนานิ ปริปูรานิ ปริปฺผุฏานิ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวตํ อุปฺปลานํ วา ปทุมานํ วา ปุณฺฑรีกานํ วา สีเตน วารินา อปฺผุฏํ อสฺสฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมเมว กายํ นิปฺปีติเกน สุเขน อภิสเนฺทติ ปริสเนฺทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส นิปฺปีติเกน สุเขน อปฺผุฏํ โหติฯ อริยสฺส, ภิกฺขเว, ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ตติยา ภาวนาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา …เป…. จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ โส อิมเมว กายํ ปริสุเทฺธน เจตสา ปริโยทาเตน ผริตฺวา นิสิโนฺน โหติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส ปริสุเทฺธน เจตสา ปริโยทาเตน อปฺผุฏํ โหติฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, ปุริโส โอทาเตน วเตฺถน สสีสํ ปารุปิตฺวา นิสิโนฺน อสฺส; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส โอทาเตน วเตฺถน อปฺผุฏํ อสฺสฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมเมว กายํ ปริสุเทฺธน เจตสา ปริโยทาเตน ผริตฺวา นิสิโนฺน โหติ; นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส ปริสุเทฺธน เจตสา ปริโยทาเตน อปฺผุฏํ โหติฯ อริยสฺส, ภิกฺขเว, ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ จตุตฺถา ภาวนาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ปจฺจเวกฺขณานิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญายฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, อโญฺญว อญฺญํ [อโญฺญ วา อญฺญํ วา (สี.), อโญฺญ วา อญฺญํ (สฺยา. กํ.), อโญฺญ อญฺญํ (?)] ปจฺจเวเกฺขยฺย, ฐิโต วา นิสินฺนํ ปจฺจเวเกฺขยฺย, นิสิโนฺน วา นิปนฺนํ ปจฺจเวเกฺขยฺยฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ปจฺจเวกฺขณานิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญายฯ อริยสฺส, ภิกฺขเว, ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ปญฺจมา [ปญฺจมี (สี.)] ภาวนาฯ เอวํ ภาวิเต โข , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ [เอวํ ภาวิเต โข ภิกฺขเว (สี.)] อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, อุทกมณิโก อาธาเร ฐปิโต ปูโร อุทกสฺส สมติตฺติโก กากเปยฺโย ฯ ตเมนํ พลวา ปุริโส ยโต ยโต อาวเชฺชยฺย [อาวเฎฺฎยฺย (สฺยา. กํ.)], อาคเจฺฉยฺย อุทก”นฺติ? “เอวํ, ภเนฺต” ฯ “เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ เอวํ ภาวิเต อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, สเม ภูมิภาเค โปกฺขรณี จตุรํสา อาลิพทฺธา ปูรา อุทกสฺส สมติตฺติกา กากเปยฺยาฯ ตเมนํ พลวา ปุริโส ยโต ยโต อาลึ มุเญฺจยฺย, อาคเจฺฉยฺย อุทก”นฺติ? “เอวํ, ภเนฺต”ฯ “เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ เอวํ ภาวิเต อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส...เป.... สติ สติ อายตเนฯ

“เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, สุภูมิยํ จตุมหาปเถ [จาตุมฺมหาปเถ (สี. ปี.), จตุมฺมหาปเถ (สฺยา. กํ.)] อาชญฺญรโถ ยุโตฺต อสฺส ฐิโต โอธสฺตปโตโท ฯ ตเมนํ ทโกฺข โยคฺคาจริโย อสฺสทมฺมสารถิ อภิรุหิตฺวา วาเมน หเตฺถน รสฺมิโย คเหตฺวา ทกฺขิเณน หเตฺถน ปโตทํ คเหตฺวา เยนิจฺฉกํ ยทิจฺฉกํ สาเรยฺยปิ ปจฺจาสาเรยฺยปิฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ เอวํ ภาวิเต อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภเวยฺยํ – เอโกปิ หุตฺวา พหุธา อสฺสํ...เป.... ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วเตฺตยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย อุโภ สเทฺท สุเณยฺยํ – ทิเพฺพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนฺติเก จา’ติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อกงฺขติ – ‘ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยฺยํ – สรา่คํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตราคํ วา จิตฺตํ วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโทสํ วา จิตฺตํ... วีตโทสํ วา จิตฺตํ... สโมหํ วา จิตฺตํ... วีตโมหํ วา จิตฺตํ... สํขิตฺตํ วา จิตฺตํ... วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ... มหคฺคตํ วา จิตฺตํ... อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ... สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ... อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ... สมาหิตํ วา จิตฺตํ... อสมาหิตํ วา จิตฺตํ... วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ... อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘อเนกวิหิตํ ปุเพฺพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยํ, เสยฺยถิทํ – เอกมฺปิ ชาติํ, เทฺวปิ ชาติโย…เป…. อิติ สาการํ สอุเทฺทสํ อเนกวิหิตํ ปุเพฺพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘ทิเพฺพน จกฺขุนา วิสุเทฺธน อติกฺกนฺตมานุสเกน…เป…. ยถากมฺมูปเค สเตฺต ปชาเนยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขติ – ‘อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิเฎฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน”ติฯ อฎฺฐมํฯ

๙. จงฺกมสุตฺตํ

๒๙. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, จงฺกเม อานิสํสาฯ กตเม ปญฺจ? อทฺธานกฺขโม โหติ, ปธานกฺขโม โหติ, อปฺปาพาโธ โหติ, อสิตํ ปีตํ ขายิตํ สายิตํ สมฺมา ปริณามํ คจฺฉติ, จงฺกมาธิคโต สมาธิ จิรฎฺฐิติโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ จงฺกเม อานิสํสา”ติฯ นวมํฯ

๑๐. นาคิตสุตฺตํ

๓๐. เอวํ เม สุตํ – เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ เยน อิจฺฉานงฺคลํ นาม โกสลานํ พฺราหฺมณคาโม ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสเณฺฑฯ อโสฺสสุํ โข อิจฺฉานงฺคลกา [อิจฺฉานงฺคลิกา (สี.) อ. นิ. ๖.๔๒; อ. นิ. ๘.๘๖] พฺราหฺมณคหปติกา – “สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุโตฺต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต อิจฺฉานงฺคลํ อนุปฺปโตฺต; อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสเณฺฑฯ ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคโต – อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ วิชฺชาจรณสมฺปโนฺน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ, สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุโทฺธ ภควาติฯ โส อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ สสฺสมณพฺราหฺมณิํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติฯ โส ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มเชฺฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ, เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติฯ สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตี”ติฯ อถ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย เยน อิจฺฉานงฺคลวนสโณฺฑ เตนุปสงฺกมิํสุ; อุปสงฺกมิตฺวา พหิทฺวารโกฎฺฐเก อฎฺฐํสุ อุจฺจาสทฺทมหาสทฺทาฯ

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นาคิโต ภควโต อุปฎฺฐาโก โหติฯ อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นาคิตํ อามเนฺตสิ – “เก ปน โข, นาคิต, อุจฺจาสทฺทมหาสทฺทา, เกวฎฺฎา มเญฺญ มจฺฉวิโลเป”ติ? “เอเต, ภเนฺต, อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย พหิทฺวารโกฎฺฐเก ฐิตา ภควนฺตเญฺญว อุทฺทิสฺส ภิกฺขุสงฺฆญฺจา”ติฯ “มาหํ, นาคิต, ยเสน สมาคมํ, มา จ มยา ยโสฯ โย โข, นาคิต, นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สโมฺพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สโมฺพธสุขสฺส นิกามลาภี อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภีฯ โส ตํ [โสหํ (ก.), โส (สฺยา. กํ.)] มีฬฺหสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺยา”ติฯ

‘‘อธิวาเสตุ ทานิ, ภนฺเต, ภควา, อธิวาเสตุ สุคโต; อธิวาสนกาโล ทานิ, ภนฺเต, ภควโตฯ เยน เยเนว ทานิ ภควา คมิสฺสติ ตํนินฺนาว คมิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จฯ เสยฺยถาปิ, ภนฺเต, ถุลฺลผุสิตเก เทเว วสฺสนฺเต ยถานินฺนํ อุทกานิ ปวตฺตนฺติ; เอวเมวํ โข, ภนฺเต, เยน เยเนว ทานิ ภควา คมิสฺสติ, ตํนินฺนาว คมิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตถา หิ, ภนฺเต, ภควโต สีลปญฺญาณ’’นฺติฯ

‘‘มาหํ , นาคิต, ยเสน สมาคมํ, มา จ มยา ยโสฯ โย โข, นาคิต, นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภีฯ โส ตํ มีฬฺหสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺยฯ อสิตปีตขายิตสายิตสฺส โข, นาคิต, อุจฺจารปสฺสาโว – เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโทฯ ปิยานํ โข, นาคิต, วิปริณามญฺญถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา – เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโทฯ อสุภนิมิตฺตานุโยคํ อนุยุตฺตสฺส โข, นาคิต, สุภนิมิตฺเต ปาฏิกุลฺยตา [ปฏิกฺกูลตา (สี.), ปฏิกฺกูลฺยตา (สฺยา. กํ.)] สณฺฐาติ – เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโทฯ ฉสุ โข, นาคิต, ผสฺสายตเนสุ อนิจฺจานุปสฺสิโน วิหรโต ผสฺเส ปาฏิกุลฺยตา สณฺฐาติ – เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโทฯ ปญฺจสุ โข, นาคิต, อุปาทานกฺขนฺเธสุ อุทยพฺพยานุปสฺสิโน วิหรโต อุปาทาเน ปาฏิกุลฺยตา สณฺฐาติ – เอโส ตสฺส นิสฺสนฺท’’ติฯ ทสมํฯ

ปญฺจงฺคิกวคฺโค ตติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เทฺว อคารวุปกฺกิเลสา, ทุสฺสีลานุคฺคหิเตน จ;
วิมุตฺติสมาธิปญฺจงฺคิกา, จงฺกมํ นาคิเตน จาติฯ

๔. สุมนวโคฺค

๑. สุมนสุตฺตํ

๓๑. เอกํ สมยํ…เป…. อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ อถ โข สุมนา ราชกุมารี ปญฺจหิ รถสเตหิ ปญฺจหิ ราชกุมาริสเตหิ ปริวุตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข สุมนา ราชกุมารี ภควนฺตํ เอตทโวจ –

‘‘อิธสฺสุ, ภนฺเต, ภควโต เทฺว สาวกา สมสทฺธา สมสีลา สมปญฺญา – เอโก ทายโก, เอโก อทายโกฯ เต กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺเชยฺยุํฯ เทวภูตานํ ปน เนสํ [เตสํ (สี.)], ภนฺเต, สิยา วิเสโส, สิยา นานากรณ’’นฺติ?

‘‘สิยา, สุมเน’’ติ ภควา อโวจ – ‘‘โย โส, สุมเน, ทายโก โส อมุํ อทายกํ เทวภูโต สมาโน ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ – ทิพฺเพน อายุนา, ทิพฺเพน วณฺเณน, ทิพฺเพน สุเขน, ทิพฺเพน ยเสน, ทิพฺเพน อาธิปเตยฺเยนฯ โย โส, สุมเน, ทายโก โส อมุํ อทายกํ เทวภูโต สมาโน อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ’’ฯ

‘‘สเจ ปน เต, ภนฺเต, ตโต จุตา อิตฺถตฺตํ อาคจฺฉนฺติ, มนุสฺสภูตานํ ปน เนสํ, ภนฺเต, สิยา วิเสโส, สิยา นานากรณ’’นฺติ? ‘‘สิยา, สุมเน’’ติ ภควา อโวจ – ‘‘โย โส, สุมเน, ทายโก โส อมุํ อทายกํ มนุสฺสภูโต สมาโน ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ – มานุสเกน อายุนา, มานุสเกน วณฺเณน, มานุสเกน สุเขน, มานุสเกน ยเสน, มานุสเกน อาธิปเตยฺเยนฯ โย โส, สุมเน, ทายโก โส อมุํ อทายกํ มนุสฺสภูโต สมาโน อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ’’ฯ

‘‘สเจ ปน เต, ภนฺเต, อุโภ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ปพฺพชิตานํ ปน เนสํ, ภนฺเต , สิยา วิเสโส, สิยา นานากรณ’’นฺติ? ‘‘สิยา, สุมเน’’ติ ภควา อโวจ – ‘‘โย โส, สุมเน, ทายโก โส อมุํ อทายกํ ปพฺพชิโต สมาโน ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ – ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโตฯ เยหิ โข ปน สพฺรหฺมจารีหิ สทฺธึ วิหรติ ตฺยสฺส มนาเปเนว พหุลํ กายกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปเนว พหุลํ วจีกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปเนว พหุลํ มโนกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาปํเยว พหุลํ อุปหารํ อุปหรนฺติ อปฺปํ อมนาปํ ฯ โย โส, สุมเน, ทายโก โส อมุํ อทายกํ ปพฺพชิโต สมาโน อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาตี’’ติฯ

‘‘สเจ ปน เต, ภนฺเต, อุโภ อรหตฺตํ ปาปุณนฺติ, อรหตฺตปฺปตฺตานํ ปน เนสํ, ภนฺเต, สิยา วิเสโส, สิยา นานากรณ’’นฺติ? ‘‘เอตฺถ โข ปเนสาหํ, สุมเน, น กิญฺจิ นานากรณํ วทามิ, ยทิทํ วิมุตฺติยา วิมุตฺติ’’นฺติ [วิมุตฺตนฺติ (สฺยา. กํ.)]ฯ

‘‘อจฺฉริยํ, ภนฺเต, อพฺภุตํ, ภนฺเต! ยาวญฺจิทํ, ภนฺเต, อลเมว ทานานิ ทาตุํ อลํ ปุญฺญานิ กาตุํ; ยตฺร หิ นาม เทวภูตสฺสาปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, มนุสฺสภูตสฺสาปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, ปพฺพชิตสฺสาปิ อุปการานิ ปุญฺญานี’’ติฯ ‘‘เอวเมตํ, สุมเน! อลญฺหิ, สุมเน, ทานานิ ทาตุํ อลํ ปุญฺญานิ กาตุํ! เทวภูตสฺสาปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, มนุสฺสภูตสฺสาปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, ปพฺพชิตสฺสาปิ อุปการานิ ปุญฺญานี’’ติ ฯ

อิทมโวจ ภควาฯ อิทํ วตฺวาน [อิทํ วตฺวา (สี. ปี.) เอวมุปริปิ] สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา –

“ยถาปิ จโนฺท วิมโล, คจฺฉํ อากาสธาตุยา;
สเพฺพ ตาราคเณ โลเก, อาภาย อติโรจติฯ

“ตเถว สีลสมฺปโนฺน, สโทฺธ ปุริสปุคฺคโล;
สเพฺพ มจฺฉริโน โลเก, จาเคน อติโรจติฯ

“ยถาปิ เมโฆ ถนยํ, วิชฺชุมาลี สตกฺกกุ;
ถลํ นินฺนญฺจ ปูเรติ, อภิวสฺสํ วสุนฺธรํฯ

“เอวํ ทสฺสนสมฺปโนฺน, สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก;
มจฺฉรึ อธิคณฺหาติ, ปญฺจฐาเนหิ ปณฺฑิโตฯ

“อายุนา ยสสา เจว [อายุนา จ ยเสน จ (ก.)], วเณฺณน จ สุเขน จ;
ส เว โภคปริพฺยูโฬฺห [โภคปริพฺพูโฬฺห (สี.)], เปจฺจ สเคฺค ปโมทตี”ติฯ ปฐมํ;

๒. จุนฺทีสุตฺตํ

๓๒. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเปฯ อถ โข จุนฺที ราชกุมารี ปญฺจหิ รถสเตหิ ปญฺจหิ จ กุมาริสเตหิ ปริวุตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข จุนฺที ราชกุมารี ภควนฺตํ เอตทโวจ –

“อมฺหากํ, ภเนฺต, ภาตา จุโนฺท นาม ราชกุมาโร, โส เอวมาห – ‘ยเทว โส โหติ อิตฺถี วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สงฺฆํ สรณํ คโต, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต, มุสาวาทา ปฏิวิรโต, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต, โส กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึเยว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคติ’นฺติฯ สาหํ, ภเนฺต, ภควนฺตํ ปุจฺฉามิ – ‘กถํรูเป โข, ภเนฺต, สตฺถริ ปสโนฺน กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึเยว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตึ? กถํรูเป ธเมฺม ปสโนฺน กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึเยว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตึ? กถํรูเป สเงฺฆ ปสโนฺน กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึเยว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตึ? กถํรูเปสุ สีเลสุ ปริปูรการี กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึเยว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคติ’”นฺติ?

“ยาวตา, จุนฺทิ, สตฺตา อปทา วา ทฺวิปทา วา จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา [อปาทา วา ทฺวีปาทา วาจตุปฺปาทา วา พหุปฺปาทา วา (สี.) อ. นิ. ๔.๓๔; อิติวุ. ๙๐] รูปิโน วา อรูปิโน วา สญฺญิโน วา อสญฺญิโน วา เนวสญฺญินาสญฺญิโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธฯ เย โข, จุนฺทิ, พุเทฺธ ปสนฺนา, อเคฺค เต ปสนฺนาฯ อเคฺค โข ปน ปสนฺนานํ อโคฺค วิปาโก โหติฯ

“ยาวตา, จุนฺทิ, ธมฺมา สงฺขตา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มโคฺค เตสํ อคฺคมกฺขายติฯ เย, จุนฺทิ, อริเย อฏฺฐงฺคิเก มเคฺค ปสนฺนา, อเคฺค เต ปสนฺนา, อเคฺค โข ปน ปสนฺนานํ อโคฺค วิปาโก โหติฯ

‘‘ยาวตา , จุนฺทิ, ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ [เตสํ ธมฺมานํ (สี. ปี. ก.)] อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ – มทนิมฺมทโน ปิปาสวินโย อาลยสมุคฺฆาโต วฏฺฏุปจฺเฉโท ตณฺหากฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํฯ เย โข, จุนฺทิ , วิราเค ธมฺเม ปสนฺนา, อคฺเค เต ปสนฺนาฯ อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติฯ

‘‘ยาวตา, จุนฺทิ, สงฺฆา วา คณา วา, ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสํ อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ – จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสฯ เย โข, จุนฺทิ, สงฺเฆ ปสนฺนา, อคฺเค เต ปสนฺนาฯ อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติฯ

‘‘ยาวตา, จุนฺทิ, สีลานิ, อริยกนฺตานิ สีลานิ เตสํ [อริยกนฺตานิเตสํ (สี. สฺยา. กํ.)] อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ – อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปฺปสตฺถานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสํวตฺตนิกานิฯ เย โข, จุนฺทิ, อริยกนฺเตสุ สีเลสุ ปริปูรการิโน, อคฺเค เต ปริปูรการิโนฯ อคฺเค โข ปน ปริปูรการีนํ อคฺโค วิปาโก โหตี’’ติฯ

‘‘อคฺคโต เว ปสนฺนานํ, อคฺคํ ธมฺมํ วิชานตํ;
อเคฺค พุทฺเธ ปสนฺนานํ, ทกฺขิเณยฺเย อนุตฺตเรฯ

‘‘อเคฺค ธมฺเม ปสนฺนานํ, วิราคูปสเม สุเข;
อเคฺค สงฺเฆ ปสนฺนานํ, ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเรฯ

‘‘อคฺคสฺมิํ ทานํ ททตํ, อคฺคํ ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ;
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ, ยโส กิตฺติ สุขํ พลํฯ

‘‘อคฺคสฺส ทาตา เมธาวี, อคฺคธมฺมสมาหิโต;
เทวภูโต มนุสฺโส วา, อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตี’’ติฯ ทุติยํ;

๓. อุคฺคหสุตฺตํ

๓๓. เอกํ สมยํ ภควา ภทฺทิเย วิหรติ ชาติยา วเนฯ อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ เอตทโวจ –

‘‘อธิวาเสตุ เม, ภนฺเต, ภควา สฺวาตนาย อตฺตจตุตฺโถ ภตฺต’’นฺติ ฯ อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวนฯ อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิฯ

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน อุคฺคหสฺส เมณฺฑกนตฺตุโน นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิฯ อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิฯ อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ ภุตฺตาวิํ โอนีตปตฺตปาณิํ เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อิมา เม, ภนฺเต, กุมาริโย ปติกุลานิ คมิสฺสนฺติฯ โอวทตุ ตาสํ, ภนฺเต, ภควา; อนุสาสตุ ตาสํ, ภนฺเต, ภควา, ยํ ตาสํ อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายา’’ติฯ

อถ โข ภควา ตา กุมาริโย เอตทโวจ – ‘‘ตสฺมาติห, กุมาริโย, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘ยสฺส โว [ยสฺส โข (สี. สฺยา. กํ.)] มาตาปิตโร ภตฺตุโน ทสฺสนฺติ อตฺถกามา หิเตสิโน อนุกมฺปกา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ตสฺส ภวิสฺสาม ปุพฺพุฏฺฐายินิโย ปจฺฉานิปาตินิโย กึการปฏิสฺสาวินิโย มนาปจารินิโย ปิยวาทินิโย’ติฯ เอวญฺหิ โว, กุมาริโย, สิกฺขิตพฺพํฯ

‘‘ตสฺมาติห, กุมาริโย, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘เย เต ภตฺตุ ครุโน [คุรุโน (ก.)] ภวิสฺสนฺติ มาตาติ วา ปิตาติ วา สมณพฺราหฺมณาติ วา, เต สกฺกริสฺสาม ครุํ กริสฺสาม [ครุกริสฺสาม (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] มาเนสฺสาม ปูเชสฺสาม อพฺภาคเต จ อาสโนทเกน ปฏิปูเชสฺสามา’ติ [ปูเชสฺสามาติ (สี.)]ฯ เอวญฺหิ โว, กุมาริโย, สิกฺขิตพฺพํฯ

‘‘ตสฺมาติห , กุมาริโย, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา กมฺมนฺตา อุณฺณาติ วา กปฺปาสาติ วา, ตตฺถ ทกฺขา ภวิสฺสาม อนลสา , ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคตา, อลํ กาตุํ อลํ สํวิธาตุ’นฺติฯ เอวญฺหิ โว, กุมาริโย, สิกฺขิตพฺพํฯ

‘‘ตสฺมาติห, กุมาริโย, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘โย โส ภตฺตุ อพฺภนฺตโร [อพฺภนฺตเร (ก.)] อโนฺตชโน ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราติ วา, เตสํ กตญฺจ กตโต ชานิสฺสาม อกตญฺจ อกตโต ชานิสฺสาม, คิลานกานญฺจ พลาพลํ ชานิสฺสาม, ขาทนียํ โภชนียญฺจสฺส ปจฺจํเสน [ปจฺจยํ เตน (ก. สี.), ปจฺจยํเสน (สฺยา. กํ.), ปจฺจยํ เสนาสนํ ปจฺจตฺตํเสน (ก.) อ. นิ. ๘.๔๖] สํวิภชิสฺสามา’ติ [วิภชิสฺสามาติ (สี. สฺยา. กํ.)]ฯ เอวญฺหิ โว, กุมาริโย, สิกฺขิตพฺพํฯ

‘‘ตสฺมาติห, กุมาริโย, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘ยํ ภตฺตา อาหริสฺสติ ธนํ วา ธญฺญํ วา รชตํ วา ชาตรูปํ วา, ตํ อารเกฺขน [ตํ อารกฺขาย (สี.)] คุตฺติยา สมฺปาเทสฺสาม, ตตฺถ จ ภวิสฺสาม อธุตฺตี อเถนี อโสณฺฑี อวินาสิกาโย’ติฯ เอวญฺหิ โว, กุมาริโย, สิกฺขิตพฺพํฯ อิเมหิ โข, กุมาริโย, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรํ มรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตี’’ติฯ

> ‘‘โย นํ ภรติ สพฺพทา, นิจฺจํ อาตาปิ อุสฺสุโก;
> สพฺพกามหรํ โปสํ, ภตฺตารํ นาติมญฺญติฯ
>
> ‘‘น จาปิ โสตฺถิ ภตฺตารํ, อิสฺสาจาเรน [อิจฺฉาจาเรน (สี.), อิสฺสาวาเทน (ปี.)] โรสเย;
> ภตฺตุ จ ครุโน สเพฺพ, ปฏิปูเชติ ปณฺฑิตาฯ
>
> ‘‘อุฏฺฐาหิกา [อุฏฺฐายิกา (สฺยา. กํ. ก.)] อนลสา, สงฺคหิตปริชฺชนา;
> ภตฺตุ มนาปํ [มนาปา (สี.)] จรติ, สมฺภตํ อนุรกฺขติฯ
>
> ‘‘ยา เอวํ วตฺตตี นารี, ภตฺตุฉนฺทวสานุคา;
> มนาปา นาม เต เทวา, ยตฺถ สา อุปปชฺชตี’’ติฯ ตติยํ;

๔. สีหเสนาปติสุตฺตํ

๓๔. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ อถ โข สีโห เสนาปติ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิ

โนฺน โข สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ – “สกฺกา นุ โข, ภนฺเต, ภควา สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ ปญฺญาเปตุ”นฺติ?

“สกฺกา, สีหา”ติ ภควา อโวจ – “ทายโก, สีห, ทานปติ พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป। ยมฺปิ, สีห, ทายโก ทานปติ พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ।

“ปุน จปรํ, สีห, ทายกํ ทานปตึ สโนฺต สปฺปุริสา ภชนฺติ। ยมฺปิ, สีห, ทายกํ ทานปตึ สโนฺต สปฺปุริสา ภชนฺติ, อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ।

“ปุน จปรํ, สีห, ทายกสฺส ทานปติโน กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคจฺฉติ। ยมฺปิ, สีห, ทายกสฺส ทานปติโน กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ।

“ปุน จปรํ, สีห, ทายโก ทานปติ ยํ ยเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ – ยทิ ขตฺติยปริสํ ยทิ พฺราหฺมณปริสํ ยทิ คหปติปริสํ ยทิ สมณปริสํ – วิสารโท [วิสารโทว (สี.) อ. นิ. ๗.๕๗ ปสฺสิตพฺพํ] อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโต। ยมฺปิ, สีห, ทายโก ทานปติ ยํ ยเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ – ยทิ ขตฺติยปริสํ ยทิ พฺราหฺมณปริสํ ยทิ คหปติปริสํ ยทิ สมณปริสํ – วิสารโท อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโต, อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ।

“ปุน จปรํ, สีห, ทายโก ทานปติ กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ। ยมฺปิ, สีห, ทายโก ทานปติ กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ, อิทํ [อิทมฺปิ สีห (ก.)] สมฺปรายิกํ ทานผล”นฺติ।

เอวํ วุเตฺต สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ – “ยานิมานิ, ภนฺเต, ภควตา จตฺตาริ สนฺทิฏฺฐิกานิ ทานผลานิ อกฺขาตานิ, นาหํ เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ; อหํ เปตานิ ชานามิ। อหํ, ภนฺเต, ทายโก ทานปติ พหุโน ชนสฺส ปิโย มนาโป। อหํ, ภนฺเต, ทายโก ทานปติ; มํ สโนฺต สปฺปุริสา ภชนฺติ। อหํ, ภนฺเต, ทายโก ทานปติ; มยฺหํ กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคโต – ‘สีโห เสนาปติ ทายโก การโก สงฺฆุปฏฺฐาโก’ติ। อหํ, ภนฺเต , ทายโก ทานปติ ยํ ยเทว ปริสํ อุปสงฺกมามิ – ยทิ ขตฺติยปริสํ ยทิ พฺราหฺมณปริสํ ยทิ คหปติปริสํ ยทิ สมณปริสํ – วิสารโท อุปสงฺกมามิ อมงฺกุภูโต। ยานิมานิ, ภนฺเต, ภควตา จตฺตาริ สนฺทิฏฺฐิกานิ ทานผลานิ อกฺขาตานิ, นาหํ เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ; อหํ เปตานิ ชานามิ। ยญฺจ โข มํ, ภนฺเต, ภควา เอวมาห – ‘ทายโก, สีห, ทานปติ กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชตี’ติ, เอตาหํ น ชานามิ; เอตฺถ จ ปนาหํ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามี”ติ। “เอวเมตํ, สีห, เอวเมตํ, สีห! ทายโก ทานปติ กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชตี”ติ।

“ททํ ปิโย โหติ ภชนฺติ นํ พหู,
กิตฺติญฺจ ปโปฺปติ ยโส จ วฑฺฒติ [ยสสฺส วฑฺฒติ (สฺยา. กํ.), ยสํ ปวฑฺฒติ (ก.)];
อมงฺกุภูโต ปริสํ วิคาหติ,
วิสารโท โหติ นโร อมจฺฉรี।

“ตสฺมา หิ ทานานิ ททนฺติ ปณฺฑิตา,
วิเนยฺย มเจฺฉรมลํ สุเขสิโน;
เต ทีฆรตฺตํ ติทิเว ปติฏฺฐิตา,

เทวานํ สหพฺยคตา รมนฺติ เต [สหพฺยตํ คตา รมนฺติ (สี.), สหพฺยตา รมนฺติ เต (ก.)]ฯ

“กตาวกาสา กตกุสลา อิโต จุตา [ตโต จุตา (สี.)],
สยํปภา อนุวิจรนฺติ นนฺทนํ [นนฺทเน (สฺยา. กํ.)];
เต ตตฺถ นนฺทนฺติ รมนฺติ โมทเร,
สมปฺปิตา กามคุเณหิ ปญฺจหิ;
“กตฺวาน วากฺยํ อสิตสฺส ตาทิโน,
รมนฺติ สเคค [รมนฺติ สุมนา (ก.), กมนฺติ สเพฺพ (สฺยา. กํ.)] สุคตสฺส สาวกา’’ติฯ จตุตฺถํ;

๕. ทานานิสํสสุตฺตํ

๓๕. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ทาเน อานิสํสาฯ กตเม ปญฺจ? พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป; สโนฺต สปฺปุริสา ภชนฺติ; กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคจฺฉติ; คิหิธมฺมา อนปคโต [คิหิธมฺมา อนเปโต (สี. ปี.), คิหิธมฺมมนุปคโต (ก.)] โหติ; กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ทาเน อานิสํสา’’ติฯ

“ททมาโน ปิโย โหติ, สตํ ธมฺมํ อนุกฺกมํ;
สโนฺต นํ สทา ภชนฺติ [สโนฺต ภชนฺติ สปฺปุริสา (สี.)], สญฺญตา พฺรหฺมจาริโยฯ

“เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ, สพฺพทุกฺขาปนูทนํ;
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย, ปรินิพฺพาติ อนาสโว’’ติฯ ปญฺจมํ;

๖. กาลทานสุตฺตํ

๓๖. “ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, กาลทานานิฯ กตมานิ ปญฺจ? อาคนฺตุกสฺส ทานํ เทติ; คมิกสฺส ทานํ เทติ; คิลานสฺส ทานํ เทติ; ทุพฺภิเกฺข ทานํ เทติ; ยานิ ตานิ นวสสฺสานิ นวผลานิ ตานิ ปฐมํ สีลวเนฺตสุ ปติฏฺฐาเปติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ กาลทานานี’’ติฯ

“กาเล ททนฺติ สปฺปญฺญา, วทญฺญู วีตมจฺฉรา;
กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ, อุชุภูเตสุ ตาทิสุฯ

“วิปฺปสนฺนมนา ตสฺส, วิปุลา โหติ ทกฺขิณา;
เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ, เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺติ วา;
น เตน [น เตสํ (ปี. ก.)] ทกฺขิณา อูนา, เตปิ ปุญฺญสฺส ภาคิโนฯ

“ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิโตฺต, ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ;
ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมิํ, ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณิน’’นฺติฯ ฉฏฺฐํ;

๗. โภชนสุตฺตํ

๓๗. “โภชนํ , ภิกฺขเว, ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคาหกานํ ปญฺจ ฐานานิ เทติฯ กตมานิ ปญฺจ? อายุํ เทติ, วณฺณํ เทติ, สุขํ เทติ, พลํ เทติ, ปฏิภานํ [ปฏิภาณํ (สี.)] เทติฯ อายุํ โข ปน

ทตฺวา อายุสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา; วณฺณํ ทตฺวา วณฺณสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา; สุขํ ทตฺวา สุขสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา; พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา; ปฏิภานํ ทตฺวา ปฏิภานสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วาฯ โภชนํ, ภิกฺขเว, ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคาหกานํ อิมานิ ปญฺจ ฐานานิ เทตี''ติฯ

> ''อายุโท พลโท ธีโร, วณฺณโท ปฏิภานโท;
> สุขสฺส ทาตา เมธาวี, สุขํ โส อธิคจฺฉติฯ
>
> ''อายุํ ทตฺวา พลํ วณฺณํ, สุขญฺจ ปฏิภานกํ [ปฏิภาณกํ (สี.), ปฏิภานโท (สฺยา. กํ. ปี. ก.)];
> ทีฆายุ ยสวา โหติ, ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตี''ติฯ สตฺตมํ;

๘. สทฺธสุตฺตํ

๓๘. ''ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, สเทฺธ กุลปุเตฺต อานิสํสาฯ กตเม ปญฺจ? เย เต, ภิกฺขเว, โลเก สโนฺต สปฺปุริสา เต สทฺธเญฺญว ปฐมํ อนุกมฺปนฺตา อนุกมฺปนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธํ; สทฺธเญฺญว ปฐมํ อุปสงฺกมนฺตา อุปสงฺกมนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธํ; สทฺธเญฺญว ปฐมํ ปฏิคฺคณฺหนฺตา ปฏิคฺคณฺหนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธํ; สทฺธเญฺญว ปฐมํ ธมฺมํ เทเสนฺตา เทเสนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธํ; สโทฺธ กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สเทฺธ กุลปุเตฺต อานิสํสาฯ

''เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, สุภูมิยํ จตุมหาปเถ มหานิโคฺรโธ สมนฺตา ปกฺขีนํ ปฏิสรณํ โหติ; เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, สโทฺธ กุลปุโตฺต พหุโน ชนสฺส ปฏิสรณํ โหติ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกาน''นฺติฯ

> ''สาขาปตฺตผลูเปโต [สาขาปตฺตพหุเปโต (กตฺถจิ), สาขาปตฺตปลาสูเปโต (?)], ขนฺธิมาว [ขนฺธิมา จ (สี.)] มหาทุโม;
> มูลวา ผลสมฺปโนฺน, ปติฏฺฐา โหติ ปกฺขินํฯ
>
> ''มโนรเม อายตเน, เสวนฺติ นํ วิหงฺคมา;
> ฉายํ ฉายตฺถิกา [ฉายตฺถิโน (สี.)] ยนฺติ, ผลตฺถา ผลโภชิโนฯ
>
> ''ตเถว สีลสมฺปนฺนํ, สทฺธํ ปุริสปุคฺคลํ;
> นิวาตวุตฺตึ อตฺถทฺธํ, โสรตํ สขิลํ มุทุํฯ
>
> ''วีตราคา วีตโทสา, วีตโมหา อนาสวา;
> ปุญฺญเกฺขตฺตานิ โลกสฺมึ, เสวนฺติ ตาทิสํ นรํฯ
>
> ''เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ, สพฺพทุกฺขาปนูทนํ;
> ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย, ปรินิพฺพาติ อนาสโว''ติฯ อฏฺฐมํ;

๙. ปุตฺตสุตฺตํ

๓๙. “ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, ฐานานิ สมฺปสฺสนฺตา มาตาปิตโร ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ กุเล ชายมานํฯ กตมานิ ปญฺจ? ภโต วา โน ภริสฺสติ; กิจฺจํ วา โน กริสฺสติ; กุลวํโส จิรํ ฐสฺสติ; ทายชฺชํ ปฏิปชฺชิสฺสติ; อถ วา ปน เปตานํ กาลงฺกตานํ ทกฺขิณํ อนุปฺปทสฺสตีติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ฐานานิ สมฺปสฺสนฺตา มาตาปิตโร ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ กุเล ชายมาน”นฺติฯ

[กถา. ๔๙๑] “ปญฺจ ฐานานิ สมฺปสฺสํ, ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา;
ภโต วา โน ภริสฺสติ, กิจฺจํ วา โน กริสฺสติฯ

“กุลวํโส จิรํ ติฏฺฐ, ทายชฺชํ ปฏิปชฺชติ;
อถ วา ปน เปตานํ, ทกฺขิณํ อนุปฺปทสฺสติฯ

“ฐานาเนตานิ สมฺปสฺสํ, ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา;
ตสฺมา สนฺโต สปฺปุริสา, กตญฺญู กตเวทิโนฯ

“ภรนฺติ มาตาปิตโร, ปุเพฺพ กตมนุสฺสรํ;
กโรนฺติ เนสํ กิจฺจานิ, ยถา ตํ ปุพฺพการินํฯ

“โอวาทการี ภตโปสี, กุลวํสํ อหาปยํ;
สโทฺธ สีเลน สมฺปโนฺน, ปุโตฺต โหติ ปสํสิโย”ติฯ นวมํ;

๑๐. มหาสาลปุตฺตสุตฺตํ

๔๐. “หิมวนฺตํ, ภิกฺขเว, ปพฺพตราชํ นิสฺสาย มหาสาลา ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒนฺติฯ กตมาหิ ปญฺจหิ? สาขาปตฺตปลาเสน วฑฺฒนฺติ; ตเจน วฑฺฒนฺติ; ปปฏิกาย วฑฺฒนฺติ; เผคฺคุนา วฑฺฒนฺติ; สาเรน วฑฺฒนฺติฯ หิมวนฺตํ, ภิกฺขเว, ปพฺพตราชํ นิสฺสาย มหาสาลา อิมาหิ ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒนฺติฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, สทฺธํ กุลปุตฺตํ นิสฺสาย อโนฺตชโน ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒติฯ กตมาหิ ปญฺจหิ? สทฺธาย วฑฺฒติ; สีเลน วฑฺฒติ; สุเตน วฑฺฒติ; จาเคน วฑฺฒติ; ปญฺญาย วฑฺฒติฯ สทฺธํ, ภิกฺขเว, กุลปุตฺตํ นิสฺสาย อโนฺตชโน อิมาหิ ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒตี”ติฯ

“ยถา หิ ปพฺพโต เสโล, อรญฺญสฺมิํ พฺรหาวเน;
ตํ รุกฺขา อุปนิสฺสาย, วฑฺฒเนฺต เต วนปฺปตีฯ

“ตเถว สีลสมฺปนฺนํ, สทฺธํ กุลปุตฺตํ อิมํ [กุลปติํ อิธ (สี.), กุลปุตฺตํ อิธ (สฺยา.)];
อุปนิสฺสาย วฑฺฒนฺติ, ปุตฺตทารา จ พนฺธวา;
อมจฺจา ญาติสงฺฆา จ, เย จสฺส อนุชีวิโนฯ

“ตฺยสฺส สีลวโต สีลํ, จาคํ สุจริตานิ จ;
ปสฺสมานานุกุพฺพนฺติ, เย ภวนฺติ วิจกฺขณาฯ

“อิมํ ธมฺมํ จริตฺวาน, มคฺคํ [สคฺคํ (สฺยา. ก.)] สุคติคามินํ;
นนฺทิโน เทวโลกสฺมิํ, โมทนฺติ กามกามิโน”ติฯ ทสมํ;

สุมนวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สุมนา จุนฺที อุคฺคโห, สีโห ทานานิสํสโก;
กาลโภชนสทฺธา จ, ปุตฺตสาเลหิ เต ทสาติฯ

๕. มุณฺฑราชวโคฺค

๑. อาทิยสุตฺตํ

๔๑. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ – ''ปญฺจิเม, คหปติ, โภคานํ อาทิยาฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, คหปติ, อริยสาวโก อุฏฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ อตฺตานํ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ; มาตาปิตโร สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ; ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริเส สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติฯ อยํ ปฐโม โภคานํ อาทิโยฯ

''ปุน จปรํ, คหปติ, อริยสาวโก อุฏฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ มิตฺตามเจฺจ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติฯ อยํ ทุติโย โภคานํ อาทิโยฯ

''ปุน จปรํ, คหปติ, อริยสาวโก อุฏฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ ยา ตา โหนฺติ อาปทา – อคฺคิโต วา อุทกโต วา ราชโต วา โจรโต วา อปฺปิยโต วา ทายาทโต [อปฺปิยโต วา ทายาทโต วา (พหูสุ) อ. นิ. ๔.๖๑; ๕.๑๔๘] – ตถารูปาสุ อาปทาสุ โภเคหิ ปริโยธาย วตฺตติ, โสตฺถึ อตฺตานํ กโรติฯ อยํ ตติโย โภคานํ อาทิโยฯ

''ปุน จปรํ, คหปติ, อริยสาวโก อุฏฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ ปญฺจพลึ กตฺตา โหติฯ ญาติพลึ, อติถิพลึ, ปุพฺพเปตพลึ, ราชพลึ, เทวตาพลึ – อยํ จตุโตฺถ โภคานํ อาทิโยฯ

''ปุน จปรํ, คหปติ, อริยสาวโก อุฏฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ เย เต สมณพฺราหฺมณา มทปฺปมาทา ปฏิวิรตา ขนฺติโสรเจฺจ นิวิฏฺฐา เอกมตฺตานํ ทเมนฺติ เอกมตฺตานํ สเมนฺติ เอกมตฺตานํ ปรินิพฺพาเปนฺติ, ตถารูเปสุ สมณพฺราหฺมเณสุ อุทฺธคฺคิกํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺคสํวตฺตนิกํฯ อยํ ปญฺจโม โภคานํ อาทิโยฯ อิเม โข, คหปติ, ปญฺจ โภคานํ อาทิยาฯ

''ตสฺส เจ, คหปติ, อริยสาวกสฺส อิเม ปญฺจ โภคานํ อาทิเย อาทิยโต โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, ตสฺส เอวํ โหติ – 'เย วต โภคานํ อาทิยา เต จาหํ อาทิยามิ โภคา จ เม ปริกฺขยํ คจฺฉนฺตี'ติฯ อิติสฺส โหติ อวิปฺปฏิสาโรฯ ตสฺส เจ, คหปติ, อริยสาวกสฺส อิเม ปญฺจ โภคานํ อาทิเย อาทิยโต โภคา อภิวฑฺฒนฺติ , ตสฺส เอวํ โหติ – 'เย วต โภคานํ อาทิยา เต จาหํ อาทิยามิ โภคา จ เม อภิวฑฺฒนฺตี'ติฯ อิติสฺส โหติ [อิติสฺส โหติ อวิปฺปฏิสาโร, (สี. สฺยา.)] อุภเยเนว อวิปฺปฏิสาโร''ติฯ

''ภุตฺตา โภคา ภตา ภจฺจา [คตา ตจฺฉา (ก.)], วิติณฺณา อาปทาสุ เม;
อุทฺธคฺคา ทกฺขิณา ทินฺนา, อโถ ปญฺจพลีกตา;
อุปฏฺฐิตา สีลวโนฺต, สญฺญตา พฺรหฺมจาริโยฯ

“ยทตฺถํ โภคํ อิจฺฉยฺย, ปณฺฑิโต ฆรมาวสํ;
โส เม อตฺโถ อนุปฺปตฺโต, กตํ อนนุตาปิยํฯ

“เอตํ [เอวํ (ก.)] อนุสฺสรํ มจฺโจ, อริยธมฺเม ฐิโต นโร;
อิเธว นํ ปสํสนฺติ, เปจฺจ สเคฺค ปโมทตี”ติ [เปจฺจ สเคฺค จ โมทตีติ (สี. สฺยา.)]ฯ ปฐมํ;

๒. สปฺปุริสสุตฺตํ

๔๒. “สปฺปุริโส, ภิกฺขเว, กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; มาตาปิตูนํ [มาตาปิตุนฺนํ (สี. ปี.)] อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; ปุตฺตทารสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; ทาสกมฺมกรโปริสสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; มิตฺตามจฺจานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; สมณพฺราหฺมณานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติฯ

“เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, มหาเมโฆ สพฺพสสฺสานิ สมฺปาเทโนฺต พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, สปฺปุริโส กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; มาตาปิตูนํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; ปุตฺตทารสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; ทาสกมฺมกรโปริสสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; มิตฺตามจฺจานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; สมณพฺราหฺมณานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหตี”ติฯ

“หิโต พหุนฺนํ ปฏิปชฺช โภเค, ตํ เทวตา รกฺขติ ธมฺมคุตฺตํ;
พหุสฺสุตํ สีลวตูปปนฺนํ, ธเมฺม ฐิตํ น วิชหติ [วิชหาติ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] กิตฺติฯ

“ธมฺมฏฺฐํ สีลสมฺปนฺนํ, สจฺจวาทิํ หิรีมนํ;
เนกฺขํ ชมฺโพนทเสฺสว, โก ตํ นินฺทิตุมรหติ;
เทวาปิ นํ ปสํสนฺติ, พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโต”ติฯ ทุติยํ;

๓. อิฏฺฐสุตฺตํ

๔๓. อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปติํ ภควา เอตทโวจ –

“ปญฺจิเม, คหปติ, ธมฺมา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทุลฺลภา โลกสฺมิํฯ กตเม ปญฺจ? อายุ, คหปติ, อิโฏฺฐ กโนฺต มนาโป ทุลฺลโภ โลกสฺมิํ; วโณฺณ อิโฏฺฐ กโนฺต มนาโป ทุลฺลโภ โลกสฺมิํ; สุขํ อิฏฺฐํ กนฺตํ มนาปํ ทุลฺลภํ โลกสฺมิํ; ยโส อิโฏฺฐ กโนฺต มนาโป ทุลฺลโภ โลกสฺมิํ; สคฺคา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทุลฺลภา โลกสฺมิํฯ อิเม โข, คหปติ, ปญฺจ ธมฺมา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทุลฺลภา โลกสฺมิํฯ

“อิเมสํ โข, คหปติ, ปญฺจนฺนํ ธมฺมานํ อิฏฺฐานํ กนฺตานํ มนาปานํ ทุลฺลภานํ โลกสฺมิํ น อายาจนเหตุ วา ปตฺถนาเหตุ วา [น ปตฺถนาเหตุ วา (สฺยา. กํ. ปี.)] ปฏิลาภํ วทามิฯ อิเมสํ โข, คหปติ, ปญฺจนฺนํ ธมฺมานํ อิฏฺฐานํ กนฺตานํ มนาปานํ ทุลฺลภานํ โลกสฺมิํ อายาจนเหตุ วา ปตฺถนาเหตุ วา ปฏิลาโภ อภวิสฺส, โก อิธ เกน หาเยถ?

‘‘น โข, คหปติ, อรหติ อริยสาวโก อายุกาโม อายุํ อายาจิตุํ วา อภินนฺทิตุํ วา อายุสฺส วาปิ เหตุฯ อายุกาเมน, คหปติ, อริยสาวเกน อายุสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพาฯ อายุสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา อายุปฏิลาภาย สํวตฺตติฯ โส ลาภี โหติ อายุสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วาฯ

‘‘น โข, คหปติ, อรหติ อริยสาวโก วณฺณกาโม วณฺณํ อายาจิตุํ วา อภินนฺทิตุํ วา วณฺณสฺส วาปิ เหตุฯ วณฺณกาเมน, คหปติ, อริยสาวเกน วณฺณสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพาฯ วณฺณสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา วณฺณปฏิลาภาย สํวตฺตติฯ โส ลาภี โหติ วณฺณสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วาฯ

‘‘น โข, คหปติ, อรหติ อริยสาวโก สุขกาโม สุขํ อายาจิตุํ วา อภินนฺทิตุํ วา สุขสฺส วาปิ เหตุฯ สุขกาเมน, คหปติ, อริยสาวเกน สุขสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพาฯ สุขสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา สุขปฏิลาภาย สํวตฺตติฯ โส ลาภี โหติ สุขสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วาฯ

‘‘น โข, คหปติ, อรหติ อริยสาวโก ยสกาโม ยสํ อายาจิตุํ วา อภินนฺทิตุํ วา ยสสฺส วาปิ เหตุฯ ยสกาเมน, คหปติ, อริยสาวเกน ยสสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพาฯ ยสสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา ยสปฏิลาภาย สํวตฺตติฯ โส ลาภี โหติ ยสสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วาฯ

‘‘น โข, คหปติ, อรหติ อริยสาวโก สคฺคกาโม สคฺคํ อายาจิตุํ วา อภินนฺทิตุํ วา สคฺคานํ วาปิ เหตุฯ สคฺคกาเมน, คหปติ, อริยสาวเกน สคฺคสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพาฯ สคฺคสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา สคฺคปฏิลาภาย สํวตฺตติฯ โส ลาภี โหติ สคฺคาน’’นฺติฯ

‘‘อายุํ วณฺณํ ยสํ กิตฺตึ, สคฺคํ อุจฺจากุลีนตํ;
รติโย ปตฺถยาเนน [ปตฺถยมาเนน (ก.)], อุฬารา อปราปราฯ

‘‘อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ, ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา;
‘‘อปฺปมตฺโต อุโภ อตฺเถ, อธิคณฺหาติ ปณฺฑิโตฯ

‘‘ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ [ทิฏฺฐว ธมฺเม (สี.)] โย อตฺโถ, โย จตฺโถ สมฺปรายิโก;
อตฺถาภิสมยา ธีโร, ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจตี’’ติฯ ตติยํ;

๔. มนาปทายีสุตฺตํ

๔๔. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิฯ อถ โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก ภควนฺตํ เอตทโวจ –

‘‘สมฺมุขา เมตํ, ภนฺเต, ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ – ‘มนาปทายี ลภเต มนาป’นฺติฯ มนาปํ เม, ภนฺเต, สาลปุปฺผกํ [สาลิปุปฺผกํ (ก.)] ขาทนียํ; ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ

อุปาทายา’’ติฯ ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทายฯ

‘‘สมฺมุขา เมตํ, ภนฺเต, ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ – ‘มนาปทายี ลภเต มนาป’นฺติฯ มนาปํ เม, ภนฺเต, สมฺปนฺนโกลกํ สูกรมํสํ [สมฺปนฺนสูกรมํสํ (สี.), สมฺปนฺนวรสูกรมํสํ (สฺยา.)]; ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายา’’ติฯ ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทายฯ

‘‘สมฺมุขา เมตํ, ภนฺเต, ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ – ‘มนาปทายี ลภเต มนาป’นฺติฯ มนาปํ เม, ภนฺเต, นิพฺพตฺตเตลกํ [นิพทฺธเตลกํ (ปี. สี. อฏฺฐ.), นิพฺพฏฺฏเตลกํ (สฺยา. อฏฺฐ.)] นาลิยสากํ; ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายา’’ติฯ ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทายฯ

‘‘สมฺมุขา เมตํ, ภนฺเต, ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ – ‘มนาปทายี ลภเต มนาป’นฺติฯ มนาโป เม, ภนฺเต, สาลีนํ โอทโน วิจิตกาฬโก [วิคตกาลโก (สฺยา. กํ. ปี. ก.)] อเนกสูโป อเนกพฺยญฺชโน; ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายา’’ติฯ ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทายฯ

‘‘สมฺมุขา เมตํ, ภนฺเต, ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ – ‘มนาปทายี ลภเต มนาป’นฺติฯ มนาปานิ เม, ภนฺเต, กาสิกานิ วตฺถานิ; ตานิ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายา’’ติฯ ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทายฯ

‘‘สมฺมุขา เมตํ, ภนฺเต, ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ – ‘มนาปทายี ลภเต มนาป’นฺติ ฯ มนาโป เม, ภนฺเต, ปลฺลงฺโก โคนกตฺถโต ปฏลิกตฺถโต กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรโณ [กาทลิมิคปวรปจฺจตฺถรโณ (สี.)] สอุตฺตรจฺฉโท อุภโตโลหิตกูปธาโนฯ อปิ จ, ภนฺเต, มยเมฺปตํ ชานาม – ‘เนตํ ภควโต กปฺปตี’ติฯ อิทํ เม, ภนฺเต, จนฺทนผลกํ อคฺฆติ อธิกสตสหสฺสํ; ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายา’’ติฯ ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทายฯ อถ โข ภควา อุคฺคํ คหปตึ เวสาลิกํ อิมินา อนุโมทนีเยน อนุโมทิ –

‘‘มนาปทายี ลภเต มนาปํ,
โย อุชฺชุภูเตสุ [อุชุภูเตสุ (สฺยา. กํ. ปี.)] ททาติ ฉนฺทสา;
อจฺฉาทนํ สยนมนฺนปานํ [สยนมถนฺนปานํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)],
นานาปฺปการานิ จ ปจฺจยานิฯ

‘‘จตฺตญฺจ มุตฺตญฺจ อนุคฺคหีตํ [อนคฺคหีตํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)],
เขตฺตูปเม อรหนฺเต วิทิตฺวา;
โส ทุจฺจชํ สปฺปุริโส จชิตฺวา,
มนาปทายี ลภเต มนาป’’นฺติฯ

อถ โข ภควา อุคฺคํ คหปตึ เวสาลิกํ อิมินา อนุโมทนีเยน อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิฯ

อถ โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก อปเรน สมเยน กาลมกาสิฯ กาลงฺกโต [กาลกโต (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] จ อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปชฺชิฯ เตน โข ปน สมเยน ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ อถ โข อุคฺโค เทวปุตฺโต อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุป

สงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ เอกมนฺตํ ฐิตํ โข อุคฺคํ เทวปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ – ‘‘กจฺจิ เต, อุคฺค, ยถาธิปฺปาโย’’ติ? ‘‘ตคฺฆ เม, ภควา, ยถาธิปฺปาโย’’ติฯ อถ โข ภควา อุคฺคํ เทวปุตฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ –

‘‘มนาปทายี ลภเต มนาปํ,
อคฺคสฺส ทาตา ลภเต ปุนคฺคํ;
วรสฺส ทาตา วรลาภิ โหติ,
เสฏฺฐํ ทโท เสฏฺฐมุเปติ ฐานํฯ

‘‘โย อคฺคทายี วรทายี, เสฏฺฐทายี จ โย นโร;
ทีฆายุ ยสวา โหติ, ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตี’’ติฯ จตุตฺถํ;

๕. ปุญฺญาภิสนฺทสุตฺตํ

๔๕. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ปุญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสํวตฺตนิกา อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตนฺติฯ

‘‘กตเม ปญฺจ? ยสฺส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จีวรํ ปริภุญฺชมาโน อปฺปมาณํ เจโตสมาธิํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อปฺปมาโณ ตสฺส ปุญฺญาภิสโนฺท กุสลาภิสโนฺท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตติฯ

‘‘ยสฺส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชมาโน…เป.… ยสฺส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วิหารํ ปริภุญฺชมาโน…เป.… ยสฺส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ มญฺจปีฐํ ปริภุญฺชมาโน…เป.…ฯ

‘‘ยสฺส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชมาโน อปฺปมาณํ เจโตสมาธิํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อปฺปมาโณ ตสฺส ปุญฺญาภิสโนฺท กุสลาภิสโนฺท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ปุญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสํวตฺตนิกา อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตนฺติฯ

‘‘อิเมหิ จ ปน, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ปุญฺญาภิสเนฺทหิ กุสลาภิสเนฺทหิ สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกรํ ปุญฺญสฺส ปมาณํ คเหตุํ – ‘เอตฺตโก ปุญฺญาภิสโนฺท กุสลาภิสโนฺท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตตี’ติฯ อถ โข อสงฺเขโยฺย อปฺปเมโยฺย มหาปุญฺญกฺขโนฺธเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ

‘‘เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, มหาสมุเทฺท น สุกรํ อุทกสฺส ปมาณํ คเหตุํ – ‘เอตฺตกานิ อุทกาฬฺหกานีติ วา เอตฺตกานิ อุทกาฬฺหกสตานีติ วา เอตฺตกานิ อุทกาฬฺหกสหสฺสานีติ วา เอตฺตกานิ อุทกาฬฺหกสตสหสฺสานีติ วา; อถ โข อสงฺเขโยฺย อปฺปเมโยฺย มหาอุทกกฺขโนฺธเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ’ฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, อิเมหิ ปญฺจหิ ปุญฺญาภิสเนฺทหิ กุสลาภิสเนฺทหิ สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกรํ ปุญฺญสฺส ปมาณํ คเหตุํ – ‘เอตฺตโก ปุญฺญาภิสโนฺท กุสลาภิสโนฺท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตตี’ติฯ อถ โข อสงฺเขโยฺย อปฺปเมโยฺย มหาปุญฺญกฺขโนฺธเตฺวว สงฺขํ คจฺฉตี’’ติฯ

‘‘มโหทธิํ อปริมิตํ มหาสรํ,

พหุเภรวํ รตฺนคณานมาลยํ;
นโชฺช ยถา นรคณสงฺฆเสวิตา [มจฺฉ คณสํฆเสวิตา (สฺยา. กํ. ก.) สํ. นิ. ๕.๑๐๓๗ ปสฺสิตพฺพํ],
ปุถู สวนฺตี อุปยนฺติ สาครํฯ

‘‘เอวํ นรํ อนฺนทปานวตฺถทํ,
เสยฺยานิสชฺชตฺถรณสฺส ทายกํ;
ปุญฺญสฺส ธารา อุปยนฺติ ปณฺฑิตํ,
นโชฺช ยถา วาริวหาว สาคร’’นฺติฯ ปญฺจมํ;

๖. สมฺปทาสุตฺตํ

๔๖. ‘‘ปญฺจิมา, ภิกฺขเว, สมฺปทาฯ กตมา ปญฺจ? สทฺธาสมฺปทา, สีลสมฺปทา, สุตสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา – อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมฺปทา’’ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ธนสุตฺตํ

๔๗. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, ธนานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาธนํ, สีลธนํ, สุตธนํ, จาคธนํ, ปญฺญาธนํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, สทฺธาธนํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก สโทฺธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ – ‘อิติปิ โส ภควา…เป.… สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุโทฺธ ภควา’ติฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สทฺธาธนํฯ

‘‘กตมญฺจ , ภิกฺขเว, สีลธนํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ…เป.… สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สีลธนํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, สุตธนํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก พหุสฺสุโต โหติ…เป.… ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิโทฺธฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, สุตธนํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, จาคธนํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก วิคตมลมเจฺฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโตฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, จาคธนํฯ

‘‘กตมญฺจ, ภิกฺขเว, ปญฺญาธนํ? อิธ, ภิกฺขเว, อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, ปญฺญาธนํฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธนานี’’ติฯ

[อ. นิ. ๔.๕๒] ‘‘ยสฺส สทฺธา ตถาคเต, อจลา สุปฺปติฏฺฐิตา;
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ, อริยกนฺตํ ปสํสิตํฯ

‘‘สเงฺฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ, อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ;
อทลิโทฺทติ ตํ อาหุ, อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํฯ

‘‘ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ, ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ;

อนุยุเญฺชถ เมธาวี, สรํ พุทฺธาน สาสน’’นฺติฯ สตฺตมํ;

๘. อลพฺภนียฐานสุตฺตํ

๔๘. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึฯ กตมานิ ปญฺจ? ‘ชราธมฺมํ มา ชีรี’ติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึฯ ‘พฺยาธิธมฺมํ มา พฺยาธียี’ติ [วฺยาธิธมฺมํ ‘‘มา วฺยาธียี’’ติ (สี. ปี.)] …เป.… ‘มรณธมฺมํ มา มียี’ติ… ‘ขยธมฺมํ มา ขียี’ติ… ‘นสฺสนธมฺมํ มา นสฺสี’ติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึฯ

‘‘อสฺสุตวโต , ภิกฺขเว, ปุถุชฺชนสฺส ชราธมฺมํ ชีรติฯ โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส [มยฺหเมเวกสฺส (สี.)] ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติฯ อหเญฺจว [อหเญฺจ (?)] โข ปน ชราธมฺเม ชิณฺเณ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ [กมฺมโนฺตปิ นปฺปวเตฺตยฺย (ก.)], อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู’ติฯ โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว – ‘อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิทฺโธ สวิเสน โสกสเลฺลน อตฺตานํเยว ปริตาเปติ’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อสฺสุตวโต ปุถุชฺชนสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ…เป.… มรณธมฺมํ มียติ… ขยธมฺมํ ขียติ… นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ อหเญฺจว โข ปน นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กเนฺทยฺยํ , สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู’ติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว – ‘อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิทฺโธ สวิเสน โสกสเลฺลน อตฺตานํเยว ปริตาเปติ’’’ฯ

‘‘สุตวโต จ โข, ภิกฺขเว, อริยสาวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติฯ โส ชราธเมฺม ชิณฺเณ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติฯ อหเญฺจว โข ปน ชราธเมฺม ชิณฺเณ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู’ติฯ โส ชราธเมฺม ชิณฺเณ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว – ‘สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ [อพฺพหิ (สี.)] สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิทฺโธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานํเยว ปริตาเปติฯ อโสโก วิสโลฺล อริยสาวโก อตฺตานํเยว ปรินิพฺพาเปติ’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สุตวโต อริยสาวกสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ…เป.… มรณธมฺมํ มียติ… ขยธมฺมํ ขียติ… นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺ

ตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ อหเญฺจว โข ปน นสฺสนธเมฺม นเฏฺฐ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู'ติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฏฺฐ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว – 'สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิโทฺธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานํเยว ปริตาเปติฯ อโสโก วิสโลฺล อริยสาวโก อตฺตานํเยว ปรินิพฺพาเปตี'''ติฯ

"อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิ''นฺติฯ

[ชา. ๑.๕.๙๖ ชาตเกปิ] "น โสจนาย ปริเทวนาย,
อโตฺถ ลพฺภา [อโตฺถ อิธ ลพฺภติ (สฺยา.), อโตฺถ อิธ ลพฺภา (ปี.)] อปิ อปฺปโกปิ;
โสจนฺตเมนํ ทุขิตํ วิทิตฺวา,
ปจฺจตฺถิกา อตฺตมนา ภวนฺติฯ

"ยโต จ โข ปณฺฑิโต อาปทาสุ,
น เวธตี อตฺถวินิจฺฉยญฺญู;
ปจฺจตฺถิกาสฺส ทุขิตา ภวนฺติ,
ทิสฺวา มุขํ อวิการํ ปุราณํฯ

"ชเปฺปน มเนฺตน สุภาสิเตน,
อนุปฺปทาเนน ปเวณิยา วา;
ยถา ยถา ยตฺถ [ยถา ยถา ยตฺถ ยตฺถ (ก.)] ลเภถ อตฺถํ,
ตถา ตถา ตตฺถ ปรกฺกเมยฺยฯ

"สเจ ปชาเนยฺย อลพฺภเนโยฺย,
มยาว [มยา วา (สฺยา. กํ. ปี.)] อเญฺญน วา เอส อโตฺถ;
อโสจมาโน อธิวาสเยยฺย,
กมฺมํ ทฬฺหํ กินฺติ กโรมิ ทานี''ติฯ อฎฺฐมํ;

๙. โกสลสุตฺตํ

๔๙. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ

(เตน โข ปน สมเยน มลฺลิกา เทวี กาลงฺกตา โหติฯ) [( ) นตฺถิ (สี.)] อถ โข อญฺญตโร ปุริโส เยน ราชา ปเสนทิ โกสโล เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา รโญฺญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อุปกณฺณเก อาโรเจติ – "มลฺลิกา เทวี, เทว [เทว เทวี (สฺยา. กํ. ปี.)], กาลงฺกตา''ติฯ เอวํ วุเตฺต ราชา ปเสนทิ โกสโล ทุกฺขี ทุมฺมโน ปตฺตกฺขโนฺธ อโธมุโข ปชฺฌายโนฺต อปฺปฏิภาโน นิสีทิฯ

อถ โข ภควา ราชานํ ปเสนทึ โกสลํ ทุกฺขึ ทุมฺมนํ ปตฺตกฺขนฺธํ อโธมุขํ ปชฺฌายนฺตํ อปฺปฏิภานํ วิทิตฺวา ราชานํ ปเสนทึ โกสลํ เอตทโวจ – "ปญฺจิมานิ, มหาราช, อลพฺภนียานิ

ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึฯ ก ตมานิ ปญฺจ? ‘ชราธมฺมํ มา ชีรี’ติ อลพฺภนียํ ฐานํ…เป…. น โสจนาย ปริเทวนาย…เป…. กมฺมํ ทฬฺหํ กินฺติ กโรมิ ทานี’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. นารทสุตฺตํ

๕๐. เอกํ สมยํ อายสฺมา นารโท ปาฏลิปุตฺเต วิหรติ กุกฺกุฏาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน มุณฺฑสฺส รโญฺญ ภทฺทา เทวี กาลงฺกตา โหติ ปิยา มนาปาฯ โส ภทฺทาย เทวิยา กาลงฺกตาย ปิยาย มนาปาย เนว นฺหายติ [นหายติ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] น วิลิมฺปติ น ภตฺตํ ภุญฺชติ น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ – รตฺตินฺทิวํ [รตฺติทิวํ (ก.)] ภทฺทาย เทวิยา สรีเร อโชฺฌมุจฺฉิโตฯ อถ โข มุโณฺฑ ราชา ปิยกํ โกสารกฺขํ [โสการกฺขํ (สฺยา.)] อามเนฺตสิ – ‘‘เตน หิ, สมฺม ปิยก , ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ อายสาย เตลโทณิยา ปกฺขิปิตฺวา อญฺญิสฺสา อายสาย โทณิยา ปฏิกุชฺชถ, ยถา มยํ ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ จิรตรํ ปเสฺสยฺยามา’’ติฯ ‘‘เอวํ, เทวา’’ติ โข ปิยโก โกสารโกฺข มุณฺฑสฺส รโญฺญ ปฏิสฺสุตฺวา ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ อายสาย เตลโทณิยา ปกฺขิปิตฺวา อญฺญิสฺสา อายสาย โทณิยา ปฏิกุชฺชิฯ

อถ โข ปิยกสฺส โกสารกฺขสฺส เอตทโหสิ – ‘‘อิมสฺส โข มุณฺฑสฺส รโญฺญ ภทฺทา เทวี กาลงฺกตา ปิยา มนาปาฯ โส ภทฺทาย เทวิยา กาลงฺกตาย ปิยาย มนาปาย เนว นฺหายติ น วิลิมฺปติ น ภตฺตํ ภุญฺชติ น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ – รตฺตินฺทิวํ ภทฺทาย เทวิยา สรีเร อโชฺฌมุจฺฉิโตฯ กํ [กิํ (ก.)] นุ โข มุโณฺฑ ราชา สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ปยิรุปาเสยฺย, ยสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยา’’ติ!

อถ โข ปิยกสฺส โกสารกฺขสฺส เอตทโหสิ – ‘‘อยํ โข อายสฺมา นารโท ปาฏลิปุตฺเต วิหรติ กุกฺกุฏาราเมฯ ตํ โข ปนายสฺมนฺตํ นารทํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคโต – ‘ปณฺฑิโต วิยโตฺต [วฺยโตฺต (สี. ปี.), พฺยโตฺต (สฺยา. กํ., ที. นิ. ๒.๔๐๗)] เมธาวี พหุสฺสุโต จิตฺตกถี กลฺยาณปฏิภาโน วุโทฺธ เจว [พุโทฺธ เจว (ก.)] อรหา จ’ [อรหา จา’ติ (?)]ฯ ยํนูน มุโณฺฑ ราชา อายสฺมนฺตํ นารทํ ปยิรุปาเสยฺย, อเปฺปว นาม มุโณฺฑ ราชา อายสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยา’’ติฯ

อถ โข ปิยโก โกสารโกฺข เยน มุโณฺฑ ราชา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มุณฺฑํ ราชานํ เอตทโวจ – ‘‘อยํ โข, เทว, อายสฺมา นารโท ปาฏลิปุตฺเต วิหรติ กุกฺกุฏาราเมฯ ตํ โข ปนายสฺมนฺตํ นารทํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคโต – ‘ปณฺฑิโต วิยโตฺต เมธาวี พหุสฺสุโต จิตฺตกถี กลฺยาณปฏิภาโน วุโทฺธ เจว อรหา จ’ [อรหา จา’ติ (?)]ฯ ยทิ ปน เทโว อายสฺมนฺตํ นารทํ ปยิรุปาเสยฺย, อเปฺปว นาม เทโว อายสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยา’’ติฯ ‘‘เตน หิ, สมฺม ปิยก , อายสฺมนฺตํ นารทํ ปฏิเวเทหิฯ กถญฺหิ นาม มาทิโส สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา วิชิเต วสนฺตํ ปุเพฺพ อปฺปฏิสํวิทิโต อุปสงฺกมิตพฺพํ มเญฺญยฺยา’’ติ ! ‘‘เอวํ, เทวา’’ติ โข ปิยโก โกสารโกฺข มุณฺฑสฺส รโญฺญ ปฏิสฺสุตฺวา เยนายสฺมา นารโท เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ นารทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข ปิยโก โกสารโกฺข อายสฺมนฺตํ นารทํ เอตทโวจ –

‘‘อิมสฺส , ภเนฺต, มุณฺฑสฺส รโญฺญ ภทฺทา เทวี กาลงฺกตา ปิยา มนาปาฯ โส ภทฺทาย เทวิยา กาลงฺกตาย ปิยาย มนาปาย เนว นฺหายติ น วิลิมฺปติ น ภตฺตํ ภุญฺชติ น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ – รตฺตินฺทิวํ ภทฺทาย เทวิยา สรีเร อโชฺฌมุจฺฉิโตฯ สาธุ, ภเนฺต, อายสฺมา นารโท มุณฺฑสฺส

รโญฺญ ตถา ธมฺมํ เทเสตุ ยถา มุโณฺฑ ราชา อายสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยา’’ติฯ ‘‘ยสฺสทานิ, ปิยก, มุโณฺฑ ราชา กาลํ มญฺญตี’’ติฯ

อถ โข ปิยโก โกสารกฺโข อุฏฺฐายาสนา อายสฺมนฺตํ นารทํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน มุโณฺฑ ราชา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มุณฺฑํ ราชานํ เอตทโวจ – ‘‘กตาวกาโส โข, เทว, อายสฺมตา นารเทนฯ ยสฺสทานิ เทโว กาลํ มญฺญตี’’ติฯ ‘‘เตน หิ, สมฺม ปิยก, ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ โยชาเปหี’’ติฯ ‘‘เอวํ, เทวา’’ติ โข ปิยโก โกสารกฺโข มุณฺฑสฺส รโญฺญ ปฏิสฺสุตฺวา ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา มุณฺฑํ ราชานํ เอตทโวจ – ‘‘ยุตฺตานิ โข เต, เทว, ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิฯ ยสฺสทานิ เทโว กาลํ มญฺญตี’’ติฯ

อถ โข มุโณฺฑ ราชา ภทฺรํ ยานํ [ภทฺรํ ภทฺรํ ยานํ (สฺยา. กํ. ก.), ภทฺทํ ยานํ (ปี.)] อภิรุหิตฺวา ภเทฺรหิ ภเทฺรหิ ยาเนหิ เยน กุกฺกุฏาราโม เตน ปายาสิ มหจฺจา [มหจฺจ (พหูสุ)] ราชานุภาเวน อายสฺมนฺตํ นารทํ ทสฺสนายฯ ยาวติกา ยานสฺส ภูมิ ยาเนน คนฺตฺวา, ยานา ปโจฺจโรหิตฺวา ปตฺติโกว อารามํ ปาวิสิฯ อถ โข มุโณฺฑ ราชา เยน อายสฺมา นารโท เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ นารทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข มุณฺฑํ ราชานํ อายสฺมา นารโท เอตทโวจ –

‘‘ปญฺจิมานิ, มหาราช, อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิํฯ กตมานิ ปญฺจ? ‘ชราธมฺมํ มา ชีรี’ติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิํฯ ‘พฺยาธิธมฺมํ มา พฺยาธียี’ติ…เป.… ‘มรณธมฺมํ มา มียี’ติ… ‘ขยธมฺมํ มา ขียี’ติ… ‘นสฺสนธมฺมํ มา นสฺสี’ติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิํฯ

‘‘อสฺสุตวโต , มหาราช, ปุถุชฺชนสฺส ชราธมฺมํ ชีรติฯ โส ชราธเมฺม ชิเณฺณ น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติฯ อหเญฺจว โข ปน ชราธเมฺม ชิเณฺณ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬิํ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู’ติฯ โส ชราธเมฺม ชิเณฺณ โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬิํ กนฺทติ, สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, มหาราช – ‘อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิโทฺธ สวิเสน โสกสเลฺลน อตฺตานํเยว ปริตาเปติ’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, มหาราช, อสฺสุตวโต ปุถุชฺชนสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ…เป.… มรณธมฺมํ มียติ… ขยธมฺมํ ขียติ… นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ อหเญฺจว โข ปน นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬิํ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู’ติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬิํ กนฺทติ, สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, มหาราช – ‘อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิโทฺธ สวิเสน โสกสเลฺลน อตฺตานํเยว ปริตาเปติ’’’ฯ

‘‘สุตวโต จ โข, มหาราช, อริยสาวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติฯ โส ชราธเมฺม ชิเณฺณ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มยฺเหวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุป

ปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติฯ อหเญฺจว โข ปน ชราธเมฺม ชิเณฺณ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู'ติฯ โส ชราธเมฺม ชิเณฺณ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, มหาราช – 'สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิโทฺธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานํเยว ปริตาเปติฯ อโสโก วิสโลฺล อริยสาวโก อตฺตานํเยว ปรินิพฺพาเปติ'''ฯ

''ปุน จปรํ, มหาราช, สุตวโต อริยสาวกสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ…เป.… มรณธมฺมํ มียติ… ขยธมฺมํ ขียติ… นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ อิติ ปฎิสญฺจิกฺขติ – 'น โข มเยฺหเวกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติฯ อหเญฺจว โข ปน นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กเนฺทยฺยํ, สโมฺมหํ อาปเชฺชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวเตฺตยฺยุํ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสู'ติฯ โส นสฺสนธเมฺม นเฎฺฐ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สโมฺมหํ อาปชฺชติฯ อยํ วุจฺจติ, มหาราช – 'สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิโทฺธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานํเยว ปริตาเปติฯ อโสโก วิสโลฺล อริยสาวโก อตฺตานํเยว ปรินิพฺพาเปติ '''ฯ

''อิมานิ โข, มหาราช, ปญฺจ อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิ''นฺติฯ

''น โสจนาย ปริเทวนาย,
อโตฺถธ ลพฺภา อปิ อปฺปโกปิ;
โสจนฺตเมนํ ทุขิตํ วิทิตฺวา,
ปจฺจตฺถิกา อตฺตมนา ภวนฺติฯ

''ยโต จ โข ปณฺฑิโต อาปทาสุ,
น เวธตี อตฺถวินิจฺฉยญฺญู;
ปจฺจตฺถิกาสฺส ทุขิตา ภวนฺติ,
ทิสฺวา มุขํ อวิการํ ปุราณํฯ

''ชเปฺปน มเนฺตน สุภาสิเตน,
อนุปฺปทาเนน ปเวณิยา วา;
ยถา ยถา ยตฺถ ลเภถ อตฺถํ,
ตถา ตถา ตตฺถ ปรกฺกเมยฺยฯ

''สเจ ปชาเนยฺย อลพฺภเนโยฺย,
มยาว อเญฺญน วา เอส อโตฺถ;
อโสจมาโน อธิวาสเยยฺย,
กมฺมํ ทฬฺหํ กินฺติ กโรมิ ทานี''ติ [ชา. ๑ ชาตเกปิ]ฯ

เอวํ วุเตฺต มุโณฺฑ ราชา อายสฺมนฺตํ นารทํ เอตทโวจ – ''โก นาโม [โก นุ โข (สี. ปี.)] อยํ, ภเนฺต, ธมฺมปริยาโย''ติ? ''โสกสลฺลหรโณ นาม อยํ, มหาราช, ธมฺมปริยาโย''ติฯ

‘‘ตคฺฆ, ภเนฺต, โสกสลฺลหรโณ [ตคฺฆ ภเนฺต โสกสลฺลหรโณ, ตคฺฆ ภเนฺต โสกสลฺลหรโณ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)]! อิมญฺหิ เม, ภเนฺต, ธมฺมปริยายํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปหีน’’นฺติฯ

อถ โข มุโณฺฑ ราชา ปิยกํ โกสารกฺขํ อามเนฺตสิ – ‘‘เตน หิ, สมฺม ปิยก, ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ ฌาเปถ; ถูปญฺจสฺสา กโรถฯ อชฺชตเคฺค ทานิ มยํ นฺหายิสฺสาม เจว วิลิมฺปิสฺสาม ภตฺตญฺจ ภุญฺชิสฺสาม กมฺมเนฺต จ ปโยเชสฺสามา’’ติฯ ทสมํฯ

มุณฺฑราชวโคฺค ปญฺจโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อาทิโย สปฺปุริโส อิฎฺฐา, มนาปทายีภิสนฺทํ;
สมฺปทา จ ธนํ ฐานํ, โกสโล นารเทน จาติฯ

ปฐมปณฺณาสกํ สมตฺตํฯ

๒. ทุติยปณฺณาสกํ

(๖) ๑. นีวรณวโคฺค

๑. อาวรณสุตฺตํ

๕๑. เอวํ เม สุตํ – เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ''ภิกฺขโว''ติฯ ''ภทนฺเต''ติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํฯ ภควา เอตทโวจ –

''ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาวรณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารุหา ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณาฯ กตเม ปญฺจ? กามจฺฉนฺโท, ภิกฺขเว, อาวรโณ นีวรโณ เจตโส อชฺฌารุโห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรโณฯ พฺยาปาโท, ภิกฺขเว, อาวรโณ นีวรโณ เจตโส อชฺฌารุโห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรโณฯ ถินมิทฺธํ, ภิกฺขเว, อาวรณํ นีวรณํ เจตโส อชฺฌารุหํ ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณํฯ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ, ภิกฺขเว, อาวรณํ นีวรณํ เจตโส อชฺฌารุหํ ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณํฯ วิจิกิจฺฉา, ภิกฺขเว, อาวรณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารุหา ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณาฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาวรณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารุหา ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณาฯ

''โส วต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารุเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ อปฺปหาย, อพลาย ปญฺญาย ทุพฺพลาย อตฺตตฺถํ วา ญสฺสติ ปรตฺถํ วา ญสฺสติ อุภยตฺถํ วา ญสฺสติ อุตฺตริ [อุตฺตรึ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, นที ปพฺพเตยฺยา ทูรงฺคมา [ทูรคมา (สี.)] สีฆโสตา หารหารินีฯ ตสฺสา ปุริโส อุภโต นงฺคลมุขานิ วิวเรยฺยฯ เอวญฺหิ โส, ภิกฺขเว, มชฺเฌ นทิยา โสโต วิกฺขิโตฺต วิสโฏ พฺยาทิโณฺณ เนว [น เจว (ก.)] ทูรงฺคโม อสฺส น [น จ (ก.)] สีฆโสโต น [น จ (ก.)] หารหารี [หารหาริณี (สี.)]ฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, โส วต ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารุเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ อปฺปหาย, อพลาย ปญฺญาย ทุพฺพลาย อตฺตตฺถํ วา ญสฺสติ ปรตฺถํ วา ญสฺสติ อุภยตฺถํ วา ญสฺสติ อุตฺตริ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติฯ

''โส วต, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารุเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ ปหาย, พลวติยา ปญฺญาย อตฺตตฺถํ วา ญสฺสติ ปรตฺถํ วา ญสฺสติ อุภยตฺถํ วา ญสฺสติ อุตฺตริ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, นที ปพฺพเตยฺยา ทูรงฺคมา สีฆโสตา หารหารินีฯ ตสฺสา ปุริโส อุภโต นงฺคลมุขานิ ปิทเหยฺยฯ เอวญฺหิ โส, ภิกฺขเว, มชฺเฌ นทิยา โสโต อวิกฺขิโตฺต อวิสโฏ อพฺยาทิโณฺณ ทูรงฺคโม เจว อสฺส สีฆโสโต จ หารหารี จฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, โส วต ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารุเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ ปหาย, พลวติยา ปญฺญาย อตฺตตฺถํ วา ญสฺสติ ปรตฺถํ วา ญสฺสติ อุภยตฺถํ วา ญสฺสติ อุตฺตริ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตี''ติฯ ปฐมํฯ

๒. อกุสลราสิสุตฺตํ

๕๒. ''อกุสลราสีติ , ภิกฺขเว, วทมาโน ปญฺจ นีวรเณ [อิเม ปญฺจ นีวรเณ (สี.)] สมฺมา วทมาโน วเทยฺยฯ เกวโล หายํ [หยํ (สี.), จายํ (สฺยา. กํ.), สายํ (ก.)], ภิกฺขเว, อกุสลราสิ ยทิทํ ปญฺจ นีวรณาฯ กตเม ปญฺจ? กามจฺฉนฺทนีวรณํ, พฺยาปาทนีวรณํ, ถินมิทฺธนีวรณํ, อุทฺธจฺจกุกฺ

กุจฺจนีวรณํ, วิจิกิจฺฉานีวรณํฯ อกุสลราสีติ, ภิกฺขเว, วทมาโน อิเม ปญฺจ นีวรเณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺยฯ เกวโล หายํ, ภิกฺขเว, อกุสลราสิ ยทิทํ ปญฺจ นีวรณา''ติฯ ทุติยํฯ

๓. ปธานิยงฺคสุตฺตํ

๕๓. ''ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, ปธานิยงฺคานิฯ กตมานิ ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ – 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา'ติ ฯ อปฺปาพาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก; สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย; อสโฐ โหติ อมายาวี; ยถาภูตํ อตฺตานํ อาวิกตฺตา สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ; อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ; ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ปธานิยงฺคานี''ติฯ ตติยํฯ

๔. สมยสุตฺตํ

๕๔. ''ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อสมยา ปธานายฯ กตเม ปญฺจ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ชิณฺโณ โหติ ชรายาภิภูโตฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม อสมโย ปธานายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ พฺยาธิโต โหติ พฺยาธินาภิภูโตฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย อสมโย ปธานายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ทุพฺภิกฺขํ โหติ ทุสฺสสฺสํ ทุลฺลภปิณฺฑํ, น สุกรํ อุเญฺฉน ปคฺคเหน ยาเปตุํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย อสมโย ปธานายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภยํ โหติ อฏวิสงฺโกโป, จกฺกสมารูฬฺหา ชานปทา ปริยายนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุตฺโถ อสมโย ปธานายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สงฺโฆ ภินฺโน โหติฯ สเงฺฆ โข ปน, ภิกฺขเว, ภินฺเน อญฺญมญฺญํ อโกฺกสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริภาสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริเกฺขปา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชา จ โหนฺติฯ ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตํ โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม อสมโย ปธานายฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อสมยา ปธานายาติฯ

''ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, สมยา ปธานายฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ทหโร โหติ ยุวา สุสุ กาฬเกโส ภเทฺรน โยพฺพเนน สมนฺนาคโต ปฐเมน วยสาฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม สมโย ปธานายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อปฺปาพาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก, สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมายฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย สมโย ปธานายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สุภิกฺขํ โหติ สุสสฺสํ สุลภปิณฺฑํ, สุกรํ อุเญฺฉน ปคฺคเหน ยาเปตุํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย สมโย ปธานายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, มนุสฺสา สมคฺคา สโมฺมทมานา อวิวทมานา ขีโรทกีภูตา อญฺญมญฺญํ ปิยจกฺขูหิ สมฺปสฺสนฺตา วิหรนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุตฺถ สมโย ปธานายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สโงฺฆ สมโคฺค สโมฺมทมาโน อวิวทมาโน เอกุเทฺทโส ผาสุ วิหรติฯ สเงฺฆ โข ปน, ภิกฺขเว, สมเคฺค น เจว อญฺญมญฺญํ อโกฺกสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริภาสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริเกฺขปา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชา โหนฺติฯ ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิโยฺยภาโว [ภีโยฺยภาวาย (ก.)] โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม สมโย ปธานายฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมยา ปธานายา’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. มาตาปุตฺตสุตฺตํ

๕๕. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเฯ เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ อุโภ มาตาปุตฺตา วสฺสาวาสํ อุปคมิํสุ [อุปสงฺกมิํสุ (ก.)] – ภิกฺขุ จ ภิกฺขุนี จฯ เต อญฺญมญฺญสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อเหสุํฯ มาตาปิ ปุตฺตสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อโหสิ; ปุโตฺตปิ มาตรํ อภิณฺหํ ทสฺสนกาโม อโหสิฯ เตสํ อภิณฺหํ ทสฺสนา สํสโคฺค อโหสิฯ สํสเคฺค สติ วิสฺสาโส อโหสิฯ วิสฺสาเส สติ โอตาโร อโหสิฯ เต โอติณฺณจิตฺตา สิกฺขํ อปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิํสุฯ

อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขู เยน ภควา เตนุปสงฺกมิํสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิํสุฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ – ‘‘อิธ, ภเนฺต, สาวตฺถิยํ อุโภ มาตาปุตฺตา วสฺสาวาสํ อุปคมิํสุ – ภิกฺขุ จ ภิกฺขุนี จ, เต อญฺญมญฺญสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อเหสุํ, มาตาปิ ปุตฺตสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อโหสิ, ปุโตฺตปิ มาตรํ อภิณฺหํ ทสฺสนกาโม อโหสิฯ เตสํ อภิณฺหํ ทสฺสนา สํสโคฺค อโหสิ, สํสเคฺค สติ วิสฺสาโส อโหสิ, วิสฺสาเส สติ โอตาโร อโหสิ, เต โอติณฺณจิตฺตา สิกฺขํ อปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิํสู’’ติฯ

‘‘กิํ นุ โส, ภิกฺขเว, โมฆปุริโส มญฺญติ – ‘น มาตา ปุเตฺต สารชฺชติ, ปุโตฺต วา ปน มาตรี’ติ? นาหํ, ภิกฺขเว, อญฺญํ เอกรูปมฺปิ สมนุปสฺสามิ เอวํ [ยํ เอวํ (สี.)] รชนียํ เอวํ กมนียํ เอวํ มทนียํ เอวํ พนฺธนียํ เอวํ มุจฺฉนียํ เอวํ อนฺตรายกรํ อนุตฺตรสฺส โยคเกฺขมสฺส อธิคมาย ยถยิทํ, ภิกฺขเว, อิตฺถิรูปํฯ อิตฺถิรูเป, ภิกฺขเว, สตฺตา รตฺตา คิทฺธา คถิตา [คธิตา (สฺยา. ปี. ก.)] มุจฺฉิตา อโชฺฌสนฺนา [อโชฺฌปนฺนา (พหูสุ)]ฯ เต ทีฆรตฺตํ โสจนฺติ อิตฺถิรูปวสานุคาฯ

‘‘นาหํ, ภิกฺขเว, อญฺญํ เอกสทฺทมฺปิ…เป.… เอกคนฺธมฺปิ… เอกรสมฺปิ… เอกโผฏฺฐพฺพมฺปิ สมนุปสฺสามิ เอวํ รชนียํ เอวํ กมนียํ เอวํ มทนียํ เอวํ พนฺธนียํ เอวํ มุจฺฉนียํ เอวํ อนฺตรายกรํ อนุตฺตรสฺส โยคเกฺขมสฺส อธิคมาย ยถยิทํ, ภิกฺขเว, อิตฺถิโผฏฺฐพฺพํ ฯ อิตฺถิโผฏฺฐเพฺพ, ภิกฺขเว, สตฺตา รตฺตา คิทฺธา คถิตา มุจฺฉิตา อโชฺฌสนฺนาฯ เต ทีฆรตฺตํ โสจนฺติ อิตฺถิโผฏฺฐพฺพวสานุคาฯ

‘‘อิตฺถี, ภิกฺขเว, คจฺฉนฺตีปิ ปุริสสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ; ฐิตาปิ…เป.… นิสินฺนาปิ… สยานาปิ… หสนฺตีปิ… ภณนฺตีปิ… คายนฺตีปิ… โรทนฺตีปิ… อุคฺฆาติตาปิ [อุคฺฆานิตาปิ

(สี.)] … มตาปิ ปุริสสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติฯ ยญฺหิ ตํ, ภิกฺขเว, สมฺมา วทมาโน วเทยฺย – ‘สมนฺตปาโส มารสฺสา’ติ มาตุคามํเยว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย – ‘สมนฺตปาโส มารสฺสา’’’ติฯ

“สลฺลเป อสิหตฺเถน, ปิสาเจนาปิ สลฺลเป;
อาสีวิสมฺปิ อาสีเท [อาสเทฺท (สฺยา. กํ.)], เยน ทฏฺโฐ น ชีวติฯ

“นเตฺวว เอโก เอกาย, มาตุคาเมน สลฺลเป;
มุฏฺฐสฺสตึ ตา พนฺธนฺติ, เปกฺขิเตน สิเตน จ [มฺหิเตน จ (สฺยา. กํ.)]ฯ

“อโถปิ ทุนฺนิวตฺเถน, มญฺชุนา ภณิเตน จ;
เนโส ชโน สฺวาสีสโท, อปิ อุคฺฆาติโต มโตฯ

“ปญฺจ กามคุณา เอเต, อิตฺถิรูปสฺมึ ทิสฺสเร;
รูปา สทฺทา รสา คนฺธา, โผฏฺฐพฺพา จ มโนรมาฯ

“เตสํ กาโมฆวูฬฺหานํ, กาเม อปริชานตํ;
กาลํ คติ [คตึ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ภวาภวํ, สํสารสฺมึ ปุรกฺขตาฯ

“เย จ กาเม ปริญฺญาย, จรนฺติ อกุโตภยา;
เต เว ปารงฺคตา โลเก, เย ปตฺตา อาสวกฺขย’’นฺติฯ ปญฺจมํ;

๖. อุปชฺฌายสุตฺตํ

๕๖. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน สโก อุปชฺฌาโย เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สกํ อุปชฺฌายํ เอตทโวจ – “เอตรหิ เม, ภนฺเต, มธุรกชาโต เจว กาโย, ทิสา จ เม น ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ นปฺปฏิภนฺติ, ถินมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, อตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา’’ติฯ

อถ โข โส ภิกฺขุ ตํ สทฺธิวิหาริกํ ภิกฺขุํ อาทาย เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ – “อยํ, ภนฺเต, ภิกฺขุ เอวมาห – ‘เอตรหิ เม, ภนฺเต, มธุรกชาโต เจว กาโย, ทิสา จ มํ น ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ เม นปฺปฏิภนฺติ, ถินมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, อตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา’’’ติฯ

“เอวเญฺหตํ , ภิกฺขุ, โหติ อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารสฺส, โภชเน อมตฺตญฺญุโน, ชาคริยํ อนนุยุตฺตสฺส, อวิปสฺสกสฺส กุสลานํ ธมฺมานํ, ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนนุยุตฺตสฺส วิหรโต, ยํ มธุรกชาโต เจว กาโย โหติ, ทิสา จสฺส น ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ ตํ นปฺปฏิภนฺติ, ถินมิทฺธญฺจสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติ, โหติ จสฺส ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาฯ ตสฺมาติห เต, ภิกฺขุ, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร ภวิสฺสามิ, โภชเน มตฺตญฺญู, ชาคริยํ อนุยุโตฺต, วิปสฺสโก กุสลานํ ธมฺมานํ, ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนุยุโตฺต วิหริสฺสามี’ติฯ เอวญฺหิ เต, ภิกฺขุ, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติฯ

อถ โข โส ภิกฺขุ ภควตา อิมินา โอวาเทน โอวทิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิฯ อถ โข โส ภิกฺขุ เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว – ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ – พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิเฏฺฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิฯ ‘‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายา’’ติ อพฺภญฺญาสิฯ อญฺญตโร ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสิฯ

อถ โข โส ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺโต เยน สโก อุปชฺฌาโย เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สกํ อุปชฺฌายํ เอตทโวจ – ‘‘เอตรหิ เม, ภนฺเต, น เจว [น เตฺวว (สี.)] มธุรกชาโต กาโย, ทิสา จ เม ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ ปฏิภนฺติ, ถินมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, นตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา’’ติฯ อถ โข โส ภิกฺขุ ตํ สทฺธิวิหาริกํ ภิกฺขุํ อาทาย เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อยํ, ภนฺเต, ภิกฺขุ เอวมาห – ‘เอตรหิ เม, ภนฺเต, น เจว มธุรกชาโต กาโย, ทิสา จ เม ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ ปฏิภนฺติ, ถินมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, นตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา’’’ติฯ

‘‘เอวเญฺหตํ, ภิกฺขุ, โหติ อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารสฺส, โภชเน มตฺตญฺญุโน, ชาคริยํ อนุยุตฺตสฺส, วิปสฺสกสฺส กุสลานํ ธมฺมานํ, ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโต, ยํ น เจว มธุรกชาโต กาโย โหติ, ทิสา จสฺส ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ ตํ ปฏิภนฺติ, ถินมิทฺธญฺจสฺส จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติ, น จสฺส โหติ ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาฯ ตสฺมาติห โว, ภิกฺขเว, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา ภวิสฺสาม, โภชเน มตฺตญฺญุโน, ชาคริยํ อนุยุตฺตา, วิปสฺสกา กุสลานํ ธมฺมานํ, ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนุยุตฺตา วิหริสฺสามา’ติฯ เอวญฺหิ โว, ภิกฺขเว, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. อภิณฺหปจฺจเวกฺขิตพฺพฐานสุตฺตํ

๕๗. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, ฐานานิ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพานิ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ กตมานิ ปญฺจ? ‘ชราธมฺโมมฺหิ, ชรํ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ ‘พฺยาธิธมฺโมมฺหิ, พฺยาธึ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ ‘มรณธมฺโมมฺหิ, มรณํ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ ‘สเพฺพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ ‘กมฺมสฺสโกมฺหิ, กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณฯ ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ – กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา – ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามี’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ

‘‘กิญฺจ, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘ชราธมฺโมมฺหิ, ชรํ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วา? อตฺถิ, ภิกฺขเว, สตฺตานํ โยพฺพเน โยพฺพนมโท, เยน มเทน มตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย โยพฺพเน โยพฺพนมโท โส สพฺพโส วา ปหียติ ตนุ วา ปน โหติฯ อิทํ โข, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘ชราธมฺโมมฺหิ, ชรํ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหเฏฺฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ

“กิญฺจ , ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘พฺยาธิธมฺโมมฺหิ, พฺยาธึ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา? อตฺถิ, ภิกฺขเว, สตฺตานํ อาโรคฺย อาโรคฺยมโท, เยน มเทน มตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย อาโรคฺเย อาโรคฺยมโท โส สพฺพโส วา ปหียติ ตนุ วา ปน โหติฯ อิทํ โข, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘พฺยาธิธมฺโมมฺหิ, พฺยาธึ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ

“กิญฺจ, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘มรณธมฺโมมฺหิ, มรณํ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา? อตฺถิ, ภิกฺขเว, สตฺตานํ ชีวิเต ชีวิตมโท, เยน มเทน มตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย ชีวิเต ชีวิตมโท โส สพฺพโส วา ปหียติ ตนุ วา ปน โหติฯ อิทํ โข, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘มรณธมฺโมมฺหิ, มรณํ อนตีโต’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ

“กิญฺจ, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘สเพฺพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา? อตฺถิ, ภิกฺขเว, สตฺตานํ ปิเยสุ มนาเปสุ โย ฉนฺทราโค เยน ราเคน รตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย ปิเยสุ มนาเปสุ ฉนฺทราโค โส สพฺพโส วา ปหียติ ตนุ วา ปน โหติฯ อิทํ โข, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘สเพฺพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ

“กิญฺจ, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘กมฺมสฺสโกมฺหิ, กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ – กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา – ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามี’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา ? อตฺถิ, ภิกฺขเว, สตฺตานํ กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต สพฺพโส วา ทุจฺจริตํ ปหียติ ตนุ วา ปน โหติฯ อิทํ โข, ภิกฺขเว, อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘กมฺมสฺสโกมฺหิ, กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ – กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา – ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามี’ติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วาฯ

“ส โข [สเจ (ปี. ก.)] โส, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข อหเญฺญวโก ชราธมฺโม [อหเญฺจเวโก ชราธมฺโมมฺหิ (ก.)] ชรํ อนตีโต, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพ สตฺตา ชราธมฺมา ชรํ อนตีตา’ติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มโคฺค สญฺชายติฯ โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติฯ ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สํโยชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ อนุสยา พฺยนฺตีโหนฺติฯ

“ส โข โส, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข อหเญฺญวโก พฺยาธิธมฺโม พฺยาธึ อนตีโต, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพ สตฺตา พฺยาธิธมฺมา พฺยาธึ อนตีตา’ติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มโคฺค สญฺชายติฯ โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติฯ ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สํโยชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตีโหนฺติฯ

“ส โข โส, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข อหเญฺญเวโก มรณธโมฺม มรณํ อนตีโต, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพ สตฺตา มรณธมฺมา มรณํ อนตีตา’ติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มโคฺค สญฺชายติฯ โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติฯ ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สํโยชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตีโหนฺติฯ

“ส โข โส, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข มเยฺหวกสฺส สเพฺพหิ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพสํ สตฺตานํ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว’ติฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มโคฺค สญฺชายติฯ โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติฯ ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สํโยชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตีโหนฺติฯ

“ส โข โส, ภิกฺขเว, อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘น โข อหเญฺญเวโก กมฺมสฺสโก กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฺปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ – กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา – ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ; อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สเพฺพ สตฺตา กมฺมสฺสกา กมฺมทายาทา กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฺปฏิสรณา, ยํ กมฺมํ กริสฺสนฺติ – กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา – ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสนฺตี’ติ ฯ ตสฺส ตํ ฐานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มโคฺค สญฺชายติฯ โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติฯ ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สํโยชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตีโหนฺตี”ติฯ

“พฺยาธิธมฺมา ชราธมฺมา, อโถ มรณธมฺมิโน;
ยถา ธมฺมา ตถา สตฺตา [สนฺตา (สฺยา. กํ.)], ชิคุจฺฉนฺติ ปุถุชฺชนาฯ

“อหเญฺจ ตํ ชิคุเจฺฉยฺยํ, เอวํ ธเมฺมสุ ปาณิสุ;
น เมตํ ปติรูปสฺส, มม เอวํ วิหาริโนฯ

“โสหํ เอวํ วิหรโนฺต, ญตฺวา ธมฺมํ นิรูปธึ;
อาโรเคฺย โยพฺพนสฺมิญฺจ, ชีวิตสฺมิญฺจ เย มทาฯ

“สเพฺพ มเท อภิโภสฺมิ, เนกฺขมฺมํ ทฏฺฐุ เขมโต [เนกฺขเมฺม ทฏฺฐุ เขมตํ (อ. นิ. ๓.๓๙) อุภยตฺถปิ อฏฺฐกถาย สเมติ];
ตสฺส เม อหุ อุสฺสาโห, นิพฺพานํ อภิปสฺสโตฯ

“นาหํ ภโพฺพ เอตรหิ, กามานิ ปฏิเสวิตุํ;
อนิวตฺติ [อนิวตฺตี (?)] ภวิสฺสามิ, พฺรหฺมจริยปรายโณ”ติฯ สตฺตมํ;

๘. ลิจฺฉวิกุมารกสุตฺตํ

๕๘. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เวสาลึ ปิณฺฑาย ปาวิสิฯ เวสาลิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกโนฺต มหาวนํ อโชฺฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ทิวาวิหารํ นิสีทิฯ

เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ลิจฺฉวิกุมารกา สชฺชานิ ธนูนิ อาทาย กุกฺกุรสงฺฆปริวุตา มหาวเน อนุจงฺกมมานา อนุวิจรมานา อทฺทสุ ภควนฺตํ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺนํ; ทิสฺวาน สชฺชานิ ธนูนิ นิกฺขิปิตฺวา กุกฺกุรสงฺฆํ เอกมนฺตํ อุโยฺยเชตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ตุณฺหีภูตา ตุณฺหีภูตา ปญฺชลิกา ภควนฺตํ ปยิรุปาสนฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน มหานาโม ลิจฺฉวิ มหาวเน ชงฺฆาวิหารํ อนุจงฺกมมาโน อทฺทส เต ลิจฺฉวิกุมารเก ตุณฺหีภูเต ตุณฺหีภูเต ปญฺชลิเก ภควนฺตํ ปยิรุปาสเนฺต; ทิสฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข มหานาโม ลิจฺฉวิ อุทานํ อุทาเนสิ – ‘ภวิสฺสนฺติ วชฺชี, ภวิสฺสนฺติ วชฺชี’’’ติ!

‘‘กึ ปน ตฺวํ, มหานาม, เอวํ วเทสิ – ‘ภวิสฺสนฺติ วชฺชี, ภวิสฺสนฺติ วชฺชี’’’ติ? ‘‘อิเม, ภเนฺต, ลิจฺฉวิกุมารกา จณฺฑา ผรุสา อปานุภา [อปชหาติ (สี.), อปาฎุภา (สฺยา. กํ.), อปชหา (ปี.), อปานุตา (กตฺถจิ)]ฯ ยานิปิ ตานิ กุเลสุ ปเหณกานิ [ปหีนกานิ (สี.), ปหีณกานิ (สฺยา. กํ. ปี.)] ปหียนฺติ, อุจฺฉูติ วา พทราติ วา ปูวาติ วา โมทกาติ วา สํกุลิกาติ วา [สกฺขลิกาติ วา (สี. ปี.)], ตานิ วิลุมฺปิตฺวา วิลุมฺปิตฺวา ขาทนฺติ; กุลิตฺถีนมฺปิ กุลกุมารีนมฺปิ ปจฺฉาลิยํ ขิปนฺติฯ เต ทานิเม ตุณฺหีภูตา ตุณฺหีภูตา ปญฺชลิกา ภควนฺตํ ปยิรุปาสนฺตี’’ติฯ

‘‘ยสฺส กสฺสจิ, มหานาม, กุลปุตฺตสฺส ปญฺจ ธมฺมา สํวิชฺชนฺติ – ยทิ วา รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส, ยทิ วา รฎฺฐิกสฺส เปตฺตนิกสฺส [มุทฺธาภิสิตฺตสฺส (ก.) อ. นิ. ๕.๑๓๕, ๑๓๖ ปสฺสิตพฺพํ], ยทิ วา เสนาย เสนาปติกสฺส, ยทิ วา คามคามณิกสฺส, ยทิ วา ปูคคามณิกสฺส, เย วา ปน กุเลสุ ปเจฺจกาธิปจฺจํ กาเรนฺติ, วุทฺธิเยว ปาฎิกงฺขา, โน ปริหานิฯ

‘‘กตเม ปญฺจ? อิธ, มหานาม, กุลปุโตฺต อุฎฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลเทฺธหิ มาตาปิตโร สกฺกโรติ ครุํ กโรติ มาเนติ ปูเชติ ฯ ตเมนํ มาตาปิตโร สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ – ‘จิรํ ชีว, ทีฆมายุํ ปาเลหี’ติฯ มาตาปิตานุกมฺปิตสฺส, มหานาม, กุลปุตฺตสฺส วุทฺธิเยว ปาฎิกงฺขา, โน ปริหานิฯ

‘‘ปุน จปรํ, มหานาม, กุลปุโตฺต อุฎฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลเทฺธหิ ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริเส [... สามนฺตสํโวหาเร (สี. ปี.)] สกฺกโรติ ครุํ กโรติ มาเนติ ปูเชติฯ ตเมนํ ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริสา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ – ‘จิรํ ชีว, ทีฆมายุํ ปาเลหี’ติฯ ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริสานุกมฺปิตสฺส, มหานาม, กุลปุตฺตสฺส วุทฺธิเยว ปาฎิกงฺขา, โน ปริหานิฯ

‘‘ปุน จปรํ, มหานาม, กุลปุโตฺต อุฎฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลเทฺธหิ เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสโพฺยหาเร สกฺกโรติ ครุํ กโรติ มาเนติ ปูเชติฯ ตเมนํ เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสโพฺยหารา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ – ‘จิรํ ชีว, ทีฆมายุํ ปาเลหี’ติฯ เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสโพฺยหารานุกมฺปิตสฺส, มหานาม, กุลปุตฺตสฺส วุทฺธิเยว ปาฎิกงฺขา, โน ปริหานิฯ

‘‘ปุน จปรํ, มหานาม, กุลปุโตฺต อุฎฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลเทฺธหิ ยาวตา พลิปฎิคฺคาหิกา เทวตา สกฺกโรติ ครุํ กโรติ มาเนติ ปูเชติฯ ตเมนํ พลิปฎิคฺคาหิกา เทวตา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุ

กมฺปนฺติ – ‘จิรํ ชีว, ทีฆมายุํ ปาเลหี’ติฯ เทวตานุกมฺปิตสฺส, มหานาม, กุลปุตฺตสฺส วุทฺธิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิฯ

“ปุน จปรํ, มหานาม, กุลปุโตฺต อุฏฺฐานวีริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิเตฺตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลเทฺธหิ สมณพฺราหฺมเณ สกฺกโรติ ครุํ กโรติ มาเนติ ปูเชติฯ ตเมนํ สมณพฺราหฺมณา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ – ‘จิรํ ชีว, ทีฆมายุํ ปาเลหี’ติฯ สมณพฺราหฺมณานุกมฺปิตสฺส , มหานาม, กุลปุตฺตสฺส วุทฺธิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิฯ

“ยสฺส กสฺสจิ, มหานาม, กุลปุตฺตสฺส อิเม ปญฺจ ธมฺมา สํวิชฺชนฺติ – ยทิ วา รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส, ยทิ วา รฎฺฐิกสฺส เปตฺตนิกสฺส , ยทิ วา เสนาย เสนาปติกสฺส, ยทิ วา คามคามณิกสฺส, ยทิ วา ปูคคามณิกสฺส, เย วา ปน กุเลสุ ปเจฺจกาธิปจฺจํ กาเรนฺติ, วุทฺธิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานี’’ติฯ

“มาตาปิตุกิจฺจกโร, ปุตฺตทารหิโต สทา;
อโนฺตชนสฺส อตฺถาย, เย จสฺส อนุชีวิโนฯ

“อุภินฺนเญฺจว อตฺถาย, วทญฺญู โหติ สีลวา;
ญาตีนํ ปุพฺพเปตานํ, ทิเฎฺฐ ธเมฺม จ ชีวตํ [ชีวินํ (สี.), ชีวิตํ (สฺยา. กํ. ปี. ก.)]ฯ

“สมณานํ พฺราหฺมณานํ, เทวตานญฺจ ปณฺฑิโต;
วิตฺติสญฺชนโน โหติ, ธเมฺมน ฆรมาวสํฯ

“โส กริตฺวาน กลฺยาณํ, ปุโชฺช โหติ ปสํสิโย;
อิเธว นํ ปสํสนฺติ, เปจฺจ สเคฺค ปโมทตี’’ติฯ อฎฺฐมํ;

๙. ปฐมวุฑฺฒปพฺพชิตสุตฺตํ

๕๙. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโตฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ทุลฺลโภ, ภิกฺขเว, วุฑฺฒปพฺพชิโต นิปุโณ, ทุลฺลโภ อากปฺปสมฺปโนฺน, ทุลฺลโภ พหุสฺสุโต , ทุลฺลโภ ธมฺมกถิโก, ทุลฺลโภ วินยธโรฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโต’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุติยวุฑฺฒปพฺพชิตสุตฺตํ

๖๐. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโตฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ทุลฺลโภ, ภิกฺขเว, วุฑฺฒปพฺพชิโต สุวโจ, ทุลฺลโภ สุคฺคหิตคฺคาหี , ทุลฺลโภ ปทกฺขิณคฺคาหี, ทุลฺลโภ ธมฺมกถิโก, ทุลฺลโภ วินยธโรฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโต’’ติฯ ทสมํฯ

นีวรณวโคฺค ปฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อาวรณํ ราสิ องฺคานิ, สมยํ มาตุปุตฺติกา;

อุปชฺฌา ฐานา ลิจฺฉวิ, กุมารา อปรา ทุเวติฯ

(๗) ๒. สญฺญาวโคฺค

๑. ปฐมสญฺญาสุตฺตํ

๖๑. ‘‘ปญฺจิมา , ภิกฺขเว, สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาฯ กตมา ปญฺจ? อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาทีนวสญฺญา, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา [อนภิรติสญฺญา (ก.) อ. นิ. ๕.๑๒๑-๑๒๒, ๓๐๓-๓๐๔ ปสฺสิตพฺพํ] – อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยสญฺญาสุตฺตํ

๖๒. ‘‘ปญฺจิมา, ภิกฺขเว, สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาฯ กตมา ปญฺจ? อนิจฺจสญฺญา, อนตฺตสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา – อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. ปฐมวฑฺฒิสุตฺตํ

๖๓. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, วฑฺฒีหิ วฑฺฒมาโน อริยสาวโก อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายี จ โหติ วราทายี จ กายสฺสฯ กตมาหิ ปญฺจหิ? สทฺธาย วฑฺฒติ, สีเลน วฑฺฒติ, สุเตน วฑฺฒติ, จาเคน วฑฺฒติ, ปญฺญาย วฑฺฒติ – อิมาหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒมาโน อริยสาวโก อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายี จ โหติ วราทายี จ กายสฺสา’’ติฯ

‘‘สทฺธาย สีเลน จ โย ปวฑฺฒติ [โยธ วฑฺฒติ (สี.)],
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ;
โส ตาทิโส สปฺปุริโส วิจกฺขโณ,
อาทียตี สารมิเธว อตฺตโน’’ติฯ ตติยํ;

๔. ทุติยวฑฺฒิสุตฺตํ

๖๔. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, วฑฺฒีหิ วฑฺฒมานา อริยสาวิกา อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายินี จ โหติ วราทายินี จ กายสฺสฯ กตมาหิ ปญฺจหิ? สทฺธาย วฑฺฒติ, สีเลน วฑฺฒติ, สุเตน วฑฺฒติ, จาเคน วฑฺฒติ, ปญฺญาย วฑฺฒติ – อิมาหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒมานา อริยสาวิกา อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายินี จ โหติ วราทายินี จ กายสฺสา’’ติฯ

‘‘สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ [ยาธ วฑฺฒติ (สี.)],
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ;
สา ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา,
อาทียตี สารมิเธว อตฺตโน’’ติฯ จตุตฺถํ;

๕. สากจฺฉสุตฺตํ

๖๕. [อ. นิ. ๕.๑๖๔] “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีนํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปทาย กถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปทาย กถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปทาย กถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทาย กถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย กถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีน”นฺติฯ ปญฺจมํฯ

๖. สาชีวสุตฺตํ

๖๖. [อ. นิ. ๕.๑๖๔] “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีนํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปทาย กถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปทาย กถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปทาย กถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทาย กถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย กถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีน”นฺติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปฐมอิทฺธิปาทสุตฺตํ

๖๗. “โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา ปญฺจ ธมฺเม [อิเม ปญฺจ ธมฺเม (ก.)] ภาเวติ, ปญฺจ ธมฺเม [อิเม ปญฺจ ธมฺเม (ก.)] พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ – ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาฯ

“กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, วีริยสมาธิ…เป.… จิตฺตสมาธิ… วีมํสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, อุสฺโสฬฺหิเญฺญว ปญฺจมึ [อุสฺโสฬฺหีเยว ปญฺจมี (สี.)]ฯ โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา อิเม ปญฺจ ธมฺเม ภาเวติ, อิเม ปญฺจ ธมฺเม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ – ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา”ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ทุติยอิทฺธิปาทสุตฺตํ

๖๘. “ปุพฺเพวาหํ, ภิกฺขเว, สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺโธ โพธิสตฺโตว สมาโน ปญฺจ ธมฺเม ภาเวสึ, ปญฺจ ธมฺเม พหุลีกาสึ [พหุลิมกาสึ (ก.), พหุลมกาสึ (ก.)]ฯ กตเม ปญฺจ? ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวสึ , วีริยสมาธิ… จิตฺตสมาธิ… วีมํสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวสึ, อุสฺโสฬฺหิเญฺญว ปญฺจมึฯ โส โข อหํ, ภิกฺขเว, อิเมสํ อุสฺโสฬฺหิปญฺจมานํ ธมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมสึ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณึ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขึ – ‘อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภเวยฺยํ…เป…. ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วเตฺตยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณิ สติ สติ อายตเนฯ

“โส สเจ อากงฺขึ…เป…. ‘อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิเฏฺฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย’นฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณิ สติ สติ อายตเน”ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. นิพฺพิทาสุตฺตํ

๖๙. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สโมฺพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติฯ

“กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี [อนภิรติสญฺญี (ก.) อ. นิ. ๕.๑๒๑-๑๒๒, ๓๐๓-๓๐๔ ปสฺสิตพฺพํ], สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สูปฏฺฐิตา โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สโมฺพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตี”ติฯ นวมํฯ

๑๐. อาสวกฺขยสุตฺตํ

๗๐. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานํ ขยาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญี , สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สูปฏฺฐิตา โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานํ ขยาย สํวตฺตนฺตี”ติฯ ทสมํฯ

สญฺญาวโคฺค ทุติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เทฺว จ สญฺญา เทฺว วฑฺฒี จ, สากเจฺฉน จ สาชีวํ;
อิทฺธิปาทา จ เทฺว วุตฺตา, นิพฺพิทา จาสวกฺขยาติฯ

(๘) ๓. โยธาชีววโคฺค

๑. ปฐมเจโตวิมุตฺติผลสุตฺตํ

๗๑. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จฯ

‘‘กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญี [ปฏิกฺกูลสญฺญี (สี. สฺยา. กํ. ปี.)], สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สูปฏฺฐิตา โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จฯ ยโต โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ เจโตวิมุตฺโต จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺโต จ โหติ – อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, ‘ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ อิติปิ, สํกิณฺณปริโข [สํกิณฺณปริโกฺข (สฺยา. กํ.)] อิติปิ, อพฺพูเฬฺหสิโก อิติปิ, นิรคฺคโฬ อิติปิ, อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต อิติปี’’’ฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมาฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สํกิณฺณปริโข โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน โปโนภวิโก [โปโนพฺภวิโก (สฺยา. ก.)] ชาติสํสาโร ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํกโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโมฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สํกิณฺณปริโข โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อพฺพูเฬฺหสิโก โหติ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมาฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อพฺพูเฬฺหสิโก โหติฯ

‘‘กถญฺจ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ปโญฺจรมฺภาคิยานิ สํโยชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ อุจฺฉินฺนมูลานิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวํกตานิ อายตึ อนุปฺปาทธมฺมานิฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อสฺมิมาโน ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํกโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโมฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหตี’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยเจโตวิมุตฺติผลสุตฺตํ

๗๒. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จฯ กตเม ปญฺจ? อนิจฺจสญฺญา, อนิเจฺจ ทุกฺขสญฺญา, ทุเกฺข อนตฺตสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จฯ ยโต โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ เจโตวิมุตฺโต

จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺโต จ – อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, ‘ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ อิติปิ, สํกิณฺณปริโข อิติปิ, อพฺพูเฬฺหสิโก อิติปิ, นิรคฺคโฬ อิติปิ, อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต อิติปิ’’’ฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมาฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สํกิณฺณปริโข โหติ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน โปโนภวิโก ชาติสํสาโร ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํกโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโมฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สํกิณฺณปริโข โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อพฺพูเฬฺหสิโก โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมาฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อพฺพูเฬฺหสิโก โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ปญฺโจรมฺภาคิยานิ สํโยชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ อุจฺฉินฺนมูลานิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวํกตานิ อายตึ อนุปฺปาทธมฺมานิฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อสฺมิมาโน ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํกโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโมฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหตี’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. ปฐมธมฺมวิหารีสุตฺตํ

๗๓. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘‘ธมฺมวิหารี, ธมฺมวิหารี’ติ, ภนฺเต, วุจฺจติฯ กิตฺตาวตา นุ โข, ภนฺเต, ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหตี’’ติ?

‘‘อิธ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ – สุตฺตํ, เคยฺยํ, เวยฺยากรณํ, คาถํ, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภุตธมฺมํ, เวทลฺลํฯ โส ตาย ธมฺมปริยตฺติยา ทิวสํ อตินาเมติ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ ปริยตฺติพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติฯ โส ตาย ธมฺมปญฺญตฺติยา ทิวสํ อตินาเมติ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ ปญฺญตฺติพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติฯ โส เตน สชฺฌาเยน ทิวสํ อตินาเมติ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ สชฺฌายพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติฯ โส เตหิ ธมฺมวิตกฺเกหิ ทิวสํ อตินาเมติ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ วิตกฺกพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘อิธ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ – สุตฺตํ, เคยฺยํ, เวยฺยากรณํ, คาถํ, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภุตธมฺมํ, เวทลฺลํฯ โส ตาย ธมฺมปริยตฺติยา น ทิวสํ อตินาเมติ, นาปิ ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ เอวํ โข, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหติฯ

‘‘อิติ โข, ภิกฺขุ, เทสิโต มยา ปริยตฺติพหุโล, เทสิโต ปญฺญตฺติพหุโล, เทสิโต สชฺฌายพหุโล, เทสิโต วิตกฺกพหุโล, เทสิโต ธมฺมวิหารีฯ ยํ โข, ภิกฺขุ [ยํ ภิกฺขุ (สฺยา. กํ. ปี.)], สตฺถารา กรณียํ สาวกานํ หิเตสินา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปํ อุปาทาย, กตํ โว ตํ มยาฯ เอตานิ, ภิกฺขุ, รุกฺขมูลานิ, เอตานิ สุญฺญาคารานิฯ ฌายถ, ภิกฺขุ, มา ปมาทตฺถ , มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถฯ อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนี’’ติฯ ตติยํฯ

๔. ทุติยธมฺมวิหารีสุตฺตํ

๗๔. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘‘ธมฺมวิหารี ธมฺมวิหารี’ติ, ภเนฺต, วุจฺจติฯ กิตฺตาวตา นุ โข, ภเนฺต, ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหตี’’ติ?

‘‘อิธ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ – สุตฺตํ, เคยฺยํ, เวยฺยากรณํ, คาถํ, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภุตธมฺมํ, เวทลฺลํ; อุตฺตริ [อุตฺตรึ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] จสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ ปริยตฺติพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, อุตฺตริ จสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ ปญฺญตฺติพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, อุตฺตริ จสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ สชฺฌายพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตเกฺกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ, อุตฺตริ จสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขุ – ‘ภิกฺขุ วิตกฺกพหุโล, โน ธมฺมวิหารี’’’ฯ

‘‘อิธ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ – สุตฺตํ, เคยฺยํ, เวยฺยากรณํ, คาถํ, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภุตธมฺมํ, เวทลฺลํ; อุตฺตริ จสฺส ปญฺญาย อตฺถํ ปชานาติฯ เอวํ โข, ภิกฺขุ, ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหติฯ

‘‘อิติ โข, ภิกฺขุ, เทสิโต มยา ปริยตฺติพหุโล, เทสิโต ปญฺญตฺติพหุโล, เทสิโต สชฺฌายพหุโล, เทสิโต วิตกฺกพหุโล, เทสิโต ธมฺมวิหารีฯ ยํ โข, ภิกฺขุ, สตฺถารา กรณียํ สาวกานํ หิเตสินา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปํ อุปาทาย, กตํ โว ตํ มยาฯ เอตานิ, ภิกฺขุ, รุกฺขมูลานิ, เอตานิ สุญฺญาคารานิฯ ฌายถ ภิกฺขุ, มา ปมาทตฺถ, มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถฯ อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนี’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปฐมโยธาชีวสุตฺตํ

๗๕. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, โยธาชีวา สโนฺต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, เอกโจฺจ โยธาชีโว รชคฺคเญฺญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สโกฺกติ สงฺ

คามํ โอตริตุํฯ เอวรูโปปิ [เอวรูโป (สี.) ปุ. ป. ๑๙๓], ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ [เอกโจฺจ (สี.)] โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ; อปิ จ โข ธชคฺคเญฺญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ สหติ ธชคฺคํ; อปิ จ โข อุสฺสารณเญฺญว [อุสฺสาทนํเยว (สี. ปี.)] สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ; อปิ จ โข สมฺปหาเร หญฺญติ [อาหญฺญติ (สี.)] พฺยาปชฺชติฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, สหติ สมฺปหารํฯ โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ โยธาชีวา สโนฺต สํวิชฺชมานา โลกสฺมิํฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจิเม โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สโนฺต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสุฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ รชคฺคเญฺญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ [สนฺตาเนตุํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)]ฯ สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ กิมสฺส รชคฺคสฺมิํ? อิธ, ภิกฺขเว , ภิกฺขุ สุณาติ – ‘อมุกสฺมิํ นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถี วา กุมารี วา อภิรูปา ทสฺสนียา ปาสาทิกา ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตา’ติฯ โส ตํ สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํฯ สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ อิทมสฺส รชคฺคสฺมิํฯ

‘‘เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว รชคฺคเญฺญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สโนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ; อปิ จ โข ธชคฺคเญฺญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํฯ สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ กิมสฺส ธชคฺคสฺมิํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ น เหว โข สุณาติ – ‘อมุกสฺมิํ นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถี วา กุมารี วา อภิรูปา ทสฺสนียา ปาสาทิกา ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตา’ติ; อปิ จ โข สามํ ปสฺสติ อิตฺถิํ วา กุมาริํ วา อภิรูปํ ทสฺสนียํ ปาสาทิกํ ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตํฯ โส ตํ ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํฯ สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ อิทมสฺส ธชคฺคสฺมิํฯ

‘‘เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ; อปิ จ โข ธชคฺคเญฺญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรู

โปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ; อปิ จ โข อุสฺสารณเณฺญว สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํฯ สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ กิมสฺส อุสฺสารณาย? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุํ อรญฺญคตํ วา รุกฺขมูลคตํ วา สุญฺญาคารคตํ วา มาตุคาโม อุปสงฺกมิตฺวา อูหสติ [อุหสติ (ก.), โอหสติ (สฺยา. กํ.) ปุ. ป. ๑๙๖] อุลฺลปติ อุชฺชคฺฆติ อุปฺปเณฺฑติฯ โส มาตุคาเมน อูหสิยมาโน อุลฺลปิยมาโน อุชฺชคฺฆิยมาโน อุปฺปณฺฑิยมาโน สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํฯ สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ อิทมสฺส อุสฺสารณายฯ

“เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ; อปิ จ โข อุสฺสารณเณฺญว สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ, น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ; อปิ จ โข สมฺปหาเร หญฺญติ พฺยาปชฺชติฯ กิมสฺส สมฺปหารสฺมิํ ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุํ อรญฺญคตํ วา รุกฺขมูลคตํ วา สุญฺญาคารคตํ วา มาตุคาโม อุปสงฺกมิตฺวา อภินิสีทติ อภินิปชฺชติ อโชฺฌตฺถรติฯ โส มาตุคาเมน อภินิสีทิยมาโน อภินิปชฺชิยมาโน อโชฺฌตฺถริยมาโน สิกฺขํ อปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติฯ อิทมสฺส สมฺปหารสฺมิํฯ

“เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, อปิ จ โข สมฺปหาเร หญฺญติ พฺยาปชฺชติ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, สหติ สมฺปหารํ, โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ ฯ กิมสฺส สงฺคามวิชยสฺมิํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อรญฺญคตํ วา รุกฺขมูลคตํ วา สุญฺญาคารคตํ วา มาตุคาโม อุปสงฺกมิตฺวา อภินิสีทติ อภินิปชฺชติ อโชฺฌตฺถรติฯ โส มาตุคาเมน อภินิสีทิยมาโน อภินิปชฺชิยมาโน อโชฺฌตฺถริยมาโน วินิเวเฐตฺวา วินิโมเจตฺวา เยน กามํ ปกฺกมติฯ โส วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชติ อรญฺญํ รุกฺขมูลํ ปพฺพตํ กนฺทรํ คิริคุหํ สุสานํ วนปตฺถํ อโพฺภกาสํ ปลาลปุญฺชํฯ

“โส อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติํ อุปฏฺฐเปตฺวา ฯ โส อภิชฺฌํ โลเก ปหาย วิคตาภิเชฺฌน เจตสา วิหรติ, อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปริโสเธติ; พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิโตฺต วิหรติ, สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ ปริโสเธติ; ถินมิทฺธํ ปหาย วิคตถินมิโทฺธ วิหรติ อาโลกสญฺญี สโต สมฺปชาโน, ถินมิทฺธา จิตฺตํ ปริโสเธติ; อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ ปหาย อนุทฺธโต วิหรติ อชฺฌตฺตํ วูปสนฺตจิโตฺต, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจา จิตฺตํ ปริโสเธติ; วิจิกิจฺฉํ ปหาย ติณฺณวิจิกิโจฺฉ วิหรติ อกถํกถี กุสเลสุ ธเมฺมสุ, วิจิกิจฺฉาย จิตฺตํ ปริโสเธติฯ โส อิเม ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ วิวิเจฺจว กาเมหิ…เป.… ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ ยํ ตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ – ‘อุเปกฺขโก สติ

มา สุขวิหารี’ติ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธิํ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ

“โส เอวํ สมาหิเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ ขยญาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติฯ โส ‘อิทํ ทุกฺข’นฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ ทุกฺขสมุทโย’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ ทุกฺขนิโรโธ’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อิเม อาสวา’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ อาสวสมุทโย’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ อาสวนิโรโธ’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทา’ติ ยถาภูตํ ปชานาติฯ ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, ภวาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, วิมุตฺตสฺมิํ วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติฯ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายา’ติ ปชานาติฯ อิทมสฺส สงฺคามวิชยสฺมิํฯ

“เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, สหติ สมฺปหารํ, โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสู’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ทุติยโยธาชีวสุตฺตํ

๗๖. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, โยธาชีวา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมิํฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, เอกโจฺจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติฯ โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติฯ ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร หนนฺติ ปริยาปาเทนฺติฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติฯ โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติฯ ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ [อุปลิขนฺติ (ก.)], ตเมนํ อปเนนฺติ; อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติฯ โส ญาตเกหิ นียมาโน อปฺปตฺวาว ญาตเก อนฺตรามคฺเค กาลํ กโรติฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติฯ โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติฯ ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ; อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติฯ ตเมนํ ญาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติฯ โส ญาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน เตเนว อาพาเธน กาลํ กโรติ ฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติฯ โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติฯ ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ; อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติฯ ตเมนํ ญาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติฯ โส

ญาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธาฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติฯ โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ โยธาชีโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม โยธาชีโว สโนฺต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมิํฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ โยธาชีวา สโนฺต สํวิชฺชมานา โลกสฺมิํฯ

“เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจิเม โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สโนฺต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสุฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติฯ โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิเตฺตน อนุปฏฺฐิตาย สติยา อสํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิฯ โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วาฯ ตสฺส ตํ มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติฯ โส ราคานุทฺธํสิเตน จิเตฺตน สิกฺขํ อปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติฯ

“เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร หนนฺติ ปริยาปาเทนฺติ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สโนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติฯ โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิเตฺตน อนุปฏฺฐิตาย สติยา อสํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิฯ โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วาฯ ตสฺส ตํ มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติฯ โส ราคานุทฺธํสิเตน จิเตฺตน ปริฑยฺหเตว กาเยน ปริฑยฺหติ เจตสาฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘ยํนูนาหํ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจยฺยํ – ราคปริยุฏฺฐิโตมฺหิ [ราคายิโตมฺหิ (สี. สฺยา. กํ)], อาวุโส, ราคปเรโต, น สโกฺกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ; สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’ติฯ โส อารามํ คจฺฉโนฺต อปฺปตฺวาว อารามํ อนฺตรามเคฺค สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ

“เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ; อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติฯ โส ญาตเกหิ นียมาโน อปฺปตฺวาว ญาตเก อนฺตรามเคฺค กาลํ กโรติ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สโนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติฯ โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิเตฺตน อนุปฏฺฐิตาย สติยา อสํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิฯ โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วาฯ ตสฺส ตํ มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติฯ โส ราคานุทฺธํสิเตน จิเตฺตน ปริฑยฺหเตว กาเยน ปริฑยฺหติ เจตสาฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘ยํนูนาหํ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจยฺยํ – ราคปริยุฏฺฐิโตมฺหิ,

อาวุโส, ราคปเรโต, น สโกฺกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ; สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’ติฯ โส อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจติ – ‘ราคปริยุฏฺฐิโตมฺหิ, อาวุโส, ราคปเรโต, น สโกฺกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ; สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’’’ติฯ

‘‘ตเมนํ สพฺรหฺมจารี โอวทนฺติ อนุสาสนฺติ – ‘อปฺปสฺสาทา , อาวุโส, กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา [พหูปายาสา (สี. สฺยา. กํ. ปี.) ปาจิ. ๔๑๗; จูฬว. ๖๕; ม. นิ. ๑.๒๓๔], อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ อฎฺฐิกงฺกลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ มํสเปสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ ติณุกฺกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ องฺคารกาสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ สุปินกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ ยาจิตกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ รุกฺขผลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ อสิสูนูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ สตฺติสูลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ สปฺปสิรูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ อภิรมตายสฺมา พฺรหฺมจริเย; มายสฺมา สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตี’’’ติฯ

‘‘โส สพฺรหฺมจารีหิ เอวํ โอวทิยมาโน เอวํ อนุสาสิยมาโน เอวมาห – ‘กิญฺจาปิ, อาวุโส, อปฺปสฺสาทา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺย; อถ โข เนวาหํ สโกฺกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’’’ติฯ โส สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติฯ

‘‘เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมิํ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ; อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติ, ตเมนํ ญาตกา อุปฎฺฐหนฺติ ปริจรนฺติ ฯ โส ญาตเกหิ อุปฎฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน เตเนว อาพาเธน กาลํ กโรติ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติฯ โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิเตฺตน อนุปฎฺฐิตาย สติยา อสํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิฯ โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วาฯ ตสฺส ตํ มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติฯ โส ราคานุทฺธํสิเตน จิเตฺตน ปริฬาหเตว กาเยน ปริฬาหติ เจตสาฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘ยํนูนาหํ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจยฺยํ – ราคปริยุฏฺฐิโตมฺหิ, อาวุโส, ราคปเรโต, น สโกฺกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ; สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’ติฯ โส อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจติ – ‘ราคปริยุฏฺฐิโตมฺหิ, อาวุโส, ราคปเรโต, น สโกฺกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ; สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’’’ติฯ

‘‘ตเมนํ สพฺรหฺมจารี โอวทนฺติ อนุสาสนฺติ – ‘อปฺปสฺสาทา, อาวุโส, กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ อฏฺฐิกงฺกลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ มํสเปสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา…เป.… ติณุกฺกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… องฺคารกาสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… สุปินกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… ยาจิตกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… รุกฺขผลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… อสิสูนูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… สตฺติสูลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา… สปฺปสิรูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิโยฺยฯ อภิรมตายสฺมา พฺรหฺมจริเย; มายสฺมา สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตี’’’ติฯ

‘‘โส สพฺรหฺมจารีหิ เอวํ โอวทิยมาโน เอวํ อนุสาสิยมาโน เอวมาห – ‘อุสฺสหิสฺสามิ , อาวุโส, วายมิสฺสามิ, อาวุโส, อภิรมิสฺสามิ, อาวุโส! น ทานาหํ, อาวุโส, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามี’’’ติฯ

‘‘เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ; อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติ, ตเมนํ ญาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติฯ โส ญาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สโนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติฯ โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ รกฺขิเตเนว กาเยน รกฺขิตาย วาจาย รกฺขิเตน จิเตฺตน อุปฏฺฐิตาย สติยา สํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิฯ โส จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหีฯ ยตฺวาธิกรณเมนํ จกฺขุนฺทฺริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ; รกฺขติ จกฺขุนฺทฺริยํ; จกฺขุนฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติฯ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา… ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา … ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา… กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา… มนสา ธมฺมํ วิญฺญาย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหีฯ ยตฺวาธิกรณเมนํ มนินฺทฺริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ; รกฺขติ มนินฺทฺริยํ; มนินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติฯ โส ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกโนฺต วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชติ อรญฺญํ รุกฺขมูลํ ปพฺพตํ กนฺทรํ คิริคุหํ สุสานํ วนปตฺถํ อโพฺภกาสํ ปลาลปุญฺชํฯ โส อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวาฯ โส อภิชฺฌํ โลเก ปหาย…เป.… โส อิเม ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ วิวิเจฺจว กาเมหิ…เป.… จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ

‘‘โส เอวํ สมาหิเต จิเตฺต ปริสุเทฺธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปเตฺต อาสวานํ ขยญาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติฯ โส ‘อิทํ ทุกฺข’นฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ…เป.… นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ’’ฯ

‘‘เสยฺยถาปิ โส, ภิกฺขเว, โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ เอวรูโปปิ, ภิกฺขเว, อิเธกโจฺจ ปุคฺคโล โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว,

ปญฺจโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สโนฺต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุฯ อิเม โข, ภิกฺขเว , ปญฺจ โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สโนฺต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสู’’ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปฐมอนาคตภยสุตฺตํ

๗๗. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน [อารญฺญเกน (สพฺพตฺถ อ. นิ. ๕.๑๘๑; ปริ. ๔๔๓)] ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘กตมานิ ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, อารญฺญิโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรเญฺญ วิหรามิฯ เอกกํ โข ปน มํ [เอกกํ โข ปน (สฺยา. กํ.)] อรเญฺญ วิหรนฺตํ อหิ วา มํ ฑํเสยฺย, วิจฺฉิโก [วิจฺฉิกา (สฺยา.)] วา มํ ฑํเสยฺย, สตปที วา มํ ฑํเสยฺย, เตน เม อสฺส กาลงฺกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย; หนฺทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา’ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปฐมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อารญฺญิโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรเญฺญ วิหรามิฯ เอกโก โข ปนาหํ อรเญฺญ วิหรโนฺต อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ, ภตฺตํ วา ภุตฺตํ เม พฺยาปเชฺชยฺย, ปิตฺตํ วา เม กุเปฺปยฺย, เสมฺหํ วา เม กุเปฺปยฺย, สตฺถกา วา เม วาตา กุเปฺปยฺยุํ, เตน เม อสฺส กาลงฺกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย; หนฺทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา’ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ทุติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อารญฺญิโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรเญฺญ วิหรามิฯ เอกโก โข ปนาหํ อรเญฺญ วิหรโนฺต วาเฬหิ สมาคเจฺฉยฺยํ, สีเหน วา พฺยเคฺฆน วา ทีปินา วา อเจฺฉน วา ตรเจฺฉน วา, เต มํ ชีวิตา โวโรเปยฺยุํ, เตน เม อสฺส กาลงฺกิริยา , โส มมสฺส อนฺตราโย; หนฺทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา’ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ตติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อารญฺญิโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรเญฺญ วิหรามิฯ เอกโก โข ปนาหํ อรเญฺญ วิหรโนฺต มาณเวหิ สมาคเจฺฉยฺยํ กตกเมฺมหิ วา อกตกเมฺมหิ วา, เต มํ ชีวิตา โวโรเปยฺยุํ, เตน เม อสฺส กาลงฺกิริยา , โส มมสฺส อนฺตราโย; หนฺทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา’ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, จตุตฺถํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อารญฺญิโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรเญฺญ วิหรามิฯ สนฺติ โข ปนารเญฺญ วาฬา อมนุสฺสา, เต มํ ชีวิตา โวโรเปยฺยุํ, เตน เม อสฺส

กาลงฺกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย; หนฺทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา'ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปญฺจมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

''อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา''ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ทุติยอนาคตภยสุตฺตํ

๗๘. ''ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ กตมานิ ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – 'อหํ โข เอตรหิ ทหโร ยุวา สุสุกาฬเกโส ภเทฺรน โยพฺพเนน สมนฺนาคโต ปฐเมน วยสา ฯ โหติ โข ปน โส สมโย ยํ อิมํ กายํ ชรา ผุสติฯ ชิณฺเณน โข ปน ชราย อภิภูเตน น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิ กาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํฯ ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป; หนฺทาหํ ปฏิกเจฺจว [ปฏิคเจฺจว (สี.)] วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธเมฺมน สมนฺนาคโต ชิณฺณโกปิ ผาสุํ [ผาสุ (ปี. ก.)] วิหริสฺสามี'ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปฐมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – 'อหํ โข เอตรหิ อปฺปาพาโธ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมายฯ โหติ โข ปน โส สมโย ยํ อิมํ กายํ พฺยาธิ ผุสติฯ พฺยาธิเตน โข ปน พฺยาธินา อภิภูเตน [พฺยาธาภิภูเตน (สี. ปี. ก.)] น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิ กาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํฯ ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป; หนฺทาหํ ปฏิกเจฺจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย , เยนาหํ ธเมฺมน สมนฺนาคโต พฺยาธิโตปิ ผาสุํ วิหริสฺสามี'ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ทุติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

''ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – 'เอตรหิ โข สุภิกฺขํ สุสสฺสํ สุลภปิณฺฑํ , สุกรํ อุเญฺฉน ปคฺคเหน ยาเปตุํฯ โหติ โข ปน โส สมโย ยํ ทุพฺภิกฺขํ โหติ ทุสฺสสฺสํ ทุลฺลภปิณฺฑํ, น สุกรํ อุเญฺฉน ปคฺคเหน ยาเปตุํฯ ทุพฺภิเกฺข โข ปน มนุสฺสา เยน สุภิกฺขํ เตน สงฺกมนฺติ [เตนุปสงฺกมนฺติ (ก.)]ฯ ตตฺถ สงฺคณิกวิหาโร โหติ อากิณฺณวิหาโรฯ สงฺคณิกวิหาเร โข ปน สติ อากิณฺณวิหาเร น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิ กาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํฯ ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป; หนฺทาหํ ปฏิกเจฺจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธเมฺมน สมนฺนาคโต ทุพฺภิเกฺขปิ ผาสุ วิหริสฺสามี'ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ตติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘เอตรหิ โข มนุสฺสา สมคฺคา สโมฺมทมานา อวิวทมานา ขีโรทกีภูตา อญฺญมญฺญํ ปิยจกฺขูหิ สมฺปสฺสนฺตา วิหรนฺติฯ โหติ โข ปน โส สมโย ยํ ภยํ โหติ อฏวิสโงฺกโป, จกฺกสมารูฬฺหา ชานปทา ปริยายนฺติฯ ภเย โข ปน สติ มนุสฺสา เยน เขมํ เตน สงฺกมนฺติฯ ตตฺถ สงฺคณิกวิหาโร โหติ อากิณฺณวิหาโรฯ สงฺคณิกวิหาเร โข ปน สติ อากิณฺณวิหาเร น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิ กาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํฯ ปุรา มํ โส ธโมฺม อาคจฺฉติ อนิโฏฺฐ อกโนฺต อมนาโป; หนฺทาหํ ปฏิกเจฺจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธเมฺมน สมนฺนาคโต ภเยปิ ผาสุํ วิหริสฺสามี’ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, จตุตฺถํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ – ‘เอตรหิ โข สโงฺฆ สมโคฺค สโมฺมทมาโน อวิวทมาโน เอกุเทฺทโส ผาสุ วิหรติฯ โหติ โข ปน โส สมโย ยํ สโงฺฆ ภิชฺชติฯ สเงฺฆ โข ปน ภิเนฺน น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิ กาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํฯ ปุรา มํ โส ธโมฺม อาคจฺฉติ อนิโฏฺฐ อกโนฺต อมนาโป; หนฺทาหํ ปฏิกเจฺจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธเมฺมน สมนฺนาคโต ภิเนฺนปิ สเงฺฆ ผาสุํ วิหริสฺสามี’ติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปญฺจมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ

‘‘อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมเตฺตน อาตาปินา ปหิตเตฺตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายา’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ตติยอนาคตภยสุตฺตํ

๗๙. ‘‘ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติฯ ตานิ โว [โข (กตฺถจิ)] ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘กตมานิ ปญฺจ? ภวิสฺสนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อเญฺญ อุปสมฺปาเทสฺสนฺติฯ เตปิ [เต (สี.)] น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิเตฺต อธิปญฺญายฯ เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อเญฺญ อุปสมฺปาเทสฺสนฺติฯ เตปิ [เต (?)] น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิเตฺต อธิปญฺญายฯ เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ อิติ โข, ภิกฺขเว, ธมฺมสโนฺทสา วินยสโนฺทโส; วินยสโนฺทสา ธมฺมสโนฺทโสฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปฐมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อเญฺญสํ นิสฺสยํ ทสฺสนฺติฯ เตปิ น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิเตฺต อธิปญฺญาย ฯ เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภา

วิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อเญฺญสํ นิสฺสยํ ทสฺสนฺติฯ เตปิ น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิเตฺต อธิปญฺญายฯ เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ อิติ โข, ภิกฺขเว, ธมฺมสโนฺทสา วินยสโนฺทโส; วินยสโนฺทสา ธมฺมสโนฺทโสฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ทุติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อภิธมฺมกถํ เวทลฺลกถํ กเถนฺตา กณฺหธมฺมํ โอกฺกมมานา น พุชฺฌิสฺสนฺติฯ อิติ โข, ภิกฺขเว, ธมฺมสโนฺทสา วินยสโนฺทโส; วินยสโนฺทสา ธมฺมสโนฺทโสฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ตติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญาฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา เย เต สุตฺตนฺตา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา สุญฺญตาปฺปฏิสํยุตฺตา, เตสุ ภญฺญมาเนสุ น สุสฺสูสิสฺสนฺติ, น โสตํ โอทหิสฺสนฺติ, น อญฺญา จิตฺตํ อุปฏฺฐเปสฺสนฺติ, น จ เต ธเมฺม อุคฺคเหตพฺพํ ปริยาปุณิตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติฯ เย ปน เต สุตฺตนฺตา กวิตา [กวิกตา (สี. สฺยา. กํ. ปี., สํ. นิ. ๒.๒๒๙) ฎีกา โอโลเกตพฺพา] กาเวยฺยา จิตฺตกฺขรา จิตฺตพฺยญฺชนา พาหิรกา สาวกภาสิตา, เตสุ ภญฺญมาเนสุ สุสฺสูสิสฺสนฺติ, โสตํ โอทหิสฺสนฺติ, อญฺญา จิตฺตํ อุปฏฺฐเปสฺสนฺติ, เต จ ธเมฺม อุคฺคเหตพฺพํ ปริยาปุณิตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติฯ อิติ โข, ภิกฺขเว, ธมฺมสโนฺทสา วินยสโนฺทโส; วินยสโนฺทสา ธมฺมสโนฺทโสฯ อิทํ, ภิกฺขเว, จตุตฺถํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา ฯ เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา เถรา ภิกฺขู พาหุลิกา [พาหุลฺลิกา (สฺยา. กํ.) อ. นิ. ๒.๔๙; ๓.๙๖] ภวิสฺสนฺติ สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วีริยํ อารภิสฺสนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชิสฺสติฯ สาปิ ภวิสฺสติ พาหุลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วีริยํ อารภิสฺสติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ อิติ โข, ภิกฺขเว, ธมฺมสโนฺทสา วินยสโนฺทโส; วินยสโนฺทสา ธมฺมสโนฺทโสฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปญฺจมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ ‘‘อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติฯ ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพ’’นฺติฯ นวมํฯ

๑๐. จตุตฺถอนาคตภยสุตฺตํ

๘๐. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติฯ ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘กตมานิ ปญฺจ? ภวิสฺสนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ จีวเร กลฺยาณกามาฯ เต จีวเร กลฺยาณกามา สมานา ริญฺจิสฺสนฺติ ปํสุกูลิกตฺตํ, ริญฺจิสฺสนฺติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ; คามนิคมราชธานีสุ โอสริตฺวา วาสํ กปฺเปสฺสนฺติ, จีวรเหตุ จ อเนกวิหิตํ อเนสนํ อปฺปติรูปํ อาปชฺชิสฺสนฺติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปฐมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ ปิณฺฑปาเต กลฺยาณกามาฯ เต ปิณฺฑปาเต กลฺยาณกามา สมานา ริญฺจิสฺสนฺติ ปิณฺฑปาติกตฺตํ , ริญฺจิสฺสนฺติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ; คามนิคมราชธานีสุ โอสริตฺวา วาสํ กปฺเปสฺสนฺติ ชิวฺหคฺเคน รสคฺคานิ ปริเยสมานา, ปิณฺฑปาตเหตุ จ อเนกวิหิตํ อเนสนํ อปฺปติรูปํ อาปชฺชิสฺสนฺติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ทุติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ เสนาสเน กลฺยาณกามาฯ เต เสนาสเน กลฺยาณกามา สมานา ริญฺจิสฺสนฺติ รุกฺขมูลิกตฺตํ [อารญฺญกตฺตํ (สฺยา. กํ.)], ริญฺจิสฺสนฺติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ; คามนิคมราชธานีสุ โอสริตฺวา วาสํ กปฺเปสฺสนฺติ, เสนาสนเหตุ จ อเนกวิหิตํ อเนสนํ อปฺปติรูปํ อาปชฺชิสฺสนฺติฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ตติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ ภิกฺขุนีสิกฺขมานาสมณุทฺเทเสหิ สํสฏฺฐา วิหริสฺสนฺติฯ ภิกฺขุนีสิกฺขมานาสมณุทฺเทเสหิ สํสคฺเค โข ปน, ภิกฺขเว, สติ เอตํ ปาฏิกงฺขํ – ‘อนภิรตา วา พฺรหฺมจริยํ จริสฺสนฺติ, อญฺญตรํ วา สํกิลิฏฺฐํ อาปตฺตึ อาปชฺชิสฺสนฺติ, สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสนฺติ’ฯ อิทํ, ภิกฺขเว, จตุตฺถํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อารามิกสมณุทฺเทเสหิ สํสฏฺฐา วิหริสฺสนฺติฯ อารามิกสมณุทฺเทเสหิ สํสคฺเค โข ปน, ภิกฺขเว, สติ เอตํ ปาฏิกงฺขํ – ‘อเนกวิหิตํ สนฺนิธิการปริโภคํ อนุยุตฺตา วิหริสฺสนฺติ, โอฬาริกมฺปิ นิมิตฺตํ กริสฺสนฺติ, ปถวิยาปิ หริตคฺเคปิ’ฯ อิทํ, ภิกฺขเว, ปญฺจมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํฯ

‘‘อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติฯ ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ; ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพ’’นฺติฯ ทสมํฯ

โยธาชีววคฺโค ตติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เทฺว เจโตวิมุตฺติผลา, เทฺว จ ธมฺมวิหาริโน;
โยธาชีวา จ เทฺว วุตฺตา, จตฺตาโร จ อนาคตาติฯ

(๙) ๔. เถรวโคฺค

๑. รชนียสุตฺตํ

๘๑. “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? รชนีเย รชฺชติ, ทุสฺสนีเย [ทุสนีเย (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ทุสฺสติ, โมหนีเย มุยฺหติ, กุปฺปนีเย [กุปนีเย (สี. สฺยา. กํ.), โกปนีเย (ปี.)] กุปฺปติ, มทนีเย มชฺชติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? รชนีเย น รชฺชติ, ทุสฺสนีเย น ทุสฺสติ, โมหนีเย น มุยฺหติ, กุปฺปนีเย น กุปฺปติ, มทนีเย น มชฺชติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา”ติฯ ปฐมํฯ

๒. วีตราคสุตฺตํ

๘๒. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อวีตราโค โหติ, อวีตโทโส โหติ, อวีตโมโห โหติ, มกฺขี จ, ปฬาสี จ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? วีตราโค โหติ, วีตโทโส โหติ, วีตโมโห โหติ, อมกฺขี จ, อปฬาสี จ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา”ติฯ ทุติยํฯ

๓. กุหกสุตฺตํ

๘๓. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? กุหโก จ โหติ, ลปโก จ, เนมิตฺติโก [นิมิตฺติโก (สฺยา. กํ.), นิมิตฺตโก (ก.)] จ, นิเปฺปสิโก จ, ลาเภน จ ลาภํ นิชิคีสิตา [นิชิคึสิตา (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ

“ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น จ กุหโก โหติ, น จ ลปโก, น จ เนมิตฺติโก, น จ นิเปฺปสิโก, น จ ลาเภน ลาภํ นิชิคีสิตา – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา”ติฯ ตติยํฯ

๔. อสฺสทฺธสุตฺตํ

๘๔. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ, อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสฺสโทฺธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ , กุสีโต โหติ, ทุปฺปโญฺญ โหติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สโทฺธ โหติ, หิรีมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวีริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. อกฺขมสุตฺตํ

๘๕. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฎฺฐพฺพานํ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฎฺฐพฺพานํ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ปฎิสมฺภิทาปตฺตสุตฺตํ

๘๖. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อตฺถปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, ธมฺมปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, นิรุตฺติปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, ปฎิภานปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ , ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีนํ อุจฺจาวจานิ กิํกรณียานิ ตตฺถ ทโกฺข โหติ อนลโส ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคโต อลํ กาตุํ อลํ สํวิธาตุํ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา’’ติฯ ฉฎฺฐํฯ

๗. สีลวนฺตสุตฺตํ

๘๗. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติฯ อาจารโคจรสมฺปโนฺน อณุมเตฺตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ [สาตฺถา สพฺยญฺชนา (สี.)] เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา [ธตา (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฎฺฐิยา สุปฺปฎิวิทฺธา; กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฎฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฎฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิเฎฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว,

ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. เถรสุตฺตํ

๘๘. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนอหิตาย ปฏิปโนฺน โหติ พหุชนอสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? เถโร โหติ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต; ญาโต โหติ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ [คหฏฺฐปพฺพชิตานํ (สี.)] พหุชนปริวาโร; ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา อปฺปฏิวิทฺธา; มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ วิปรีตทสฺสโน, โส พหุชนํ สทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา อสทฺธเมฺม ปติฏฺฐาเปติฯ เถโร ภิกฺขุ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติ , ญาโต เถโร ภิกฺขุ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติ, ลาภี เถโร ภิกฺขุ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติ, พหุสฺสุโต เถโร ภิกฺขุ สุตธโร สุตสนฺนิจโย อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนอหิตาย ปฏิปโนฺน โหติ พหุชนอสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนหิตาย ปฏิปโนฺน โหติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? เถโร โหติ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต; ญาโต โหติ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร; ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ อวิปรีตทสฺสโน, โส พหุชนํ อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา สทฺธเมฺม ปติฏฺฐาเปติฯ เถโร ภิกฺขุ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติ, ญาโต เถโร ภิกฺขุ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติ, ลาภี เถโร ภิกฺขุ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติ, พหุสฺสุโต เถโร ภิกฺขุ สุตธโร สุตสนฺนิจโย อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชนฺติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนหิตาย ปฏิปโนฺน โหติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสาน’’นฺติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ปฐมเสขสุตฺตํ

๘๙. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ ? กมฺมารามตา, ภสฺสารามตา, นิทฺทารามตา, สงฺคณิการามตา, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น ปจฺจเวกฺขติ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? น กมฺมารามตา, น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, น สงฺคณิการามตา, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตี”ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุติยเสขสุตฺตํ

๙๐. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ พหุกิจฺจ โหติ พหุกรณีโย วิยโตฺต กึกรณีเยสุ; ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ อปฺปมตฺตเกน กเมฺมน ทิวสํ อตินาเมติ; ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ สํสโฏฺฐ วิหรติ คหฏฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสเคฺคน; ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ ฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ อกาเลน คามํ ปวิสติ, อติทิวา ปฏิกฺกมติ; ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ ยายํ กถา อาภิสเลฺลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา, เสยฺยถิทํ – อปฺปิจฺฉกถา สนฺตุฏฺฐิกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วีริยารมฺภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปญฺญากถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา, เอวรูปิยา กถาย น นิกามลาภี โหติ น อกิจฺฉลาภี น อกสิรลาภี [กิจฺฉลาภี กสิรลาภี (สี. สฺยา. กํ. ปี)]; ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ น พหุกิจฺจ โหติ น พหุกรณีโย วิยโตฺต กึกรณีเยสุ; น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ น อปฺปมตฺตเกน กเมฺมน ทิวสํ อตินาเมติ; น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ อสํสโฏฺฐ วิหรติ คหฏฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสเคฺคน; น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ ฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ น อติกาเลน คามํ ปวิสติ, นาติทิวา ปฏิกฺกมติ; น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ ธโมฺม เสขสฺส ภิกฺขุโน

อปริหานาย สํวตฺตติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เสโข ภิกฺขุ ยายํ กถา อาภิสเลฺลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา, เสยฺยถิทํ – อปฺปิจฺฉกถา สนฺตุฏฺฐิกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วีริยารมฺภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปญฺญากถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา, เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตี’’ติฯ ทสมํฯ

เถรวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

รชนีโย วีตราโค, กุหกาสฺสทฺธอกฺขมา;
ปฏิสมฺภิทา จ สีเลน, เถโร เสขา ปเร ทุเวติฯ

(๑๐) ๕. กกุธวโคฺค

๑. ปฐมสมฺปทาสุตฺตํ

๙๑. ‘‘ปญฺจิมา , ภิกฺขเว, สมฺปทาฯ กตมา ปญฺจ? สทฺธาสมฺปทา, สีลสมฺปทา, สุตสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา – อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมฺปทา’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยสมฺปทาสุตฺตํ

๙๒. ‘‘ปญฺจิมา , ภิกฺขเว, สมฺปทาฯ กตมา ปญฺจ? สีลสมฺปทา, สมาธิสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา, วิมุตฺติสมฺปทา, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทา – อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมฺปทา’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. พฺยากรณสุตฺตํ

๙๓. ‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อญฺญาพฺยากรณานิฯ กตมานิ ปญฺจ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา อญฺญํ พฺยากโรติ; ปาปิโจฺฉ อิจฺฉาปกโต อญฺญํ พฺยากโรติ; อุมฺมาทา จิตฺตเกฺขปา อญฺญํ พฺยากโรติ; อธิมาเนน อญฺญํ พฺยากโรติ; สมฺมเทว อญฺญํ พฺยากโรติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อญฺญาพฺยากรณานี’’ติฯ ตติยํฯ

๔. ผาสุวิหารสุตฺตํ

๙๔. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ผาสุวิหาราฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วิวิเจฺจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธเมฺมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ; วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา…เป…. ทุติยํ ฌานํ… ตติยํ ฌานํ… จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ; อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิเฎฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ผาสุวิหารา’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. อกุปฺปสุตฺตํ

๙๕. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฎิวิชฺฌติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, ธมฺมปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, นิรุตฺติปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, ปฎิภานปฎิสมฺภิทาปโตฺต โหติ, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฎิวิชฺฌตี’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. สุตธรสุตฺตํ

๙๖. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสติํ อาเสวโนฺต นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฎิวิชฺฌติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อปฺปโฎฺฐ โหติ อปฺปกิโจฺจ สุภโร สุสโนฺตโส ชีวิตปริกฺขาเรสุ; อปฺปาหาโร โหติ อโนทริกตฺตํ อนุยุโตฺต; อปฺปมิโทฺธ โหติ ชาคริยํ อนุยุโตฺต; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฎฺฐิยา สุปฺปฎิวิทฺธา;

ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ อาเสวโนฺต นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌตี''ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. กถาสุตฺตํ

๙๗. ''ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ ภาเวโนฺต นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อปฺปโฎฺฐ โหติ อปฺปกิโจฺจ สุภโร สุสโนฺตโส ชีวิตปริกฺขาเรสุ; อปฺปาหาโร โหติ อโนทริกตฺตํ อนุยุโตฺต; อปฺปมิโทฺธ โหติ ชาคริยํ อนุยุโตฺต; ยายํ กถา อาภิสเลฺลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา, เสยฺยถิทํ – อปฺปิจฺฉกถา…เป.… วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา, เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ ภาเวโนฺต นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌตี''ติฯ สตฺตมํฯ

๘. อารญฺญกสุตฺตํ

๙๘. ''ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ พหุลีกโรโนฺต นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อปฺปโฎฺฐ โหติ อปฺปกิโจฺจ สุภโร สุสโนฺตโส ชีวิตปริกฺขาเรสุ; อปฺปาหาโร โหติ อโนทริกตฺตํ อนุยุโตฺต; อปฺปมิโทฺธ โหติ ชาคริยํ อนุยุโตฺต; อารญฺญโก โหติ ปนฺตเสนาสโน; ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ พหุลีกโรโนฺต นจิรเสฺสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌตี''ติฯ อฎฺฐมํฯ

๙. สีหสุตฺตํ

๙๙. ''สีโห, ภิกฺขเว, มิคราชา สายนฺหสมยํ อาสยา นิกฺขมติ; อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชมฺภติ; วิชมฺภิตฺวา สมนฺตา จตุทฺทิสํ [จตุทฺทิสา (สฺยา. กํ. ปี. ก.) อ. นิ. ๔.๓๓; สํ. นิ. ๓.๗๘ ปสฺสิตพฺพํ] อนุวิโลเกติ; สมนฺตา จตุทฺทิสํ [จตุทฺทิสา (สฺยา. กํ. ปี. ก.) อ. นิ. ๔.๓๓; สํ. นิ. ๓.๗๘ ปสฺสิตพฺพํ] อนุวิโลเกตฺวา ติกฺขตฺตุํ สีหนาทํ นทติ; ติกฺขตฺตุํ สีหนาทํ นทิตฺวา โคจราย ปกฺกมติฯ โส หตฺถิสฺส เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจเญฺญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ; มหึสสฺส [มหิสสฺส (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจเญฺญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ; ควสฺส เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจเญฺญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ; ทีปิสฺส เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจเญฺญว ปหารํ เทติ , โน อสกฺกจฺจํ; ขุทฺทกานเญฺจปิ ปาณานํ ปหารํ เทติ อนฺตมโส สสพิฬารานมฺปิ [สสพิฬารานํ (ก.)], สกฺกจฺจเญฺญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํฯ ตํ กิสฺส เหตุ? 'มา เม โยคฺคปโถ นสฺสา'ติฯ

''สีโหติ โข, ภิกฺขเว, ตถาคตเสฺสตํ อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ ยํ โข, ภิกฺขเว, ตถาคโต ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ, อิทมสฺส โหติ สีหนาทสฺมึฯ ภิกฺขูนเญฺจปิ, ภิกฺขเว, ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจเญฺญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ; ภิกฺขุนีนเญฺจปิ, ภิกฺขเว, ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจเญฺญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ; อุปาสกานเญฺจปิ, ภิกฺขเว, ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจเญฺญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ; อุปาสิกานเญฺจปิ, ภิกฺขเว, ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจเญฺญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ; ปุถุชฺชนานเญฺจปิ, ภิกฺขเว, ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ อนฺตมโส อนฺนภารเนสาทานมฺปิ

[อนุนภารเนสาทานํ (ก.)], สกฺกจฺจเญฺว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ธมฺมครุ, ภิกฺขเว, ตถาคโต ธมฺมคารโว''ติฯ นวมํฯ

๑๐. กกุธเถรสุตฺตํ

๑๐๐. เอวํ เม สุตํ – เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเมฯ [จูฬว. ๓๓๓, ๓๔๑] เตน โข ปน สมเยน กกุโธ นาม โกลิยปุตฺโต [โกฬียปุตฺโต (สี. สฺยา. ก.)] อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส อุปฏฺฐาโก อธุนากาลงฺกโต อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโนฯ ตสฺส เอวรูโป อตฺตภาวปฏิลาโภ โหติ – เสยฺยถาปิ นาม เทฺว วา ตีณิ วา มาคธกานิ [มาคธิกานิ (สี. ปี. ก.)] คามเกฺขตฺตานิฯ โส เตน อตฺตภาวปฏิลาเภน เนว อตฺตานํ [เนวตฺตานํ พฺยาพาเธติ (สี.)] โน ปรํ พฺยาพาเธติฯ

อถ โข กกุโธ เทวปุตฺโต เยนายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ เอกมนฺตํ ฐิโต โข กกุโธ เทวปุตฺโต อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เอตทโวจ – ''เทวทตฺตสฺส, ภนฺเต, เอวรูปํ อิจฺฉาคตํ อุปฺปชฺชิ – 'อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามี'ติฯ สหจิตฺตุปฺปาทา จ, ภนฺเต, เทวทตฺโต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหีโน''ติฯ อิทมโวจ กกุโธ เทวปุตฺโตฯ อิทํ วตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตเตฺถวนฺตรธายิฯ

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควนฺตํ เอตทโวจ –

''กกุโธ นาม, ภนฺเต, โกลิยปุตฺโต มมํ อุปฏฺฐาโก อธุนากาลงฺกโต อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน โหติฯ ตสฺส เอวรูโป อตฺตภาวปฏิลาโภ – เสยฺยถาปิ นาม เทฺว วา ตีณิ วา มาคธกานิ คามเกฺขตฺตานิฯ โส เตน อตฺตภาวปฏิลาเภน เนว อตฺตานํ โน ปรํ พฺยาพาเธติฯ อถ โข, ภนฺเต, กกุโธ เทวปุตฺโต เยนาหํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ เอกมนฺตํ ฐิโต โข, ภนฺเต, กกุโธ เทวปุตฺโต มํ เอตทโวจ – 'เทวทตฺตสฺส, ภนฺเต, เอวรูปํ อิจฺฉาคตํ อุปฺปชฺชิ – อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติฯ สหจิตฺตุปฺปาทา จ, ภนฺเต, เทวทโตฺต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหีโน'ติฯ อิทมโวจ, ภนฺเต, กกุโธ เทวปุตฺโตฯ อิทํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตเตฺถวนฺตรธายี''ติฯ

''กึ ปน เต, โมคฺคลฺลาน, กกุโธ เทวปุตฺโต เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต – 'ยํ กิญฺจิ กกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ สพฺพํ ตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถา'''ติ? ''เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต เม, ภนฺเต, กกุโธ เทวปุตฺโต – 'ยํ กิญฺจิ กกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ สพฺพํ ตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถา'''ติฯ ''รกฺขเสฺสตํ, โมคฺคลฺลาน, วาจํ! (รกฺขเสฺสตํ, โมคฺคลฺลาน, วาจํ) [( ) สี. สฺยา. กํ. ปี. โปตฺถเกสุ นตฺถิ จูฬว. ๓๓๓ ปน สพฺพตฺถปิ ทิสฺสติเยว]! อิทานิ โส โมฆปุริโส อตฺตนาว อตฺตานํ ปาตุกริสฺสติ ฯ

''ปญฺจิเม, โมคฺคลฺลาน, สตฺถาโร สโนฺต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึฯ กตเม ปญฺจ? อิธ , โมคฺคลฺลาน, เอกโจฺจ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ'นฺติฯ ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ – 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน ปริสุทฺธสีโลมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ'นฺติฯ

มยเณฺจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํฯ ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นํ [กถํ นุ ตํ (สี.), กถํ นุ (สฺยา. กํ. ปี. ก.), กถํ ตํ (กตฺถจิ)] มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม – 'สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน; ยํ ตุโม กริสฺสติ ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตี'ติ ฯ เอวรูปํ โข, โมคฺคลฺลาน, สตฺถารํ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ; เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ สีลโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติ [ปจฺจาสึสติ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)]ฯ

"ปุน จปรํ, โมคฺคลฺลาน, อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสํกิลิฏฺโฐ'ติฯ ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ – 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว สมาโน ปริสุทฺธาชีโวมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสํกิลิฏฺโฐ'ติฯ มยเณฺจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํฯ ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นํ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม – 'สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน; ยํ ตุโม กริสฺสติ ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตี'ติฯ เอวรูปํ โข, โมคฺคลฺลาน, สตฺถารํ สาวกา อาชีวโต รกฺขนฺติ; เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ อาชีวโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติฯ

"ปุน จปรํ, โมคฺคลฺลาน, อิเธกจฺจ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสํกิลิฏฺฐา'ติฯ ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ – 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสํกิลิฏฺฐา'ติฯ มยเณฺจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํฯ ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นํ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม – 'สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน; ยํ ตุโม กริสฺสติ ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตี'ติฯ เอวรูปํ โข, โมคฺคลฺลาน, สตฺถารํ สาวกา ธมฺมเทสนโต รกฺขนฺติ ; เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ธมฺมเทสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติฯ

"ปุน จปรํ, โมคฺคลฺลาน, อิเธกจฺจ สตฺถา อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ'นฺติฯ ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ – 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ'นฺติฯ มยเณฺจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํ ฯ ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นํ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม – 'สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน; ยํ ตุโม กริสฺสติ ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตี'ติฯ เอวรูปํ โข, โมคฺคลฺลาน, สตฺถารํ สาวกา เวยฺยากรณโต รกฺขนฺติ; เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ เวยฺยากรณโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติฯ

"ปุน จปรํ, โมคฺคลฺลาน, อิเธกจฺจ สตฺถา อปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ'นฺติฯ ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ – 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหี'ติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ'นฺติฯ มยเณฺจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํฯ ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นํ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม – 'สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน; ยํ ตุโม กริสฺสติ ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตี'ติฯ เอวรูปํ โข, โมคฺคลฺลาน, สตฺถารํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ; เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติฯ อิเม โข, โมคฺคลฺลาน, ปญฺจ สตฺถาโร สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมิํฯ

‘‘อหํ โข ปน, โมคฺคลฺลาน, ปริสุทฺธสีโล สมาโน ‘ปริสุทฺธสีโลมฺหี’ติ ปฏิชานามิ ‘ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ’นฺติฯ น จ มํ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ สีลโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิฯ ปริสุทฺธาชีโว สมาโน ‘ปริสุทฺธาชีโวมฺหี’ติ ปฏิชานามิ ‘ปริสุโทฺธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสํกิลิโฏฺฐ’ติฯ น จ มํ สาวกา อาชีวโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ อาชีวโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิฯ ปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน ‘ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหี’ติ ปฏิชานามิ ‘ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสํกิลิฏฺฐา’ติฯ น จ มํ สาวกา ธมฺมเทสนโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ ธมฺมเทสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิฯ ปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน ‘ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหี’ติ ปฏิชานามิ ‘ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ’นฺติฯ น จ มํ สาวกา เวยฺยากรณโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ เวยฺยากรณโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิฯ ปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน ‘ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหี’ติ ปฏิชานามิ ‘ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสํกิลิฏฺฐ’นฺติฯ น จ มํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามี’’ติฯ ทสมํฯ

กกุธวโคฺค ปญฺจโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เทฺว สมฺปทา พฺยากรณํ, ผาสุ อกุปฺปปญฺจมํ;
สุตํ กถา อารญฺญโก, สีโห จ กกุโธ ทสาติฯ

ทุติยปณฺณาสกํ สมตฺตํฯ

๓. ตติยปณฺณาสกํ

(๑๑) ๑. ผาสุวิหารวคฺโค

๑. สารชฺชสุตฺตํ

๑๐๑. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, เสขเวสารชฺชกรณา ธมฺมาฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, อารทฺธวีริโย โหติ, ปญฺญวา โหติฯ

‘‘ยํ, ภิกฺขเว, อสฺสทฺธสฺส สารชฺชํ โหติ, สทฺธสฺส ตํ สารชฺชํ น โหติฯ ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณฯ

‘‘ยํ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีลสฺส สารชฺชํ โหติ, สีลวโต ตํ สารชฺชํ น โหติฯ ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณฯ

‘‘ยํ, ภิกฺขเว, อปฺปสฺสุตสฺส สารชฺชํ โหติ, พหุสฺสุตสฺส ตํ สารชฺชํ น โหติฯ ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณฯ

‘‘ยํ, ภิกฺขเว, กุสีตสฺส สารชฺชํ โหติ, อารทฺธวีริยสฺส ตํ สารชฺชํ น โหติฯ ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณฯ

‘‘ยํ, ภิกฺขเว, ทุปฺปญฺญสฺส สารชฺชํ โหติ, ปญฺญวโต ตํ สารชฺชํ น โหติฯ ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ เสขเวสารชฺชกรณา ธมฺมา’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. อุสฺสงฺกิตสุตฺตํ

๑๐๒. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุสฺสงฺกิตปริสงฺกิโต โหติ ปาปภิกฺขูติ อปิ อกุปฺปธโมฺมปิ [อปิ อกุปฺปธโมฺม (สี. สฺยา. กํ.)]ฯ

กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ เวสิยาโคจโร วา โหติ, วิธวาโคจโร วา โหติ, ถุลฺลกุมาริกาโคจโร วา โหติ, ปณฺฑกโคจโร วา โหติ, ภิกฺขุนีโคจโร วา โหติฯ

‘‘อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุสฺสงฺกิตปริสงฺกิโต โหติ ปาปภิกฺขูติ อปิ อกุปฺปธโมฺมปี’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. มหาโจรสุตฺตํ

๑๐๓. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร สนฺธิมฺปิ ฉินฺทติ, นิโลฺลปมฺปิ หรติ, เอกาคาริกมฺปิ กโรติ, ปริปเนฺถปิ ติฎฺฐติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, มหาโจโร วิสมนิสฺสิโต จ โหติ, คหนนิสฺสิโต จ, พลวนิสฺสิโต จ, โภคจาคี จ, เอกจารี จฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, มหาโจโร วิสมนิสฺสิโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, มหาโจโร นทีวิทุคฺคํ วา นิสฺสิโต โหติ ปพฺพตวิสมํ วาฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, มหาโจโร วิสมนิสฺสิโต โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, มหาโจโร คหนนิสฺสิโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, มหาโจโร ติณคหนํ วา นิสฺสิโต โหติ รุกฺขคหนํ วา โรธํ [เคธํ (สี.) อ. นิ. ๓.๕๑] วา มหาวนสณฺฑํ วาฯ เอวํ โข,

ภิกฺขเว, มหาโจโร คหนนิสฺสิโต โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, มหาโจโร พลวนิสฺสิโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, มหาโจโร ราชานํ วา ราชมหามตฺตานํ วา นิสฺสิโต โหติฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิเม เม ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณิสฺสนฺตี’ติฯ สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห, ตฺยสฺส ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณนฺติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, มหาโจโร พลวนิสฺสิโต โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, มหาโจโร โภคจาคี โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, มหาโจโร อฑฺฒฺโฒ โหติ มหทฺธโน มหาโภโคฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิโต โภเคน ปฏิสนฺถริสฺสามี’ติฯ สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห, ตโต โภเคน ปฏิสนฺถรติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, มหาโจโร โภคจาคี โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, มหาโจโร เอกจารี โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, มหาโจโร เอกโกว คหณานิ [นิคฺคหณานิ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] กตฺตา โหติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ‘มา เม คุยฺหมนฺตา พหิทฺธา สเมฺภทํ อคมํสู’ติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, มหาโจโร เอกจารี โหติฯ

“อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร สนฺธิมฺปิ ฉินฺทติ นิโลฺลปมฺปิ หรติ เอกาคาริกมฺปิ กโรติ ปริปนฺเถปิ ติฏฺฐติฯ

“เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ, สาวชฺโช จ โหติ สานุวชฺโช วิญฺญูนํ, พหุญฺจ อปุญฺญํ ปสวติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสิโต จ โหติ, คหนนิสฺสิโต จ, พลวนิสฺสิโต จ, โภคจาคี จ, เอกจารี จฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสิโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ วิสเมน กายกเมฺมน สมนฺนาคโต โหติ, วิสเมน วจีกเมฺมน สมนฺนาคโต โหติ, วิสเมน มโนกเมฺมน สมนฺนาคโต โหติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสิโต โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ คหนนิสฺสิโต โหติ? อิธ , ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ อนฺตคฺคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโตฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ คหนนิสฺสิโต โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ พลวนิสฺสิโต โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ ราชานํ วา ราชมหามตฺตานํ วา นิสฺสิโต โหติฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิเม เม ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณิสฺสนฺตี’ติฯ สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห, ตฺยสฺส ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณนฺติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ พลวนิสฺสิโต โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ โภคจาคี โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิโต ลาเภน ปฏิสนฺถริสฺสามี’ติฯ สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห, ตโต ลาเภน ปฏิสนฺถรติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ โภคจาคี โหติฯ

“กถญฺจ , ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ เอกจารี โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ปาปภิกฺขุ เอกโกว ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ นิวาสํ กเปฺปติฯ โส ตตฺถ กุลานิ อุปสงฺกมนฺโต ลาภํ ลภติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปาป

ภิกฺขุ เอกจารี โหติฯ

“อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ, สาวโชฺช จ โหติ สานุวชฺโช วิญฺญูนํ, พหุญฺจ อปุญฺญํ ปสวตี”ติฯ ตติยํฯ

๔. สมณสุขุมาลสุตฺตํ

๑๐๔. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สมเณสุ สมณสุขุมาโล โหติฯ

“กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชติ, อปฺปํ อยาจิโต; ยาจิโตว พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชติ, อปฺปํ อยาจิโต; ยาจิโตว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชติ, อปฺปํ อยาจิโต; ยาจิโตว พหุลํ คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชติ, อปฺปํ อยาจิโตฯ เยหิ โข ปน สพฺรหฺมจารีหิ สทฺธิํ วิหรติ , ตฺยสฺส [ตฺยาสฺส (ก.) อ. นิ. ๔.๘๗] มนาเปเนว พหุลํ กายกมฺมน สมุทาจรนฺติ, อปฺปํ อมนาเปน; มนาเปเนว พหุลํ วจีกมฺมน สมุทาจรนฺติ, อปฺปํ อมนาเปน; มนาเปเนว พหุลํ มโนกมฺมน สมุทาจรนฺติ, อปฺปํ อมนาเปน; มนาปํเยว อุปหารํ อุปหรนฺติ, อปฺปํ อมนาปํฯ ยานิ โข ปน ตานิ เวทยิตานิ ปิตฺตสมุฏฺฐานานิ วา เสมฺหสมุฏฺฐานานิ วา วาตสมุฏฺฐานานิ วา สนฺนิปาติกานิ วา อุตุปริณามชานิ วา วิสมปริหารชานิ วา โอปกฺกมิกานิ วา กมฺมวิปากชานิ วา, ตานิสฺส น พหุเทว อุปฺปชฺชนฺติฯ อปฺปาพาโธ โหติ, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิเฏฺฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สมเณสุ สมณสุขุมาโล โหติฯ

“ยญฺหิ ตํ, ภิกฺขเว, สมฺมา วทมาโน วเทยฺย – ‘สมเณสุ สมณสุขุมาโล’ติ, มเมว ตํ, ภิกฺขเว, สมฺมา [มเมว ตํ สมฺมา (?)] วทมาโน วเทยฺย – ‘สมเณสุ สมณสุขุมาโล’ติ ฯ อหญฺหิ, ภิกฺขเว, ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชามิ, อปฺปํ อยาจิโต; ยาจิโตว พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชามิ, อปฺปํ อยาจิโต; ยาจิโตว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชามิ, อปฺปํ อยาจิโต; ยาจิโตว พหุลํ คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชามิ, อปฺปํ อยาจิโตฯ เยหิ โข ปน ภิกฺขูหิ สทฺธิํ วิหรามิ, เต มํ มนาเปเนว พหุลํ กายกมฺมน สมุทาจรนฺติ, อปฺปํ อมนาเปน ; มนาเปเนว พหุลํ วจีกมฺมน สมุทาจรนฺติ, อปฺปํ อมนาเปน; มนาเปเนว พหุลํ มโนกมฺมน สมุทาจรนฺติ, อปฺปํ อมนาเปน; มนาปํเยว อุปหารํ อุปหรนฺติ, อปฺปํ อมนาปํฯ ยานิ โข ปน ตานิ เวทยิตานิ – ปิตฺตสมุฏฺฐานานิ วา เสมฺหสมุฏฺฐานานิ วา วาตสมุฏฺฐานานิ วา สนฺนิปาติกานิ วา อุตุปริณามชานิ วา วิสมปริหารชานิ วา โอปกฺกมิกานิ วา กมฺมวิปากชานิ วา – ตานิ เม น พหุเทว อุปฺปชฺชนฺติฯ อปฺปาพาโธหมสฺมิ, จตุนฺนํ โข ปนสฺมิ [จตุนฺนํ โข ปน (สี.), จตุนฺนํ (สฺยา. ปี.)] ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี [นิกามลาภี โหมิ (สี. ก.)] อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา…เป.… สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรามิฯ

“ยญฺหิ ตํ, ภิกฺขเว, สมฺมา วทมาโน วเทยฺย – ‘สมเณสุ สมณสุขุมาโล’ติ, มเมว ตํ, ภิกฺขเว, สมฺมา วทมาโน วเทยฺย – ‘สมเณสุ สมณสุขุมาโล’”ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ผาสุวิหารสุตฺตํ

๑๐๕. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ผาสุวิหาราฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, เมตฺตํ วจีกมฺมํ…เป.… เมตฺตํ มโน

กมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จฯ ยานิ ตานิ สีลานิ อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปฺปสตฺถานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสํวตฺตนิกานิ, ตถารูเปหิ สีเลหิ สีลสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จฯ ยายํ ทิฏฺฐิ อริยา นิยฺยานิกา นิยฺยาติ ตกฺกรสฺส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาย, ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ผาสุวิหารา''ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. อานนฺทสุตฺตํ

๑๐๖. เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเมฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ –

''กิตฺตาวตา นุ โข, ภนฺเต, ภิกฺขุ สงฺเฆ [ภิกฺขุสํโฆ (สฺยา. ปี.)] วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติ? ''ยโต โข, อานนฺท, ภิกฺขุ อตฺตนา [อตฺตนา จ (ปี. ก.)] สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน [โน จ (ก.)] ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา [สมฺปวตฺตา โหติ (ก.)]; เอตฺตาวตาปิ โข, อานนฺท, ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติฯ

''สิยา ปน, ภนฺเต, อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติ? ''สิยา, อานนฺท [อานนฺทาติ ภควา อาโวจ (สฺยา. ปี.)]! ยโต โข, อานนฺท, ภิกฺขุ อตฺตนา สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา; อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี; เอตฺตาวตาปิ โข, อานนฺท, ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติฯ

''สิยา ปน, ภนฺเต, อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติ? ''สิยา, อานนฺท! ยโต โข, อานนฺท, ภิกฺขุ อตฺตนา สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา; อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี; อปญฺญาโต จ โหติ, เตน จ อปญฺญาตเกน โน ปริตสฺสติ; เอตฺตาวตาปิ โข, อานนฺท, ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติฯ

''สิยา ปน, ภนฺเต, อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติ? ''สิยา, อานนฺท! ยโต โข, อานนฺท, ภิกฺขุ อตฺตนา สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา; อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี; อปญฺญาโต จ โหติ, เตน จ อปญฺญาตเกน โน ปริตสฺสติ; จตุนฺนญฺจ [จตุนฺนํ (ปี. ก.)] ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; เอตฺตาวตาปิ โข, อานนฺท, ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติฯ

''สิยา ปน, ภนฺเต, อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยา''ติ? ''สิยา, อานนฺท! ยโต โข, อานนฺท, ภิกฺขุ อตฺตนา สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา; อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี; อปญฺญาโต จ โหติ, เตน จ อปญฺญาตเกน โน ปริตสฺสติ; จตุนฺนญฺจ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อาสวานญฺจ [อาสวานํ (สี. ปี. ก.)] ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ; เอตฺตาวตาปิ โข, อานนฺท, ภิกฺขุ สงฺเฆ วิหรนฺโต ผาสุํ วิหเรยฺยฯ

‘‘อิมมฺหา จาหํ, อานนฺท, ผาสุวิหารา อโญฺญ ผาสุวิหาโร อุตฺตริตโร วา ปณีตตโร วา นตฺถีติ วทามี’’ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. สีลสุตฺตํ

๑๐๗. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺย โหติ ปาหุเนยฺย ทกฺขิเณยฺย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺน โหติ, สมาธิสมฺปนฺน โหติ, ปญฺญาสมฺปนฺน โหติ, วิมุตฺติสมฺปนฺน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺน โหติฯ

‘‘อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺย โหติ ปาหุเนยฺย ทกฺขิเณยฺย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสา’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. อเสขสุตฺตํ

๑๐๘. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺย โหติ ปาหุเนยฺย ทกฺขิเณยฺย…เป.… อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสฯ

‘‘กตเมหิ, ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขเนฺธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขเนฺธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน ปญฺญากฺขเนฺธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติกฺขเนฺธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขเนฺธน สมนฺนาคโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺย โหติ…เป.… อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสา’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. จาตุทฺทิสสุตฺตํ

๑๐๙. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จาตุทฺทิโส โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺน อณุมเตฺตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย , เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฎฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; สนฺตุโฎฺฐ โหติ อิตรีตรจีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิเฎฺฐว ธมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิเมหิ, โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จาตุทฺทิโส โหตี’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. อรญฺญสุตฺตํ

๑๑๐. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สีลวา โหติ…เป.… สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ…เป.… ทิฎฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; อารทฺธวีริโย วิหรติ ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุ; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิ

หารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุ’’นฺติฯ ทสมํฯ

ผาสุวิหารวคฺโค ปฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สารชฺชํ สงฺกิโต โจโร, สุขุมาลํ ผาสุ ปญฺจมํ;
อานนฺท สีลาเสขา จ, จาตุทฺทิโส อรเญฺญน จาติฯ

(๑๒) ๒. อนฺธกวินฺทวคฺค

๑. กุลูปกสุตฺตํ

๑๑๑. “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสนฺถววิสฺสาสี [อสนฺถุตวิสฺสาสี (สี.), อสนฺธววิสฺสาสี (ก.)] จ โหติ, อนิสฺสรวิกปฺปี จ, วิสฺสฏฺฐุปเสวี [วิยตฺถุปเสวี (สี.), พฺยตฺถุปเสวี (สฺยา. กํ.), วฺยตฺตูปเสวี (ปี.)] จ, อุปกณฺณกชปฺปี จ, อติยาจนโก จฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น อสนฺถววิสฺสาสี จ โหติ, น อนิสฺสรวิกปฺปี จ, น วิสฺสฏฺฐุปเสวี จ, น อุปกณฺณกชปฺปี จ, น อติยาจนโก จฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา”ติฯ ปฐมํฯ

๒. ปจฺฉาสมณสุตฺตํ

๑๑๒. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ น อาทาตโพฺพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อติทูเร วา คจฺฉติ อจฺจาสเนฺน วา , น ปตฺตปริยาปนฺนํ คณฺหติ, อาปตฺติสามนฺตา ภณมานํ น นิวาเรติ, ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถํ โอปาเตติ, ทุปฺปโญฺญ โหติ ชโฬ เอฬมูโคฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ น อาทาตโพฺพฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ อาทาตโพฺพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? นาติทูเร คจฺฉติ น อจฺจาสเนฺน, ปตฺตปริยาปนฺนํ คณฺหติ, อาปตฺติสามนฺตา ภณมานํ นิวาเรติ , ภณมานสฺส น อนฺตรนฺตรา กถํ โอปาเตติ, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโคฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ อาทาตโพฺพ”ติฯ ทุติยํฯ

๓. สมฺมาสมาธิสุตฺตํ

๑๑๓. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภโพฺพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภโพฺพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภโพฺพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภโพฺพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ”นฺติฯ ตติยํฯ

๔. อนฺธกวินฺทสุตฺตํ

๑๑๔. เอกํ สมยํ ภควา มคเธสุ วิหรติ อนฺธกวิเนฺทฯ อถ โข อายสฺมา อานโนฺท เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข

อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ –

“เย เต, อานนฺท, ภิกฺขู นวา อจิรปพฺพชิตา อธุนาคตา อิมํ ธมฺมวินยํ, เต โว, อานนฺท, ภิกฺขู ปญฺจสุ ธเมฺมสุ สมาทเปตพฺพา [สมาทาเปตพฺพา (?)] นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา ฯ กตเมสุ ปญฺจสุ? ‘เอถ ตุเมฺห, อาวุโส, สีลวา โหถ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุตา วิหรถ อาจารโคจรสมฺปนฺนา อณุมเตฺตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวิโน, สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสู’ติ – อิติ ปาติโมกฺขสํวเร สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาฯ

“‘เอถ ตุเมฺห, อาวุโส, อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา วิหรถ อารกฺขสติโน นิปกฺกสติโน [นิปกสติโน (สี. สฺยา.), เนปกฺกสติโน (?)], สารกฺขิตมานสา สตารเกฺขน เจตสา สมนฺนาคตา’ติ – อิติ อินฺทฺริยสํวเร สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาฯ

“‘เอถ ตุเมฺห, อาวุโส, อปฺปภสฺสา โหถ, ภเสฺส ปริยนฺตการิโน’ติ – อิติ ภสฺสปริยเนฺต สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาฯ

“‘เอถ ตุเมฺห, อาวุโส, อารญฺญิกา โหถ, อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวถา’ติ – อิติ กายวูปกาเส สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาฯ

“‘เอถ ตุเมฺห, อาวุโส, สมฺมาทิฏฺฐิกา โหถ สมฺมาทสฺสเนน สมนฺนาคตา’ติ – อิติ สมฺมาทสฺสเน สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาฯ เย เต, อานนฺท, ภิกฺขู นวา อจิรปพฺพชิตา อธุนาคตา อิมํ ธมฺมวินยํ, เต โว, อานนฺท, ภิกฺขู อิเมสุ ปญฺจสุ ธเมฺมสุ สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา”ติ ฯ จตุตฺถํฯ

๕. มจฺฉรินีสุตฺตํ

๑๑๕. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อาวาสมจฺฉรินี โหติ, กุลมจฺฉรินี โหติ, ลาภมจฺฉรินี โหติ, วณฺณมจฺฉรินี โหติ, ธมฺมมจฺฉรินี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น อาวาสมจฺฉรินี โหติ, น กุลมจฺฉรินี โหติ, น ลาภมจฺฉรินี โหติ, น วณฺณมจฺฉรินี โหติ, น ธมฺมมจฺฉรินี โหติ ฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺค”ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. วณฺณนาสุตฺตํ

๑๑๖. “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทํเสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทํเสติ, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺเคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทํเสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทํเสติ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺค”ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. อิสฺสุกินีสุตฺตํ

๑๑๗. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อิสฺสุกินี จ โหติ, มจฺฉรินี จ, สทฺธาเทยฺยํ [สทฺธาเทยฺยญฺจ (สฺยา.)] วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺเคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ , อนิสฺสุกินี จ โหติ, อมจฺฉรินี จ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺค”ติฯ สตฺตมํฯ

๘. มิจฺฉาทิฏฺฐิกสุตฺตํ

๑๑๘. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิกา จ โหติ, มิจฺฉาสงฺกปฺปา จ, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

“ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺค ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, สมฺมาทิฏฺฐิกา จ, โหติ, สมฺมาสงฺกปฺปา จ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺค”ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. มิจฺฉาวาจาสุตฺตํ

๑๑๙. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาวาจา จ โหติ, มิจฺฉากมฺมนฺตา จ, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สคฺเคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, สมฺมาวาจา จ โหติ, สมฺมากมฺมนฺตา จ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเต

ติฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺค’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. มิจฺฉาวายามสุตฺตํ

๑๒๐. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาวายามา จ โหติ, มิจฺฉาสตินี จ [มิจฺฉาสติ จ (สฺยา.)], สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, สมฺมาวายามา จ โหติ, สมฺมาสตินี จ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺค’’ติฯ ทสมํฯ

อนฺธกวินฺทวโคฺค ทุติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กุลูปโก ปจฺฉาสมโณ, สมาธิอนฺธกวินฺทํ;
มจฺฉรี วณฺณนา อิสฺสา, ทิฏฺฐิวาจาย วายมาติฯ

(๑๓) ๓. คิลานวโคฺค

๑. คิลานสุตฺตํ

๑๒๑. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ อถ โข ภควา สายนฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน คิลานสาลา เตนุปสงฺกมิฯ อทฺทสา โข ภควา อญฺญตรํ ภิกฺขุํ ทุพฺพลํ คิลานกํ; ทิสฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิฯ นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ –

‘‘ยํ กิญฺจิ [ยํ กิญฺจิ (สฺยา. กํ.)], ภิกฺขเว, ภิกฺขุํ ทุพฺพลํ [ภิกฺขเว ทุพฺพลํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] คิลานกํ ปญฺจ ธมฺมา น วิชหนฺติ, ตเสฺสตํ ปาฏิกงฺขํ – ‘นจิรเสฺสว อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิเฏฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตี’’’ติฯ

‘‘กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ], สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สูปฏฺฐิตา โหติฯ ยํ กิญฺจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุํ ทุพฺพลํ คิลานกํ อิเม ปญฺจ ธมฺมา น วิชหนฺติ, ตเสฺสตํ ปาฏิกงฺขํ – ‘นจิรเสฺสว อาสวานํ ขยา…เป.… สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตี’’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. สติสูปฏฺฐิตสุตฺตํ

๑๒๒. ‘‘โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา ปญฺจ ธเมฺม ภาเวติ ปญฺจ ธเมฺม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ – ทิเฏฺฐว ธเมฺม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาฯ

‘‘กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อชฺฌตฺตเญฺญว สติ สูปฏฺฐิตา โหติ ธมฺมานํ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย, อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสีฯ โย หิ โกจิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา อิเม ปญฺจ ธเมฺม ภาเวติ อิเม ปญฺจ ธเมฺม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ – ทิเฏฺฐว ธเมฺม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. ปฐมอุปฏฺฐากสุตฺตํ

๑๒๓. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน ทูปฏฺฐาโก [ทุปฏฺฐาโก (สฺยา. กํ. ปี. ก.) มหาว. ๓๖๖] โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ น ชานาติ, เภสชฺชํ นปฺปฏิเสวิตา โหติ, อตฺถกามสฺส คิลานุปฏฺฐากสฺส น ยถาภูตํ อาพาธํ อาวิกตฺตา โหติ อภิกฺกมนฺตํ วา อภิกฺกมตีติ ปฏิกฺกมนฺตํ วา ปฏิกฺกมตีติ ฐิตํ วา ฐิโตติ, อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ [ติปฺปานํ (สี.) มหาว. ๓๖๖] ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อนธิวาสกชาติโก โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน ทูปฏฺฐาโก โหติฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน สูปฏฺฐาโก โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ ชานาติ, เภสชฺชํ ปฏิเสวิตา โหติ, อตฺถกามสฺส คิลานุปฏฺฐากสฺส ยถาภูตํ อาพาธํ อาวิกตฺตา โหติ อภิกฺกมนฺตํ วา อภิกฺกมตีติ ปฏิกฺกมนฺตํ วา ปฏิก

กมตีติ ฐิตํ วา ฐิโตติ, อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อธิวาสกชาติโก โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน สูปฏฺฐาโก โหตี''ติฯ ตติยํฯ

๔. ทุติยอุปฏฺฐากสุตฺตํ

๑๒๔. ''ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก นาลํ คิลานํ อุปฏฺฐาตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? นปฺปฏิพโล โหติ เภสชฺชํ สํวิธาตุํ; สปฺปายาสปฺปายํ น ชานาติ, อสปฺปายํ อุปนาเมติ, สปฺปายํ อปนาเมติ; อามิสนฺตโร คิลานํ อุปฏฺฐาติ, โน เมตฺตจิตฺโต ; เชคุจฺฉี โหติ อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ วา วนฺตํ วา เขฬํ วา นีหริตุํ; นปฺปฏิพโล โหติ คิลานํ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ [สมาทาเปตุํ (?) มหาว. ๓๖๖] สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก นาลํ คิลานํ อุปฏฺฐาตุํฯ

''ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก อลํ คิลานํ อุปฏฺฐาตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปฏิพโล โหติ เภสชฺชํ สํวิธาตุํ; สปฺปายาสปฺปายํ ชานาติ, อสปฺปายํ อปนาเมติ, สปฺปายํ อุปนาเมติ; เมตฺตจิตฺโต คิลานํ อุปฏฺฐาติ, โน อามิสนฺตโร; อเชคุจฺฉี โหติ อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ วา วนฺตํ วา เขฬํ วา นีหริตุํ; ปฏิพโล โหติ คิลานํ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก อลํ คิลานํ อุปฏฺฐาตุ''นฺติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปฐมอนายุสฺสาสุตฺตํ

๑๒๕. ''ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ธมฺมา อนายุสฺสาฯ กตเม ปญฺจ? อสปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ น ชานาติ, อปริณตโภชี จ โหติ, อกาลจารี จ โหติ, อพฺรหฺมจารี จฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา อนายุสฺสาฯ

''ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา อายุสฺสาฯ กตเม ปญฺจ? สปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ ชานาติ, ปริณตโภชี จ โหติ, กาลจารี จ โหติ, พฺรหฺมจารี จฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา อายุสฺสา''ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ทุติยอนายุสฺสาสุตฺตํ

๑๒๖. ''ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา อนายุสฺสาฯ กตเม ปญฺจ? อสปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ น ชานาติ, อปริณตโภชี จ โหติ, ทุสฺสีโล จ, ปาปมิตฺโต จฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา อนายุสฺสาฯ

''ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา อายุสฺสาฯ กตเม ปญฺจ ? สปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ ชานาติ, ปริณตโภชี จ โหติ, สีลวา จ, กลฺยาณมิตฺโต จฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา อายุสฺสา''ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. วปกาสสุตฺตํ

๑๒๗. ''ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นาลํ สงฺฆมฺหา วปกาสิตุํ [วิ + อป + กาสิตุํ = วปกาสิตุํ]ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน,

อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, กามสงฺกปฺปพหุโล จ วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นาลํ สงฺฆมฺหา วปกาสิตุํฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ สงฺฆมฺหา วปกาสิตุํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน , เนกฺขมฺมสงฺกปฺปพหุโล [น กามสงฺกปฺปพหุโล (ก.)] จ วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ สงฺฆมฺหา วปกาสิตุ”นฺติฯ สตฺตมํฯ

๘. สมณสุขสุตฺตํ

๑๒๘. “ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, สมณทุกฺขานิฯ กตมานิ ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมณทุกฺขานิฯ

“ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, สมณสุขานิฯ กตมานิ ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมณสุขานี”ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ปริกุปฺปสุตฺตํ

๑๒๙. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาปายิกา เนรยิกา ปริกุปฺปา อเตกิจฺฉาฯ กตเม ปญฺจ? มาตา [มาตรํ (ก.)] ชีวิตา โวโรปิตา โหติ, ปิตา [ปิตรํ (ก.)] ชีวิตา โวโรปิโต [โวโรปิตา (ก.)] โหติ, อรหํ [อรหนฺตํ (ก.), อรหา (สฺยา.)] ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, ตถาคตสฺส ทุฏฺเฐน จิตฺเตน โลหิตํ อุปฺปาทิตํ โหติ, สโงฺฆ ภิโนฺน โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาปายิกา เนรยิกา ปริกุปฺปา อเตกิจฺฉา”ติฯ นวมํฯ

๑๐. พฺยสนสุตฺตํ

๑๓๐. “ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, พฺยสนานิฯ กตมานิ ปญฺจ? ญาติพฺยสนํ, โภคพฺยสนํ, โรคพฺยสนํ, สีลพฺยสนํ, ทิฏฺฐิพฺยสนํฯ น, ภิกฺขเว, สตฺตา ญาติพฺยสนเหตุ วา โภคพฺยสนเหตุ วา โรคพฺยสนเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชนฺติฯ สีลพฺยสนเหตุ วา, ภิกฺขเว, สตฺตา ทิฏฺฐิพฺยสนเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชนฺติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ พฺยสนานิฯ

“ปญฺจิมา, ภิกฺขเว, สมฺปทาฯ กตมา ปญฺจ? ญาติสมฺปทา, โภคสมฺปทา, อาโรคฺยสมฺปทา, สีลสมฺปทา, ทิฏฺฐิสมฺปทาฯ น, ภิกฺขเว, สตฺตา ญาติสมฺปทาเหตุ วา โภคสมฺปทาเหตุ วา อาโรคฺยสมฺปทาเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชนฺติฯ สีลสมฺปทาเหตุ วา, ภิกฺขเว, สตฺตา ทิฏฺฐิสมฺปทาเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชนฺติฯ อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สมฺปทา”ติฯ ทสมํฯ

คิลานวโคฺค ตติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

คิลาโน สติสูปฏฺฐิ, เทฺว อุปฏฺฐากา ทฺวายุสา;
วปกาสสมณสุขา, ปริกุปฺปํ พฺยสเนน จาติฯ

(๑๔) ๔. ราชวโคฺค

๑. ปฐมจกฺกานุวตฺตนสุตฺตํ

๑๓๑. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺเมเนว จกฺกํ วเตฺตติ [ปวเตฺตติ (สฺยา. ปี. ก.)]; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ [อปฺปติวตฺติยํ (สี.)] เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินาฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ราชา จกฺกวตฺตี อตฺถญฺญู จ โหติ, ธมฺมญฺญู จ, มตฺตญฺญู จ, กาลญฺญู จ, ปริสญฺญู จฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺเมเนว จกฺกํ ปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินาฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ธเมฺมเนว อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิํฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ อตฺถญฺญู, ธมฺมญฺญู, มตฺตญฺญู, กาลญฺญู, ปริสญฺญูฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ธเมฺมเนว อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตติ; ตํ โหติ ธมฺมจกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิ’’นฺติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยจกฺกานุวตฺตนสุตฺตํ

๑๓๒. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ จกฺกวตฺติสฺส เชโฎฺฐ ปุโตฺต ปิตรา ปวตฺติตํ จกฺกํ ธเมฺมเนว อนุปฺปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินาฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ จกฺกวตฺติสฺส เชโฎฺฐ ปุโตฺต อตฺถญฺญู จ โหติ, ธมฺมญฺญู จ, มตฺตญฺญู จ, กาลญฺญู จ, ปริสญฺญู จฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ จกฺกวตฺติสฺส เชโฎฺฐ ปุโตฺต ปิตรา ปวตฺติตํ จกฺกํ ธเมฺมเนว อนุปฺปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินาฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต สาริปุโตฺต ตถาคเตน อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ สมฺมเทว อนุปฺปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิํฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, สาริปุโตฺต อตฺถญฺญู, ธมฺมญฺญู, มตฺตญฺญู , กาลญฺญู, ปริสญฺญูฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต สาริปุโตฺต ตถาคเตน อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ สมฺมเทว อนุปฺปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิ’’นฺติฯ ทุติยํฯ

๓. ธมฺมราชาสุตฺตํ

๑๓๓. “โยปิ โส [โยปิ โข (สี. สฺยา. ปี.)], ภิกฺขเว, ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา, โสปิ น อราชกํ จกฺกํ วเตฺตตี”ติฯ เอวํ วุเตฺต อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ – “โก ปน, ภเนฺต, รโญฺญ จกฺกวตฺติสฺส ธมฺมิกสฺส ธมฺมรโญฺญ ราชา”ติ? “ธโมฺม, ภิกฺขู”ติ ภควา อโวจฯ

“อิธ, ภิกฺขุ, ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมเญฺญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรเนฺต ธมฺมํ ครุํ กโรเนฺต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตโยฺย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหติ อเนฺตชนสฺมิํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมเญฺญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรเนฺต ธมฺมํ ครุํ กโรเนฺต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตโยฺย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหติ ขตฺติเยสุ อนุยเนฺตสุ [อนุยุเตฺตสุ (สี.) อ. นิ. ๓.๑๔] …เป.… พลกายสฺมิํ พฺราหฺมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพฺราหฺมเณสุ มิคปกฺขีสุฯ ส โข โส, ภิกฺขุ, ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมเญฺญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรเนฺต ธมฺมํ ครุํ กโรเนฺต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตโยฺย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหิตฺวา อเนฺตชนสฺมิํ ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหิตฺวา ขตฺติเยสุ อนุยเนฺตสุ พลกายสฺมิํ พฺราหฺมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพฺราหฺมเณสุ มิคปกฺขีสุ ธเมฺมเนว จกฺกํ ปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินาฯ

“เอวเมวํ โข, ภิกฺขุ, ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมเญฺญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรเนฺต ธมฺมํ ครุํ กโรเนฺต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตโยฺย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหติ ภิกฺขูสุ – ‘เอวรูปํ กายกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรูปํ กายกมฺมํ น เสวิตพฺพํ; เอวรูปํ วจีกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรูปํ วจีกมฺมํ น เสวิตพฺพํ; เอวรูปํ มโนกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรูปํ มโนกมฺมํ น เสวิตพฺพํ; เอวรูโป อาชีโว เสวิตโพฺพ, เอวรูโป อาชีโว น เสวิตโพฺพ; เอวรูโป คามนิคโม เสวิตโพฺพ, เอวรูโป คามนิคโม น เสวิตโพฺพ’ติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขุ, ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมเญฺญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรเนฺต ธมฺมํ ครุํ กโรเนฺต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตโยฺย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหติ ภิกฺขุนีสุ [ภิกฺขูสุ ภิกฺขุนีสุ (สี. ปี.)] …เป.… อุปาสเกสุ…เป.… อุปาสิกาสุ – ‘เอวรูปํ กายกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรูปํ กายกมฺมํ น เสวิตพฺพํ; เอวรูปํ วจีกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรูปํ วจีกมฺมํ น เสวิตพฺพํ; เอวรูปํ มโนกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรูปํ มโนกมฺมํ น เสวิตพฺพํ; เอวรูโป อาชีโว เสวิตโพฺพ, เอวรูโป อาชีโว น เสวิตโพฺพ; เอวรูโป คามนิคโม เสวิตโพฺพ, เอวรูโป คามนิคโม น เสวิตโพฺพ’”ติฯ

“ส โข โส, ภิกฺขุ, ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมเญฺญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรเนฺต ธมฺมํ ครุํ กโรเนฺต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตโยฺย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหิตฺวา ภิกฺขูสุ, ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหิตฺวา ภิกฺขุนีสุ, ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหิตฺวา อุปาสเกสุ, ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺติํ สํวิทหิตฺวา อุปาสิกาสุ ธเมฺมเนว อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตติ; ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมิ”นฺติฯ ตติยํฯ

๔. ยสฺสํทิสํสุตฺตํ

๑๓๔. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต ราชา ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ, สกสฺมิํเยว วิชิเต วิหรติฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ราชา ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกฺกุฏฺโฐ ชาติวาเทน; อฑฺโฒ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค ปริปุณฺณโกสโกฏฺฐาคาโร; พลวา โข ปน โหติ จตุรงฺคินิยา เสนาย สมนฺนาคโต อสฺสวาย โอวาทปฏิกราย; ปริณายโก โข ปนสฺส โหติ ปณฺฑิโต วิยตฺโต เมธาวี ปฏิพโล อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺเน อตฺเถ จินฺเตตุํ; ตสฺสิเม จตฺตาโร ธมฺมา ยสํ ปริปาเจนฺติฯ โส อิมินา ยสปญฺจเมน [ยเสน ปญฺจเมน (ก.), ปญฺจเมน (สี.)] ธมฺเมน สมนฺนาคโต ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ, สกสฺมิํเยว วิชิเต วิหรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? เอวเญฺหตํ, ภิกฺขเว, โหติ วิชิตาวีนํฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ, วิมุตฺตจิตฺโตว [วิมุตฺตจิตฺโต (สี. ปี.), วิมุตฺตจิตฺโต จ (ก.)] วิหรติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ – ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต ชาติสมฺปนฺโน; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา – ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต อฑฺโฒ มหทฺธโน มหาโภโค ปริปุณฺณโกสโกฏฺฐาคาโร; อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุ – ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต พลสมฺปนฺโน; ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยา – ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต ปริณายกสมฺปนฺโน; ตสฺสิเม จตฺตาโร ธมฺมา วิมุตฺติํ ปริปาเจนฺติ ฯ โส อิมินา วิมุตฺติปญฺจเมน ธเมฺมน สมนฺนาคโต ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ วิมุตฺตจิตฺโตว วิหรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? เอวเญฺหตํ, ภิกฺขเว, โหติ วิมุตฺตจิตฺตาน’’นฺติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปฐมปตฺถนาสุตฺตํ

๑๓๕. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต รชฺชํ ปเตฺถติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกฺกุฏฺโฐ ชาติวาเทน; อภิรูโป โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต; มาตาปิตูนํ ปิโย โหติ มนาโป; เนคมชานปทสฺส ปิโย โหติ มนาโป; ยานิ ตานิ รญฺญํ ขตฺติยานํ มุทฺธาวสิตฺตานํ สิปฺปฏฺฐานานิ หตฺถิสฺมิํ วา อสฺสสฺมิํ วา รถสฺมิํ วา ธนุสฺมิํ วา ถรุสฺมิํ วา ตตฺถ สิกฺขิโต โหติ อนวโยฯ

‘‘ตสฺส เอวํ โหติ – ‘อหํ โขมฺหิ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกฺกุฏฺโฐ ชาติวาเทนฯ กสฺมาหํ รชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโตฯ กสฺมาหํ รชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ มาตาปิตูนํ ปิโย มนาโปฯ กสฺมาหํ รชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ เนคมชานปทสฺส ปิโย มนาโปฯ กสฺมาหํ รชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ ยานิ ตานิ รญฺญํ ขตฺติยานํ มุทฺธาวสิตฺตานํ สิปฺปฏฺฐานานิ หตฺถิสฺมิํ วา อสฺสสฺมิํ วา รถสฺมิํ วา ธนุสฺมิํ วา ถรุสฺมิํ วา, ตตฺถ

[ตตฺถมฺหิ (สี.), ตตฺถปิ (ก.)] สิกฺขิโต อนวโยฯ กสฺมาหํ รชฺชํ น ปเตฺถยฺย’นฺติ! อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เชโฏฺฐ ปุโตฺต รชฺชํ ปเตฺถติฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปเตฺถติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สโทฺธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ – ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ วิชฺชาจรณสมฺปโนฺน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุโทฺธ ภควา’ติฯ อปฺปาพาโธ โหติ อปฺปาตโงฺก, สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย; อสโฐ โหติ อมายาวี, ยถาภูตํ อตฺตานํ อาวิกตฺตา สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ; อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุ; ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ

‘‘ตสฺส เอวํ โหติ – ‘อหํ โขมฺหิ สโทฺธ, สทฺทหามิ ตถาคตสฺส โพธึ – อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ…เป.… สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุโทฺธ ภควา’ติฯ ‘กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ อปฺปาพาโธ อปฺปาตโงฺก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมายฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ อสโฐ อมายาวี ยถาภูตํ อตฺตานํ อาวิกตฺตา สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ อารทฺธวีริโย วิหรามิ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ ปญฺญวา อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺย’นฺติ! อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปเตฺถตี’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ทุติยปตฺถนาสุตฺตํ

๑๓๖. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เชโฏฺฐ ปุโตฺต โอปรชฺชํ [อุปรชฺชํ (สฺยา. ปี. ก.)] ปเตฺถติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เชโฏฺฐ ปุโตฺต อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทน; อภิรูโป โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต; มาตาปิตูนํ ปิโย โหติ มนาโป, พลกายสฺส ปิโย โหติ มนาโป; ปณฺฑิโต โหติ วิยโตฺต เมธาวี ปฏิพโล อตีตานาคตปจฺจุปฺปเนฺน อเตฺถ จิเนฺตตุํฯ

‘‘ตสฺส เอวํ โหติ – ‘อหํ โขมฺหิ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทนฯ กสฺมาหํ โอปรชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโตฯ กสฺมาหํ โอปรชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ มาตาปิตูนํ ปิโย มนาโปฯ กสฺมาหํ โอปรชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ พลกายสฺส ปิโย มนาโปฯ กสฺมาหํ โอปรชฺชํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ ปณฺฑิโต วิยโตฺต เมธาวี ปฏิพโล อตีตานาคตปจฺจุปฺปเนฺน อเตฺถ จิเนฺตตุํฯ กสฺมาหํ โอปรชฺชํ น ปเตฺถยฺย’นฺติ! อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เชโฏฺฐ ปุโตฺต โอปรชฺชํ ปเตฺถติฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปเตฺถติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สีลวา โหติ…เป…. สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ…เป…. ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ สุปฺปติฏฺฐิตจิโตฺต [สุปฏฺฐิตจิโตฺต (สี. สฺยา.), สูปฏฺฐิตจิโตฺต (ก.)] โหติ; อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุ; ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ

‘‘ตสฺส เอวํ โหติ – ‘อหํ โขมฺหิ สีลวา, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรามิ อาจารโคจรสมฺปโนฺน อณุมเตฺตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขามิ สิกฺขาปเทสุฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ พหุสฺสุโต สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ [สตฺถา พฺยญฺชนา (สี.)] เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปา เม ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธาฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ สุปฺปติฏฺฐิตจิโตฺตฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ อารทฺธวีริโย วิหรามิ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธเมฺมสุฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺยํ! อหํ โขมฺหิ ปญฺญวา อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิเพฺพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาฯ กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปเตฺถยฺย’นฺติ! อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปเตฺถตี’’ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. อปฺปํสุปติสุตฺตํ

๑๓๗. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อปฺปํ รตฺติยา สุปนฺติ, พหุํ ชคฺคนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิตฺถี, ภิกฺขเว, ปุริสาธิปฺปายา อปฺปํ รตฺติยา สุปติ, พหุํ ชคฺคติฯ ปุริโส, ภิกฺขเว, อิตฺถาธิปฺปาโย อปฺปํ รตฺติยา สุปติ, พหุํ ชคฺคติฯ โจโร, ภิกฺขเว, อาทานาธิปฺปาโย อปฺปํ รตฺติยา สุปติ, พหุํ ชคฺคติฯ ราชา [ราชยุโตฺต (ปี. ก.)], ภิกฺขเว, ราชกรณีเยสุ ยุโตฺต อปฺปํ รตฺติยา สุปติ, พหุํ ชคฺคติฯ ภิกฺขุ, ภิกฺขเว, วิสํโยคาธิปฺปาโย อปฺปํ รตฺติยา สุปติ, พหุํ ชคฺคติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อปฺปํ รตฺติยา สุปนฺติ, พหุํ ชคฺคนฺตี’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ภตฺตาทกสุตฺตํ

๑๓๘. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค ภตฺตาทโก จ โหติ โอกาสผรโณ จ ลณฺฑสารโณ จ สลากคฺคาหี จ รโญฺญ นาโคเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค ภตฺตาทโก จ โอกาสผรโณ จ ลณฺฑสารโณ จ สลากคฺคาหี จ, รโญฺญ นาโคเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภตฺตาทโก จ โหติ, โอกาสผรโณ จ มญฺจปีฐมทฺทโน [ปีฐมทฺทโน (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] จ สลากคฺคาหี จ, ภิกฺขุเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ

สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภตฺตาทโก จ โหติ โอกาสผรโณ จ มญฺจปีฐมทฺทโน จ สลากคฺคาหี จ, ภิกฺขุเตฺวว สงฺขํ คจฺฉตี’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. อกฺขมสุตฺตํ

๑๓๙. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, อเงฺคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค น ราชารโห โหติ น ราชโภโคฺค, น รโญฺญ องฺคํเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิกายํ วา ทิสฺวา อสฺสกายํ วา ทิสฺวา รถกายํ วา ทิสฺวา ปตฺติกายํ วา ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ สทฺทานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิสทฺทํ วา สุตฺวา อสฺสสทฺทํ วา สุตฺวา รถสทฺทํ วา สุตฺวา ปตฺติสทฺทํ วา สุตฺวา เภริปณวสงฺขติณวนินฺนาทสทฺทํ วา สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ สทฺทานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ คนฺธานํ? อิธ , ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต เย เต รโญฺญ นาคา อภิชาตา สงฺคามาวจรา เตสํ มุตฺตกรีสสฺส คนฺธํ ฆายิตฺวา สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ คนฺธานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ รสานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต เอกิสฺสา วา ติโณทกทตฺติยา วิมานิโต [วิหนีโต (สฺยา.), วิหานิโต (กตฺถจิ)] ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา ติโณทกทตฺตีหิ วิมานิโต สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ รสานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต เอเกน วา สรเวเคน วิโทฺธ, ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา สรเวเคหิ วิโทฺธ สํสีทติ วิสีทติ, น สนฺถมฺภติ น สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค อกฺขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํฯ

‘‘อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ อเงฺคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค น ราชารโห โหติ น ราชโภโคฺค น รโญฺญ องฺคํเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ อเงฺคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น อาหุเนโยฺย โหติ น ปาหุเนโยฺย น ทกฺขิเณโยฺย น อญฺชลิกรณีโย น อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา รชนีเย รูเป สารชฺชติ, น สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ สทฺทานํ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา รชนีเย สเทฺท สารชฺชติ, น สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ สทฺทานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ คนฺธานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา รชนีเย คเนฺธ สารชฺชติ, น สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ คนฺธานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รสานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา รชนีเย รเส สารชฺชติ, น สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รสานํฯ

‘‘กถญฺจ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ โผฎฺฐพฺพานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเยน โผฎฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา รชนีเย โผฎฺฐเพฺพ สารชฺชติ, น สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ โผฎฺฐพฺพานํฯ

‘‘อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น อาหุเนโยฺย โหติ น ปาหุเนโยฺย น ทกฺขิเณโยฺย น อญฺชลิกรณีโย น อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสฯ

‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, อเงฺคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภโคฺค, รโญฺญ องฺคํเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฎฺฐพฺพานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ รูปานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิกายํ วา ทิสฺวา อสฺสกายํ วา ทิสฺวา รถกายํ วา ทิสฺวา ปตฺติกายํ วา ทิสฺวา น สํสีทติ น วิสีทติ, สนฺถมฺภติ สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ รูปานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ สทฺทานํ? อิธ , ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิสทฺทํ วา สุตฺวา อสฺสสทฺทํ วา สุตฺวา รถสทฺทํ วา สุตฺวา ปตฺติสทฺทํ วา สุตฺวา เภริปณวสงฺขติณวนินฺนาทสทฺทํ วา สุตฺวา น สํสีทติ น วิสีทติ, สนฺถมฺภติ สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ สทฺทานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ คนฺธานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต เย เต รโญฺญ นาคา อภิชาตา สงฺคามาวจรา เตสํ มุตฺตกรีสสฺส คนฺธํ ฆายิตฺวา น สํสีทติ น วิสีทติ, สนฺถมฺภติ สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ คนฺธานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ รสานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต เอกิสฺสา วา ติโณทกทตฺติยา วิมานิโต ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา ติโณทกทตฺตีหิ วิมานิโต น สํสีทติ น วิสีทติ, สนฺถมฺภติ สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ รสานํฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ โผฎฺฐพฺพานํ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต เอเกน วา สรเวเคน วิโทฺธ, ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา สรเวเคหิ วิโทฺธ น

สํสีทติ น วิสีทติ, สนฺถมฺภติ สโกฺกติ สงฺคามํ โอตริตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขโม โหติ โผฎฺฐพฺพานํฯ

“อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภโคฺค, รโญฺญ องฺคํเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ

“เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนโยฺย โหติ ปาหุเนโยฺย ทกฺขิเณโยฺย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฎฺฐพฺพานํ ฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา รชนีเย รูเป น สารชฺชติ, สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ สทฺทานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา รชนีเย สเทฺท น สารชฺชติ, สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ สทฺทานํฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ คนฺธานํฯ อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา รชนีเย คเนฺธ น สารชฺชติ, สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ คนฺธานํฯ

“กถญฺจ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ รสานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา รชนีเย รเส น สารชฺชติ, สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ รสานํฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ โผฎฺฐพฺพานํ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเยน โผฎฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา รชนีเย โผฎฺฐเพฺพ น สารชฺชติ, สโกฺกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ โผฎฺฐพฺพานํฯ

“อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนโยฺย โหติ ปาหุเนโยฺย ทกฺขิเณโยฺย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสา”ติฯ นวมํฯ

๑๐. โสตสุตฺตํ

๑๔๐. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภโคฺค, รโญฺญ องฺคํเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค โสตา จ โหติ, หนฺตา จ, รกฺขิตา จ, ขนฺตา จ, คนฺตา จฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค โสตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ยเมนํ หตฺถิทมฺมสารถิ [หตฺถิทมฺมสารถี (สี.)] การณํ กาเรติ – ยทิ วา กตปุพฺพํ ยทิ วา อกตปุพฺพํ – ตํ อฎฺฐิํกตฺวา [อฎฺฐิกตฺวา (สี. สฺยา. กํ. ปี.) อ. นิ. ๔.๑๑๔] มนสิ กตฺวา สพฺพํ เจตสา [สพฺพเจตสา (?)] สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสโต สุณาติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค โสตา โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค หนฺตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิมฺปิ หนติ [หนฺติ (สี. ปี.)], หตฺถารุหมฺปิ หนติ, อสฺสมฺปิ หนติ, อสฺสารุหมฺปิ หนติ, รถมฺปิ

หนติ, รถิกมฺปิ [รถารุหมฺปิ (ปี.)] หนติ, ปตฺติกมฺปิ หนติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค หนฺตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค รกฺขิตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต รกฺขติ ปุริมํ กายํ, รกฺขติ ปจฺฉิมํ กายํ, รกฺขติ ปุริเม ปาเท, รกฺขติ ปจฺฉิเม ปาเท, รกฺขติ สีสํ, รกฺขติ กเณฺณ, รกฺขติ ทเนฺต, รกฺขติ โสณฺฑํ, รกฺขติ วาลธิํ, รกฺขติ หตฺถารุหํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค รกฺขิตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ , ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขนฺตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค สงฺคามคโต ขโม โหติ สตฺติปฺปหารานํ อสิปฺปหารานํ อุสุปฺปหารานํ ผรสุปฺปหารานํ เภริปณวสงฺขติณวนินฺนาทสทฺทานํฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ขนฺตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค คนฺตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค ยเมนํ หตฺถิทมฺมสารถิ ทิสํ เปเสติ – ยทิ วา คตปุพฺพํ ยทิ วา อคตปุพฺพํ – ตํ ขิปฺปเมว คนฺตา โหติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, รโญฺญ นาโค คนฺตา โหติฯ

‘‘อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภโคฺค, รโญฺญ องฺคํเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนโยฺย โหติ ปาหุเนโยฺย ทกฺขิเณโยฺย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โสตา จ โหติ, หนฺตา จ, รกฺขิตา จ, ขนฺตา จ, คนฺตา จฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โสตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย เทสิยมาเน อฎฺฐิํกตฺวา มนสิ กตฺวา สพฺพํ เจตสา สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ โสตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ หนฺตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ (หนติ) [( ) นตฺถิ สี. ปี. โปตฺถเกสุ อ. นิ. ๔.๑๑๔] พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ; อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ…เป…. อุปฺปนฺนํ วิหิํสาวิตกฺกํ…เป…. อุปฺปนฺนุปฺปเนฺน ปาปเก อกุสเล ธเมฺม นาธิวาเสติ , ปชหติ วิโนเทติ (หนติ) [( ) นตฺถิ สี. ปี. โปตฺถเกสุ อ. นิ. ๔.๑๑๔] พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ หนฺตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ รกฺขิตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหีฯ ยตฺวาธิกรณเมนํ จกฺขุนฺทฺริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฎิปชฺชติ; รกฺขติ จกฺขุนฺทฺริยํ; จกฺขุนฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติฯ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา… ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา… ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา… กาเยน โผฎฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา… มนสา ธมฺมํ วิญฺญาย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหีฯ ยตฺวาธิกรณเมนํ มนินฺทฺริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฎิปชฺชติ; รกฺขติ มนินฺทฺริยํ; มนินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ รกฺขิตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขนฺตา โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขโม โหติ สีตสฺส อุณฺหสฺส ชิฆจฺฉาย ปิปาสาย ฑํสมกสวาตาตปสรีส [… สิริํสป (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ปสมฺผสฺสานํ; ทุรุตฺตานํ ทุ

ราคตานํ วจนปถานํ อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อธิวาสกชาติโก โหติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ขนฺตา โหติฯ

‘‘กถญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ คนฺตา โหติ? อิธ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ยา สา ทิสา อคตปุพฺพา อิมินา ทีเฆน อทฺธุนา, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสโคฺค ตณฺหากฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ, ตํ ขิปฺปเญฺญว คนฺตา โหติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ คนฺตา โหติฯ

‘‘อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนโยฺย โหติ…เป.… อนุตฺตรํ ปุญฺญเกฺขตฺตํ โลกสฺสา’’ติฯ ทสมํฯ

ราชวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

จกฺกานุวตฺตนา ราชา, ยสฺสํทิสํ เทฺว เจว ปตฺถนา;
อปฺปํสุปติ ภตฺตาโท, อกฺขโม จ โสเตน จาติฯ

(๑๕) ๕. ติกณฺฑกีวคฺค

๑. อวชานาติสุตฺตํ

๑๔๑. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึฯ กตเม ปญฺจ? ทตฺวา อวชานาติ, สํวาเสน อวชานาติ, อาเธยฺยมุโข [อาทิยฺยมุโข (สี.), อาเทยฺยมุโข (สฺยา. กํ.), อาทิยมุโข (ปี.) อฎฺฐกถาย ปฐมสํวณฺณนานุรูปํฯ ปุ. ป. ๑๙๓ ปสฺสิตพฺพํ] โหติ, โลโล โหติ, มนฺโท โมมูโห โหติ [มนฺโท โหติ โมมูโห (สี.)]ฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล ทตฺวา อวชานาติ? อิธ, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล ปุคฺคลสฺส เทติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘อหํ เทมิ; อยํ ปฎิคฺคณฺหาตี’ติฯ ตเมนํ ทตฺวา อวชานาติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล ทตฺวา อวชานาติฯ

“กถญฺจ , ภิกฺขเว, ปุคฺคโล สํวาเสน อวชานาติ? อิธ , ภิกฺขเว, ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธึ สํวสติ เทฺว วา ตีณิ วา วสฺสานิฯ ตเมนํ สํวาเสน อวชานาติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล สํวาเสน อวชานาติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล อาเธยฺยมุโข โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปรสฺส วณฺณํ วา อวณฺณํ วา ภาสิยมาเน ตํ ขิปฺปญฺญฺเญว อธิมุจฺจิตา [อธิมุจฺจิโต (สฺยา.)] โหติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล อาเธยฺยมุโข โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล โลโล โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล อิตฺตรสทฺโธ โหติ อิตฺตรภตฺตี อิตฺตรเปโม อิตฺตรปฺปสาโทฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล โลโล โหติฯ

“กถญฺจ, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล มนฺโท โมมูโห โหติ? อิธ, ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล กุสลากุสเล ธมฺเม น ชานาติ, สาวชฺชานวชฺเช ธมฺเม น ชานาติ, หีนปฺปณีเต ธมฺเม น ชานาติ , กณฺหสุกฺกสปฺปฎิภาเค ธมฺเม น ชานาติฯ เอวํ โข, ภิกฺขเว, ปุคฺคโล มนฺโท โมมูโห โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมิ”นฺติฯ ปฐมํฯ

๒. อารภติสุตฺตํ

๑๔๒. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารภติ จ วิปฺปฎิสารี จ โหติ; ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติฯ

[ปุ. ป. ๑๙๑] “อิธ ปน, ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารภติ, น วิปฺปฎิสารี โหติ; ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติฯ

“อิธ ปน, ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล น อารภติ, วิปฺปฎิสารี โหติ; ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติฯ

“อิธ ปน, ภิกฺขเว, เอกโจฺจ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ; ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติฯ

“อิธ ปน, ภิกฺขเว, เอกโจฺจ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ; ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ ปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติฯ

“ตตฺร, ภิกฺขเว, ยฺวายํ ปุคฺคโล อารภติ จ วิปฺปฏิสารี จ โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, โส เอวมสฺส วจนีโย – ‘อายสฺมโต โข อารมฺภชา [อารพฺภชา (ปี. ก.), อารภชา (สฺยา. กํ.)] อาสวา สํวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา ปวฑฺฒนฺติ [สํวฑฺฒนฺติ (ก.)], สาธุ วตายสฺมา อารมฺภเช อาสเว ปหาย วิปฺปฏิสารเช อาสเว ปฏิวิโนเทตฺวา จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ [ภาเวตํ (สี. ปี.)]; เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตี’”ติฯ

“ตตฺร, ภิกฺขเว, ยฺวายํ ปุคฺคโล อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, โส เอวมสฺส วจนีโย – ‘อายสฺมโต โข อารมฺภชา อาสวา สํวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา น ปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา อารมฺภเช อาสเว ปหาย จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ; เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตี’”ติฯ

“ตตฺร, ภิกฺขเว, ยฺวายํ ปุคฺคโล น อารภติ วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, โส เอวมสฺส วจนีโย – ‘อายสฺมโต โข อารมฺภชา อาสวา น สํวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา ปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา วิปฺปฏิสารเช อาสเว ปฏิวิโนเทตฺวา จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ; เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตี’” ติฯ

“ตตฺร, ภิกฺขเว, ยฺวายํ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, โส เอวมสฺส วจนีโย – ‘อายสฺมโต โข อารมฺภชา อาสวา น สํวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา น ปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ; เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตี’”ติฯ

“อิติ โข, ภิกฺขเว, อิเม จตฺตาโร ปุคฺคลา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน เอวํ โอวทิยมานา เอวํ อนุสาสิยมานา อนุปุพฺเพน อาสวานํ ขยํ ปาปุณนฺตี”ติ [ปุ. ป. ๑๙๑]ฯ ทุติยํฯ

๓. สารนฺททสุตฺตํ

๑๔๓. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เวสาลึ ปิณฺฑาย ปาวิสิฯ เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานํ ลิจฺฉวิสตานํ สารนฺทเท เจติเย สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ – “ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ? หตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อสฺสรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, มณิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ

โลกสฺมึ, อิตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, คหปติรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมิ''นฺติฯ

อถ โข เต ลิจฺฉวี มเคค ปุริสํ ฐเปสุํ [เปเสสุํ (สฺยา. ก.)] – ''ยทา ตฺวํ [ยถา ตฺวํ (สี. ปี.)], อโมฺภ ปุริส, ปเสฺสยฺยาสิ ภควนฺตํ, อถ อมฺหากํ อาโรเจยฺยาสี''ติฯ อทฺทสา โข โส ปุริโส ภควนฺตํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน เยน เต ลิจฺฉวี เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ – ''อยํ โส, ภนฺเต, ภควา คจฺฉติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ; ยสฺสทานิ กาลํ มญฺญถา''ติฯ

อถ โข เต ลิจฺฉวี เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุฯ เอกมนฺตํ ฐิตา โข เต ลิจฺฉวี ภควนฺตํ เอตทโวจุํ –

''สาธุ, ภนฺเต, เยน สารนฺททํ เจติยํ เตนุปสงฺกมตุ อนุกมฺปํ อุปาทายา''ติฯ อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวนฯ อถ โข ภควา เยน สารนฺททํ เจติยํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิฯ นิสชฺช โข ภควา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ – ''กาย นุตฺถ, ลิจฺฉวี, เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา, กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตา''ติ? ''อิธ, ภนฺเต, อมฺหากํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ – 'ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ ? หตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อสฺสรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, มณิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อิตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, คหปติรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมิ'''นฺติฯ

''กามาธิมุตฺตานํ วต, โภ, ลิจฺฉวีนํ [กามาธิมุตฺตานํ วต โว ลิจฺฉวีนํ (สี.), กามาธิมุตฺตานํ วต โว ลิจฺฉวี (สฺยา.), กามาธิมุตฺตานํว โว ลิจฺฉวี (?)] กามํเยว อารพฺภ อนฺตรากถา อุทปาทิฯ ปญฺจนฺนํ, ลิจฺฉวี, รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ? ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทเสตา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา [วิญฺญาตสฺส (สี. ปี.) อ. นิ. ๕.๑๙๕] ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺโน ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, กตญฺญู กตเวที ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ อิเมสํ โข, ลิจฺฉวี, ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมิ''นฺติฯ ตติยํฯ

๔. ติกณฺฑกีสุตฺตํ

๑๔๔. เอกํ สมยํ ภควา สาเกเต วิหรติ ติกณฺฑกีวเน [กณฺฑกีวเน (สํ. นิ. ๕.๙๐๒)]ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ''ภิกฺขโว''ติฯ ''ภทนฺเต''ติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจโสฺสสุํฯ ภควา เอตทโวจ –

''สาธุ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสญฺญี [อปฺปฏิกฺกูเล ปฏิกฺกูลสญฺญี (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] วิหเรยฺยฯ สาธุ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปฏิกูเล อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ สาธุ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อปฺปฏิกูเล จ ปฏิกูเล จ ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ สาธุ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ สาธุ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปฏิกูลญฺจ อปฺปฏิกูลญฺจ ตทุภยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโนฯ

‘‘กิญฺจ [กถญฺจ (สี. ปี. ก.)], ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย? ‘มา เม รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาที’ติ – อิทํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ

‘‘กิญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูเล อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย? ‘มา เม โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาที’ติ – อิทํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูเล อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ

‘‘กิญฺจ , ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกูเล จ ปฏิกูเล จ ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย? ‘มา เม รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาทิ, มา เม โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาที’ติ – อิทํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกูเล จ ปฏิกูเล จ ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ

‘‘กิญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย? ‘มา เม โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาทิ, มา เม รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาที’ติ – อิทํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺยฯ

‘‘กิญฺจ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูลญฺจ อปฺปฏิกูลญฺจ ตทุภยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย? ‘สโต สมฺปชาโน มา เม กฺวจนิ [กฺวจินิ (สี. สฺยา. ปี.)] กตฺถจิ กิญฺจนํ [กิญฺจน (สี. ปี.)] รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาทิ, มา เม กฺวจนิ กตฺถจิ กิญฺจนํ โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาทิ, มา เม กฺวจนิ กตฺถจิ กิญฺจนํ โมหนีเยสุ ธมฺเมสุ โมโห อุทปาที’ติ – อิทํ โข, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูลญฺจ อปฺปฏิกูลญฺจ ตทุภยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโน’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. นิรยสุตฺตํ

๑๙๕. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สเคฺค’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. มิตฺตสุตฺตํ

๑๙๖. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิโตฺต น เสวิตโพฺพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? กมฺมนฺตํ กาเรติ, อธิกรณํ อาทิยติ, ปาโมกฺเขสุ ภิกฺขูสุ ปฏิวิรุทฺโธ โหติ, ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ [อวตฺถานจาริกํ (สฺยา.)] อนุยุโตฺต วิหรติ, นปฺปฏิพโล โหติ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทเสฺสตุํ สมาทเปตุํ สมุเตฺตเชตุํ สมฺปหํเสตุํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิโตฺต น เสวิตโพฺพฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิโตฺต เสวิตโพฺพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น กมฺมนฺตํ กาเรติ, น อธิกรณํ อาทิยติ, น ปาโมเกฺขสุ ภิกฺขูสุ ปฏิวิรุโทฺธ โหติ, น ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ อนุยุโตฺต วิหรติ, ปฏิพโล โหติ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทเสฺสตุํ สมาทเปตุํ สมุเตฺตเชตุํ สมฺปหํเสตุํฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิโตฺต เสวิตโพฺพ”ติฯ ฉฎฺฐํฯ

๗. อสปฺปุริสทานสุตฺตํ

๑๔๗. “ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อสปฺปุริสทานานิฯ กตมานิ ปญฺจ? อสกฺกจฺจํ เทติ, อจิตฺตีกตฺวา [อจิตฺติกตฺวา (ปี.), อจิตฺตึ กตฺวา (สฺยา.), อจิตฺตึ กตฺวา (ก.)] เทติ, อสหตฺถา เทติ, อปวิทฺธํ [อปวิฎฺฐํ (สฺยา. กํ.)] เทติ, อนาคมนทิฎฺฐิโก เทติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อสปฺปุริสทานานิฯ

“ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, สปฺปุริสทานานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สกฺกจฺจํ เทติ, จิตฺตีกตฺวา เทติ, สหตฺถา เทติ, อนปวิทฺธํ เทติ, อาคมนทิฎฺฐิโก เทติฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สปฺปุริสทานานี”ติฯ สตฺตมํฯ

๘. สปฺปุริสทานสุตฺตํ

๑๔๘. “ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, สปฺปุริสทานานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาย ทานํ เทติ, สกฺกจฺจํ ทานํ เทติ, กาเลน ทานํ เทติ, อนุคฺคหิตจิโตฺต [อนคฺคหิตจิโตฺต (สี.)] ทานํ เทติ, อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ ทานํ เทติฯ

“สทฺธาย โข ปน, ภิกฺขเว, ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อโฑฺฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, อภิรูโป จ โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโตฯ

“สกฺกจฺจํ โข ปน, ภิกฺขเว, ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อโฑฺฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโคฯ เยปิสฺส เต โหนฺติ ปุตฺตาติ วา ทาราติ วา ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราติ [กมฺมการาติ (ก.)] วา, เตปิ สุสฺสูสนฺติ โสตํ โอทหนฺติ อญฺญา จิตฺตํ อุปฎฺฐเปนฺติฯ

“กาเลน โข ปน, ภิกฺขเว, ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อโฑฺฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค; กาลาคตา จสฺส อตฺถา ปจุรา โหนฺติฯ

“อนุคฺคหิตจิโตฺต โข ปน, ภิกฺขเว, ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อโฑฺฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค; อุฬาเรสุ จ ปญฺจสุ กามคุเณสุ โภคาย จิตฺตํ นมติฯ

“อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ โข ปน, ภิกฺขเว, ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อโฑฺฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค; น จสฺส กุโตจิ โภคานํ อุปฆาโต อาคจฺฉติ อคฺคิโต วา อุทกโต วา ราชโต วา โจรโต วา อปฺปิยโต วา ทายาทโต วา [อปฺปิยโต วา ทายาทโต วา (สี. สฺยา. กํ. ปี.), อปฺปิยทายาทโต วา (ก.)]ฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ สปฺปุริสทานานี”ติฯ อฎฺฐมํฯ

๙. ปฐมสมยวิมุตฺตสุตฺตํ

๑๔๙. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? กมฺมารามตา, ภสฺสารามตา, นิทฺทารามตา , สงฺคณิการามตา, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น ปจฺจเวกฺขติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? น กมฺมารามตา, น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, น สงฺคณิการามตา, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตี’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุติยสมยวิมุตฺตสุตฺตํ

๑๕๐. [กถา. ๒๖๗] ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? กมฺมารามตา, ภสฺสารามตา, นิทฺทารามตา, อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา, โภชเน อมตฺตญฺญุตาฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? น กมฺมารามตา, น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตา, โภชเน มตฺตญฺญุตาฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตี’’ติฯ ทสมํฯ

ติกณฺฑกีวคฺโค ปญฺจโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ทตฺวา อวชานาติ อารภติ จ, สารนฺทท ติกณฺฑ นิรเยน จ;
มิตฺโต อสปฺปุริสสปฺปุริเสน, สมยวิมุตฺตํ อปเร เทฺวติฯ

ตติยปณฺณาสกํ สมตฺตํฯ

๔. จตุตฺถปณฺณาสกํ

(๑๖) ๑. สทฺธมฺมวคฺค

๑. ปฐมสมฺมตฺตนิยามสุตฺตํ

๑๕๑. “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? กถํ ปริโภติ, กถิกํ [กถิตํ (ก.)] ปริโภติ, อตฺตานํ ปริโภติ, วิกฺขิตฺตจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ, อเนกคฺคจิตฺโต อโยนิโส จ [อโยนิโส (สฺยา. กํ.)] มนสิ กโรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น กถํ ปริโภติ, น กถิกํ ปริโภติ, น อตฺตานํ ปริโภติ, อวิกฺขิตฺตจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ, เอกคฺคจิตฺโต โยนิโส จ มนสิ กโรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺต”นฺติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยสมฺมตฺตนิยามสุตฺตํ

๑๕๒. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? กถํ ปริโภติ, กถิกํ ปริโภติ, อตฺตานํ ปริโภติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ ชโฬ เอฬมูโค, อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติฯ อิเมหิ โข , ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ

“ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น กถํ ปริโภติ, น กถิกํ ปริโภติ, น อตฺตานํ ปริโภติ, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโค, น อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺต”นฺติฯ ทุติยํฯ

๓. ตติยสมฺมตฺตนิยามสุตฺตํ

๑๕๓. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? มกฺขี ธมฺมํ สุณาติ มกฺขปริยุฏฺฐิโต, อุปารมฺภจิตฺโต [สอุปารมฺภจิตฺโต (สฺยา. กํ.)] ธมฺมํ สุณาติ รนฺธคเวสี, ธมฺมเทสเก อาหตจิตฺโต โหติ ขีลชาโต [ขิลชาโต (สฺยา. ปี.)], ทุปฺปญฺโญ โหติ ชโฬ เอฬมูโค, อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อมกฺขี ธมฺมํ สุณาติ น มกฺขปริยุฏฺฐิโต, อนุปารมฺภจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ น รนฺธคเวสี, ธมฺมเทสเก อนาหตจิตฺโต โหติ อขีลชาโต, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโค, น อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺต”นฺติฯ ตติยํฯ

๔. ปฐมสทฺธมฺมสโมฺมสสุตฺตํ

๑๕๔. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สุณนฺติ, น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ, น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ธาเรนฺติ, น สกฺกจฺจํ ธาตานํ [ธตานํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนฺติ, น สกฺกจฺจํ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนฺติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสโมฺมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สุณนฺติ, สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ, สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ธาเรนฺติ, สกฺกจฺจํ ธาตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนฺติ, สกฺกจฺจํ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนฺติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสโมฺมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺตี’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ทุติยสทฺธมฺมสโมฺมสสุตฺตํ

๑๕๕. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ธมฺมํ น ปริยาปุณนฺติ – สุตฺตํ, เคยฺยํ, เวยฺยากรณํ, คาถํ, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภุตธมฺมํ, เวทลฺลํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น วิตฺถาเรน ปรํ [ปเรสํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.), ปเร (?)] วาเจนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น เจตสา อนุวิตเกฺกนฺติ อนุวิจาเรนฺติ มนสานุเปกฺขนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สโมฺมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสโมฺมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ – สุตฺตํ, เคยฺยํ, เวยฺยากรณํ, คาถํ, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภุตธมฺมํ, เวทลฺลํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสโมฺมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย ธโมฺม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสโมฺมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปรํ วาเจนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว , ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกนฺติ อนุวิจาเรนฺติ มนสานุเปกฺขนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺตี”ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ตติยสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ

๑๕๖. [อ. นิ. ๔.๑๖๐] “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ทุคฺคหิตํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปุณนฺติ ทุนฺนิกฺขิตฺเตหิ ปทพฺยญฺชเนหิ ฯ ทุนฺนิกฺขิตฺตสฺส, ภิกฺขเว, ปทพฺยญฺชนสฺส อตฺโถปิ ทุนฺนโย โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู ทุพฺพจา โหนฺติ, โทวจสฺสกรเณหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา, อกฺขมา อปฺปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาสนิํฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เย เต ภิกฺขู พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เต น สกฺกจฺจํ สุตฺตนฺตํ ปรํ วาเจนฺติ; เตสํ อจฺจเยน ฉินฺนมูลโก สุตฺตนฺโต โหติ อปฺปฏิสรโณฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เถรา ภิกฺขู พาหุลิกา โหนฺติ สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา , น วีริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติฯ สาปิ โหติ พาหุลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สงฺโฆ ภินฺโน โหติฯ สงฺเฆ โข ปน, ภิกฺขเว, ภินฺเน อญฺญมญฺญํ อกฺโกสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริภาสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริเกฺขปา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชนา [ปริจฺจชา (สฺยา. กํ.)] จ โหนฺติฯ ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตํ โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สุคฺคหิตํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปุณนฺติ สุนิกฺขิตฺเตหิ ปทพฺยญฺชเนหิฯ สุนิกฺขิตฺตสฺส, ภิกฺขเว, ปทพฺยญฺชนสฺส อตฺโถปิ สุนโย โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สุวจา โหนฺติ โสวจสฺสกรเณหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา, ขมา ปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาสนึฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เย เต ภิกฺขู พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เต สกฺกจฺจํ สุตฺตนฺตํ ปรํ วาเจนฺติ; เตสํ อจฺจเยน น ฉินฺนมูลโก [อจฺฉินฺนมูลโก (ก.) อ. นิ. ๔.๑๖๐] สุตฺตนฺโต โหติ สปฺปฏิสรโณฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, เถรา ภิกฺขู น พาหุลิกา โหนฺติ น สาถลิกา, โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา; วีริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติฯ สาปิ โหติ น พาหุลิกา น สาถลิกา, โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา, วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สงฺโฆ สมคฺโค สมฺโมทมาโน อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส ผาสุ วิหรติฯ สงฺเฆ โข ปน, ภิกฺขเว, สมคฺเค น เจว อญฺญมญฺญํ อกฺโกสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริภาสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริเกฺขปา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชนา โหนฺติฯ ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิโยฺยภาโว โหติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺตี”ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ทุกฺกถาสุตฺตํ

๑๕๗. “ปญฺจนฺนํ , ภิกฺขเว, ปุคฺคลานํ กถา ทุกฺกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลํ [ปุคฺคลํ ปุคฺคลํ (สี. ปี.)] อุปนิธายฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ? อสฺสทฺธสฺส, ภิกฺขเว, สทฺธากถา ทุกฺกถา; ทุสฺสีลสฺส สีลกถา ทุกฺกถา; อปฺปสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา ทุกฺกถา; มจฺฉริสฺส [มจฺฉริยสฺส (สี. ปี. ก.)] จาคกถา ทุกฺกถา; ทุปฺปญฺญสฺส ปญฺญากถา ทุกฺกถาฯ

“กสฺมา จ, ภิกฺขเว, อสฺสทฺธสฺส สทฺธากถา ทุกฺกถา? อสฺสทฺโธ, ภิกฺขเว, สทฺธากถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, สทฺธาสมฺปทํ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ [น สมฺปสฺสติ (สี.)], น จ ลภติ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา อสฺสทฺธสฺส สทฺธากถา ทุกฺกถาฯ

“กสฺมา จ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีลสฺส สีลกถา ทุกฺกถา? ทุสฺสีโล, ภิกฺขเว, สีลกถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส , ภิกฺขเว, สีลสมฺปทํ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ น จ ลภติ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา ทุสฺสีลสฺส สีลกถา ทุกฺกถาฯ

“กสฺมา จ, ภิกฺขเว, อปฺปสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา ทุกฺกถา? อปฺปสฺสุโต, ภิกฺขเว, พาหุสจฺจกถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ

ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, สุตสมฺปทํ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ, น จ ลภติ ตโต นิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา อปฺปสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา ทุกฺกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, มจฺฉริสฺส จาคกถา ทุกฺกถา? มจฺฉรี, ภิกฺขเว, จาคกถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, จาคสมฺปทํ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ น จ ลภติ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา มจฺฉริสฺส จาคกถา ทุกฺกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, ทุปฺปญฺญสฺส ปญฺญากถา ทุกฺกถา? ทุปฺปโญฺญ, ภิกฺขเว, ปญฺญากถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, ปญฺญาสมฺปทํ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ, น จ ลภติ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา ทุปฺปญฺญสฺส ปญฺญากถา ทุกฺกถาฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ ปุคฺคลานํ กถา ทุกฺกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลํ อุปนิธายฯ

‘‘ปญฺจนฺนํ, ภิกฺขเว, ปุคฺคลานํ กถา สุกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลํ อุปนิธายฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ? สทฺธสฺส, ภิกฺขเว, สทฺธากถา สุกถา; สีลวโต สีลกถา สุกถา; พหุสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา สุกถา; จาควโต จาคกถา สุกถา; ปญฺญวโต ปญฺญากถา สุกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, สทฺธสฺส สทฺธากถา สุกถา? สโทฺธ, ภิกฺขเว, สทฺธากถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, สทฺธาสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํ ฯ ตสฺมา สทฺธสฺส สทฺธากถา สุกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, สีลวโต สีลกถา สุกถา? สีลวา, ภิกฺขเว, สีลกถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, สีลสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา สีลวโต สีลกถา สุกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, พหุสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา สุกถา? พหุสฺสุโต, ภิกฺขเว, พาหุสจฺจกถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, สุตสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา พหุสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา สุกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, จาควโต จาคกถา สุกถา? จาควา, ภิกฺขเว, จาคกถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, จาคสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา จาควโต จาคกถา สุกถาฯ

‘‘กสฺมา จ, ภิกฺขเว, ปญฺญวโต ปญฺญากถา สุกถา? ปญฺญวา, ภิกฺขเว, ปญฺญากถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ตญฺหิ โส, ภิกฺขเว, ปญฺญาสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปาโมชฺชํฯ ตสฺมา ปญฺญวโต ปญฺญากถา สุกถาฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ ปุคฺคลานํ กถา สุกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลํ อุปนิธายา’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. สารชฺชสุตฺตํ

๑๕๘. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สารชฺชํ โอกฺกนฺโต [โอกฺกมนฺโต (ก.)] โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อสฺสทฺโธ โหติ, ทุสฺสีโล โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สารชฺชํ โอกฺกนฺโต โหติฯ

‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วิสารโท โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, อารทฺธวีริโย โหติ, ปญฺญวา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วิสารโท โหตี’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. อุทายีสุตฺตํ

๑๕๙. เอวํ เม สุตํ – เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุทายี มหติยา คิหิปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโน โหติฯ อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ อุทายึ มหติยา คิหิปริสาย ปริวุตํ ธมฺมํ เทเสนฺตํ นิสินฺนํฯ ทิสฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อายสฺมา, ภนฺเต, อุทายี มหติยา คิหิปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสตี’’ติ [เทเสนฺโต นิสินฺโน’’ติ (สฺยา.)]ฯ

‘‘น โข, อานนฺท , สุกรํ ปเรสํ ธมฺมํ เทเสตุํฯ ปเรสํ, อานนฺท, ธมฺมํ เทเสนฺเตน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพฯ กตเม ปญฺจ? ‘อนุปุพฺพึ กถํ [อานุปุพฺพิกถํ (สี.), อนุปุพฺพิกถํ (สฺยา. ปี. ก.)] กเถสฺสามี’ติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ; ‘ปริยายทสฺสาวี กถํ กเถสฺสามี’ติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ; ‘อนุทฺทยตํ ปฏิจฺจ กถํ กเถสฺสามี’ติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ; ‘น อามิสนฺตโร กถํ กเถสฺสามี’ติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ; ‘อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ กถํ กเถสฺสามี’ติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพฯ น โข, อานนฺท, สุกรํ ปเรสํ ธมฺมํ เทเสตุํฯ ปเรสํ, อานนฺท, ธมฺมํ เทเสนฺเตน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุปฺปฏิวิโนทยสุตฺตํ

๑๖๐. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อุปฺปนฺนา ทุปฺปฏิวิโนทยาฯ กตเม ปญฺจ? อุปฺปนฺโน ราโค ทุปฺปฏิวิโนทโย, อุปฺปนฺโน โทโส ทุปฺปฏิวิโนทโย, อุปฺปนฺโน โมโห ทุปฺปฏิวิโนทโย, อุปฺปนฺนํ ปฏิภานํ ทุปฺปฏิวิโนทยํ, อุปฺปนฺนํ คมิกจิตฺตํ ทุปฺปฏิวิโนทยํฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อุปฺปนฺนา ทุปฺปฏิวิโนทยา’’ติฯ ทสมํฯ

สทฺธมฺมวคฺโค ปฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ตโย สมฺมตฺตนิยามา, ตโย สทฺธมฺมสโมฺมสา;
ทุกฺกถา เจว สารชฺชํ, อุทายิทุพฺพิโนทยาติฯ

(๑๗) ๒. อาฆาตวคฺโค

๑. ปฐมอาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ

๑๖๑. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาฆาตปฏิวินยา ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพฯ กตเม ปญฺจ? ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, เมตฺตา ตสฺมิํ ปุคฺคเล ภาเวตพฺพา; เอวํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, กรุณา ตสฺมิํ ปุคฺคเล ภาเวตพฺพา; เอวํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, อุเปกฺขา ตสฺมิํ ปุคฺคเล ภาเวตพฺพา; เอวํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, อสติอมนสิกาโร ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาปชฺชิตพฺโพ; เอวํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ ยสฺมิํ , ภิกฺขเว, ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, กมฺมสฺสกตา ตสฺมิํ ปุคฺคเล อธิฏฺฐาตพฺพา – ‘กมฺมสฺสโก อยมายสฺมา กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฺปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสติ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสตี’ติ; เอวํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาฆาตปฏิวินยา, ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพ’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยอาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ

๑๖๒. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อาวุโส ภิกฺขเว’’ติฯ ‘‘อาวุโส’’ติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสุํฯ อายสฺมา สาริปุตฺโต เอตทโวจ –

‘‘ปญฺจิเม, อาวุโส, อาฆาตปฏิวินยา ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพฯ กตเม ปญฺจ? อิธาวุโส, เอกโจฺจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ ปริสุทฺธวจีสมาจาโร; เอวรูเปปิ, อาวุโส, ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ อิธ ปนาวุโส, เอกโจฺจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธวจีสมาจาโร โหติ ปริสุทฺธกายสมาจาโร; เอวรูเปปิ, อาวุโส, ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ อิธ ปนาวุโส, เอกโจฺจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ; เอวรูเปปิ, อาวุโส, ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ อิธ ปนาวุโส, เอกโจฺจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, น จ ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ; เอวรูเปปิ, อาวุโส, ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ อิธ ปนาวุโส, เอกโจฺจ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน วา กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ; เอวรูเปปิ, อาวุโส, ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ

‘‘ตตฺราวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, กถํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ? เสยฺยถาปิ, อาวุโส, ภิกฺขุ ปํสุกูลิโก รถิยาย นนฺตกํ ทิสฺวา วาเมน ปาเทน นิคฺคณฺหิตฺวา ทกฺขิเณน ปาเทน ปตฺถริตฺวา [วิตฺถาเรตฺวา (สี. ปี.)], โย ตตฺถ สาโร ตํ ปริปาเตตฺวา อาทาย ปกฺกเมยฺย; เอวเมวํ ขฺวาวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ยาสฺส อปริสุทฺธกายสมาจารตา น สาสฺส ตสฺมิํ สมเย มนสิ กาตพฺพา, ยา จ ขฺวาสฺส ปริสุทฺธวจีสมาจารตา สาสฺส ตสฺมิํ สมเย มนสิ กาตพฺพาฯ เอวํ ตสฺมิํ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ

“ตตฺราวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธวจีสมาจาโร ปริสุทฺธกายสมาจาโร, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ? เสยฺยถาปิ, อาวุโส, โปกฺขรณี เสวาลปณกปริโยนทฺธาฯ อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโตฯ โส ตํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ อิติจิติ จ เสวาลปณกํ อปวิยูหิตฺวา อญฺชลินา ปิวิตฺวา ปกฺกเมยฺยฯ เอวเมวํ โข, อาวุโส , ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธวจีสมาจาโร ปริสุทฺธกายสมาจาโร, ยาสฺส อปริสุทฺธวจีสมาจารตา น สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพา, ยา จ ขฺวาสฺส ปริสุทฺธกายสมาจารตา สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพาฯ เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ

“ตตฺราวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ? เสยฺยถาปิ, อาวุโส, ปริตฺตํ โคปเท [โคปทเก (สี. สฺยา.)] อุทกํฯ อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโตฯ ตสฺส เอวมสฺส – ‘อิทํ โข ปริตฺตํ โคปเท อุทกํฯ สจาหํ อญฺชลินา วา ปิวิสฺสามิ ภาชเนน วา โขเภสฺสามิปิ ตํ โลเฬสฺสามิปิ ตํ อเปยฺยมฺปิ ตํ กริสฺสามิฯ ยํนูนาหํ จตุกฺกุณฺฑิโก [จตุคุณฺฑิโก (สี.), จตุกุณฺฑิโก (สฺยา. กํ. ปี.), จตุโกณฺฑิโก (ที. นิ. ๓.๗)] นิปติตฺวา โคปีตกํ ปิวิตฺวา ปกฺกเมยฺย’นฺติฯ โส จตุกฺกุณฺฑิโก นิปติตฺวา โคปีตกํ ปิวิตฺวา ปกฺกเมยฺยฯ เอวเมวํ โข, อาวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ยาสฺส อปริสุทฺธกายสมาจารตา น สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพา; ยาปิสฺส อปริสุทฺธวจีสมาจารตา น สาปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพาฯ ยญฺจ โข โส ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ตเมวสฺส [ตเทวสฺส (สี. สฺยา.)] ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพํฯ เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ

“ตตฺราวุโส , ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร น จ ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ? เสยฺยถาปิ, อาวุโส, ปุริโส อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโนฯ ตสฺส ปุรโตปิสฺส ทูเร คาโม ปจฺฉโตปิสฺส ทูเร คาโมฯ โส น ลเภยฺย สปฺปายานิ โภชนานิ, น ลเภยฺย สปฺปายานิ เภสชฺชานิ, น ลเภยฺย ปติรูปํ อุปฏฺฐากํ, น ลเภยฺย คามนฺตนายกํฯ ตเมนํ อญฺญตโร ปุริโส ปเสฺสยฺย อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺนํฯ โส ตสฺมึ ปุริเส การุญฺญํเยว อุปฏฺฐาเปยฺย, อนุทฺทยํเยว อุปฏฺฐาเปยฺย, อนุกมฺปํเยว อุปฏฺฐาเปยฺย – ‘อโห วตายํ ปุริโส ลเภยฺย สปฺปายานิ โภชนานิ, ลเภยฺย สปฺปายานิ เภสชฺชานิ, ลเภยฺย ปติรูปํ อุปฏฺฐากํ, ลเภยฺย คามนฺตนายกํ! ตํ กิสฺส เหตุ? มายํ [อยํ (ก.)] ปุริโส อิเธว อนยพฺยสนํ อาปชฺชี’ติ [อาปชฺเชยฺย (ก.)]! เอวเมวํ โข, อาวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร น จ ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอวรูเปปิ [เอวรูเป (ปี.)], อาวุโส, ปุคฺคเล การุญฺญํเยว อุปฏฺฐาเปตพฺพํ อนุทฺทยาเยว อุปฏฺฐาเปตพฺพา อนุกมฺปาเยว อุปฏฺฐาเปตพฺพา – ‘อโห วต อยมายสฺมา กายทุจฺจริตํ ปหาย กายสุจริตํ ภาเวยฺย, วจีทุจฺจริตํ ปหาย วจีสุจริตํ ภาเวยฺย, มโนทุจฺจริตํ ปหาย มโนสุจริตํ ภาเวยฺย ! ตํ กิสฺส เหตุ? มายํ อายสฺมา [อยมายสฺมา (ก.)] กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชี’ติ [อุปปชฺชตีติ (ก.)]! เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพฯ

“ตตฺราวุโส , ยฺวายํ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ? เสยฺยถาปิ, อาวุโส, โปกฺขรณี อจฺโฉทกา สาโตทกา สีโตทกา [อจฺฉทิกา สาโตทิกา สีโตทิกา (สี.)] เสตกา [เสโตทกา (ก.)] สุปติตฺถา รมณียา นานารุกฺเขหิ สญฺฉนฺนาฯ อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย

ฆมฺมาภิตโตฺต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโต ฯ โส ตํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา นฺหาตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ปจฺจุตฺตริตฺวา ตเตฺถว รุกฺขจฺฉายาย นิสีเทยฺย วา นิปเชฺชยฺย วาฯ

เอวเมวํ โข, อาวุโส, ยฺวายํ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ยาปิสฺส ปริสุทฺธกายสมาจารตา สาปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพา; ยาปิสฺส ปริสุทฺธวจีสมาจารตา สาปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพา; ยมฺปิ ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิ กาตพฺพํฯ เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตโพฺพฯ สมนฺตปาสาทิกํ, อาวุโส, ปุคฺคลํ อาคมฺม จิตฺตํ ปสีทติฯ

''อิเม โข, อาวุโส, ปญฺจ อาฆาตปฏิวินยา, ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปโนฺน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตโพฺพ''ติฯ ทุติยํฯ

๓. สากจฺฉสุตฺตํ

๑๖๓. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''อาวุโส ภิกฺขเว''ติฯ ''อาวุโส''ติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส ปจฺจโสฺสสุํฯ อายสฺมา สาริปุโตฺต เอตทโวจ –

[อ. นิ. ๕.๖๕-๖๖] ''ปญฺจหาวุโส , ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ สากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีนํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธาวุโส, ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปโนฺน โหติ, สีลสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ สมาธิสมฺปโนฺน โหติ, สมาธิสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปโนฺน โหติ, ปญฺญาสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปโนฺน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปโนฺน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติฯ อิเมหิ โข, อาวุโส, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ สากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีน''นฺติฯ ตติยํฯ

๔. สาชีวสุตฺตํ

๑๖๔. [อ. นิ. ๕.๖๕] ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ...เป.... ''ปญฺจหิ, อาวุโส, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีนํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธาวุโส, ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปโนฺน โหติ , สีลสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ สมาธิสมฺปโนฺน โหติ, สมาธิสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปโนฺน โหติ, ปญฺญาสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปโนฺน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ; อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปโนฺน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติฯ อิเมหิ โข, อาวุโส, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีน''นฺติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปญฺหปุจฺฉาสุตฺตํ

๑๖๕. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ...เป.... ''โย หิ โกจิ, อาวุโส, ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, สโพฺพ โส ปญฺจหิ ฐาเนหิ, เอเตสํ วา อญฺญตเรนฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา [โมมุหตฺตา (สี.)] ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, ปริภวํ

ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, อญฺญาตุกาโม ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, อถ วา ปเนวํจิโตฺต [อถ วา ปกุปฺปโนฺต (สี. ปี.)] ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ – 'สเจ เม ปญฺหํ ปุโฏฺฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ อิเจฺจตํ กุสลํ, โน เจ [โน จ (สฺยา.)] เม ปญฺหํ ปุโฏฺฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ อหมสฺส สมฺมเทว พฺยากริสฺสามี'ติฯ โย หิ โกจิ, อาวุโส, ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, สโพฺพ โส อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ, เอเตสํ วา อญฺญตเรนฯ อหํ โข ปนาวุโส, เอวํจิโตฺต ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉามิ – 'สเจ เม ปญฺหํ ปุโฏฺฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ อิเจฺจตํ กุสลํ, โน เจ เม ปญฺหํ ปุโฏฺฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ, อหมสฺส สมฺมเทว พฺยากริสฺสามี''ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. นิโรธสุตฺตํ

๑๖๖. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ…เป.… ''อิธาวุโส, ภิกฺขุ สีลสมฺปโนฺน สมาธิสมฺปโนฺน ปญฺญาสมฺปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ [สมาปเชฺชยฺยปิ วุฎฺฐเหยฺยปิ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] – อเตฺถตํ ฐานํฯ โน เจ ทิเฎฺฐว ธเมฺม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ [กพฬิํการาหารภกฺขานํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐาน''นฺติฯ

เอวํ วุเตฺต อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ – ''อฎฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สาริปุตฺต, อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – นเตฺถตํ ฐาน''นฺติฯ

ทุติยมฺปิ โข…เป.… ตติยมฺปิ โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''อิธาวุโส, ภิกฺขุ สีลสมฺปโนฺน สมาธิสมฺปโนฺน ปญฺญาสมฺปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐานํฯ โน เจ ทิเฎฺฐว ธเมฺม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐาน''นฺติฯ

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ – ''อฎฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สาริปุตฺต , อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – นเตฺถตํ ฐาน''นฺติฯ

อถ โข อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส เอตทโหสิ – ''ยาวตติยกมฺปิ [ยาวตติยมฺปิ (สี. สฺยา. ปี.)] โข เม อายสฺมา อุทายี ปฎิโกฺกสติ, น จ เม โกจิ ภิกฺขุ อนุโมทติฯ ยํนูนาหํ เยน ภควา เตนุปสงฺกเมยฺย''นฺติฯ อถ โข อายสฺมา สาริปุโตฺต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''อิธาวุโส, ภิกฺขุ สีลสมฺปโนฺน สมาธิสมฺปโนฺน ปญฺญาสมฺปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐานํฯ โน เจ ทิเฎฺฐว ธเมฺม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฎฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐาน''นฺติฯ

เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อฏฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สาริปุตฺต, อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ – น เเฺถตํ ฐาน’’นฺติฯ

ทุติยมฺปิ โข…เป.… ตติยมฺปิ โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อิธาวุโส, ภิกฺขุ สีลสมฺปโนฺน สมาธิสมฺปโนฺน ปญฺญาสมฺปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐานํ ฯ โน เจ ทิเฏฺฐว ธเมฺม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐาน’’นฺติฯ

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อฏฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สาริปุตฺต, อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ – น เเฺถตํ ฐาน’’นฺติฯ

อถ โข อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส เอตทโหสิ – ‘‘ภควโตปิ โข เม สมฺมุขา อายสฺมา อุทายี ยาวตติยกํ ปฏิโกฺกสติ, น จ เม โกจิ ภิกฺขุ อนุโมทติฯ ยนฺนูนาหํ ตุณฺหี อสฺส’’นฺติฯ อถ โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ตุณฺหี อโหสิฯ

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุทายึ อามเนฺตสิ – ‘‘กํ ปน ตฺวํ, อุทายิ, มโนมยํ กายํ ปเจฺจสี’’ติ? ‘‘เย เต, ภเนฺต, เทวา อรูปิโน สญฺญามยา’’ติฯ ‘‘กึ นุ โข ตุยฺหํ, อุทายิ, พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส ภณิเตน! ตฺวมฺปิ นาม ภณิตพฺพํ มญฺญสี’’ติ! อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามเนฺตสิ – ‘‘อตฺถิ นาม, อานนฺท, เถรํ ภิกฺขุํ วิเหสิยมานํ อชฺฌุเปกฺขิสฺสถ ฯ น หิ นาม, อานนฺท, การุญฺญมฺปิ ภวิสฺสติ เถรมฺหิ [พฺยตฺตมฺหิ (สฺยา. กํ. ก.)] ภิกฺขุมฺหิ วิเหสิยมานมฺหี’’ติฯ

อถ โข ภควา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สีลสมฺปโนฺน สมาธิสมฺปโนฺน ปญฺญาสมฺปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐานํฯ โน เจ ทิเฏฺฐว ธเมฺม อญฺญํ อาราเธยฺย , อติกฺกเมฺมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปโนฺน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปเชฺชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ – อเตฺถตํ ฐาน’’นฺติฯ อิทมโวจ ภควาฯ อิทํ วตฺวาน สุคโต อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิฯ

อถ โข อายสฺมา อานโนฺท อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต เยนายสฺมา อุปวาโณ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ เอตทโวจ – ‘‘อิธาวุโส อุปวาณ, อเญฺญ เถเร ภิกฺขู วิเหเสนฺติฯ มยํ เตน น มุจฺจามฯ อนจฺฉริยํ โข, ปเนตํ อาวุโส อุปวาณ, ยํ ภควา สายนฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เอตเทว อารพฺภ อุทาหเรยฺย ยถา อายสฺมนฺตํเยเวตฺถ อุปวาณํ ปฏิภาเสยฺยฯ อิทาเนว อมฺหากํ สารชฺชํ โอกฺกนฺต’’นฺติฯ อถ โข ภควา สายนฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน อุปฏฺฐานสาลา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญเตฺต อาสเน นิสีทิฯ นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ เอตทโวจ –

‘‘กตีหิ นุ โข, อุปวาณ, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา’’ติ? ‘‘ปญฺจหิ, ภเนฺต, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภเนฺต, เถโร ภิกฺขุ สีลวา

โหติ...เป.... สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ...เป.... ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคลาย [อเนลคฬาย (สฺยา. กํ.)] อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุข วิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อาสวานํ ขยา...เป.... สจฺฉิกตฺวา อุป สมฺปชฺช วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภนฺเต, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา''ติฯ

''สาธุ สาธุ, อุปวาณ! อิเมหิ โข, อุปวาณ, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ อิเม เจ, อุปวาณ, ปญฺจ ธมฺมา เถรสฺส ภิกฺขุโน น สํวิชฺเชยฺยุํ, ตํ สพฺรหฺมจารี น สกฺกเรยฺยุํ น ครุํ กเรยฺยุํ น มาเนยฺยุํ น ปูเชยฺยุํ ขณฺฑิ เจฺจน ปาลิเจฺจน วลิตฺตจตายฯ ยสฺมา จ โข, อุปวาณ, อิเม ปญฺจ ธมฺมา เถรสฺส ภิกฺขุโน สํวิชฺ ชนฺติ, ตสฺมา ตํ สพฺรหฺมจารี สกฺกโรนฺติ ครุํ กโรนฺติ มาเนนฺติ ปูเชนฺตี''ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. โจทนาสุตฺตํ

๑๖๗. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''โจทเกน, อาวุโส, ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปโร โจเทตโพฺพ''ฯ

''กตเม ปญฺจ? กาเลน วกฺขามิ, โน อกาเลน; ภูเตน วกฺขามิ, โน อภูเตน; สเณฺหน วกฺขา มิ, โน ผรุเสน; อตฺถสํหิเตน วกฺขามิ, โน อนตฺถสํหิเตน; เมตฺตจิโตฺต [เมตฺตจิเตฺตน (สี. ปี. ก.) จูฬว. ๔๐๐ ปสฺสิตพฺพํ] วกฺขามิ, โน โทสนฺตโร [โทสนฺตเรน (สี. ปี. ก.)]ฯ โจทเกน, อาวุโส, ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปโร โจเทตโพฺพฯ

''อิธาหํ , อาวุโส, เอกจฺจํ ปุคฺคลํ ปสฺสามิ อกาเลน โจทิยมานํ โน กาเลน กุปิตํ, อภูเตน โจทิยมานํ โน ภูเตน กุปิตํ, ผรุเสน โจทิยมานํ โน สเณฺหน กุปิตํ, อนตฺถสํหิเตน โจทิยมานํ โน อตฺถสํหิเตน กุปิตํ, โทสนฺตเรน โจทิยมานํ โน เมตฺตจิเตฺตน กุปิตํฯ

''อธมฺมจุทิตสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพ [อุปท หิตโพฺพ (สี. สฺยา. ปี.)] – 'อกาเลนายสฺมา จุทิโต โน กาเลน , อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; อภูเต นายสฺมา จุทิโต โน ภูเตน , อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; ผรุเสนายสฺมา จุทิโต โน สเณฺหน, อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย ; อนตฺถสํหิเตนายสฺมา จุทิโต โน อตฺถสํหิเตน, อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; โท สนฺตเรนายสฺมา จุทิโต โน เมตฺตจิเตฺตน, อลํ เต อวิปฺปฏิสารายา'ติฯ อธมฺมจุทิตสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพฯ

''อธมฺมโจทกสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพ – 'อกา เลน เต, อาวุโส, โจทิโต [จุทิโต (สี. สฺยา. ปี.)] โน กาเลน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; อภูเตน เต, อาวุโส, โจทิโต โน ภูเตน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; ผรุเสน เต, อาวุโส, โจทิโต โน สเณฺหน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; อนตฺถสํหิเตน เต, อาวุโส, โจทิโต โน อตฺถสํหิเตน, อลํ เต วิปฺปฏิสา ราย; โทสนฺตเรน เต, อาวุโส, โจทิโต โน เมตฺตจิเตฺตน, อลํ เต วิปฺปฏิสารายา'ติฯ อธมฺมโจ ทกสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ยถา น อโญฺญปิ ภิกฺขุ อภูเตน โจเทตพฺพํ มเญฺญยฺยาติฯ

“อิธ ปนาหํ, อาวุโส, เอกจฺจํ ปุคฺคลํ ปสฺสามิ กาเลน โจทิยมานํ โน อกาเลน กุปิตํ, ภูเตน โจทิยมานํ โน อภูเตน กุปิตํ, สเณฺหน โจทิยมานํ โน ผรุเสน กุปิตํ, อตฺถสํหิเตน โจทิยมานํ โน อนตฺถสํหิเตน กุปิตํ, เมตฺตจิตฺเตน โจทิยมานํ โน โทสนฺตเรน กุปิตํฯ

“ธมฺมจุทิตสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพ – ‘กาเลนายสฺมา จุทิโต โน อกาเลน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; ภูเตนายสฺมา จุทิโต โน อภูเตน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; สเณฺหนายสฺมา จุทิโต โน ผรุเสน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; อตฺถสํหิเตนายสฺมา จุทิโต โน อนตฺถสํหิเตน, อลํ เต วิปฺปฏิสาราย; เมตฺตจิตฺตนายสฺมา จุทิโต โน โทสนฺตเรน, อลํ เต วิปฺปฏิสารายา’ติฯ ธมฺมจุทิตสฺส , อาวุโส, ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพฯ

“ธมฺมโจทกสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพ – ‘กาเลน เต, อาวุโส, โจทิโต โน อกาเลน, อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; ภูเตน เต, อาวุโส, โจทิโต โน อภูเตน, อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; สเณฺหน เต, อาวุโส, โจทิโต โน ผรุเสน, อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; อตฺถสํหิเตน เต, อาวุโส, โจทิโต โน อนตฺถสํหิเตน, อลํ เต อวิปฺปฏิสาราย; เมตฺตจิตฺตน เต, อาวุโส, โจทิโต โน โทสนฺตเรน, อลํ เต อวิปฺปฏิสารายา’ติฯ ธมฺมโจทกสฺส, อาวุโส, ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหาตโพฺพฯ ตํ กิสฺส เหตุ? ยถา อโญฺญปิ ภิกฺขุ ภูเตน โจทิตพฺพํ มเญฺญยฺยาติฯ

“จุทิเตน, อาวุโส, ปุคฺคเลน ทฺวีสุ ธเมฺมสุ ปติฎฺฐาตพฺพํ – สเจฺจ จ, อกุเปฺป จฯ มํ เจปิ [ปญฺจหิ (สฺยา. ก.)], อาวุโส, ปเร โจเทยฺยุํ กาเลน วา อกาเลน วา ภูเตน วา อภูเตน วา สเณฺหน วา ผรุเสน วา อตฺถสํหิเตน วา อนตฺถสํหิเตน วา เมตฺตจิตฺตา [เมตฺตจิตฺเตน (สี. ปี. ก.) ม. นิ. ๑.๒๒๗ ปสฺสิตพฺพํ] วา โทสนฺตรา [โทสนฺตเรน (สี. ปี. ก.)] วา, อหมฺปิ ทฺวีสุเยว ธเมฺมสุ ปติฎฺฐเหยฺยํ – สเจฺจ จ, อกุเปฺป จฯ สเจ ชาเนยฺยํ – ‘อเตฺถโส มยิ ธโมฺม’ติ, ‘อตฺถี’ติ นํ วเทยฺยํ – ‘สํวิชฺชเตโส มยิ ธโมฺม’ติฯ สเจ ชาเนยฺยํ – ‘นเตฺถโส มยิ ธโมฺม’ติ, ‘นตฺถี’ติ นํ วเทยฺยํ – ‘เนโส ธโมฺม มยิ สํวิชฺชตี’ติฯ

“เอวมฺปิ โข เต [เอวมฺปิ โข (ก.)], สาริปุตฺต, วุจฺจมานา อถ จ ปนิเธกเจฺจ โมฆปุริสา น ปทกฺขิณํ คณฺหนฺตี”ติฯ

“เย เต, ภเนฺต, ปุคฺคลา อสฺสทฺธา ชีวิกตฺถา น สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา สฐา มายาวิโน เกตพิโน [เกฎุภิโน (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] อุทฺธตา อุนฺนฬา จปลา มุขรา วิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารา โภชเน อมตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนนุยุตฺตา สามเญฺญ อนเปกฺขวโนฺต สิกฺขาย น ติพฺพคารวา พาหุลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา กุสีตา หีนวีริยา มุฎฺฐสฺสติโน อสมฺปชานา อสมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ทุปฺปญฺญา เอฬมูคา, เต มยา เอวํ วุจฺจมานา น ปทกฺขิณํ คณฺหนฺติฯ

“เย ปน เต, ภเนฺต, กุลปุตฺตา สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา อสฐา อมายาวิโน อเกตพิโน อนุทฺธตา อนุนฺนฬา อจปลา อมุขรา อวิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนุยุตฺตา สามเญฺญ อเปกฺขวโนฺต สิกฺขาย ติพฺพคารวา น พาหุลิกา น สาถลิกา โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา อารทฺธวีริยา ปหิตตฺตา อุปฎฺฐิตสฺสติโน สมฺปชานา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา ปญฺญวโนฺต อเนฬมูคา, เต มยา เอวํ วุจฺจมานา ปทกฺขิณํ คณฺหนฺตีติฯ

‘‘เย เต, สาริปุตฺต, ปุคฺคลา อสฺสทฺธา ชีวิกตฺถา น สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา สฐา มายาวิโน เกตพิโน อุทฺธตา อุนฺนฬา จปลา มุขรา วิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารา โภชเน อมตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนนุยุตฺตา สามญฺเญ อนเปกฺขวนฺโต สิกฺขาย น ติพฺพคารวา พาหุลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา กุสีตา หีนวีริยา มุฏฺฐสฺสติโน อสมฺปชานา อสมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ทุปฺปญฺญา เอฬมูคา, ติฏฺฐนฺตุ เตฯ

‘‘เย ปน, เต สาริปุตฺต, กุลปุตฺตา สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา อสฐา อมายาวิโน อเกตพิโน อนุทฺธตา อนุนฺนฬา อจปลา อมุขรา อวิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนุยุตฺตา สามญฺเญ อเปกฺขวนฺโต สิกฺขาย ติพฺพคารวา น พาหุลิกา น สาถลิกา โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา อารทฺธวีริยา ปหิตตฺตา อุปฏฺฐิตสฺสติโน สมฺปชานา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา ปญฺญวนฺโต อเนฬมูคา, เต ตฺวํ, สาริปุตฺต, วเทยฺยาสิ ฯ โอวท, สาริปุตฺต , สพฺรหฺมจารี; อนุสาส, สาริปุตฺต, สพฺรหฺมจารี – ‘อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา สทฺธเมฺม ปติฏฺฐาเปสฺสามิ สพฺรหฺมจารี’ติฯ เอวญฺหิ เต, สาริปุตฺต, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติฯ สตฺตมํฯ

๘. สีลสุตฺตํ

๑๖๘. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘ทุสฺสีลสฺส, อาวุโส, สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํฯ เสยฺยถาปิ, อาวุโส, รุกฺโข สาขาปลาสวิปนฺโนฯ ตสฺส ปปฏิกาปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ …เป.… เผคฺคุปิ… สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติฯ เอวเมวํ โข, อาวุโส, ทุสฺสีลสฺส สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํฯ

‘‘สีลวโต, อาวุโส, สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค สติ นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํฯ เสยฺยถาปิ, อาวุโส, รุกฺโข, สาขาปลาสสมฺปนฺโนฯ ตสฺส ปปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ…เป.… เผคฺคุปิ… สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติฯ เอวเมวํ โข, อาวุโส, สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ; ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค สติ นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสน’’นฺติ [อ. นิ. ๕.๑๖๘; ๖.๕๐; ๗.๖๕]ฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ขิปฺปนิสนฺติสุตฺตํ

๑๖๙. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยนายสฺมา สาริปุตฺโต เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สาริปุตฺเตน สทฺธึ สโมฺมทิฯ สโมฺมทนียํ กถํ สารณียํ [สาราณียํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] วี

ติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ –

‘‘กิตฺตาวตา นุ โข, อาวุโส สาริปุตฺต, ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ, กุสเลสุ ธมฺเมสุ สุคฺคหิตคฺคาหี จ, พหุญฺจ คณฺหาติ, คหิตญฺจสฺส นปฺปมุสฺสตี’’ติ? ‘‘อายสฺมา โข อานนฺโท พหุสฺสุโตฯ ปฏิภาตุ อายสฺมนฺตํเยว อานนฺท’’นฺติฯ ‘‘เตนหาวุโส สาริปุตฺต, สุณาหิ, สาธุกํ มนสิ กโรหิ; ภาสิสฺสามี’’ติฯ ‘‘เอวมาวุโส’’ติ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจโสฺสสิฯ อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ –

‘‘อิธาวุโส สาริปุตฺต, ภิกฺขุ อตฺถกุสโล จ โหติ, ธมฺมกุสโล จ, พฺยญฺชนกุสโล จ , นิรุตฺติกุสโล จ, ปุพฺพาปรกุสโล จฯ เอตฺตาวตา โข , อาวุโส สาริปุตฺต, ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุคฺคหิตคฺคาหี จ, พหุญฺจ คณฺหาติ, คหิตญฺจสฺส นปฺปมุสฺสตี’’ติฯ ‘‘อจฺฉริยํ, อาวุโส! อพฺภุตํ, อาวุโส!! ยาว สุภาสิตํ จิทํ อายสฺมตา อานเนฺทนฯ อิเมหิ จ มยํ ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคตํ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ธาเรม – ‘อายสฺมา อานนฺโท อตฺถกุสโล ธมฺมกุสโล พฺยญฺชนกุสโล นิรุตฺติกุสโล ปุพฺพาปรกุสโล’’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ภทฺทชิสุตฺตํ

๑๗๐. เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเมฯ อถ โข อายสฺมา ภทฺทชิ เยนายสฺมา อานนฺโท เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานเนฺทน สทฺธิํ สโมฺมทิฯ สโมฺมทนียํ กถํ สารณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ภทฺทชิํ อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ – ‘‘กิํ นุ โข, อาวุโส ภทฺทชิ, ทสฺสนานํ อคฺคํ, กิํ สวนานํ อคฺคํ, กิํ สุขานํ อคฺคํ, กิํ สญฺญานํ อคฺคํ, กิํ ภวานํ อคฺค’’นฺติ?

‘‘อตฺถาวุโส, พฺรหฺมา อภิภู อนภิภูโต อญฺญทตฺถุทโส วสวตฺตี, โย ตํ พฺรหฺมานํ ปสฺสติ, อิทํ ทสฺสนานํ อคฺคํฯ อตฺถาวุโส, อาภสฺสรา นาม เทวา สุเขน อภิสนฺนา ปริสนฺนาฯ เต กทาจิ กรหจิ อุทานํ อุทาเนนฺติ – ‘อโห สุขํ, อโห สุข’นฺติ! โย ตํ สทฺทํ สุณาติ, อิทํ สวนานํ อคฺคํฯ อตฺถาวุโส, สุภกิณฺหา นาม เทวาฯ เต สนฺตํเยว ตุสิตา สุขํ ปฏิเวเทนฺติ, อิทํ สุขานํ อคฺคํฯ อตฺถาวุโส, อากิญฺจญฺญายตนูปคา เทวา, อิทํ สญฺญานํ อคฺคํฯ อตฺถาวุโส, เนวสญฺญานาสญฺญายตนูปคา เทวา, อิทํ ภวานํ อคฺค’’นฺติฯ ‘‘สเมติ โข อิทํ อายสฺมโต ภทฺทชิสฺส, ยทิทํ พหุนา ชเนนา’’ติ?

‘‘อายสฺมา โข, อานนฺโท, พหุสฺสุโตฯ ปฏิภาตุ อายสฺมนฺตํเยว อานนฺท’’นฺติฯ ‘‘เตนหาวุโส ภทฺทชิ, สุณาหิ, สาธุกํ มนสิ กโรหิ; ภาสิสฺสามี’’ติฯ ‘‘เอวมาวุโส’’ติ โข อายสฺมา ภทฺทชิ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจโสฺสสิฯ อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ –

‘‘ยถา ปสฺสโต โข, อาวุโส, อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ ทสฺสนานํ อคฺคํฯ ยถา สุณโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ สวนานํ อคฺคํฯ ยถา สุขิตสฺส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ สุขานํ อคฺคํฯ ยถา สญฺญิสฺส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ สญฺญานํ อคฺคํฯ ยถา ภูตสฺส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ ภวานํ อคฺค’’นฺติฯ ทสมํฯ

อาฆาตวโคฺค ทุติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เทฺว อาฆาตวินยา, สากจฺฉา สาชีวโต ปญฺหํ;
ปุจฺฉา นิโรโธ โจทนา, สีลํ นิสนฺติ ภทฺทชีติฯ

(๑๘) ๓. อุปาสกวโคฺค

๑. สารชฺชสุตฺตํ

๑๗๑. เอวํ เม สุตํ – เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘ภิกฺขโว’’ติ ฯ ‘‘ภทนฺเต’’ติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจโสฺสสุํฯ ภควา เอตทโวจ –

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก สารชฺชํ โอกฺกโนฺต โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฎฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก สารชฺชํ โอกฺกโนฺต โหติฯ

‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฎฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท โหตี’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. วิสารทสุตฺตํ

๑๗๒. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อวิสารโท อคารํ อชฺฌาวสติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ…เป…. สุราเมรยมชฺชปมาทฎฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อวิสารโท อคารํ อชฺฌาวสติฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท อคารํ อชฺฌาวสติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ…เป…. สุราเมรยมชฺชปมาทฎฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท อคารํ อชฺฌาวสตี’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. นิรยสุตฺตํ

๑๗๓. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ…เป…. สุราเมรยมชฺชปมาทฎฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ…เป…. สุราเมรยมชฺชปมาทฎฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ ตติยํฯ

๔. เวรสุตฺตํ

๑๗๔. อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ –

“ปญฺจ, คหปติ, ภยานิ เวรานิ อปฺปหาย ‘ทุสฺสีโล’ อิติ วุจฺจติ, นิรยญฺจ อุปปชฺชติฯ กตมานิ ปญฺจ? ปาณาติปาตํ, อทินฺนาทานํ, กาเมสุมิจฺฉาจารํ, มุสาวาทํ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ – อิมานิ โข, คหปติ, ปญฺจ ภยานิ เวรานิ อปฺปหาย ‘ทุสฺสีโล’ อิติ วุจฺจติ, นิรยญฺจ อุปปชฺชติฯ

“ปญฺจ, คหปติ, ภยานิ เวรานิ ปหาย ‘สีลวา’ อิติ วุจฺจติ, สุคติญฺจ อุปปชฺชติ ฯ กตมานิ ปญฺจ? ปาณาติปาตํ, อทินฺนาทานํ, กาเมสุมิจฺฉาจารํ, มุสาวาทํ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ – อิมานิ โข, คหปติ, ปญฺจ ภยานิ เวรานิ ปหาย ‘สีลวา’ อิติ วุจฺจติ, สุคติญฺจ อุปปชฺชติฯ

“ยํ, คหปติ, ปาณาติปาตี ปาณาติปาตปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติ, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ, น สมฺปรายิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติฯ ปาณาติปาตา ปฏิวิรตสฺส เอวํ ตํ ภยํ เวรํ วูปสนฺตํ โหติฯ

“ยํ, คหปติ, อทินฺนาทายี…เป….ฯ

“ยํ, คหปติ, กาเมสุมิจฺฉาจารี…เป….ฯ

“ยํ, คหปติ, มุสาวาที…เป….ฯ

“ยํ, คหปติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ, น สมฺปรายิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตสฺส เอวํ ตํ ภยํ เวรํ วูปสนฺตํ โหตี”ติฯ

“โย ปาณมติปาเตติ, มุสาวาทญฺจ ภาสติ;
โลเก อทินฺนํ อาทิยติ, ปรทารญฺจ คจฺฉติ;
สุราเมรยปานญฺจ, โย นโร อนุยุญฺชติฯ

“อปฺปหาย ปญฺจ เวรานิ, ทุสฺสีโล อิติ วุจฺจติ;
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ, นิรยํ โสปปชฺชติฯ

“โย ปาณํ นาติปาเตติ, มุสาวาทํ น ภาสติ;
โลเก อทินฺนํ นาทิยติ, ปรทารํ น คจฺฉติ;
สุราเมรยปานญฺจ , โย นโร นานุยุญฺชติฯ

“ปหาย ปญฺจ เวรานิ, สีลวา อิติ วุจฺจติ;
กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ, สุคตึ โสปปชฺชตี”ติฯ จตุตฺถํ;

๕. จณฺฑาลสุตฺตํ

๑๗๕. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกจณฺฑาโล จ โหติ อุปาสกมลญฺจ อุปาสกปติกุฏฺโฐ จ [อุปาสกปติกิโฏฺฐ จ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)]ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อสฺส

โทฺธ โหติ; ทุสฺสีโล โหติ; โกตูหลมงฺคลิโก โหติ, มงฺคลํ ปเจฺจติ โน กมฺมํ; อิโต จ พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ; ตตฺถ จ ปุพฺพการํ กโรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกจณฺฑาโล จ โหติ อุปาสกมลญฺจ อุปาสกปติกุฏฺโฐ จฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกรตนญฺจ โหติ อุปาสกปทุมญฺจ อุปาสกปุณฺฑรีกญฺจ [อุปาสกปุณฺฑรีโก จ (ปี. ก.)]ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สโทฺธ โหติ; สีลวา โหติ; อโกตูหลมงฺคลิโก โหติ, กมฺมํ ปเจฺจติ โน มงฺคลํ; น อิโต พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ; อิธ จ ปุพฺพการํ กโรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกรตนญฺจ โหติ อุปาสกปทุมญฺจ อุปาสกปุณฺฑรีกญฺจา”ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ปีติสุตฺตํ

๑๗๖. อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ปญฺจมเตฺตหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ –

“ตุเมฺห โข, คหปติ, ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน ฯ น โข, คหปติ, ตาวตเกเนว ตุฏฺฐิ กรณียา – ‘มยํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรนา’ติ ฯ ตสฺมาติห, คหปติ, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘กินฺติ มยํ กาเลน กาลํ ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยามา’ติ! เอวญฺหิ โว, คหปติ, สิกฺขิตพฺพ”นฺติฯ

เอวํ วุเตฺต อายสฺมา สาริปุโตฺต ภควนฺตํ เอตทโวจ – “อจฺฉริยํ, ภเนฺต, อพฺภุตํ, ภเนฺต! ยาว สุภาสิตํ จิทํ, ภเนฺต, ภควตา – ‘ตุเมฺห โข, คหปติ, ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรนฯ น โข, คหปติ, ตาวตเกเนว ตุฏฺฐิ กรณียา – มยํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรนาติฯ ตสฺมาติห, คหปติ, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – กินฺติ มยํ กาเลน กาลํ ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยามาติ! เอวญฺหิ โว, คหปติ, สิกฺขิตพฺพ’นฺติฯ ยสฺมึ, ภเนฺต, สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺจสฺส ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺติฯ ยมฺปิสฺส กามูปสํหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส กามูปสํหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส อกุสลูปสํหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส อกุสลูปสํหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส กุสลูปสํหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยสฺมึ, ภเนฺต, สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อิมานิสฺส ปญฺจ [อิมานิ ปญฺจสฺส (สฺยา. กํ.)] ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺตี”ติฯ

“สาธุ สาธุ, สาริปุตฺต! ยสฺมึ, สาริปุตฺต, สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺจสฺส ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺติฯ ยมฺปิสฺส กามูปสํหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส กามูปสํหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส อกุสลูปสํหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส อกุสลูปสํหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยมฺปิสฺส กุสลูปสํหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติฯ ยสฺมึ, สาริปุตฺต, สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อิมานิสฺส [อิมาเนตฺถ (สี.)] ปญฺจ ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺตี”ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. วณิชฺชาสุตฺตํ

๑๗๗. “ปญฺจิมา , ภิกฺขเว, วณิชฺชา อุปาสเกน อกรณียาฯ กตมา ปญฺจ? สตฺถวณิชฺชา, สตฺตวณิชฺชา, มํสวณิชฺชา, มชฺชวณิชฺชา, วิสวณิชฺชา – อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ วณิชฺชา อุปาสเกน อกรณียา”ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ราชาสุตฺตํ

๑๗๘. “ตํ กึ มญฺญถ, ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา – ‘อยํ ปุริโส ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโตติ [ปฏิวิรโต โหตีติ (สี.), ปฏิวิรโต โหติ (สฺยา. กํ. ปี.)]ฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา ปาณาติปาตา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’’’ติ? “โน เหตํ, ภนฺเต”ฯ “สาธุ, ภิกฺขเว! มยาปิ โข เอตํ, ภิกฺขเว, เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ – ‘อยํ ปุริโส ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา ปาณาติปาตา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’ติฯ อปิ จ, ขฺวสฺส ตเถว ปาปกมฺมํ ปเวเทนฺติ [ตเถว ปาปกํ กมฺมํ ปเวทยนฺติ (สี.), ตเทว ปาปกมฺมํ ปเวเทติ (สฺยา. กํ.)] – ‘อยํ ปุริโส อิตฺถึ วา ปุริสํ วา ชีวิตา โวโรเปสีติ [โวโรเปตีติ (สฺยา. กํ.)]ฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา ปาณาติปาตเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติฯ อปิ นุ ตุเมฺหหิ เอวรูปํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา’’’ติ? “ทิฏฺฐญฺจ โน, ภนฺเต, สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ [สูยิสฺสติ (สี. ปี.)] จา”ติฯ

“ตํ กึ มญฺญถ, ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา – ‘อยํ ปุริโส อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา อทินฺนาทานา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’’’ติ? “โน เหตํ ภนฺเต”ฯ “สาธุ, ภิกฺขเว! มยาปิ โข เอตํ, ภิกฺขเว, เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ – ‘อยํ ปุริโส อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา อทินฺนาทานา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’ติฯ อปิ จ ขฺวสฺส ตเถว ปาปกมฺมํ ปเวเทนฺติ – ‘อยํ ปุริโส คามา วา อรญฺญา วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยีติ [อาทิยติ (สฺยา. กํ.)]ฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา อทินฺนาทานเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติฯ อปิ นุ ตุเมฺหหิ เอวรูปํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา’’’ติ? “ทิฏฺฐญฺจ โน, ภนฺเต, สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จา”ติฯ

“ตํ กึ มญฺญถ, ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา – ‘อยํ ปุริโส กาเมสุมิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’’’ติ? “โน เหตํ , ภนฺเต”ฯ “สาธุ, ภิกฺขเว! มยาปิ โข เอตํ, ภิกฺขเว, เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ – ‘อยํ ปุริโส กาเมสุมิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’ติฯ อปิ จ ขฺวสฺส ตเถว ปาปกมฺมํ ปเวเทนฺติ – ‘อยํ ปุริโส ปริตฺถีสุ ปรกุมารีสุ จาริตฺตํ อาปชฺชีติ [อาปชฺชติ (สฺยา. กํ.)]ฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา กาเมสุมิจฺฉาจารเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติฯ อปิ นุ ตุเมฺหหิ เอวรูปํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา’’’ติ? “ทิฏฺฐญฺจ โน, ภนฺเต, สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จา”ติฯ

“ตํ กึ มญฺญถ, ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา – ‘อยํ ปุริโส มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา มุสาวาทา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา

ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’’’ติ? ‘‘โน เหตํ, ภนฺเต’’ฯ ‘‘สาธุ, ภิกฺขเว! มยาปิ โข เอตํ, ภิกฺขเว, เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ – ‘อยํ ปุริโส มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา มุสาวาทา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’ติฯ อปิ จ ขฺวสฺส ตเถว ปาปกมฺมํ ปเวเทนฺติ – ‘อยํ ปุริโส คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา มุสาวาเทน อตฺถํ ปภญฺชีติ [ภญฺชตีติ (สี.), ภญฺชติ (สฺยา. กํ.), ภญฺชีติ (ปี.)]ฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา มุสาวาทเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติฯ อปิ นุ ตุเมฺหหิ เอวรูปํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา’’’ติ? ‘‘ทิฏฺฐญฺจ โน, ภนฺเต, สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จา’’ติ ฯ

‘‘ตํ กึ มญฺญถ, ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา – ‘อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’ติ? ‘‘โน เหตํ, ภนฺเต’’ฯ ‘‘สาธุ, ภิกฺขเว! มยาปิ โข เอตํ, ภิกฺขเว, เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ – ‘อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโตติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณิเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตี’ติฯ อปิ จ ขฺวสฺส ตเถว ปาปกมฺมํ ปเวเทนฺติ – ‘อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต อิตฺถึ วา ปุริสํ วา ชีวิตา โวโรเปสิ [โวโรเปติ (สฺยา.)]; อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต คามา วา อรญฺญา วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยิ [อาทิยติ (สี. สฺยา.)]; อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต ปริตฺถีสุ ปรกุมารีสุ จาริตฺตํ อาปชฺชิ [อาปชฺชติ (สี. สฺยา.)]; อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา มุสาวาเทน อตฺถํ ปภญฺชีติฯ ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติฯ อปิ นุ ตุเมฺหหิ เอวรูปํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา’’’ติ? ‘‘ทิฏฺฐญฺจ โน, ภนฺเต, สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จา’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. คิหิสุตฺตํ

๑๗๙. อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ปญฺจมตฺเตหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ อามนฺเตสิ – ‘‘ยํ กญฺจิ [ยํ กิญฺจิ (สี. ปี.)], สาริปุตฺต, ชาเนยฺยาถ คิหึ โอทาตวสนํ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สํวุตกมฺมนฺตํ จตุนฺนํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภึ อกิจฺฉลาภึ อกสิรลาภึ, โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย – ‘ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณเปตฺติวิสโย ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโณ’’’ติฯ

‘‘กตเมสุ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สํวุตกมฺมนฺโต โหติ? อิธ , สาริปุตฺต, อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิเมสุ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สํวุตกมฺมนฺโต โหติฯ

‘‘กตเมสํ จตุนฺนํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี? อิธ, สาริปุตฺต, อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ – ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ,

สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา’ติฯ อยมสฺส ปฐโม อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนายฯ

“ปุน จปรํ, สาริปุตฺต, อริยสาวโก ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ – ‘สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปเนยฺยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหี’ติฯ อยมสฺส ทุติโย อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนายฯ

“ปุน จปรํ, สาริปุตฺต, อริยสาวโก สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ – ‘สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสา’ติฯ อยมสฺส ตติโย อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนายฯ

“ปุน จปรํ, สาริปุตฺต, อริยสาวโก อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อขณฺเฑหิ อจฺฉิทฺเทหิ อสพเลหิ อกมฺมาเสหิ ภุชิสฺเสหิ วิญฺญุปฺปสตฺเถหิ อปรามฏฺเฐหิ สมาธิสํวตฺตนิเกหิฯ อยมสฺส จตุตฺโถ อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนายฯ อิเมสํ จตุนฺนํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภีฯ

“ยํ กญฺจิ, สาริปุตฺต, ชาเนยฺยาถ คิหึ โอทาตวสนํ – อิเมสุ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สํวุตกมฺมนฺตํ, อิเมสญฺจ จตุนฺนํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภึ อกิจฺฉลาภึ อกสิรลาภึ, โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย – ‘ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณเปตฺติวิสโย ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโณ’’’ติฯ

“นิรเยสุ ภยํ ทิสฺวา, ปาปานิ ปริวชฺชเย;
อริยธมฺมํ สมาทาย, ปณฺฑิโต ปริวชฺชเยฯ

“น หึเส ปาณภูตานิ, วิชฺชมาเน ปรกฺกเม;
มุสา จ น ภเณ ชานํ, อทินฺนํ น ปรามเสฯ

“เสหิ ทาเรหิ สนฺตุฏฺโฐ, ปรทารญฺจ อารเม [นารเม (สี. สฺยา.)];
เมรยํ วารุณึ ชนฺตุ, น ปิเว จิตฺตโมหนึฯ

“อนุสฺสเรยฺย สมฺพุทฺธํ, ธมฺมญฺจานุวิตกฺกเย;
อพฺยาปชฺชํ [อพฺยาปชฺฌํ (?) อพฺยาปชฺฌํ (ก.)] หิตํ จิตฺตํ, เทวโลกาย ภาวเยฯ

“อุปฏฺฐิเต เทยฺยธมฺเม, ปุญฺญตฺถสฺส ชิคีสโต [ชิคึสโต (สี. สฺยา. กํ. ปี.)];
สนฺเตสุ ปฐมํ ทินฺนา, วิปุลา โหติ ทกฺขิณาฯ

“สนฺโต หเว ปวกฺขามิ, สาริปุตฺต สุโณหิ เม;
อิติ กณฺหาสุ เสตาสุ, โรหิณีสุ หรีสุ วาฯ

“กมฺมาสาสุ สรูปาสุ, โคสุ ปาเรวตาสุ วา;
ยาสุ กาสุจิ เอตาสุ, ทนฺโต ชายติ ปุงฺคโวฯ

“โธรยฺโห พลสมฺปนฺโน, กลฺยาณชวนิกฺกโม;
ตเมว ภาเร ยุญฺชนฺติ, นาสฺส วณฺณํ ปริกฺขเรฯ

“เอวเมวํ มนุสฺเสสุ, ยสฺมึ กิสฺมิญฺจิ ชาติเย;
ขตฺติเย พฺราหฺมเณ เวเสฺส, สุทฺเท จณฺฑาลปุกฺกุเสฯ

“ยาสุ กาสุจิ เอตาสุ, ทนฺโต ชายติ สุพฺพโต;
ธมฺมฏฺโฐ สีลสมฺปนฺโน, สจฺจวาที หิรีมโนฯ

“ปหีนชาติมรโณ, พฺรหฺมจริยสฺส เกวลี;
ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต, กตกิจฺโจ อนาสโวฯ

“ปารคู สพฺพธมฺมานํ, อนุปาทาย นิพฺพุโต;
ตสฺมิญฺจ วิรเช เขตฺเต, วิปุลา โหติ ทกฺขิณาฯ

“พาลา จ อวิชานนฺตา, ทุเมฺมธา อสฺสุตาวิโน;
พหิทฺธา ททนฺติ ทานานิ, น หิ สนฺเต อุปาสเรฯ

“เย จ สนฺเต อุปาสนฺติ, สปฺปญฺเญ ธีรสมฺมเต;
สทฺธา จ เนสํ สุคเต, มูลชาตา ปติฏฺฐิตาฯ

“เทวโลกญฺจ เต ยนฺติ, กุเล วา อิธ ชายเร;
อนุปุพฺเพน นิพฺพานํ, อธิคจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา”ติฯ นวมํ;

๑๐. คเวสีสุตฺตํ

๑๘๐. เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึฯ อทฺทสา โข ภควา อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโน อญฺญตรสฺมึ ปเทเส มหนฺตํ สาลวนํ; ทิสฺวาน [ทิสฺวา (สี. ปี.)] มคฺคา โอกฺกมฺม [อุกฺกมฺม (กตฺถจิ)] เยน ตํ สาลวนํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ สาลวนํ อโชฺฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ ปเทเส สิตํ ปาตฺวากาสิฯ

อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ – “โก นุ โข เหตุ โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย? น อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตี”ติฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ – “โก นุ โข, ภนฺเต, เหตุ โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย? น อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตี”ติฯ

“ภูตปุพฺพํ, อานนฺท, อิมสฺมึ ปเทเส นครํ อโหสิ อิทฺธญฺเจว ผีตญฺจ พหุชนํ อากิณฺณมนุสฺสํฯ ตํ โข ปนานนฺท, นครํ กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุปนิสฺสาย วิหาสิฯ กสฺสปสฺส โข ปนานนฺท, ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส คเวสี นาม อุปาสโก อโหสิ สีเลสุ อปริปูรการีฯ คเวสินา โข, อานนฺท, อุปาสเกน ปญฺจมตฺตานิ อุปาสกสตานิ ปฏิเทสิตานิ สมาทปิตานิ [สมาทาปิตานิ (?)] อเหสุํ สีเลสุ อปริปูรการิโนฯ อถ โข, อานนฺท, คเวสิสฺส อุ

ปาสกสฺส เอตทโหสิ – ‘อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร [พหุการโร (กตฺถจิ)] ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา [สมาทาเปตา (?)], อหญฺจมฺหิ สีเลสุ อปริปูรการี, อิมานิ จ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ อปริปูรการิโนฯ อิเจฺจตํ สมสมํ, นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ; หนฺทาหํ อติเรกายา’’’ติฯ

‘‘อถ โข, อานนฺท, คเวสี อุปาสโก เยน ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอตทโวจ – ‘อชฺชตเคฺค มํ อายสฺมนฺโต สีเลสุ ปริปูรการึ ธาเรถา’ติ! อถ โข, อานนฺท, เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ – ‘อโยฺย โข คเวสี อมฺหากํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา ฯ อโยฺย หิ นาม คเวสี สีเลสุ ปริปูรการี ภวิสฺสติฯ กิมงฺคํ [กิมงฺค (สี. ปี.)] ปน มย’นฺติ [ปน น มยนฺติ (สี.) อ. นิ. ๔.๑๕๙; จูฬว. ๓๓๐; สํ. นิ. ๕.๑๐๒๐ ปาฬิยา สํสนฺทิตพฺพํ]! อถ โข, อานนฺท, ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เยน คเวสี อุปาสโก เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา คเวสึ อุปาสกํ เอตทโวจุํ – ‘อชฺชตเคฺค อโยฺย คเวสี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโน ธาเรตู’ติฯ อถ โข, อานนฺท, คเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ – ‘อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อหญฺจมฺหิ สีเลสุ ปริปูรการี, อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโน ฯ อิเจฺจตํ สมสมํ, นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ; หนฺทาหํ อติเรกายา’’’ติ!

‘‘อถ โข, อานนฺท, คเวสี อุปาสโก เยน ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอตทโวจ – ‘อชฺชตเคฺค มํ อายสฺมนฺโต พฺรหฺมจารึ ธาเรถ อาราจาริ [อนาจารึ (ปี.)] วิรตํ เมถุนา คามธมฺมา’ติฯ อถ โข, อานนฺท, เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ – ‘อโยฺย โข คเวสี อมฺหากํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตาฯ อโยฺย หิ นาม คเวสี พฺรหฺมจารี ภวิสฺสติ อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมาฯ กิมงฺคํ ปน มย’นฺติ! อถ โข, อานนฺท, ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เยน คเวสี อุปาสโก เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา คเวสึ อุปาสกํ เอตทโวจุํ – ‘อชฺชตเคฺค อโยฺย คเวสี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ พฺรหฺมจาริโน ธาเรตุ อาราจาริโน วิรตา เมถุนา คามธมฺมา’ติฯ อถ โข, อานนฺท, คเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ – ‘อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตาฯ อหญฺจมฺหิ สีเลสุ ปริปูรการีฯ อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโนฯ อหญฺจมฺหิ พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมาฯ อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ พฺรหฺมจาริโน อาราจาริโน วิรตา เมถุนา คามธมฺมาฯ อิเจฺจตํ สมสมํ, นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ; หนฺทาหํ อติเรกายา’’’ติฯ

‘‘อถ โข, อานนฺท, คเวสี อุปาสโก เยน ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอตทโวจ – ‘อชฺชตเคฺค มํ อายสฺมนฺโต เอกภตฺติกํ ธาเรถ รตฺตูปรตํ วิรตํ วิกาลโภชนา’ติฯ อถ โข, อานนฺท, เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ – ‘อโยฺย โข คเวสี พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตาฯ อโยฺย หิ นาม คเวสี เอกภตฺติโก ภวิสฺสติ รตฺตูปรโต วิรโต วิกาลโภชนาฯ กิมงฺคํ ปน มย’นฺติ! อถ โข, อานนฺท, ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เยน คเวสี อุปาสโก เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา คเวสึ อุปาสกํ เอตทโวจุํ – ‘อชฺชตเคฺค อโยฺย คเวสี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอกภตฺติเก ธาเรตุ รตฺตูปรเต วิรเต วิกาลโภชนา’ติฯ อถ โข, อานนฺท, คเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ – ‘อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตาฯ อหญฺจมฺหิ สีเลสุ ปริปูรการีฯ อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโนฯ อหญฺจมฺหิ พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมาฯ อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ พฺรหฺมจาริโน อาราจาริโน วิรตา เมถุนา คามธมฺมาฯ

อหญฺจมฺหิ เอกภตฺติโก รตฺตูปรโต วิรโต วิกาลโภชนาฯ อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนาฯ อิเจฺจตํ สมสมํ, นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ; หนฺทาหํ อติเรกายา’’’ติฯ

‘‘อถ โข, อานนฺท, คเวสี อุปาสโก เยน กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ เตนุปสงฺกมิ ; อุปสงฺกมิตฺวา กสฺสปํ ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจ – ‘ลเภยฺยาหํ, ภเนฺต, ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ ลเภยฺยํ อุปสมฺปท’นฺติฯ อลตฺถ โข, อานนฺท, คเวสี อุปาสโก กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํฯ อจิรูปสมฺปโนฺน โข ปนานนฺท, คเวสี ภิกฺขุ เอโก วูปกโฎฺฐ อปฺปมโตฺต อาตาปี ปหิตโตฺต วิหรโนฺต นจิรเสฺสว – ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ – พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิเฎฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิฯ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายา’ติ อพฺภญฺญาสิฯ อญฺญตโร จ ปนานนฺท, คเวสี ภิกฺขุ อรหตํ อโหสิฯ

‘‘อถ โข, อานนฺท, เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ – ‘อโยฺย โข คเวสี อมฺหากํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตาฯ อโยฺย หิ นาม คเวสี เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสติฯ กิมงฺคํ ปน มย’นฺติ! อถ โข, อานนฺท, ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เยน กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ เตนุปสงฺกมิํสุ ; อุปสงฺกมิตฺวา กสฺสปํ ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจุํ – ‘ลเภยฺยาม มยํ, ภเนฺต, ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปสมฺปท’นฺติฯ อลภิํสุ โข, อานนฺท, ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลภิํสุ อุปสมฺปทํฯ

‘‘อถ โข, อานนฺท, คเวสิสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ – ‘อหํ โข อิมสฺส อนุตฺตรสฺส วิมุตฺติสุขสฺส นิกามลาภี โหมิ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภีฯ อโห วติมานิปิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ อิมสฺส อนุตฺตรสฺส วิมุตฺติสุขสฺส นิกามลาภิโน อสฺสุ อกิจฺฉลาภิโน อกสิรลาภิโน’ติฯ อถ โข, อานนฺท, ตานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ วูปกฎฺฐา [ภิกฺขุสตานิ เอเกกา วูปกฎฺฐา (สฺยา. กํ.)] อปฺปมตฺตา อาตาปิโน ปหิตตฺตา วิหรนฺตา นจิรเสฺสว – ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ – พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิเฎฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริํสุฯ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายา’ติ อพฺภญฺญิํสุ’’ฯ

‘‘อิติ โข , อานนฺท, ตานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ คเวสีปมุขานิ อุตฺตรุตฺตริ [อุตฺตรุตฺตริํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ปณีตปณีตํ วายมมานา อนุตฺตรํ วิมุตฺติํ สจฺฉากํสุฯ ตสฺมาติห, อานนฺท, เอวํ สิกฺขิตพฺพํ – ‘อุตฺตรุตฺตริ ปณีตปณีตํ วายมมานา อนุตฺตรํ วิมุตฺติํ สจฺฉิกริสฺสามา’ติฯ เอวญฺหิ โว, อานนฺท, สิกฺขิตพฺพ’’นฺติฯ ทสมํฯ

อุปาสกวโคฺค ตติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สารชฺชํ วิสารโท นิรยํ, เวรํ จณฺฑาลปญฺจมํ;
ปีติ วณิชฺชา ราชาโน, คิหี เจว คเวสินาติฯ

(๑๙) ๔. อรญฺญวคฺโค

๑. อารญฺญิกสุตฺตํ

๑๘๑. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อารญฺญิกา [อารญฺญกา (สพฺพตฺถ) ปริ. ๔๔๓ ปสฺสิตพฺพํ]ฯ กตเม ปญฺจ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา อารญฺญิโก โหติ, ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อารญฺญิโก โหติ, อุมฺมาทา จิตฺตกฺเขปา อารญฺญิโก โหติ, วณฺณิตํ พุทฺเธหิ พุทฺธสาวเกหีติ อารญฺญิโก โหติ, อปฺปิจฺฉตํเยว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิํเยว นิสฺสาย สเลฺลขํเยว นิสฺสาย ปวิเวกํเยว นิสฺสาย อิทมตฺถิตํเยว [อิทมฏฺฐิตํเยว (สี. ปี.)] นิสฺสาย อารญฺญิโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อารญฺญิกาฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ อารญฺญิกานํ ยฺวายํ อารญฺญิโก อปฺปิจฺฉตํเยว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิํเยว นิสฺสาย สเลฺลขํเยว นิสฺสาย ปวิเวกํเยว นิสฺสาย อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย อารญฺญิโก โหติ, อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อารญฺญิกานํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ โมกฺโข [ปาโมกฺโข (อ. นิ. ๔.๙๕; ๑๐.๙๑)] จ อุตฺตโม จ ปวโร จฯ

“เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, ควา ขีรํ, ขีรมฺหา ทธิ, ทธิมฺหา นวนีตํ, นวนีตมฺหา สปฺปิ, สปฺปิมฺหา สปฺปิมณฺโฑ, สปฺปิมณฺโฑ [สปฺปิมฺหา สปฺปิมณฺโฑ (ก.) สํ. นิ. ๓.๖๖๒] ตตฺถ อคฺคมกฺขายติ; เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อารญฺญิกานํ ยฺวายํ อารญฺญิโก อปฺปิจฺฉตํเยว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิํเยว นิสฺสาย สเลฺลขํเยว นิสฺสาย ปวิเวกํเยว นิสฺสาย อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย อารญฺญิโก โหติ, อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อารญฺญิกานํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จา”ติฯ ปฐมํฯ

๒. จีวรสุตฺตํ

๑๘๒. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ปํสุกูลิกาฯ กตเม ปญฺจ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา ปํสุกูลิโก โหติ…เป…. อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย ปํสุกูลิโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ปํสุกูลิกา”ติฯ ทุติยํฯ

๓. รุกฺขมูลิกสุตฺตํ

๑๘๓. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, รุกฺขมูลิกาฯ กตเม ปญฺจ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา รุกฺขมูลิโก โหติ…เป…. อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย รุกฺขมูลิโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ รุกฺขมูลิกา”ติฯ ตติยํฯ

๔. โสสานิกสุตฺตํ

๑๘๔. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, โสสานิกาฯ กตเม ปญฺจ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา โสสานิโก โหติ…เป…. อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย โสสานิโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ โสสานิกา”ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. อโพฺภกาสิกสุตฺตํ

๑๘๕. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อโพฺภกาสิกา…เป….ฯ ปญฺจมํฯ

๖. เนสชฺชิกสุตฺตํ

๑๘๖. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, เนสชฺชิกา…เป.…ฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ยถาสนฺถติกสุตฺตํ

๑๘๗. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ยถาสนฺถติกา…เป.…ฯ สตฺตมํฯ

๘. เอกาสนิกสุตฺตํ

๑๘๘. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, เอกาสนิกา…เป.…ฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ขลุปจฺฉาภตฺติกสุตฺตํ

๑๘๙. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ขลุปจฺฉาภตฺติกา…เป.…ฯ นวมํฯ

๑๐. ปตฺตปิณฺฑิกสุตฺตํ

๑๙๐. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ปตฺตปิณฺฑิกาฯ กตเม ปญฺจ? มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, ปาปิโจฺฉ อิจฺฉาปกโต ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อุมฺมาทา จิตฺตเกฺขปา ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, ‘วณฺณิตํ พุเทฺธหิ พุทฺธสาวเกหี’ติ ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อปฺปิจฺฉตํเยว นิสฺสาย สนฺตุฎฺฐิํเยว นิสฺสาย สเลฺลขํเยว นิสฺสาย ปวิเวกํเยว นิสฺสาย อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย ปตฺตปิณฺฑิโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ปตฺตปิณฺฑิกาฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ ยฺวายํ ปตฺตปิณฺฑิโก อปฺปิจฺฉตํเยว นิสฺสาย สนฺตุฎฺฐิํเยว นิสฺสาย สเลฺลขํเยว นิสฺสาย ปวิเวกํเยว นิสฺสาย อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ อโคฺค จ เสฎฺฐ จ โมโกฺข จ อุตฺตโม จ ปวโร จฯ

‘‘เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, ควา ขีรํ, ขีรมฺหา ทธิ, ทธิมฺหา นวนีตํ, นวนีตมฺหา สปฺปิ, สปฺปิมฺหา สปฺปิมโณฺฑ, สปฺปิมโณฺฑ ตตฺถ อคฺคมกฺขายติ; เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ ยฺวายํ ปตฺตปิณฺฑิโก อปฺปิจฺฉตํเยว นิสฺสาย สนฺตุฎฺฐิํเยว นิสฺสาย สเลฺลขํเยว นิสฺสาย ปวิเวกํเยว นิสฺสาย อิทมตฺถิตํเยว นิสฺสาย ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ อโคฺค จ เสฎฺฐ จ โมโกฺข จ อุตฺตโม จ ปวโร จา’’ติฯ ทสมํฯ

อรญฺญวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อรญฺญํ จีวรํ รุกฺข, สุสานํ อโพฺภกาสิกํ;
เนสชฺชํ สนฺถตํ เอกาสนิกํ, ขลุปจฺฉาปิณฺฑิเกน จาติฯ

(๒๐) ๕. พฺราหฺมณวโคฺค

๑. โสณสุตฺตํ

๑๙๑. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, โปราณา พฺราหฺมณธมฺมา เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสนฺติ, โน พฺราหฺมเณสุฯ กตเม ปญฺจ? ปุเพฺพ สุทํ [ปุพฺพสฺสุทํ (ก.)], ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา พฺราหฺมณึเยว คจฺฉนฺติ, โน อพฺราหฺมณึฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา พฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉนฺติ, อพฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉนฺติฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, สุนขา สุนขึเยว คจฺฉนฺติ, โน อสุนขึฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม โปราโณ พฺราหฺมณธโมฺม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุฯ

‘‘ปุเพฺพ สุทํ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา พฺราหฺมณึ อุตุนึเยว คจฺฉนฺติ, โน อนุตุนึฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา พฺราหฺมณึ อุตุนิมฺปิ คจฺฉนฺติ, อนุตุนิมฺปิ คจฺฉนฺติ ฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, สุนขา สุนขึ อุตุนึเยว คจฺฉนฺติ, โน อนุตุนึฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย โปราโณ พฺราหฺมณธโมฺม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุฯ

‘‘ปุเพฺพ สุทํ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา พฺราหฺมณึ เนว กิณนฺติ โน วิกฺกิณนฺติ, สมฺปิเยเนว สํวาสํ สํพนฺธาย [สํสคฺคตฺถาย (สี. ปี.)] สํปวเตฺตนฺติฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา พฺราหฺมณึ กิณนฺติปิ วิกฺกิณนฺติปิ, สมฺปิเยนปิ สํวาสํ สํพนฺธาย สํปวเตฺตนฺติฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, สุนขา สุนขึ เนว กิณนฺติ โน วิกฺกิณนฺติ, สมฺปิเยเนว สํวาสํ สํพนฺธาย สํปวเตฺตนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย โปราโณ พฺราหฺมณธโมฺม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุฯ

‘‘ปุเพฺพ สุทํ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา น สนฺนิธึ กโรนฺติ ธนสฺสปิ ธญฺญสฺสปิ รชตสฺสปิ ชาตรูปสฺสปิฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา สนฺนิธึ กโรนฺติ ธนสฺสปิ ธญฺญสฺสปิ รชตสฺสปิ ชาตรูปสฺสปิฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, สุนขา น สนฺนิธึ กโรนฺติ ธนสฺสปิ ธญฺญสฺสปิ รชตสฺสปิ ชาตรูปสฺสปิฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ โปราโณ พฺราหฺมณธโมฺม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุฯ

‘‘ปุเพฺพ สุทํ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา สายํ สายมาสาย ปาโต ปาตราสาย ภิกฺขํ ปริเยสนฺติฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, พฺราหฺมณา ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา อวเสสํ อาทาย ปกฺกมนฺติฯ เอตรหิ, ภิกฺขเว, สุนขา สายํ สายมาสาย ปาโต ปาตราสาย ภิกฺขํ ปริเยสนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม โปราโณ พฺราหฺมณธโมฺม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ โปราณา พฺราหฺมณธมฺมา เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสนฺติ, โน พฺราหฺมเณสู’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. โทณพฺราหฺมณสุตฺตํ

๑๙๒. อถ โข โทโณ พฺราหฺมโณ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สโมฺมทิฯ สโมฺมทนียํ กถํ สารณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข โทโณ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ –

‘‘สุตํ เมตํ, โภ โคตม – ‘น สมโณ โคตโม พฺราหฺมเณ ชิเณฺณ วุเฑฺฒ มหลฺลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปเตฺต อภิวาเทติ วา ปจฺจุเฎฺฐติ วา อาสเนน วา นิมเนฺตตี’ติฯ ตยิทํ, โภ โคตม, ตเถวฯ น หิ ภวํ โคตโม พฺราหฺมเณ ชิเณฺณ วุเฑฺฒ มหลฺลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปเตฺต อภิวา

เทติ วา ปจฺจุเฏฺฐติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตติฯ ตยิทํ, โภ โคตม, น สมฺปนฺนเมวา’’ติฯ ‘‘ตฺวมฺปิ โน, โทณ, พฺราหฺมโณ ปฏิชานาสี’’ติ? ‘‘ยญฺหิ ตํ, โภ โคตม, สมฺมา วทมาโน วเทยฺย – ‘พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทน, อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทานํ ปารคู สนิฆณฺฑุเกฏุภานํ สากฺขรปฺปเภทานํ อิติหาสปญฺจมานํ, ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมหาปุริสลกฺขเณสุ อนวโย’ติ, มเมว ตํ, โภ โคตม, สมฺมา วทมาโน วเทยฺยฯ อหญฺหิ, โภ โคตม, พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทน, อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทานํ ปารคู สนิฆณฺฑุเกฏุภานํ สากฺขรปฺปเภทานํ อิติหาสปญฺจมานํ, ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมหาปุริสลกฺขเณสุ อนวโย’’ติฯ

‘‘เย โข, เต โทณ, พฺราหฺมณานํ ปุพฺพกา อิสโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตานํ ปวตฺตาโร, เยสมิทํ เอตรหิ พฺราหฺมณา โปราณํ มนฺตปทํ คีตํ ปวุตฺตํ สมิหิตํ ตทนุคายนฺติ ตทนุภาสนฺติ ภาสิตมนุภาสนฺติ สชฺฌายิตมนุสชฺฌายนฺติ วาจิตมนุวาเจนฺติ, เสยฺยถิทํ – อฏฺฐโก, วามโก, วามเทโว, เวสฺสามิโตฺต, ยมทคฺคิ [ยมตคฺคิ (สี.) ที. นิ. ๑.๒๘๔, ๕๒๖, ๕๓๖; ม. นิ. ๒.๔๒๗; มหาว. ๓๐๐; อ. นิ. ๕.๑๙๒ ปสฺสิตพฺพํ], องฺคีรโส, ภารทฺวาโช, วาเสโฏฺฐ, กสฺสโป, ภคุ; ตฺยาสฺสุ’เม ปญฺจ พฺราหฺมเณ ปญฺญาเปนฺติ – พฺรหฺมสมํ, เทวสมํ, มริยาทํ, สมฺภินฺนมริยาทํ, พฺราหฺมณจณฺฑาลํเยว ปญฺจมํฯ เตสํ ตฺวํ โทณ, กตโม’’ติ?

‘‘น โข มยํ, โภ โคตม, ปญฺจ พฺราหฺมเณ ชานาม, อถ โข มยํ พฺราหฺมณาเตฺวว ชานามฯ สาธุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธมฺมํ เทเสตุ ยถา อหํ อิเม ปญฺจ พฺราหฺมเณ ชาเนยฺย’’นฺติฯ ‘‘เตน หิ, พฺราหฺมณ, สุโณหิ, สาธุกํ มนสิ กโรหิ; ภาสิสฺสามี’’ติฯ ‘‘เอวํ โภ’’ติ โข โทโณ พฺราหฺมโณ ภควโต ปจฺจโสฺสสิฯ ภควา เอตทโวจ –

‘‘กถญฺจ, โทณ, พฺราหฺมโณ พฺรหฺมสโม โหติ? อิธ, โทณ, พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทนฯ โส อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ [โกธารํ พฺรหฺมจริยํ (สฺยา. ก.)] จรติ มเนฺต อธียมาโนฯ อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มเนฺต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธเมฺมเนว, โน อธเมฺมนฯ

‘‘ตตฺถ จ, โทณ, โก ธโมฺม? เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครเกฺขน น อิสฺสเตฺถน [น อิสฺสเตฺตน (ก.)] น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโนฯ โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา [นียฺยาเทตฺวา (สี.), นียาเทตฺวา (ปี.), นิยฺยาเตตฺวา (กตฺถจิ)] เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติฯ โส เอวํ ปพฺพชิโต สมาโน เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ [จตุตฺถึ (สี.)], อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปเชฺชน [อพฺยาปชฺฌเนน (ก.) อพฺยาพเชฺฌน (?)] ผริตฺวา วิหรติฯ กรุณา…เป.… มุทิตา… อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ , อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปเชฺชน ผริตฺวา วิหรติฯ โส อิเม จตฺตาโร พฺรหฺมวิหาเร ภาเวตฺวา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ พฺรหฺมโลกํ อุปปชฺชติฯ เอวํ โข, โทณ, พฺราหฺมโณ พฺรหฺมสโม โหติฯ

“กถญฺจ, โทณ, พฺราหฺมโณ เทวสโม โหติ? อิธ, โทณ, พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุฏฺโฐ ชาติวาเทน ฯ โส อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จรติ มเนฺต อธียมาโนฯ อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มเนฺต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธเมฺมเนว, โน อธเมฺมนฯ ตตฺถ จ, โทณ, โก ธโมฺม? เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครเกฺขน น อิสฺสเตฺถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโนฯ โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารํ ปริเยสติ ธเมฺมเนว, โน อธเมฺมนฯ

“ตตฺถ จ, โทณ, โก ธโมฺม? เนว กเยน น วิกฺกเยน, พฺราหฺมณิํเยว อุทกูปสฺสฏฺฐํฯ โส พฺราหฺมณิํเยว คจฺฉติ, น ขตฺติยิํ น เวสฺสิํ น สุทฺทิํ น จณฺฑาลิํ น เนสาทิํ น เวนิํ [น เวณิํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] น รถการิํ น ปุกฺกุสิํ คจฺฉติ, น คพฺภินิํ คจฺฉติ, น ปายมานํ คจฺฉติ, น อนุตุนิํ คจฺฉติฯ กสฺมา จ, โทณ, พฺราหฺมโณ น คพฺภินิํ คจฺฉติ? สเจ, โทณ, พฺราหฺมโณ คพฺภินิํ คจฺฉติ, อติมีฬฺหโช นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา [มาณวกี (ก.)] วา ฯ ตสฺมา, โทณ, พฺราหฺมโณ น คพฺภินิํ คจฺฉติฯ กสฺมา จ, โทณ, พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติ? สเจ, โทณ, พฺราหฺมโณ ปายมานํ คจฺฉติ, อสุจิปฏิปีฬิโต นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วาฯ ตสฺมา, โทณ, พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติฯ ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี เนว กามตฺถา น ทวตฺถา น รตตฺถา, ปชตฺถาว พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติฯ โส เมถุนํ อุปฺปาเทตฺวา เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติฯ โส เอวํ ปพฺพชิโต สมาโน วิวิเจฺจว กาเมหิ…เป…. จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ โส อิเม จตฺตาโร ฌาเน ภาเวตฺวา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคติํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ เอวํ โข, โทณ, พฺราหฺมโณ เทวสโม โหติฯ

“กถญฺจ, โทณ, พฺราหฺมโณ มริยาโท โหติ? อิธ, โทณ, พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุฏฺโฐ ชาติวาเทนฯ โส อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จรติ มเนฺต อธียมาโนฯ อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มเนฺต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธเมฺมเนว, โน อธเมฺมน ฯ ตตฺถ จ, โทณ, โก ธโมฺม? เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครเกฺขน น อิสฺสเตฺถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโนฯ โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารํ ปริเยสติ ธเมฺมเนว, โน อธเมฺมนฯ

“ตตฺถ จ, โทณ , โก ธโมฺม? เนว กเยน น วิกฺกเยน, พฺราหฺมณิํเยว อุทกูปสฺสฏฺฐํฯ โส พฺราหฺมณิํเยว คจฺฉติ, น ขตฺติยิํ น เวสฺสิํ น สุทฺทิํ น จณฺฑาลิํ น เนสาทิํ น เวนิํ น รถการิํ น ปุกฺกุสิํ คจฺฉติ, น คพฺภินิํ คจฺฉติ, น ปายมานํ คจฺฉติ, น อนุตุนิํ คจฺฉติฯ กสฺมา จ, โทณ, พฺราหฺมโณ น คพฺภินิํ คจฺฉติ? สเจ, โทณ, พฺราหฺมโณ คพฺภินิํ คจฺฉติ, อติมีฬฺหโช นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วาฯ ตสฺมา, โทณ, พฺราหฺมโณ น คพฺภินิํ คจฺฉติฯ กสฺมา จ, โทณ, พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติ? สเจ, โทณ, พฺราหฺมโณ ปายมานํ คจฺฉติ, อสุจิปฏิปีฬิโต นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วาฯ ตสฺมา, โทณ, พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติฯ ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี เนว กามตฺถา น ทวตฺถา น รตตฺถา, ปชตฺถาว พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติฯ โส เมถุนํ อุปฺปาเทตฺวา ตเมว ปุตฺตสฺสาทํ นิกามยมาโน กุฏุมฺพํ อชฺฌาวสติ, น อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติฯ ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ ติฏฺฐติ, ตํ น วีติกฺกมติฯ ‘ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ พฺราหฺมโณ ฐิโต ตํ น วีติกฺกมตี’ติ, โข, โทณ, ตสฺมา พฺราหฺมโณ มริยาโทติ วุจฺจติฯ เอวํ โข, โทณ, พฺราหฺมโณ มริยาโท โหติฯ

“กถญฺจ, โทณ, พฺราหฺมโณ สมฺภินฺนมริยาโท โหติ? อิธ , โทณ, พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทน ฯ โส อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จรติ มเนฺต อธียมาโนฯ อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มเนฺต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธเมฺมเนว, โน อธเมฺมนฯ

“ตตฺถ จ, โทณ, โก ธโมฺม? เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครเกฺขน น อิสฺสเตฺถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโนฯ โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารํ ปริเยสติ ธเมฺมนปิ อธเมฺมนปิ กเยนปิ วิกฺกเยนปิ พฺราหฺมณิมฺปิ อุทกูปสฺสฏฺฐํฯ โส พฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉติ ขตฺติยิมฺปิ คจฺฉติ เวสฺสิมฺปิ คจฺฉติ สุทฺทิมฺปิ คจฺฉติ จณฺฑาลิมฺปิ คจฺฉติ เนสาทิมฺปิ คจฺฉติ เวนิมฺปิ คจฺฉติ รถการิมฺปิ คจฺฉติ ปุกฺกุสิมฺปิ คจฺฉติ คพฺภินิมฺปิ คจฺฉติ ปายมานมฺปิ คจฺฉติ อุตุนิมฺปิ คจฺฉติ อนุตุนิมฺปิ คจฺฉติฯ ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี กามตฺถาปิ ทวตฺถาปิ รตตฺถาปิ ปชตฺถาปิ พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติฯ ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ น ติฏฺฐติ, ตํ วีติกฺกมติฯ ‘ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ พฺราหฺมโณ น ฐิโต ตํ วีติกฺกมตี’ติ โข, โทณ, ตสฺมา พฺราหฺมโณ สมฺภินฺนมริยาโทติ วุจฺจติฯ เอวํ โข, โทณ, พฺราหฺมโณ สมฺภินฺนมริยาโท โหติฯ

“กถญฺจ, โทณ, พฺราหฺมโณ พฺราหฺมณจณฺฑาโล โหติ? อิธ, โทณ, พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ – มาติโต จ ปิติโต จ, สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิโตฺต อนุปกฺกุโฏฺฐ ชาติวาเทนฯ โส อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จรติ มเนฺต อธียมาโนฯ อฏฺฐจตฺตาลีสวสฺสานิ โกมารพฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มเนฺต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธเมฺมนปิ อธเมฺมนปิ กสิยาปิ วณิชฺชายปิ โครเกฺขนปิ อิสฺสเตฺถนปิ ราชโปริเสนปิ สิปฺปญฺญตเรนปิ, เกวลมฺปิ ภิกฺขาจริยาย, กปาลํ อนติมญฺญมาโนฯ

“โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารํ ปริเยสติ ธเมฺมนปิ อธเมฺมนปิ กเยนปิ วิกฺกเยนปิ พฺราหฺมณิมฺปิ อุทกูปสฺสฏฺฐํฯ โส พฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉติ ขตฺติยิมฺปิ คจฺฉติ เวสฺสิมฺปิ คจฺฉติ สุทฺทิมฺปิ คจฺฉติ จณฺฑาลิมฺปิ คจฺฉติ เนสาทิมฺปิ คจฺฉติ เวนิมฺปิ คจฺฉติ รถการิมฺปิ คจฺฉติ ปุกฺกุสิมฺปิ คจฺฉติ คพฺภินิมฺปิ คจฺฉติ ปายมานมฺปิ คจฺฉติ อุตุนิมฺปิ คจฺฉติ อนุตุนิมฺปิ คจฺฉติฯ ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี กามตฺถาปิ ทวตฺถาปิ รตตฺถาปิ ปชตฺถาปิ พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติฯ โส สพฺพกเมฺมหิ ชีวิกํ [ชีวิตํ (ก.)] กเปฺปติฯ ตเมนํ พฺราหฺมณา เอวมาหํสุ – ‘กสฺมา ภวํ พฺราหฺมโณ ปฏิชานมาโน สพฺพกเมฺมหิ ชีวิกํ กเปฺปตี’ติ? โส เอวมาห – ‘เสยฺยถาปิ, โภ, อคฺคิ สุจิมฺปิ ฑหติ อสุจิมฺปิ ฑหติ, น จ เตน อคฺคิ อุปลิปฺปติ [อุปลิมฺปติ (ก.)]; เอวเมวํ โข, โภ, สพฺพกเมฺมหิ เจปิ พฺราหฺมโณ ชีวิกํ กเปฺปติ, น จ เตน พฺราหฺมโณ อุปลิปฺปติ’ฯ ‘สพฺพกเมฺมหิ ชีวิกํ กเปฺปตี’ติ โข, โทณ , ตสฺมา พฺราหฺมโณ พฺราหฺมณจณฺฑาโลติ วุจฺจติฯ เอวํ โข, โทณ, พฺราหฺมโณ พฺราหฺมณจณฺฑาโล โหติฯ

“เย โข เต, โทณ, พฺราหฺมณานํ ปุพฺพกา อิสโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตานํ ปวตฺตาโร เยสมิทํ เอตรหิ พฺราหฺมณา โปราณํ มนฺตปทํ คีตํ ปวุตฺตํ สมีหิตํ ตทนุคายนฺติ ตทนุภาสนฺติ ภาสิตมนุภาสนฺติ สชฺฌายิตมนุสชฺฌายนฺติ วาจิตมนุวาเจนฺติ, เสยฺยถิทํ – อฏฺฐโก, วามโก, วามเทโว, เวสฺสามิโตฺต, ยมทคฺคิ, องฺคีรโส, ภารทฺวาโช, วาเสโฏฺฐ , กสฺสโป, ภคุ; ตฺยาสฺสุเม ปญฺจ พฺราหฺมเณ ปญฺญาเปนฺติ – พฺรหฺมสมํ, เทวสมํ, มริยาทํ, สมฺภินฺนมริยาทํ, พฺราหฺมณจณฺฑาลํเยว ปญฺจมํฯ เตสํ ตฺวํ, โทณ, กตโม’’ติ?

“เอวํ สเนฺต มยํ, โภ โคตม, พฺราหฺมณจณฺฑาลมฺปิ น ปูเรมฯ อภิกฺกนฺตํ, โภ โคตม…เป. … อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตเคฺค ปาณุเปตํ สรณํ คต”นฺติฯ ทุติยํฯ

๓. สงฺคารวสุตฺตํ

๑๙๓. อถ โข สงฺคารโว พฺราหฺมโณ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ สโมฺมทิฯ สโมฺมทนียํ กถํ สารณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข สงฺคารโว พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ – “โก นุ โข, โภ โคตม, เหตุ โก ปจฺจโย, เยน กทาจิ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา? โก ปน, โภ โคตม, เหตุ โก ปจฺจโย, เยน กทาจิ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา”ติ?

“ยสฺมิํ, พฺราหฺมณ, สมเย กามราคปริยุฎฺฐิเตน เจตสา วิหรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ , อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปโตฺต สํสโฎฺฐ ลาขาย วา หลิทฺทิยา วา นีลิยา วา มญฺชิฎฺฐาย วาฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปเสฺสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมิํ สมเย กามราคปริยุฎฺฐิเตน เจตสา วิหรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมิํ สมเย พฺยาปาทปริยุฎฺฐิเตน เจตสา วิหรติ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปโตฺต อคฺคินา สนฺตโตฺต อุกฺกุธิโต [อุกฺกฎฺฐิโต (สี. ปี.), อุกฺกุฎฺฐิโต (สฺยา. กํ.)] อุสฺสทกชาโต [อุสฺสุมกชาโต (กตฺถจิ), อุสฺสุรกชาโต (ก.), อุสฺมุทกชาโต (ม. นิ. ๓ มชฺฌิมนิกาเย)]ฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปเสฺสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมิํ สมเย พฺยาปาทปริยุฎฺฐิเตน เจตสา วิหรติ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ , ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมิํ สมเย ถินมิทฺธปริยุฎฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ถินมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถินมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปโตฺต เสวาลปณกปริโยนทฺโธฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปเสฺสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมิํ สมเย ถินมิทฺธปริยุฎฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ถินมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถินมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมิํ สมเย

ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต วาเตริโต จลิโต ภนฺโต อูมิชาโต [อุมฺมิชาโต (ปี.)]ฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปสฺเสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ วิจิกิจฺฉาปเรเตน , อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต อาวิโล ลุฬิโต กลลีภูโต อนฺธกาเร นิกฺขิตฺโตฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปสฺเสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตาฯ

“ยสฺมิญฺจ โข, พฺราหฺมณ, สมเย น กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต อสํสฏฺโฐ ลาขาย วา หลิทฺทิยา วา นีลิยา วา มญฺชิฏฺฐาย วาฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ…เป.… ฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ…เป.… เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต อคฺคินา อสนฺตตฺโต อนุกฺกุฏฺฐิโต อนุสฺสทกชาโตฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ…เป.…ฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น ถินมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ…เป.… เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต น เสวาลปณกปริโยนทฺโธฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น ถินมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ…เป.…ฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ , ยสฺมึ สมเย น อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ…เป…. เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต น วาเตริโต น จลิโต น ภนฺโต น อูมิชาโตฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปเสฺสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ …เป….ฯ

“ปุน จปรํ, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ , อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตาฯ เสยฺยถาปิ, พฺราหฺมณ, อุทปตฺโต อโจฺฉ วิปฺปสนฺโน อนาวิโล อาโลเก นิกฺขิตฺโตฯ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปเสฺสยฺยฯ เอวเมวํ โข, พฺราหฺมณ, ยสฺมึ สมเย น วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ…เป.… อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตาฯ

“อยํ โข, พฺราหฺมณ, เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน กทาจิ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา ฯ อยํ ปน, พฺราหฺมณ, เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน กทาจิ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา”ติฯ

“อภิกฺกนฺตํ, โภ โคตม…เป…. อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตเคฺค ปาณุเปตํ สรณํ คต”นฺติฯ ตติยํฯ

๔. การณปาลีสุตฺตํ

๑๙๔. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ เตน โข ปน สมเยน การณปาลี [กรณปาลี (ก.)] พฺราหฺมโณ ลิจฺฉวีนํ กมฺมนฺตํ กาเรติฯ อทฺทสา โข การณปาลี พฺราหฺมโณ ปิงฺคิยานิํ พฺราหฺมณํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวา ปิงฺคิยานิํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจ –

“หนฺท, กุโต นุ ภวํ ปิงฺคิยานี อาคจฺฉติ ทิวา ทิวสฺสา”ติ? “อิโตหํ [อิธาหํ (สฺยา. กํ.), อิโต หิ โข อหํ (ม. นิ. ๑.๒๘๘)], โภ, อาคจฺฉามิ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติกา”ติฯ “ตํ กิํ มญฺญติ ภวํ, ปิงฺคิยานี, สมณสฺส โคตมสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ? ปณฺฑิโต มเญฺญ”ติ? “โก จาหํ, โภ, โก จ สมณสฺส โคตมสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ ชานิสฺสามิ! โสปิ นูนสฺส ตาทิโสว โย สมณสฺส โคตมสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ ชาเนยฺยา”ติ! “อุฬาราย ขลุ ภวํ, ปิงฺคิยานี, สมณํ โคตมํ ปสํสาย ปสํสตี”ติฯ “โก จาหํ, โภ, โก จ สมณํ โคตมํ ปสํสิสฺสามิ! ปสตฺถปฺปสโตฺถว [ปสฏฺฐปสโฏฺฐ จ (สฺยา. กํ. ก.)] โส ภวํ โคตโม เสโฏฺฐ เทวมนุสฺสาน”นฺติฯ “กิํ ปน ภวํ, ปิงฺคิยานี, อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน สมเณ โคตเม เอวํ อภิปฺปสนฺโน”ติ?

“เสยฺยถาปิ, โภ, ปุริโส อคฺครสปริติโตฺต น อเญฺญสํ หีนานํ รสานํ ปิเหติ; เอวเมวํ โข, โภ, ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ – ยทิ สุตฺตโส, ยทิ เคยฺยโส, ยทิ เวยฺยากรณโส, ยทิ อพฺภุตธมฺมโส – ตโต ตโต น อเญฺญสํ ปุถุสมณพฺราหฺมณปฺปวาทานํ ปิเหติฯ

‘‘เสยฺยถาปิ, โภ, ปุริโส ชิฆจฺฉาทุพฺพลฺยปเรโต มธุปิณฺฑิกํ อธิคเจฺฉยฺยฯ โส ยโต ยโต สาเยถ, ลภเตว [สาเยยฺย, ลเภเถว (ม. นิ. ๑.๒๐๕)] สาทุรสํ อเสจนกํ; เอวเมวํ โข, โภ, ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ – ยทิ สุตฺตโส, ยทิ เคยฺยโส, ยทิ เวยฺยากรณโส, ยทิ อพฺภุตธมฺมโส – ตโต ตโต ลภเตว อตฺตมนตํ, ลภติ เจตโส ปสาทํฯ

‘‘เสยฺยถาปิ, โภ, ปุริโส จนฺทนฆฏิกํ อธิคเจฺฉยฺย – หริจนฺทนสฺส วา โลหิตจนฺทนสฺส วาฯ โส ยโต ยโต ฆาเยถ – ยทิ มูลโต, ยทิ มชฺฌโต, ยทิ อคฺคโต – อธิคจฺฉเตว [อธิคเจฺฉเถว (?)] สุรภิคนฺธํ อเสจนกํ; เอวเมวํ โข, โภ, ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ – ยทิ สุตฺตโส, ยทิ เคยฺยโส, ยทิ เวยฺยากรณโส, ยทิ อพฺภุตธมฺมโส – ตโต ตโต อธิคจฺฉติ ปาโมชฺชํ อธิคจฺฉติ โสมนสฺสํฯ

‘‘เสยฺยถาปิ, โภ, ปุริโส อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโนฯ ตสฺส กุสโล ภิสโกฺก ฐานโส อาพาธํ นีหเรยฺย; เอวเมวํ โข, โภ, ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ – ยทิ สุตฺตโส, ยทิ เคยฺยโส, ยทิ เวยฺยากรณโส, ยทิ อพฺภุตธมฺมโส – ตโต ตโต โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติฯ

‘‘เสยฺยถาปิ , โภ, โปกฺขรณี อโจฺฉทกา สาโตทกา สีโตทกา เสตกา สุปติตฺถา รมณียาฯ อถ ปุริโส อาคเจฺฉยฺย ฆมฺมาภิตโตฺต ฆมฺมปเรโต กิลโนฺต ตสิโต ปิปาสิโต ฯ โส ตํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา นฺหาตฺวา จ ปิวิตฺวา จ สพฺพทรถกิลมถปริฬาหํ ปฏิปฺปสฺสเมฺภยฺยฯ เอวเมวํ โข, โภ, ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ – ยทิ สุตฺตโส, ยทิ เคยฺยโส, ยทิ เวยฺยากรณโส, ยทิ อพฺภุตธมฺมโส – ตโต ตโต สพฺพทรถกิลมถปริฬาหา ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺตี’’ติฯ

เอวํ วุเตฺต การณปาลี พฺราหฺมโณ อุฎฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทกฺขิณํ ชาณุมณฺฑลํ ปถวิยํ นิหนฺตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ติกฺขตฺตุํ อุทานํ อุทาเนสิ –

> ‘‘นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส;
> นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส;
> นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสา’’ติฯ

‘‘อภิกฺกนฺตํ, โภ ปิงฺคิยานิ, อภิกฺกนฺตํ, โภ ปิงฺคิยานิ! เสยฺยถาปิ, โภ ปิงฺคิยานิ, นิกฺกุชฺชิตํ [นิกุชฺชิตํ (ก.)] วา อุกฺกุเชฺชยฺย ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิเกฺขยฺย อนฺธกาเร วา เตลปโชฺชตํ ธาเรยฺย – จกฺขุมโนฺต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมวํ โภตา ปิงฺคิยานินา อเนกปริยาเยน ธโมฺม ปกาสิโตฯ เอสาหํ, โภ ปิงฺคิยานิ, ตํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจฯ อุปาสกํ มํ ภวํ ปิงฺคิยานี ธาเรตุ, อชฺชตเคฺค ปาณุเปตํ สรณํ คต’’นฺติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปิงฺคิยานีสุตฺตํ

๑๙๕. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฎาคารสาลายํฯ เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานิ ลิจฺฉวิสตานิ ภควนฺตํ ปยิรุปาสนฺติฯ อเปฺปกเจฺจ ลิจฺฉวี นีลา โหนฺติ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการา, อเปฺปกเจฺจ ลิจฺฉวี ปีตา โหนฺติ ปีตวณฺณา ปีตวตฺถา ปีตาลงฺการา , อเปฺปกเจฺจ ลิจฺฉวี โลหิตกา โหนฺติ โลหิตกวณฺณา โลหิตกวตฺถา โลหิตกาลงฺการา, อเปฺปกเจฺจ

ลิจฺฉวี โอทาตา โหนฺติ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺถา โอทาตาลงฺการาฯ ตฺยสฺสุทํ ภควา อติโรจติ วเณฺณน เจว ยสสา จฯ

อถ โข ปิงฺคิยานี พฺราหฺมโณ อุฎฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ – “ปฎิภาติ มํ, ภควา, ปฎิภาติ มํ, สุคตา”ติฯ “ปฎิภาตุ ตํ ปิงฺคิยานี”ติ ภควา อโวจฯ อถ โข ปิงฺคิยานี พฺราหฺมโณ ภควโต สมฺมุขา สารุปฺปาย คาถาย อภิตฺถวิ –

“ปทุมํ [ปทฺมํ (ก.) สํ. นิ. ๑.๑๓๒] ยถา โกกนทํ [โกกนุทํ (สฺยา. กํ.)] สุคนฺธํ,
ปาโต สิยา ผุลฺลมวีตคนฺธํ;
องฺคีรสํ ปสฺส วิโรจมานํ,
ตปนฺตมาทิจฺจมิวนฺตลิเกฺข”ติฯ

อถ โข เต ลิจฺฉวี ปญฺจหิ อุตฺตราสงฺคสเตหิ ปิงฺคิยานึ พฺราหฺมณํ อจฺฉาเทสุํฯ อถ โข ปิงฺคิยานี พฺราหฺมโณ เตหิ ปญฺจหิ อุตฺตราสงฺคสเตหิ ภควนฺตํ อจฺฉาเทสิ ฯ

อถ โข ภควา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ – “ปญฺจนฺนํ, ลิจฺฉวี, รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ? ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทเสตา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา ธมฺมานุธมฺมปฺปฎิปโนฺน ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ กตญฺญู กตเวที ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึฯ อิเมสํ โข, ลิจฺฉวี, ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมิ”นฺติ [อ. นิ. ๕.๑๔๓]ฯ ปญฺจมํฯ

๖. มหาสุปินสุตฺตํ

๑๙๖. “ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต ปญฺจ มหาสุปินา ปาตุรเหสุํฯ กตเม ปญฺจ? ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ มหาปถวี มหาสยนํ อโหสิ, หิมวา ปพฺพตราชา พิโพฺพหนํ [พิโพฺพหนํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.), พิมฺพ + โอหนํ = อิติ ปทวิภาโค] อโหสิ, ปุรตฺถิเม สมุเทฺท วาโม หโตฺถ โอหิโต อโหสิ, ปจฺฉิเม สมุเทฺท ทกฺขิโณ หโตฺถ โอหิโต อโหสิ, ทกฺขิเณ สมุเทฺท อุโภ ปาทา โอหิตา อเหสุํฯ ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ ปฐโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต ติริยา นาม ติณชาติ นาภิยา อุคฺคนฺตฺวา นภํ อาหจฺจ ฐิตา อโหสิฯ ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว , อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ ทุติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต เสตา กิมี กณฺหสีสา ปาเทหิ อุสฺสกฺกิตฺวา ( ) [(อคฺคนขโต) กตฺถจิ ทิสฺสติ] ยาว ชาณุมณฺฑลา ปฎิจฺฉาเทสุํฯ ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺ

พุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ ตติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต จตฺตาโร สกุณา นานาวณฺณา จตูหิ ทิสาหิ อาคนฺตฺวา ปาทมูเล นิปติตฺวา สพฺพเสตา สมฺปชฺชิํสุฯ ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ จตุโตฺถ มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุโทฺธ โพธิสโตฺตว สมาโน มหโต มีฬฺหปพฺพตสฺส อุปรูปริ จงฺกมติ อลิปฺปมาโน มีเฬฺหนฯ ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ ปญฺจโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ยมฺปิ , ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อยํ มหาปถวี มหาสยนํ อโหสิ, หิมวา ปพฺพตราชา พิโพฺพหนํ อโหสิ, ปุรตฺถิเม สมุเทฺท วาโม หโตฺถ โอหิโต อโหสิ, ปจฺฉิเม สมุเทฺท ทกฺขิโณ หโตฺถ โอหิโต อโหสิ, ทกฺขิเณ สมุเทฺท อุโภ ปาทา โอหิตา อเหสุํ; ตถาคเตน , ภิกฺขเว, อรหตา สมฺมาสมฺพุเทฺธน อนุตฺตรา สมฺมาสโมฺพธิ อภิสมฺพุทฺธาฯ ตสฺสา อภิสโมฺพธาย อยํ ปฐโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ยมฺปิ , ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต ติริยา นาม ติณชาติ นาภิยา อุคฺคนฺตฺวา นภํ อาหจฺจ ฐิตา อโหสิ; ตถาคเตน, ภิกฺขเว, อรหตา สมฺมาสมฺพุเทฺธน อริโย อฎฺฐงฺคิโก มโคฺค อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา ยาว เทวมนุเสฺสหิ สุปฺปกาสิโตฯ ตสฺส อภิสโมฺพธาย อยํ ทุติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ยมฺปิ, ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต เสตา กิมี กณฺหสีสา ปาเทหิ อุสฺสกฺกิตฺวา ยาว ชาณุมณฺฑลา ปฎิจฺฉาเทสุํ; พหู, ภิกฺขเว, คิหี โอทาตวสนา ตถาคตํ ปาณุเปตา [ปาณุเปตํ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] สรณํ คตาฯ ตสฺส อภิสโมฺพธาย อยํ ตติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ยมฺปิ, ภิกฺขเว, ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต จตฺตาโร สกุณา นานาวณฺณา จตูหิ ทิสาหิ อาคนฺตฺวา ปาทมูเล นิปติตฺวา สพฺพเสตา สมฺปชฺชิํสุ; จตฺตาโรเม, ภิกฺขเว, วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อนุตฺตรํ วิมุตฺติํ สจฺฉิกโรนฺติฯ ตสฺส อภิสโมฺพธาย อยํ จตุโตฺถ มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

“ยมฺปิ, ภิกฺขเว, ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุโทฺธ โพธิสโตฺตว สมาโน มหโต มีฬฺหปพฺพตสฺส อุปรูปริ จงฺกมติ อลิปฺปมาโน มีเฬฺหน; ลาภี, ภิกฺขเว, ตถาคโต จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ, ตํ [ตตฺถ จ (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] ตถาคโต อคถิโต [อคธิโต (สฺยา. ปี. ก.)] อมุจฺฉิโต อนโชฺฌสโนฺน [อนชฺฌาปโนฺน (ก.) อนโชฺฌปโนฺน (สี. สฺยา.)] อาทีนวทสฺสาวี นิสฺสรณปโญฺญ ปริภุญฺชติฯ ตสฺส อภิสโมฺพธาย อยํ ปญฺจโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิฯ

‘‘ตถาคตสฺส, ภิกฺขเว, อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุเพฺพว สโมฺพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตเสฺสว สโต อิเม ปญฺจ มหาสุปินา ปาตุรเหสุ’’นฺติฯ ฉฎฺฐํฯ

๗. วสฺสสุตฺตํ

๑๙๗. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, วสฺสสฺส อนฺตรายา, ยํ เนมิตฺตา [เนมิตฺตกา (กตฺถจิ)] น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมติฯ กตเม ปญฺจ? อุปริ, ภิกฺขเว, อากาเส เตโชธาตุ ปกุปฺปติฯ เตน อุปฺปนฺนา เมฆา ปฏิวิคจฺฉนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, อุปริ อากาเส วาโยธาตุ ปกุปฺปติฯ เตน อุปฺปนฺนา เมฆา ปฏิวิคจฺฉนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ราหุ อสุรินฺโท ปาณินา อุทกํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา มหาสมุเทฺท ฉเฑฺฑติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, วสฺสวลาหกา เทวา ปมตฺตา โหนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมติฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, มนุสฺสา อธมฺมิกา โหนฺติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ วสฺสสฺส อนฺตรายา, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ น กมตี’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. วาจาสุตฺตํ

๑๙๘. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ, โน ทุพฺภาสิตา, อนวชฺชา จ อนนุวชฺชา จ วิญฺญูนํ [อนนุวชฺชา วิญฺญูนํ (สฺยา. กํ.)]ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? กาเลน จ ภาสิตา โหติ, สจฺจา จ ภาสิตา โหติ, สณฺหา จ ภาสิตา โหติ, อตฺถสํหิตา จ ภาสิตา โหติ, เมตฺตจิเตฺตน จ ภาสิตา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ, โน ทุพฺภาสิตา, อนวชฺชา จ อนนุวชฺชา จ วิญฺญูน’’นฺติฯ อฎฺฐมํฯ

๙. กุลสุตฺตํ

๑๙๙. ‘‘ยํ, ภิกฺขเว, สีลวโนฺต ปพฺพชิตา กุลํ อุปสงฺกมนฺติ, ตตฺถ มนุสฺสา ปญฺจหิ ฐาเนหิ พหุํ ปุญฺญํ ปสวนฺติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, สมเย สีลวเนฺต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมเนฺต มนุสฺสา ทิสฺวา จิตฺตานิ ปสาเทนฺติ [ปสีทนฺติ (สฺยา. กํ. ก.)], สคฺคสํวตฺตนิกํ, ภิกฺขเว, ตํ กุลํ ตสฺมิํ สมเย ปฏิปทํ ปฏิปนฺนํ โหติฯ

‘‘ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, สมเย สีลวเนฺต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมเนฺต มนุสฺสา ปจฺจุเฎฺฐนฺติ อภิวาเทนฺติ อาสนํ เทนฺติ, อุจฺจากุลีนสํวตฺตนิกํ, ภิกฺขเว, ตํ กุลํ ตสฺมิํ สมเย ปฏิปทํ ปฏิปนฺนํ โหติฯ

‘‘ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, สมเย สีลวเนฺต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมเนฺต มนุสฺสา มเจฺฉรมลํ ปฏิวิเนนฺติ [ปฏิวิโนเทนฺติ (สี. ปี.)], มเหสกฺขสํวตฺตนิกํ, ภิกฺขเว, ตํ กุลํ ตสฺมิํ สมเย ปฏิปทํ ปฏิปนฺนํ โห

ติฯ

“ยสฺมึ, ภิกฺขเว, สมเย สีลวนฺโต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสา ยถาสตฺติ ยถาพลํ สํวิภชนฺติ, มหาโภคสํวตฺตนิกํ , ภิกฺขเว, ตํ กุลํ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทํ ปฏิปนฺนํ โหติฯ

“ยสฺมึ, ภิกฺขเว, สมเย สีลวนฺโต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสา ปริปุจฺฉนฺติ ปริปญฺหนฺติ ธมฺมํ สุณนฺติ, มหาปญฺญาสํวตฺตนิกํ, ภิกฺขเว, ตํ กุลํ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทํ ปฏิปนฺนํ โหติฯ ยํ , ภิกฺขเว, สีลวโนฺต ปพฺพชิตา กุลํ อุปสงฺกมนฺติ, ตตฺถ มนุสฺสา อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ พหุํ ปุญฺญํ ปสวนฺตี”ติฯ นวมํฯ

๑๐. นิสฺสารณียสุตฺตํ

๒๐๐. “ปญฺจิมา , ภิกฺขเว, นิสฺสารณียา [นิสฺสรณียา (ปี.), นิสฺสรณิยา (ที. นิ. ๓.๓๒๑)] ธาตุโยฯ กตมา ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน กามํ [กาเม (สฺยา. กํ.) ที. นิ. ๓.๓๒๑] มนสิกโรโต กาเมสุ จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติฯ เนกฺขมฺมํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต เนกฺขเมฺม จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติฯ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ [สุกตํ (ปี. ก.)] สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสํยุตฺตํ [วิสํยุตฺตํ (กตฺถจิ, ที. นิ. ๓.๓๒๑)] กาเมหิ; เย จ กามปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติฯ อิทมกฺขาตํ กามานํ นิสฺสรณํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน พฺยาปาทํ มนสิกโรโต พฺยาปาเท จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติฯ อพฺยาปาทํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต อพฺยาปาเท จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติฯ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสํยุตฺตํ พฺยาปาเทน; เย จ พฺยาปาทปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติฯ อิทมกฺขาตํ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน วิเหสํ มนสิกโรโต วิเหสาย จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติฯ อวิเหสํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต อวิเหสาย จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติฯ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสํยุตฺตํ วิเหสาย; เย จ วิเหสาปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติฯ อิทมกฺขาตํ วิเหสาย นิสฺสรณํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน รูปํ มนสิกโรโต รูเป จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติฯ อรูปํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต อรูเป จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติฯ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสํยุตฺตํ รูเปหิ; เย จ รูปปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติฯ อิทมกฺขาตํ รูปานํ นิสฺสรณํฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน สกฺกายํ มนสิกโรโต สกฺกาเย จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติฯ สกฺกายนิโรธํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต สกฺกายนิโรเธ จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติฯ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสํยุตฺตํ สกฺกาเยน; เย จ สกฺกายปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติฯ อิทมกฺขาตํ สกฺกายสฺส นิสฺสรณํฯ

‘‘ตสฺส กามนนุทีปิ นานุเสติ, พฺยาปาทนนุทีปิ นานุเสติ, วิเหสานนุทีปิ นานุเสติ , รูปนนุทีปิ นานุเสติ, สกฺกายนนุทีปิ นานุเสติ (โส) [( ) กตฺถจิ นตฺถิ] กามนนุทิยาปิ อนนุสยา, พฺยาปาทนนุทิยาปิ อนนุสยา, วิเหสานนุทิยาปิ อนนุสยา, รูปนนุทิยาปิ อนนุสยา, สกฺกายนนุทิยาปิ อนนุสยาฯ อยํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นิรนุสโย, อเจฺฉจฺฉิ [อเจฺฉชฺชิ (สฺยา. กํ. ก.)] ตณฺหํ, วิวตฺตยิ [วาวตฺตยิ (สี.)] สํโยชนํ, สมฺมา มานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสฯ อิมา โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ นิสฺสารณียา ธาตุโย’’ติฯ ทสมํฯ

พฺราหฺมณวโคฺค ปญฺจโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

โสโณ โทโณ สงฺคารโว, การณปาลี จ ปิงฺคิยานี;
สุปินา จ วสฺสา วาจา, กุลํ นิสฺสารณีเยน จาติฯ

จตุตฺถปณฺณาสกํ สมโตฺตฯ

๕. ปญฺจมปณฺณาสกํ

(๒๑) ๑. กิมิลวคฺโค

๑. กิมิลสุตฺตํ

๒๐๑. เอกํ สมยํ ภควา กิมิลายํ [กิมฺพิลายํ (สี. ปี.) อ. นิ. ๖.๔๐; ๗.๕๙] วิหรติ เวฬุวเนฯ อถ โข อายสฺมา กิมิโล [กิมฺพิโล (สี. สฺยา. กํ. ปี.)] เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา กิมิโล ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''โก นุ โข, ภนฺเต, เหตุ โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตี''ติ? ''อิธ, กิมิล, ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, ธมฺเม อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สงฺเฆ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สิกฺขาย อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, อญฺญมญฺญํ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสาฯ อยํ โข, กิมิล, เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตี''ติฯ

''โก ปน, ภนฺเต, เหตุ โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตี''ติ? ''อิธ, กิมิล, ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, ธมฺเม สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สงฺเฆ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สิกฺขาย สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, อญฺญมญฺญํ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสาฯ อยํ โข, กิมิล, เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตี''ติฯ ปฐมํฯ

๒. ธมฺมสฺสวนสุตฺตํ

๒๐๒. ''ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อานิสํสา ธมฺมสฺสวเนฯ กตเม ปญฺจ? อสฺสุตํ สุณาติ , สุตํ ปริโยทาเปติ, กงฺขํ วิตรติ [วิหนติ (สฺยา. กํ. ปี. ก.)], ทิฏฺฐึ อุชุํ กโรติ, จิตฺตมสฺส ปสีทติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ธมฺมสฺสวเน''ติฯ ทุติยํฯ

๓. อสฺสาชานียสุตฺตํ

๒๐๓. ''ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ ภทฺโร [ภทฺโท (ปี.)] อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, รโญฺญ องฺคนฺตฺเวว สงฺขํ คจฺฉติฯ

''กตเมหิ ปญฺจหิ? อชฺชเวน, ชเวน, มทฺทเวน, ขนฺติยา, โสรเจฺจน – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รโญฺญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, รโญฺญ องฺคนฺตฺเวว สงฺขํ คจฺฉติฯ ''เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสฯ

''กตเมหิ ปญฺจหิ? อชฺชเวน, ชเวน, มทฺทเวน, ขนฺติยา, โสรเจฺจน – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสา''ติฯ ตติยํฯ

๔. พลสุตฺตํ

๒๐๔. ''ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, พลานิฯ กตมานิ ปญฺจ? สทฺธาพลํ, หิริพลํ, โอตฺตปฺปพลํ, วีริยพลํ, ปญฺญาพลํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ พลานี''ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. เจโตขิลสุตฺตํ

๒๐๕. [อ. นิ. ๙.๗๑; ม. นิ. ๑.๑๘๕; ที. นิ. ๓.๓๑๙] “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, เจโตขิลาฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว , ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติ, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานายฯ ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย, อยํ ปฐโม เจโตขิโลฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ธมฺเม กงฺขติ…เป.… สงฺเฆ กงฺขติ…เป.… สิกฺขาย กงฺขติ…เป.… สพฺรหฺมจารีสุ กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ขิลชาโตฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีสุ กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ขิลชาโต, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานายฯ ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย, อยํ ปญฺจโม เจโตขิโลฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ เจโตขิลา”ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. วินิพนฺธสุตฺตํ

๒๐๖. [อ. นิ. ๙.๗๒; ที. นิ. ๓.๓๒๐] “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, เจตโสวินิพนฺธา [เจโตวินิพทฺธา (สารตฺถทีปนีฏีกายํ)]ฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเมสุ อวีตราโค [อวิคตราโค (ก.)] โหติ อวิคตจฺฉนฺโท อวิคตเปโม อวิคตปิปาโส อวิคตปริฬาโห อวิคตตณฺโหฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเมสุ อวีตราโค โหติ อวิคตจฺฉนฺโท อวิคตเปโม อวิคตปิปาโส อวิคตปริฬาโห อวิคตตณฺโห, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานายฯ ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย, อยํ ปฐโม เจตโสวินิพนฺโธฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กาเย อวีตราโค โหติ…เป.… รูเป อวีตราโค โหติ…เป.… ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรติ…เป.… อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ – ‘อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วา’ติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ – ‘อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วา’ติ, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานายฯ ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย, อยํ ปญฺจโม เจตโสวินิพนฺโธฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ เจตโสวินิพนฺธา”ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ยาคุสุตฺตํ

๒๐๗. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อานิสํสา ยาคุยาฯ กตเม ปญฺจ? ขุทฺทํ [ขุทํ (สี. ปี.) ขุธาติ สกฺกตานุโลมํฯ มหาว. ๒๘๒] ปฏิหนติ, ปิปาสํ ปฏิวิเนติ, วาตํ อนุโลเมติ, วตฺถึ โสเธติ, อามาวเสสํ ปาเจติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ยาคุยา”ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ทนฺตกฏฺฐสุตฺตํ

๒๐๘. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา ทนฺตกฏฺฐสฺส อขาทเนฯ กตเม ปญฺจ? อจกฺขุสฺสํ, มุขํ ทุคฺคนฺธํ โหติ, รสหรณิโย น วิสุชฺฌนฺติ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ภตฺตํ ปริโยนนฺธติ [ปริโยนทฺธนฺติ (สี. ปี.), ปริโยนทฺธติ (สฺยา. กํ. ก.) จูฬว. ๒๘๒ ปสฺสิตพฺพํ], ภตฺตมสฺส นจฺฉาเทติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ทนฺตกฏฺฐสฺส อขาทเนฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา ทนฺตกฏฺฐสฺส ขาทเนฯ กตเม ปญฺจ? จกฺขุสฺสํ, มุขํ น ทุคฺคนฺธํ โหติ, รสหรณิโย วิสุชฺฌนฺติ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ภตฺตํ น ปริโยนนฺธติ, ภตฺตมสฺส ฉาเทติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ทนฺตกฏฺฐสฺส ขาทเน’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. คีตสฺสรสุตฺตํ

๒๐๙. [จูฬว. ๒๔๙] ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ ภณนฺตสฺสฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตนาปิ ตสฺมิํ สเร สารชฺชติ, ปเรปิ ตสฺมิํ สเร สารชฺชนฺติ, คหปติกาปิ อุชฺฌายนฺติ – ‘ยเถว มยํ คายาม, เอวเมวํ โข สมณา สกฺยปุตฺติยา คายนฺตี’ติ, สรกุตฺติมฺปิ นิกามยมานสฺส สมาธิสฺส ภงฺโค โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคติํ อาปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ ภณนฺตสฺสา’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. มุฏฺฐสฺสติสุตฺตํ

๒๑๐. [มหาว. ๓๕๓] ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา มุฏฺฐสฺสติสฺส อสมฺปชานสฺส นิทฺทํ โอกฺกมยโต ฯ กตเม ปญฺจ? ทุกฺขํ สุปติ, ทุกฺขํ ปฏิพุชฺฌติ, ปาปกํ สุปินํ ปสฺสติ, เทวตา น รกฺขนฺติ, อสุจิ มุจฺจติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา มุฏฺฐสฺสติสฺส อสมฺปชานสฺส นิทฺทํ โอกฺกมยโตฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา อุปฏฺฐิตสฺสติสฺส สมฺปชานสฺส นิทฺทํ โอกฺกมยโตฯ กตเม ปญฺจ? สุขํ สุปติ, สุขํ ปฏิพุชฺฌติ, น ปาปกํ สุปินํ ปสฺสติ , เทวตา รกฺขนฺติ, อสุจิ น มุจฺจติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา อุปฏฺฐิตสฺสติสฺส สมฺปชานสฺส นิทฺทํ โอกฺกมยโต’’ติฯ ทสมํฯ

กิมิลวคฺโค ปฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กิมิโล ธมฺมสฺสวนํ, อาชานีโย พลํ ขิลํ;
วินิพนฺธํ ยาคุ กฏฺฐํ, คีตํ มุฏฺฐสฺสตินา จาติฯ

(๒๒) ๒. อโกฺกสกวโคฺค

๑. อโกฺกสกสุตฺตํ

๒๑๑. “โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อโกฺกสกปริภาสโก อริยูปวาที สพฺรหฺมจารีนํ, ตสฺส ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขาฯ กตเม ปญฺจ? ปาราชิโก วา โหติ ฉินฺนปริปโนฺต [ฉินฺนปริพโนฺธ (ก.)], อญฺญตรํ วา สํกิลิฏฺฐํ อาปตฺติํ อาปชฺชติ, พาฬฺหํ วา โรคาตงฺกํ ผุสติ, สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคติํ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อโกฺกสกปริภาสโก อริยูปวาที สพฺรหฺมจารีนํ, ตสฺส อิเม ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขา”ติฯ ปฐมํฯ

๒. ภณฺฑนการกสุตฺตํ

๒๑๒. “โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ภณฺฑนการโก กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สเงฺฆ อธิกรณการโก, ตสฺส ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขาฯ กตเม ปญฺจ? อนธิคตํ นาธิคจฺฉติ, อธิคตา [อธิคตํ (สพฺพตฺถ)] ปริหายติ, ปาปโก กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคติํ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ โย โส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ภณฺฑนการโก กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สเงฺฆ อธิกรณการโก, ตสฺส อิเม ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขา”ติฯ ทุติยํฯ

๓. สีลสุตฺตํ

๒๑๓. [มหาว. ๒๐๙; ที. นิ. ๓.๓๑๖] “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีโล สีลวิปโนฺน ปมาทาธิกรณํ มหติํ โภคชานิํ นิคจฺฉติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีลสฺส สีลวิปนฺนสฺส ปาปโก กิตฺติสโทฺท อพฺภุคฺคจฺฉติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีโล สีลวิปโนฺน ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ – ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ – อวิสารโท อุปสงฺกมติ มงฺกุภูโตฯ อยํ, ภิกฺขเว, ตติโย อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีโล สีลวิปโนฺน สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ

“ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ทุสฺสีโล สีลวิปโนฺน กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคติํ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยาฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สีลวโต สีลสมฺปทายฯ กตเม ปญฺจ? อิธ, ภิกฺขเว, สีลวา สีลสมฺปโนฺน อปฺปมาทาธิกรณํ มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ อธิคจฺฉติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สีลวา สีลสมฺปนฺโน ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ – ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ , ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ – วิสารโท อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโตฯ อยํ ภิกฺขเว, ตติโย อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สีลวา สีลสมฺปนฺโน อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติฯ อยํ, ภิกฺขเว, จตุโตฺถ อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทายฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, สีลวา สีลสมฺปนฺโน กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทายฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สีลวโต สีลสมฺปทายา’’ติฯ ตติยํฯ

๔. พหุภาณิสุตฺตํ

๒๑๔. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา พหุภาณิสฺมึ ปุคฺคเลฯ กตเม ปญฺจ? มุสา ภณติ, ปิสุณํ ภณติ, ผรุสํ ภณติ, สมฺผปฺปลาปํ ภณติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา พหุภาณิสฺมึ ปุคฺคเลฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา มนฺตภาณิสฺมึ ปุคฺคเลฯ กตเม ปญฺจ? น มุสา ภณติ, น ปิสุณํ ภณติ, น ผรุสํ ภณติ, น สมฺผปฺปลาปํ ภณติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา มนฺตภาณิสฺมึ ปุคฺคเล’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปฐมอกฺขนฺติสุตฺตํ

๒๑๕. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา อกฺขนฺติยาฯ กตเม ปญฺจ? พหุโน ชนสฺส อปฺปิโย โหติ อมนาโป, เวรพหุโล จ โหติ, วชฺชพหุโล จ, สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อกฺขนฺติยาฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา ขนฺติยาฯ กตเม ปญฺจ? พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, น เวรพหุโล โหติ, น วชฺชพหุโล, อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ขนฺติยา’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ทุติยอกฺขนฺติสุตฺตํ

๒๑๖. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา อกฺขนฺติยาฯ กตเม ปญฺจ? พหุโน ชนสฺส อปฺปิโย โหติ อมนาโป, ลุทฺโท จ โหติ, วิปฺปฏิสารี จ, สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อกฺขนฺติยาฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา ขนฺติยาฯ กตเม ปญฺจ? พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, อลุทฺโท จ โหติ, อวิปฺปฏิสารี จ, อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ขนฺติยา’’ติฯ ฉฎฺฐํฯ

๗. ปฐมอปาสาทิกสุตฺตํ

๒๑๗. "ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา อปาสาทิเกฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อปาสาทิเกฯ

"ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา ปาสาทิเก ฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ปาสาทิเก"ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ทุติยอปาสาทิกสุตฺตํ

๒๑๘. "ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา อปาสาทิเกฯ กตเม ปญฺจ? อปฺปสนฺนา นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตํ โหติ, สตฺถุสาสนํ อกตํ [น กตํ (สฺยา. กํ. ก.)] โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ, จิตฺตมสฺส นปฺปสีทติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อปาสาทิเกฯ

"ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา ปาสาทิเกฯ กตเม ปญฺจ? อปฺปสนฺนา ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิโยฺยภาโว โหติ, สตฺถุสาสนํ กตํ โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ, จิตฺตมสฺส ปสีทติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา ปาสาทิเก"ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. อคฺคิสุตฺตํ

๒๑๙. "ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา อคฺคิสฺมิํฯ กตเม ปญฺจ? อจกฺขุโสฺส, ทุพฺพณฺณกรโณ, ทุพฺพลกรโณ, สงฺคณิกาปวฑฺฒโน [สงฺคณิกาปวทฺธโน (สี.), สงฺคณิการามพทฺธโน (ก.)], ติรจฺฉานกถาปวตฺตนิโก โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อคฺคิสฺมิ"นฺติฯ นวมํฯ

๑๐. มธุราสุตฺตํ

๒๒๐. "ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา มธุรายํฯ กตเม ปญฺจ? วิสมา, พหุรชา, จณฺฑสุนขา, วาฬยกฺขา, ทุลฺลภปิณฺฑา – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา มธุราย"นฺติฯ ทสมํฯ

อโกฺกสกวโคฺค ทุติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อโกฺกสภณฺฑนสีลํ , พหุภาณี เทฺว อขนฺติโย;
อปาสาทิกา เทฺว วุตฺตา, อคฺคิสฺมิํ มธุเรน จาติฯ

(๒๓) ๓. ทีฆจาริกวโคฺค

๑. ปฐมทีฆจาริกสุตฺตํ

๒๒๑. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโตฯ กตเม ปญฺจ? อสฺสุตํ น สุณาติ, สุตํ น ปริโยทาเปติ, สุเตเนกเจฺจน อวิสารโท โหติ, คาฬฺหํ [พาฬฺหํ (สฺยา.)] โรคาตงฺกํ ผุสติ, น จ มิตฺตวา โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโตฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สมวตฺถจาเรฯ กตเม ปญฺจ? อสฺสุตํ สุณาติ, สุตํ ปริโยทาเปติ, สุเตเนกเจฺจน วิสารโท โหติ, น คาฬฺหํ โรคาตงฺกํ ผุสติ, มิตฺตวา จ โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สมวตฺถจาเร’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. ทุติยทีฆจาริกสุตฺตํ

๒๒๒. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโตฯ กตเม ปญฺจ? อนธิคตํ นาธิคจฺฉติ, อธิคตา ปริหายติ, อธิคเตเนกเจฺจน อวิสารโท โหติ, คาฬฺหํ โรคาตงฺกํ ผุสติ, น จ มิตฺตวา โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโตฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สมวตฺถจาเรฯ กตเม ปญฺจ? อนธิคตํ อธิคจฺฉติ, อธิคตา น ปริหายติ, อธิคเตเนกเจฺจน วิสารโท โหติ, น คาฬฺหํ โรคาตงฺกํ ผุสติ, มิตฺตวา จ โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สมวตฺถจาเร’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. อตินิวาสสุตฺตํ

๒๒๓. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา อตินิวาเสฯ กตเม ปญฺจ? พหุภโณฺฑ โหติ พหุภณฺฑสนฺนิจโย, พหุเภสโชฺช โหติ พหุเภสชฺชสนฺนิจโย, พหุกิโจฺจ โหติ พหุกรณีโย พฺยโตฺต กิํกรณีเยสุ, สํสโฎฺฐ วิหรติ คหฎฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสเคฺคน, ตมฺหา จ อาวาสา ปกฺกมโนฺต สาเปโกฺข ปกฺกมติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อตินิวาเสฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สมวตฺถวาเสฯ กตเม ปญฺจ? น พหุภโณฺฑ โหติ น พหุภณฺฑสนฺนิจโย, น พหุเภสโชฺช โหติ น พหุเภสชฺชสนฺนิจโย, น พหุกิโจฺจ โหติ น พหุกรณีโย น พฺยโตฺต กิํกรณีเยสุ, อสํสโฎฺฐ วิหรติ คหฎฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสเคฺคน, ตมฺหา จ อาวาสา ปกฺกมโนฺต อนเปโกฺข ปกฺกมติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สมวตฺถวาเส’’ติฯ ตติยํฯ

๔. มจฺฉรีสุตฺตํ

๒๒๔. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา อตินิวาเสฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉรี โหติ, กุลมจฺฉรี โหติ, ลาภมจฺฉรี โหติ, วณฺณมจฺฉรี โหติ, ธมฺมมจฺฉรี โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อตินิวาเสฯ

‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อานิสํสา สมวตฺถวาเสฯ กตเม ปญฺจ? น อาวาสมจฺฉรี โหติ, น กุลมจฺฉรี โหติ, น ลาภมจฺฉรี โหติ, น วณฺณมจฺฉรี โหติ, น ธมฺมมจฺฉรี โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สมวตฺถวาเส’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. ปฐมกุลูปกสุตฺตํ

๒๒๕. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา กุลูปเก [กุลุปเก (สฺยา. ปี.), กุลูปเค (สี.)]ฯ กตเม ปญฺจ? อนามนฺตจาเร อาปชฺชติ, รโห นิสชฺชาย อาปชฺชติ, ปฏิจฺฉนฺเน อาสเน อาปชฺชติ, มาตุคามสฺส อุตฺตริ ฉปฺปญฺจวาจาหิ ธมฺมํ เทเสนฺโต อาปชฺชติ, กามสงฺกปฺปพหุโล วิหรติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา กุลูปเก’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ทุติยกุลูปกสุตฺตํ

๒๒๖. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา กุลูปกสฺส ภิกฺขุโน อติเวลํ กุเลสุ สํสฏฺฐสฺส วิหรโตฯ กตเม ปญฺจ? มาตุคามสฺส อภิณฺหทสฺสนํ, ทสฺสเน สติ สํสโคฺค, สํสเคฺค สติ วิสฺสาโส, วิสฺสาเส สติ โอตาโร, โอติณฺณจิตฺตเสฺสตํ ปาฏิกงฺขํ – ‘อนภิรโต วา พฺรหฺมจริยํ จริสฺสติ อญฺญตรํ วา สํกิลิฏฺฐํ อาปตฺตึ อาปชฺชิสฺสติ สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสติ’ฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา กุลูปกสฺส ภิกฺขุโน อติเวลํ กุเลสุ สํสฏฺฐสฺส วิหรโต’’ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. โภคสุตฺตํ

๒๒๗. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา โภเคสุฯ กตเม ปญฺจ? อคฺคิสาธารณา โภคา, อุทกสาธารณา โภคา, ราชสาธารณา โภคา, โจรสาธารณา โภคา, อปฺปิเยหิ ทายาเทหิ สาธารณา โภคาฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา โภเคสุฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา โภเคสุฯ กตเม ปญฺจ? โภเค นิสฺสาย อตฺตานํ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มาตาปิตโร สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริเส สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มิตฺตามเจฺจ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, สมณพฺราหฺมเณสุ อุทฺธคฺคิกํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺคสํวตฺตนิกํฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา โภเคสู’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. อุสฺสูรภตฺตสุตฺตํ

๒๒๘. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา อุสฺสูรภเตฺต กุเลฯ กตเม ปญฺจ? เย เต อติถี ปาหุนา, เต น กาเลน ปฏิปูเชนฺติ; ยา ตา พลิปฏิคฺคาหิกา เทวตา, ตา น กาเลน ปฏิปูเชนฺติ; เย เต สมณพฺราหฺมณา เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนา, เต น กาเลน ปฏิปูเชนฺติ; ทาสกมฺมกรโปริสา วิมุขา กมฺมํ กโรนฺติ; ตาวตกํเยว อสมเยน ภุตฺตํ อโนชวนฺตํ โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา อุสฺสูรภเตฺต กุเลฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สมยภเตฺต กุเลฯ กตเม ปญฺจ? เย เต อติถี ปาหุนา, เต กาเลน ปฏิปูเชนฺติ; ยา ตา พลิปฏิคฺคาหิกา เทวตา, ตา กาเลน ปฏิปูเชนฺติ; เย เต สมณพฺราหฺมณา เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนา, เต กาเลน ปฏิปูเชนฺติ; ทาสกมฺมกรโปริสา อวิมุขา กมฺมํ กโรนฺติ; ตาวตกํเยว สมเยน ภุตฺตํ โอชวนฺตํ โหติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สมยภเตฺต กุเล’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ปฐมกณฺหสปฺปสุตฺตํ

๒๒๙. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา กณฺหสปฺเปฯ กตเม ปญฺจ? อสุจิ, ทุคฺคนฺโธ, สภีรุ, สปฺปฏิภโย, มิตฺตทุพฺภี – อิเม โข, ภิกฺขเว , ปญฺจ อาทีนวา กณฺหสปฺเปฯ เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจิเม อาทีนวา มาตุคาเมฯ กตเม ปญฺจ? อสุจิ, ทุคฺคนฺโธ, สภีรุ, สปฺปฏิภโย, มิตฺตทุพฺภี – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา มาตุคาเม’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุติยกณฺหสปฺปสุตฺตํ

๒๓๐. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา กณฺหสปฺเปฯ กตเม ปญฺจ? โกธโน, อุปนาหี, โฆรวิโส, ทุชฺชิวฺโห, มิตฺตทุพฺภี – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา กณฺหสปฺเปฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจิเม อาทีนวา มาตุคาเมฯ กตเม ปญฺจ? โกธโน, อุปนาหี, โฆรวิโส, ทุชฺชิวฺโห, มิตฺตทุพฺภีฯ ตตฺริทํ, ภิกฺขเว, มาตุคามสฺส โฆรวิสตา – เยภุเยฺยน, ภิกฺขเว, มาตุคาโม ติพฺพราโคฯ ตตฺริทํ, ภิกฺขเว, มาตุคามสฺส ทุชฺชิวฺหตา – เยภุเยฺยน, ภิกฺขเว, มาตุคาโม ปิสุณวาโจฯ ตตฺริทํ, ภิกฺขเว, มาตุคามสฺส มิตฺตทุพฺภิตา – เยภุเยฺยน , ภิกฺขเว, มาตุคาโม อติจารินีฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา มาตุคาเม’’ติฯ ทสมํฯ

ทีฆจาริกวคฺโค ตติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เทฺว ทีฆจาริกา วุตฺตา, อตินิวาสมจฺฉรี;
เทฺว จ กุลูปกา โภคา, ภตฺตํ สปฺปาปเร ทุเวติฯ

(๒๔) ๔. อาวาสิกวโคฺค

๑. อาวาสิกสุตฺตํ

๒๓๑. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อภาวนีโย โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น อากปฺปสมฺปนฺโน โหติ น วตฺตสมฺปนฺโน; น พหุสฺสุโต โหติ น สุตธโร; น ปฏิสเลฺลขิตา [สเลฺลขิตา (ก. สี.)] โหติ น ปฏิสลฺลานาราโม; น กลฺยาณวาโจ โหติ น กลฺยาณวากฺกรโณ; ทุปฺปโญฺญ โหติ ชโฬ เอฬมูโคฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อภาวนีโย โหติฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ภาวนีโย โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อากปฺปสมฺปนฺโน โหติ วตฺตสมฺปนฺโน; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร; ปฏิสเลฺลขิตา โหติ ปฏิสลฺลานาราโม; กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ; ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโคฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ภาวนีโย โหตี’’ติฯ ปฐมํฯ

๒. ปิยสุตฺตํ

๒๓๒. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จฯ

‘‘กตเมหิ ปญฺจหิ? สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วเชฺชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มเชฺฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา ; กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคลาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิเฏฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จา’’ติฯ ทุติยํฯ

๓. โสภนสุตฺตํ

๒๓๓. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสํ โสเภติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สีลวา โหติ…เป.… สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ…เป.… ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคลาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา; ปฏิพโล โหติ อุปสงฺกมนฺเต ธมฺมิยา กถาย สนฺทเสฺสตุํ สมาทเปตุํ สมุเตฺตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภีฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสํ โสเภตี’’ติฯ ตติยํฯ

๔. พหูปการสุตฺตํ

๒๓๔. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสสฺส พหูปกาโร โหติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? สีลวา โหติ…เป…. สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; พหุสฺสุโต โหติ…เป…. ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา; ขณฺฑผุลฺลํ ปฏิสงฺขโรติ; มหา โข ปน ภิกฺขุสโงฺฆ อภิกฺกโนฺต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู คิหีนํ อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจติ – ‘มหา โข, อาวุโส, ภิกฺขุสโงฺฆ อภิกฺกโนฺต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู, กโรถ ปุญฺญานิ, สมโย ปุญฺญานิ กาตุ’นฺติ; จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภีฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสสฺส พหูปกาโร โหตี’’ติฯ จตุตฺถํฯ

๕. อนุกมฺปสุตฺตํ

๒๓๕. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ คิหีนํ [คิหึ (สฺยา.), คิหี (กตฺถจิ)] อนุกมฺปติฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อธิสีเล [อธิสีเลสุ (สฺยา.)] สมาทเปติ; ธมฺมทสฺสเน นิเวเสติ; คิลานเก อุปสงฺกมิตฺวา สตึ อุปฺปาเทติ – ‘อรหคฺคตํ อายสฺมโนฺต สตึ อุปฏฺฐาเปถา’ติ; มหา โข ปน ภิกฺขุสโงฺฆ อภิกฺกโนฺต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู คิหีนํ อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจติ – ‘มหา โข, อาวุโส, ภิกฺขุสโงฺฆ อภิกฺกโนฺต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู, กโรถ ปุญฺญานิ, สมโย ปุญฺญานิ กาตุ’นฺติ; ยํ โข ปนสฺส โภชนํ เทนฺติ ลูขํ วา ปณีตํ วา ตํ อตฺตนา ปริภุญฺชติ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ คิหีนํ อนุกมฺปตี’’ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ปฐมอวณฺณารหสุตฺตํ

๒๓๖. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ; อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ; อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทํเสติ; อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทํเสติ; สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ; อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ; อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทํเสติ; อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทํเสติ; สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗. ทุติยอวณฺณารหสุตฺตํ

๒๓๗. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ; อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ; อาวาสมจฺฉรี โหติ อาวาสปลิเคธี; กุลมจฺฉรี โหติ กุลปลิเคธี; สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ; อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ; น อาวาสมจฺฉรี โหติ น อาวาสปลิเคธี; น กุลมจฺฉรี โหติ น กุลปลิเคธี; สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. ตติยอวณฺณารหสุตฺตํ

๒๓๘. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ; อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ; อาวาสมจฺฉรี โหติ; กุลมจฺฉรี โหติ; ลาภมจฺฉรี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ; อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ ; น อาวาสมจฺฉรี โหติ; น กุลมจฺฉรี โหติ ; น ลาภมจฺฉรี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. ปฐมมจฺฉริยสุตฺตํ

๒๓๙. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อาวาสมจฺฉรี โหติ; กุลมจฺฉรี โหติ; ลาภมจฺฉรี โหติ; วณฺณมจฺฉรี [ธมฺมมจฺฉรี (ก.)] โหติ; สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น อาวาสมจฺฉรี โหติ; น กุลมจฺฉรี โหติ; น ลาภมจฺฉรี โหติ; น วณฺณมจฺฉรี โหติ; สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ทุติยมจฺฉริยสุตฺตํ

๒๔๐. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อาวาสมจฺฉรี โหติ; กุลมจฺฉรี โหติ; ลาภมจฺฉรี โหติ; วณฺณมจฺฉรี โหติ; ธมฺมมจฺฉรี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น อาวาสมจฺฉรี โหติ; น กุลมจฺฉรี โหติ; น ลาภมจฺฉรี โหติ; น วณฺณมจฺฉรี โหติ; น ธมฺมมจฺฉรี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ ทสมํฯ

อาวาสิกวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อาวาสิโก ปิโย จ โสภโน,
พหูปกาโร อนุกมฺปโก จ;
ตโย อวณฺณารหา เจว,
มจฺฉริยา ทุเวปิ จาติ [ยถาภตํ จาปิ อวณฺณเคธา, จตุกฺกมเจฺฉร ปญฺจเมน จาติ (สี. สฺยา.) ยถาภตํ อวณฺณญฺจ, จตุโก มจฺฉริเยน จาติ (ก.)]ฯ

(๒๕) ๕. ทุจฺจริตวโคฺค

๑. ปฐมทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๑. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา ทุจฺจริเต ฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ; อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ; ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ; กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ ฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ทุจฺจริเต ฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สุจริเต ฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ; อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ; กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ; กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ ฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สุจริเต’’ติ ฯ ปฐมํ ฯ

๒. ปฐมกายทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๒. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา กายทุจฺจริเต…เป.… อานิสํสา กายสุจริเต…เป.… ฯ ทุติยํ ฯ

๓. ปฐมวจีทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๓. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา วจีทุจฺจริเต…เป.… อานิสํสา วจีสุจริเต…เป.… ฯ ตติยํ ฯ

๔. ปฐมมโนทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๔. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา มโนทุจฺจริเต…เป.… อานิสํสา มโนสุจริเต ฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ; อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ; กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ; กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ ฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา มโนสุจริเต’’ติ ฯ จตุตฺถํ ฯ

๕. ทุติยทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๕. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา ทุจฺจริเต ฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ; อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ; ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; สทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ; อสทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติ ฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ทุจฺจริเต ฯ

‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อานิสํสา สุจริเต ฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ; อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ; กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ; สทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติ ฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา สุจริเต’’ติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

๖. ทุติยกายทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๖. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา กายทุจฺจริเต…เป.… อานิสํสา กายสุจริเต…เป.… ฯ ฉฏฺฐํ ฯ

๗. ทุติยวจีทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๗. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา วจีทุจฺจริเต…เป.… อานิสํสา วจีสุจฺจริเต…เป.…ฯ สตฺตมํฯ

๘. ทุติยมโนทุจฺจริตสุตฺตํ

๒๔๘. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา มโนทุจฺจริเต…เป.… อานิสํสา มโนสุจฺจริเตฯ กตเม ปญฺจ? อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ; อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ; กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ; สทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อานิสํสา มโนสุจฺจริเต’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙. สิวถิกสุตฺตํ

๒๔๙. ‘‘ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, อาทีนวา สิวถิกาย [สีวถิกาย (สี. สฺยา. กํ. ปี.)]ฯ กตเม ปญฺจ? อสุจิ, ทุคฺคนฺธา, สปฺปฏิภยา, วาฬานํ อมนุสฺสานํ อาวาโส, พหุโน ชนสฺส อาโรทนา – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา สิวถิกายฯ

‘‘เอวเมวํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจิเม อาทีนวา สิวถิกูปเม ปุคฺคเลฯ กตเม ปญฺจ? อิธ , ภิกฺขเว, เอกจฺโจ ปุคฺคโล อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ; อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ; อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติฯ อิทมสฺส อสุจิตาย วทามิฯ เสยฺยถาปิ สา, ภิกฺขเว, สิวถิกา อสุจิ; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ

‘‘ตสฺส อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคตสฺส, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคตสฺส, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคตสฺส ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติฯ อิทมสฺส ทุคฺคนฺธตาย วทามิฯ เสยฺยถาปิ สา, ภิกฺขเว, สิวถิกา ทุคฺคนฺธา; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ

‘‘ตเมนํ อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคตํ เปสลา สพฺรหฺมจารี อารกา ปริวชฺชนฺติฯ อิทมสฺส สปฺปฏิภยสฺมึ วทามิฯ เสยฺยถาปิ สา, ภิกฺขเว, สิวถิกา สปฺปฏิภยา; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ

‘‘โส อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคโต, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต , อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต สภาเคหิ ปุคฺคเลหิ สทฺธึ สํวสติฯ อิทมสฺส วาฬาวาสสฺมึ วทามิฯ เสยฺยถาปิ สา , ภิกฺขเว, สิวถิกา วาฬานํ อมนุสฺสานํ อาวาโส; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ

‘‘ตเมนํ อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคตํ เปสลา สพฺรหฺมจารี ทิสฺวา ขียธมฺมํ [ขียนธมฺมํ (สี.)] อาปชฺชนฺติ – ‘อโห วต โน ทุกฺขํ เย มยํ เอวรูเปหิ ปุคฺคเลหิ สทฺธึ สํวสามา’ติ! อิทมสฺส อาโรทนาย วทามิฯ เสยฺยถาปิ สา, ภิกฺขเว, สิวถิกา พหุโน ชนสฺส อาโรทนา; ตถูปมาหํ, ภิกฺขเว, อิมํ ปุคฺคลํ วทามิฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา สิวถิกูปเม ปุคฺคเล’’ติฯ นวมํฯ

๑๐. ปุคฺคลปฺปสาทสุตฺตํ

๒๕๐. ‘‘ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, อาทีนวา ปุคฺคลปฺปสาเทฯ กตเม ปญฺจ? ยสฺมิํ, ภิกฺขเว, ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปฺปสนฺโน โหติ, โส ตถารูปํ อาปตฺติํ อาปนฺโน โหติ ยถารูปาย อาปตฺติยา สโงฺฆ อุกฺขิปติฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘โย โข มฺยายํ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป โส สเงฺฆน อุกฺขิตฺโต’ติฯ ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล โหติฯ ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล สมาโน อเญฺญ ภิกฺขู น ภชติฯ อเญฺญ ภิกฺขู อภชนฺโต สทฺธมฺมํ น สุณาติฯ สทฺธมฺมํ อสุณนฺโต สทฺธมฺมา ปริหายติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปฐโม อาทีนโว ปุคฺคลปฺปสาเทฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ยสฺมิํ ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปฺปสนฺโน โหติ, โส ตถารูปํ อาปตฺติํ อาปนฺโน โหติ ยถารูปาย อาปตฺติยา สโงฺฆ อเนฺต นิสีทาเปติ ฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘โย โข มฺยายํ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป โส สเงฺฆน อเนฺต นิสีทาปิโต’ติฯ ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล โหติฯ ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล สมาโน อเญฺญ ภิกฺขู น ภชติฯ อเญฺญ ภิกฺขู อภชนฺโต สทฺธมฺมํ น สุณาติฯ สทฺธมฺมํ อสุณนฺโต สทฺธมฺมา ปริหายติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ทุติโย อาทีนโว ปุคฺคลปฺปสาเทฯ

‘‘ปุน จปรํ, ภิกฺขเว, ยสฺมิํ ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปฺปสนฺโน โหติ, โส ทิสาปกฺกนฺโต โหติ… เป.… โส วิพฺภนฺโต โหติ…เป.… โส กาลงฺกโต โหติฯ ตสฺส เอวํ โหติ – ‘โย โข มฺยายํ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป โส กาลงฺกโต’ติฯ อเญฺญ ภิกฺขู น ภชติฯ อเญฺญ ภิกฺขู อภชนฺโต สทฺธมฺมํ น สุณาติฯ สทฺธมฺมํ อสุณนฺโต สทฺธมฺมา ปริหายติฯ อยํ, ภิกฺขเว, ปญฺจโม อาทีนโว ปุคฺคลปฺปสาเทฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อาทีนวา ปุคฺคลปฺปสาเท’’ติฯ ทสมํฯ

ทุจฺจริตวโคฺค ปญฺจโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ทุจฺจริตํ กายทุจฺจริตํ, วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ;
จตูหิ ปเร เทฺว สิวถิกา, ปุคฺคลปฺปสาเทน จาติฯ

ปญฺจมปณฺณาสกํ สมตฺตํฯ

(๒๖) ๖. อุปสมฺปทาวโคฺค

๑. อุปสมฺปาเทตพฺพสุตฺตํ

๒๕๑. [มหาว. ๘๔] “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ; อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ; อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ; อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ; อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพ”นฺติฯ ปฐมํฯ

๒. นิสฺสยสุตฺตํ

๒๕๒. [มหาว. ๘๔] “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา นิสฺสโย ทาตพฺโพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ…เป.… อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติฯ อิเมหิ…เป.… นิสฺสโย ทาตพฺโพ”ติฯ ทุติยํฯ

๓. สามเณรสุตฺตํ

๒๕๓. [มหาว. ๘๔] “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ; อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน… อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน… อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน… อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ”ติฯ ตติยํฯ

๔. ปญฺจมจฺฉริยสุตฺตํ

๒๕๔. “ปญฺจิมานิ , ภิกฺขเว, มจฺฉริยานิฯ กตมานิ ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ – อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ มจฺฉริยานิฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ มจฺฉริยานํ เอตํ ปฏิกุฏฺฐํ [ปติกิฏฺฐํ (สี. ปี.), ปฏิกฺกิฏฺฐํ (สฺยา. กํ.), ปฏิกิฏฺฐํ (ก.)], ยทิทํ ธมฺมมจฺฉริย”นฺติฯ จตุตฺถํฯ

๕. มจฺฉริยปฺปหานสุตฺตํ

๒๕๕. “ปญฺจนฺนํ , ภิกฺขเว, มจฺฉริยานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติฯ กตเมสํ ปญฺจนฺนํ? อาวาสมจฺฉริยสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ; กุลมจฺฉริยสฺส…เป.… ลาภมจฺฉริยสฺส… วณฺณมจฺฉริยสฺส… ธมฺมมจฺฉริยสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติฯ อิเมสํ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจนฺนํ มจฺฉริยานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตี”ติฯ ปญฺจมํฯ

๖. ปฐมฌานสุตฺตํ

๒๕๖. “ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺเม อปฺปหาย อภโพฺพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ – อิเม โข,

ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ”นฺติฯ ฉฏฺฐํฯ

๗-๑๓. ทุติยฌานสุตฺตาทิสตฺตกํ

๒๕๗-๒๖๓. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ…เป.… อภพฺโพ ตติยํ ฌานํ… อภพฺโพ จตุตฺถํ ฌานํ… อภพฺโพ โสตาปตฺติผลํ… อภพฺโพ สกทาคามิผลํ… อภพฺโพ อนาคามิผลํ… อภพฺโพ อรหตฺตํ [อรหตฺตผลํ (สี.)] สจฺฉิกาตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ , กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ…เป.… ภพฺโพ ตติยํ ฌานํ… ภพฺโพ จตุตฺถํ ฌานํ… ภพฺโพ โสตาปตฺติผลํ… ภพฺโพ สกทาคามิผลํ… ภพฺโพ อนาคามิผลํ… ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุ”นฺติฯ เตรสมํฯ

๑๔. อปรปฐมฌานสุตฺตํ

๒๖๔. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ”นฺติฯ จุทฺทสมํฯ

๑๕-๒๑. อปรทุติยฌานสุตฺตาทิสตฺตกํ

๒๖๕-๒๗๑. “ปญฺจิเม , ภิกฺขเว, ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ…เป.… ตติยํ ฌานํ… จตุตฺถํ ฌานํ… โสตาปตฺติผลํ… สกทาคามิผลํ… อนาคามิผลํ… อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํฯ

“ปญฺจิเม, ภิกฺขเว, ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ…เป.… ตติยํ ฌานํ… จตุตฺถํ ฌานํ… โสตาปตฺติผลํ… สกทาคามิผลํ… อนาคามิผลํ… อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํฯ กตเม ปญฺจ? อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ – อิเม โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุ”นฺติฯ เอกวีสติมํฯ

อุปสมฺปทาวคฺโค ฉฏฺโฐฯ

๑. สมฺมุติเปยฺยาลํ

๑. ภตฺตุเทฺทสกสุตฺตํ

๒๗๒. “ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุเทฺทสโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ [น สมฺมนิตโพฺพ (ก.) จูฬว. ๓๒๖ ปสฺสิตพฺพํ]ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, โทสาคตึ คจฺฉติ, โมหาคตึ คจฺฉติ, ภยาคตึ คจฺฉติ, อุทฺทิฎฺฐานุทฺทิฎฺฐํ น ชานาติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุเทฺทสโก น สมฺมนฺนิตโพฺพฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุเทฺทสโก สมฺมนฺนิตโพฺพฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, น โทสาคตึ คจฺฉติ, น โมหาคตึ คจฺฉติ, น ภยาคตึ คจฺฉติ, อุทฺทิฎฺฐานุทฺทิฎฺฐํ ชานาติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุเทฺทสโก สมฺมนฺนิตโพฺพติฯ

“ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุเทฺทสโก สมฺมโต [สมฺมโตปิ (สี.)] น เปเสตโพฺพ…เป…. สมฺมโต เปเสตโพฺพ… พาโล เวทิตโพฺพ… ปณฺฑิโต เวทิตโพฺพ… ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ… อกฺขตํ อนุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ… ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเย… ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, น โทสาคตึ คจฺฉติ, น โมหาคตึ คจฺฉติ, น ภยาคตึ คจฺฉติ, อุทฺทิฎฺฐานุทฺทิฎฺฐํ ชานาติ – อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุเทฺทสโก ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค”ติฯ ปฐมํฯ

๒-๑๔. เสนาสนปญฺญาปกสุตฺตาทิเตรสกํ

๒๗๓-๒๘๕. “ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เสนาสนปญฺญาปโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ น ชานาติ…เป…. เสนาสนปญฺญาปโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ ชานาติ…เป….ฯ

เสนาสนคาหาปโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ [ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ (สี. สฺยา. กํ.)] น ชานาติ…เป…. เสนาสนคาหาปโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ [ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ (สี. สฺยา. กํ.)] ชานาติ…เป….ฯ

ภณฺฑาคาริโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คุตฺตาคุตฺตํ น ชานาติ… ภณฺฑาคาริโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คุตฺตาคุตฺตํ ชานาติ…เป….ฯ

จีวรปฎิคฺคาหโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ น ชานาติ… จีวรปฎิคฺคาหโก สมฺมนฺนิตโพฺพ …เป…. คหิตาคหิตํ ชานาติ…เป….ฯ

จีวรภาชโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ภาชิตาภาชิตํ น ชานาติ… จีวรภาชโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ภาชิตาภาชิตํ ชานาติ…เป….ฯ

ยาคุภาชโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ยาคุภาชโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป….ฯ

ผลภาชโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ผลภาชโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป….ฯ

ขชฺชกภาชโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ภาชิตาภาชิตํ น ชานาติ… ขชฺชกภาชโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. ภาชิตาภาชิตํ ชานาติ…เป….ฯ

อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตํ น ชานาติ… อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตํ ชานาติ…ฯ

สาฏิยคฺคาหาปโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ น ชานาติ … สาฏิยคฺคาหาปโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ ชานาติ…ฯ

ปตฺตคฺคาหาปโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ น ชานาติ… ปตฺตคฺคาหาปโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. คหิตาคหิตํ ชานาติ…ฯ

อารามิกเปสโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. อารามิกเปสโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป….ฯ

สามเณรเปสโก น สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป…. สามเณรเปสโก สมฺมนฺนิตโพฺพ…เป….ฯ

สมฺมโต น เปเสตโพฺพ…เป…. สมฺมโต เปเสตโพฺพ…เป….ฯ

สามเณรเปสโก พาโล เวทิตโพฺพ…เป…. ปณฺฑิโต เวทิตโพฺพ… ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ… อกฺขตํ อนุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ… ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ นิรเย… ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, น โทสาคตึ คจฺฉติ, น โมหาคตึ คจฺฉติ, น ภยาคตึ คจฺฉติ, เปสิตาเปสิตํ ชานาติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธเมฺมหิ สมนฺนาคโต สามเณรเปสโก ยถาภตํ นิกฺขิโตฺต เอวํ สเคฺค’’ติฯ จุทฺทสมํฯ

สมฺมุติเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํฯ

๒. สิกฺขาปทเปยฺยาลํ

๑. ภิกฺขุสุตฺตํ

๒๘๖. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ? ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สเคฺค’’ติฯ ปฐมํฯ

๒-๗. ภิกฺขุนีสุตฺตาทิฉกฺกํ

๒๘๗-๒๙๒. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี…เป.… สิกฺขมานา… สามเณโร… สามเณรี… อุปาสโก… อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตินี โหติ, อทินฺนาทายินี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารินี โหติ, มุสาวาทินี โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายินี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรเยฯ

‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺคฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรตา โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรตา โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สเคฺค’’ติฯ สตฺตมํฯ

๘. อาชีวกสุตฺตํ

๒๙๓. ‘‘ปญฺจหิ , ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาชีวโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาชีวโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย’’ติฯ อฏฺฐมํฯ

๙-๑๗. นิคณฺฐสุตฺตาทินวกํ

๒๙๔-๓๐๒. ‘‘ปญฺจหิ, ภิกฺขเว, ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต นิคโณฺฐ…เป.… มุณฺฑสาวโก… ชฏิลโก… ปริพฺพาชโก… มาคณฺฑิโก… เตทณฺฑิโก… อารุทฺธโก… โคตมโก… เทวธมฺมิโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยฯ กตเมหิ ปญฺจหิ? ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ…เป.… สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติฯ อิเมหิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เทวธมฺมิโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย’’ติฯ สตฺตรสมํฯ

สิกฺขาปทเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํฯ

๓. ราคเปยฺยาลํ

๓๐๓. ‘‘ราคสฺส , ภิกฺขเว, อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ กตเม ปญฺจ? อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาทีนวสญฺญา, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ] – ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา’’ติฯ

๓๐๔. ‘‘ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ กตเม ปญฺจ? อนิจฺจสญฺญา, อนตฺตสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา – ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา’’ติฯ

๓๐๕. ‘‘ราคสฺส , ภิกฺขเว, อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ กตเม ปญฺจ? อนิจฺจสญฺญา, อนิเจฺจ ทุกฺขสญฺญา, ทุเกฺข อนตฺตสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา – ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา’’ติฯ

๓๐๖. ‘‘ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ กตเม ปญฺจ? สทฺธินฺทฺริยํ, วีริยินฺทฺริยํ, สตินฺทฺริยํ, สมาธินฺทฺริยํ, ปญฺญินฺทฺริยํ – ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา’’ติฯ

๓๐๗. ‘‘ราคสฺส , ภิกฺขเว, อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ กตเม ปญฺจ? สทฺธาพลํ, วีริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ – ราคสฺส, ภิกฺขเว, อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา’’ติฯ

๓๐๘-๑๑๕๑. ‘‘ราคสฺส, ภิกฺขเว, ปริญฺญาย… ปริกฺขยาย… ปหานาย… ขยาย… วยาย… วิราคาย… นิโรธาย… จาคาย… ปฏินิสฺสคฺคาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ โทสสฺส… โมหสฺส… โกธสฺส… อุปนาหสฺส… มกฺขสฺส… ปฬาสสฺส… อิสฺสาย… มจฺฉริยสฺส… มายาย… สาเฐยฺยสฺส… ถมฺภสฺส… สารมฺภสฺส… มานสฺส… อติมานสฺส … มทสฺส… ปมาทสฺส อภิญฺญาย… ปริญฺญาย… ปริกฺขยาย… ปหานาย… ขยาย… วยาย… วิราคาย… นิโรธาย… จาคาย… ปฏินิสฺสคฺคาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาฯ

‘‘กตเม ปญฺจ? สทฺธาพลํ, วีริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ – ปมาทสฺส, ภิกฺขเว, ปฏินิสฺสคฺคาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา’’ติฯ

ราคเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อภิญฺญาย ปริญฺญาย ปริกฺขยาย,
ปหานาย ขยาย วเยน จ;
วิราคนิโรธา จาคญฺจ,
ปฏินิสฺสโคฺค อิเม ทสาติฯ

ปญฺจกนิปาโต นิฏฺฐิโตฯ

ตตฺริทํ วคฺคุทฺทานํ –

เสขพลํ พลเญฺจว, ปญฺจงฺคิกญฺจ สุมนํ;
มุณฺฑนีวรณญฺจ สญฺญญฺจ, โยธาชีวญฺจ อฎฺฐมํ;
เถรํ กกุธผาสุญฺจ, อนฺธกวินฺททฺวาทสํ;
คิลานราชติกณฺฑํ, สทฺธมฺมาฆาตุปาสกํ;
อรญฺญพฺราหฺมณเญฺจว, กิมิลโกฺกสกํ ตถา;
ทีฆาจาราวาสิกญฺจ, ทุจฺจริตูปสมฺปทนฺติฯ

ปญฺจกนิปาตปาฬิ นิฎฺฐิตาฯ